

9 kongres
ZKJ

8

**Deveti
kongres
Zveze
komunistov
Jugoslavije**

3323

N 23. V. 1969 / 106

IX. kongres ZKJ je bil v Beogradu od 11. do 16. marca 1969. Kongres je delal v plenumu in komisijah. Na plenarnem zasedanju je prebral generalni sekretar ZKJ Josip Broz Tito referat o aktualnih notranjih in mednarodnih problemih in vlogi Zveze komunistov Jugoslavije v socialističnem sistemu samoupravljanja. Kongres je delal v komisiji za družbenoekonomske odnose, za razvoj družbenopolitičnega sistema, mednacionalnih ter medrepubliških odnosov, za razvoj Zveze komunistov Jugoslavije, za družbenoekonomska in idejnopolitična vprašanja izobraževanja znanosti in kulture, za razvoj samoupravnih družbenoekonomskih odnosov zdravstva in socialne politike, za proučevanje politike in nalog ZKJ na področju mednarodnih odnosov in sodelovanja z delavskimi ter progresivnimi partijami in gibanji ter v komisiji za statut Zveze komunistov Jugoslavije.

Kongres je sprejel tri resolucije — Zveza komunistov Jugoslavije v boju za enakopravno mednarodno sodelovanje, za mir in socializem; Resolucija o socialističnem razvoju v Jugoslaviji na temeljih samoupravljanja in naloge Zveze komunistov; Resolucija o idejno-politični osnovi nadaljnjega razvoja Zveze komunistov in statut Zveze komunistov Jugoslavije.

Kongres je izvolil 45-člansko predsedstvo Jugoslavije in 15-članski izvršni biro. Delo je končal 15. marca.

Josip Broz-Tito

**Aktualni notranji
in mednarodni problemi
in vloga ZKI v
socialističnem sistemu**

Tovarišice in tovariši!

Prepričan sem, da se vsi strinjamo, da mora deveti kongres Zveze komunistov Jugoslavije odločilno vplivati na razvoj socialističnih družbenih odnosov, na izpolnjevanje sistema samoupravljanja in na dosledno izvajanje gospodarske in družbene reforme. Naš delavski razred, vsi naši delovni ljudje in naša mladina to od našega kongresa upravičeno pričakuje, kar so jasno izrazile organizacije ZKJ in široka javnost v predkongresnih pripravah. V intenzivnih obravnava kongresnih dokumentov je bilo mnogo upravičenih pripomb, predlogov in sugestij, ki jim mora posvetiti naš kongres vso pozornost.

Smo na prelomnici, za katero je značilno dejstvo, da smo na višji stopnji razvoja naše socialistične družbe spoznali mnoge pomanjkljivosti in slabosti, ki jih moramo bolj energično odstranjevati, da bi mogli zagotoviti tudi hitrejši ekonomski razvoj in resnične socialistične družbene odnose.

Moja naloga je, da v referatu opozorim na splošno smer našega nadaljnega družbenega razvoja, na vlogo Zveze komunistov pri tem, in da poudarim najvažnejše naloge, glede katerih mora zavzeti deveti kongres jasna stališča.

Nikakor ne mislim, da bi v tem referatu mogel zajeti vse, kar je pomembno za našo socialistično samoupravno družbo, in vse probleme, ki jih je treba rešiti. Prepričan sem, da bodo delegati v razpravi z vseh vidikov dopolnili moj referat.

Delegati so imeli dovolj časa seznaniti se s smernicami predsedstva in izvršnega komiteja CK ZKJ, s kongresnim in drugim gradivom, ki podrobno govori o gospodarskih, političnih, družbenih in drugih problemih naše socialistične skupnosti. Pričakujem, da bo razprava na tem kongresu učinkovito prispevala, da bomo jasno spoznali vse negativne elemente, ki zavirajo naš razvoj, in da bomo ugotovili, kako naj jih uspešno odpravimo. Globoko sem prepričan, da bo naš kongres sprejel jasna stališča, vsi komunisti pa se moramo boriti za njihovo izvajanje.

Spremenjeni družbenoekonomski odnosi

V času med osmim in devetim kongresom ZKJ je prišlo do globokih sprememb družbenoekonomskega in političnega sistema. Naša država je dosegla pomemben gospodarski razvoj.

Gospodarska in družbena reforma sta omogočili, da se je okrepila ekonomska podlaga samoupravljanja, da so se usposobili samopravno organizirani proizvajalci za nosilce razširjene reprodukcije in da se je bistveno zmanjšala vloga države pri odločanju o dohodku. Sprejeli smo smer, ki vodi v intenzivnejše gospodarjenje, kvaliteten dvig produktivnosti dela, širše vključevanje v svetovno gospodarstvo in sprejemanje svetovnih standardov v proizvodnji. Izhajali smo iz tega, da krepitev vloge proizvajalcev kot nosilcev gospodarskega in družbenega razvoja ter opiranje na njihovo pobudo in ustvarjalnost omogočata uspešen in vsestranski družbeni razvoj hkrati. Samo tako lahko tu uspešno razširjamo ekonomsko podlago naše družbe, zmanjšamo razliko med stopnjami razvitosti posameznih krajev naše države in zagotovimo stalno rast življenjskega standarda.

Spremembe, ki smo jih naredili v našem sistemu, so bile nujne. Samoupravljanje se je toliko razvilo in uveljavilo, da je bilo vse bolj v nasprotju z veliko odtujenostjo preseženega dela od proizvajalca, zlasti akumulacije. To je bilo žarišče nasprotij, ki je zaviralo nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov, pripeljalo do nezadostne učinkovitosti investiranja in do investicij, ki so presegale realne možnosti, do nestabilnosti in inflacijskih tendenc. Z odločnimi posegi je bilo nujno zagotoviti pogoje za opustitev ekstenzivnega v gospodarjenju.

Gospodarska in družbena reforma nista, kot smo že večkrat poudarili, enkratno dejanje, temveč proces stalnih sprememb, ki mora privedi do odstranitve vsega zaostalega. Te spremembe morajo spodbujati intenziven razvoj proizvodnih sil in privedi do tega, da se spremeni zavest ljudi. Reforma zato časovno ni omejena. Zato tudi v prihodnje določajo glavne smeri našega delovanja prav bistveni nameni in naloge gospodarske in družbene reforme.

Brez vsakega pretiravanja lahko rečemo, da smo dosegli v preteklih štirih letih vidne uspehe. Proizvajalci sedaj neposredno razpolagajo s približno 62 odstotki skupnega družbenega proizvoda, kar je velik uspeh, čeprav s tem še vedno nismo zadovoljni. Z reformo so pogoji za pridobivanje dohodka precej objektivizirani in bolj realno izražajo načelo delitve po rezultatih dela, čeprav moramo

glede tega še mnogo storiti. Bistveno je zmanjšan tudi obseg v prerazporeditvi dohodka s posredovanjem države. Reforma je intenzivno podprla ekonomsko krepitev samoupravno organiziranih proizvajalcev kot nosilcev razširjene reprodukcije.

V obdobju od 1965 do 1968 se je realni nacionalni dohodek v državi povečal za približno 18 odstotkov, torej povprečno za 4,2 odstotka na leto. Industrijska proizvodnja je povečana za 18 odstotkov, samo v letu 1968 pa je večja za več kot 6 odstotkov. Taka, nekoliko počasnejša, pa je bila — v primerjavi s prejšnjim obdobjem — dosežena v novih razmerah gospodarjenja, in sicer z močnim prehodom iz ekstenzivnega na intenzivni način proizvodnje, z bistveno spremembo strukture gospodarstva. To je že proizvodnja višje kvalitete, ki je prilagojena ostrejšim zahtevam tržišča glede razširitve asortimenta, opustitve nekaterih izdelkov in uvajanja novih, zmanjšanja stroškov ipd.

V letih izvajanja reforme se je, gledano v celoti, precej povečal tudi življenjski standard. Skupna potrošnja na področju življenjskega standarda je v obdobju od 1965. do 1968. leta večja za približno 20 odstotkov. To jasno kaže, da reforme nismo izvajali in je tudi ne izvajamo na račun standarda. Tako je tedaj, če gledamo stanje v celoti; ko ga ocenjujemo po panogah in delovnih organizacijah, vidimo, da vodijo različne možnosti gospodarjenja k razločevanju v gibanju življenjskega standarda posameznih kategorij prebivalstva. To je sedaj vprašanje, ki ga je treba dobro analizirati in o katerem mora sprejeti ta kongres jasne sklepe.

Pomembne uspehe smo dosegli pri vključevanju v mednarodno menjavo, in sicer zlasti glede večje vloge terciarnega sektorja pri tem, kot na primer mednarodnega transporta, turizma in drugega. To je toliko bolj pomembno, ker smo se v prejšnjih letih srečevali z velikimi težavami pri izvozu zato, ker je veliko število evropskih držav uvedlo razne oblike omejitev uvoza, zlasti kmetijskih proizvodov. Uspeli smo zmanjšati deficit v plačilni bilanci, obenem pa so se povečale naše devizne rezerve. Stabilnost dinarja je povečana in naša valuta je vse bolj cenjena. To je rezultat stabilnosti v vsem našem gospodarstvu.

Ena največjih težav, s katero smo se srečali v tem obdobju, je povezana s problemi zaposlenosti. Posledica prejšnjega ekstenzivnega načina gospodarjenja je bila hitro povečanje zaposlenosti. O tem zgovorno priča dejstvo, da je število zaposlenih v obdobju od leta 1952 do 1964 več kot dvakrat večje. Trši pogoji gospodarjenja med izvajanjem reforme pa so jasno odkrili, da je bila taka hitra rast zaposlenosti tudi neracionalna. Zato je to tudi

eden od vzrokov za zmanjšanje zaposlenosti v zadnjem času. Ko smo prešli na intenzivno gospodarjenje, so bili zaradi racionalizacije in modernizacije nekateri delavci odpuščeni, nekatera podjetja pa so bila tudi zaprta. Zato so bile omejene možnosti za zaposlovanje določenega števila delavcev in celo kvalificiranih kadrov. Zadnje mesece pa se je pokazalo, da se postopoma večja skupno število zaposlenih. V letu 1968 se je zaposlilo približno 125.000 delavcev in strokovnjakov, zadnje mesece lani pa se je stopnja rasti zaposlenosti gibala med 3,5 — 4 odstotki. Nadaljnje povečanje zaposlovanja je mogoče v ekonomsko optimalnem obsegu doseči samo s povečano proizvodnjo in z razvojem infrastrukture ter terciarnih in drugih dejavnosti. To bo povečalo akumulacijo in predvsem življenjski standard. Na področju terciarnih dejavnosti, ki pri nas še niso dovolj razvite in ki zelo zaostajajo za stopnjo našega industrijskega razvoja, so velike možnosti za zaposlovanje.

Podjetja niso bila še nikdar tako jasno usmerjena v to, da iščejo rešitve v skladu s svojimi proizvodnimi programi in se ravnaajo po zahtevah tržišča. Integracija v gospodarstvu se na samoupravni podlagi intenzivneje uresničuje, vse bolj uvajamo novo tehniko in sodobno tehnologijo, nastajajo nove, velike tehnično ekonomske grupacije, in sicer na podlagi interesov samih proizvajalcev, čeprav poteka integracija v primerjavi z dejanskimi potrebami in možnostmi, zlasti v okviru vse Jugoslavije, še vedno počasi.

Če ocenjujemo minulo obdobje razvoja, moramo imeti pred očmi, da smo šli v dvajsetih letih povojnega razvoja po zgodovinski poti transformacije države iz nerazvite kmetijske do srednje razvite oziroma do industrijsko-kmetijske države. V tem obdobju smo povečali družbeni proizvod za 3,5—krat, kmetijsko proizvodnjo približno za dvakrat, blagovno menjavo s tujino približno za devetkrat. Uvedli smo vrsto novih proizvodov, ki jih prej nismo proizvajali, kot na primer: ladje, traktorje, avtomobile, radijske in televizijske aparate, gospodinjske stroje itd. Družbeni proizvod na prebivalca se je povečal od približno 200 dolarjev v letu 1947 na približno 600 dolarjev v letu 1968. To je velik uspeh, na katerega večkrat pozabljamo zaradi sprotnih problemov.

Z razvojem samoupravnega sistema smo uspeli doseči v naši državi hiter razvoj in globoke ekonomsko-socialne spremembe. Dosežen gospodarski razvoj pa je v primerjavi z razvitimi državami Evrope in sveta še vedno nizek. Zanj je zlasti značilno nesorazmerje med razvitimi in nezadostno razvitimi kraji, zaostajanje tehnične strukture in relativno še vedno nezadostna vključitev v mednarodno delitev dela. Takšno stanje ne omogoča ustreznega zadovoljevanja številnih potreb, ki so vedno večje, in to postaja vir nekaterih protislovij in težav v naši družbi. Ta proti-

slovja so bila tudi prej, vendar so ostala z raznim etatističnim prikrivanjem skrita vse dotlej, dokler jih ni reforma povsem odkrila. Tako je prišlo do večjih protislovij samo navidezno, zlasti zato, ker je bilo gospodarstvo obremenjeno z raznimi slabostmi prehodnega obdobja, in sicer ne le glede prenesenih obveznosti in nezadostnega razpolaganja z dohodkom, temveč tudi glede na način gospodarjenja, neoptimalne in razdrobljene zmogljivosti, neuskklajene z možnostmi plasmaja in podobno. Poleg tega so bila tudi omahovanja in nedoslednosti pri uveljavljanju reforme, kar je povečalo težave in protislovja. V razmerah, ko so bile v gospodarstvu očitne težnje zastoja, je to privedlo do tega, da so se lani začele kopičiti težave, prišlo pa je tudi do odkritih protestov in revolta, ker smo počasi reševali nekatere pereče probleme. Takrat smo tudi — v okviru politične podlage za reševanje družbenih problemov — sprejeli smernice predsedstva in izvršnega komiteja CK ZK. Omenjene smernice so nadaljnja razčlenitev programa ZKJ ter ciljev in nalog gospodarske in družbene reforme. S smernicami so dobili komunisti in vse zavedne socialistične moči politično podlago za svoje delovanje v sproti politiki kakor tudi v dolgoročni usmeritvi k iskanju najustrežnejših rešitev.

Republiški kongresi Zveze komunistov so ponovno v celoti podprli smer doslednega izvajanja gospodarske in družbene reforme. Na teh kongresih je bila dosežena enotnost stališč glede našega nadaljnjega razvoja. Poudarili so, da je treba nadalje krepiti ekonomsko podlago ustvarjanja in delitve dohodka, da bi tako načelo delitve po rezultatih dela čimbolj dosledno izvajali; potrdili so pripravljenost, da se družbene dejavnosti integrirajo z gospodarstvom na podlagi samoupravljanja in dohodka. To nas obvezuje, da se upremo raznim pritiskom, s katerimi iščejo rešitve aktualnih gospodarskih vprašanj na tak način, ki bi nas ponovno privedel v razmere, kakršne so bile pred reformo. Smer gospodarske in družbene reforme mora ostati še naprej podlaga naše razvojne politike in izpopolnjevanja samoupravnega sistema. Vse to zahteva od nas, da na kongresu posvetimo veliko pozornost glavnim problemom razvijanja samoupravnega sistema, da bi tako zagotovili in še bolj okrepili enotnost idejno-političnega delovanja komunistov.

NADALJNI RAZVOJ DRUŽBENOEKONOMSKEGA SISTEMA NA PODLAGI SAMOUPRAVLJANJA

Nadaljnji potek naše revolucije v uresničitev zgodovinske vloge delavskega razreda v izgradnji nove socialistične družbe mora temeljiti na vse uspešnejši izgradnji

samoupravnega sistema socialističnih družbenoekonomskih odnosov.

Pred nami je naloga, da v bodočnosti dograjujemo, krepimo in povečujemo učinkovitost samoupravljanja tako v gospodarstvu kot v vseh družbenih dejavnostih. Do konca se moramo boriti, da bodo ljudje v različnih oblikah združenega dela glavni nosilci reprodukcije. Koncentracijo sredstev in usmerjanja njihove uporabe na ekonomski podlagi morajo opravljati predvsem proizvajalci, in sicer skladno s svojimi in splošnimi interesi socialističnega razvoja. Temu se morata prilagoditi položaj in vloga bank, da bi te tako čimbolj izražale interese združenih proizvajalcev.

Vsaka oblika monopola — tako ekonomskega kot družbenega — nam mora biti tuja in ne smemo dovoliti, da bi se ta razvijal na kateremkoli področju produkcije — niti v bančništvu, trgovini in v proizvodnji, pa tudi ne v drugih družbenih dejavnostih.

Najti je treba ustrezne rešitve za razna področja gospodarskega sistema, ki jih je treba najprej izpopolnjevati na samoupravnih podlagah — sistem cen, devizni sistem, zunanjetrgovinski režim, bančni sistem, davčni sistem in sistem razširjene reprodukcije. Čimprej moramo uresničiti stališča, ki smo jih že sprejeli in do katerih smo prišli v pripravah za kongres.

Med drugim je treba čimprej uresničiti sklepe zvezne skupščine o likvidaciji tako imenovanega državnega kapitala. Ti sklepi, sprejeti po temeljitih razpravah, so zelo jasni: takoimenovani državni kapital v celoti je treba izločiti na poseben račun, ki naj ga nadzoruje zvezna skupščina.

Mnogo je kritike o sedanjem deviznem sistemu. Celo podjetja, ki ustvarjajo velika devizna sredstva, imajo večkrat težave, kako bi prišla do deviz. To se dogaja tudi takrat, ko gre za modernizacijo in rekonstrukcijo podjetij, ki bi se s tem usposobila za izvoz. To je večkrat posledica premajhne retencijske kvote in sploh nezadostne stimulacije podjetij, ki dobro poslujejo in se lahko s svojimi kakovostnimi proizvodi vključijo v mednarodno delitev dela. To ne pomeni, da bi bilo treba menjati celoten devizni sistem, vendar bi ga bilo treba postaviti bolj fleksibilno, ker je dosedanji način ustvarjanja potrebnih deviz prepočasen in je v njem preveč administriranja.

Iz deviznega sistema moramo odstraniti vse, kar zavira učinkovito poslovanje in gospodarjenje. Ekonomski interesi, tj. dinarski dohodek, mora biti glavna pobuda za izvoz. To je edina pot k čimvečji stabilizaciji deviznega tečaja in da bomo postopno dosegli konvertibilnost dinarja.

Še naprej moramo oblikovati našo carinsko politiko, se odpirati proti svetu, dosegati še večje kakovosti naših

proizvodov in s tem spodbujati našo industrijo k modernizaciji. Ne moremo se držati poti, da bomo vso našo domačo industrijo, tako rentabilno kot nerentabilno, zaščitili s carinami. Carinsko zaščito je treba uporabljati bolj prožno tam, kjer je v prid vsemu jugoslovanskemu gospodarstvu. Poleg tega mora biti naša carinska politika gibka glede na gibanja na evropskem in svetovnem tržišču. Nikakor ne smemo dovoliti take carinske zaščite, ki bi našim proizvajalcem omogočala »navijati« cene ali ustvarjati monopolen položaj. To se pravi, da je carinska zaščita potrebna, vendar nikakor ne za monopolistične namene! Ne smemo dovoliti, da bi s carinsko zaščito stimulirali nizko produktivnost dela, s tem pa tudi drugo proizvodnjo.

Naš bančni sistem ni izdelan; že na sedmem kongresu ZKJ smo določili, kakšen bo njegov razvoj. Te jasne usmeritve pa nam v praksi žal še ni uspelo uresničiti. Bančni sistem je treba razvijati tako, da bodo banke res vključene v samoupravni sistem, da bodo integralni del gospodarstva in da bodo imeli proizvajalci dejanske možnosti vplivanja tudi na sprejemanje sklepov in na celotno poslovanje bank. In drugo, razviti je treba take odnose med bankami in podjetji, da bosta tako odgovornost kot riziko enako razdeljena med oboje. Banke bi morale voditi bolj selektivno politiko in vsestransko pomagati podjetjem, ki rentabilno poslujejo in ki imajo možnost za razvoj. Zlasti bi morale podpirati modernizacijo in v ta namen dajati kredite na daljši rok in z manjšimi obrestmi.

Prav tako bi morale banke imeti pomembnejšo vlogo tudi glede podjetij, ki so v težavah. Banke bi morale deliti riziko s temi podjetji in sodelovati pri razčlenitvi in kreditiranju sanacijskih programov ali pa vplivati, da bi naši druge rešitve, predvsem v integraciji.

Posebej je treba poudariti, da je potrebna bolj intenzivna integracija. Poleg pozitivnih gibanj se integracija še vedno ne razvija v ustreznem obsegu. Obstajajo elementi, ki omogočajo avtarkijo in lokalizem, zadržujejo razdrobljenost gospodarstva, zaostalo tehnologijo in nesodobno organizacijo dela. Tudi zavest, da je integracija potrebna, še vedno ni dovolj razvita. Treba je hitreje odpravljati vse, kar ovira hitrejšo integracijo, in sicer predvsem zato, ker je velik del integracijskih procesov večkrat samo v okviru občine, nekaj manj v okviru republike, precej manj pa zunaj teh območij. Šele zadnje čase je prišlo do večjih integracijskih posegov v okviru republik, pa tudi širših.

Samoupravna integracija širokih razmerij je nujna, da bi se lahko naše gospodarstvo uspešno razvijalo in bilo sposobno konkurirati na tujih tržiščih. Takšna integracija je pot, po kateri bodo združeni delovni ljudje prevzemali največji del funkcij države, samoupravljanje pa bo tako v celoti povezano z družbenoekonomskim sistemom. Z inte

gracijo je treba razvijati razne asociacije združenega dela tako v gospodarstvu kakor tudi v drugih dejavnostih.

Pri integracijskih procesih ne smemo zanemariti interesov delovnih kolektivov. Nasprotno — z ustreznimi oblikami samoupravljanja morajo priti do popolne veljave. Zato si je treba v pripravah pomagati z dosežki znanosti in sodobne tehnologije, samo integracijo pa zasnovati v skladu z jasno postavljenimi ekonomskimi odnosi, tj. izhajati je treba iz načela, da delovne enote, obrati, posamezne tovarne, kombinati in druge integrirane skupnosti uveljavljajo samoupravljanje, zlasti pa odločajo o dohodku ter uporabljajo ustrezne sodobne metode organizacije, načrtovanja in upravljanja. Velike integracijske skupnosti, kot so železnica, PTT, elektrogospodarstvo in podobno, ter uvajanje velikih in zapletenih tehničnih sistemov ne smejo ogroziti ekonomske samostojnosti posameznih delovnih organizacij, temveč morajo samo omogočiti prednosti za učinkovitejše gospodarjenje, kjer morajo priti načela samoupravljanja in dohodka oziroma interesi vseh, ki so povezani s temi sistemi, do popolne veljave.

Še posebej je pomembno, da ti programi prispevajo k iskanju rešitev za delitev dela med posameznimi organizacijskimi in gospodarskimi panogami. Ne smemo dopustiti, da bodo ta vprašanja zanemarjena in da se bodo zato, ker ni planiranja in programiranja, razvile ekonomsko in tehnološko neoptimalne zmogljivosti ter celo tiste, ki nimajo perspektive za plama na domačem in tujem trgu, zaradi česar nastajajo ekonomski problemi in politična nasprotja.

Ekonomika danes ne prenaša niti evropske avtarkije, še manj pa jugoslovansko ali republiško.

Integracija je pogoj za moderno gospodarstvo. Mi pa v tem — v primerjavi z gospodarstvom razvitih držav — še mnogo zaostajamo. Prav tako se moramo popolnoma zavedati, da se brez večjih integracijskih posegov ne bomo mogli enakopravno vključiti v moderno delitev dela.

Pri nas imamo še vedno pojave dupliranja zmogljivosti, čeprav ni zagotovljen plama niti na notranjem niti na zunanem trgu. Do tega pride največkrat zaradi ozkih lokalističnih pojmovanj. Če bi upoštevali interese jugoslovanskega gospodarstva kot celote, če bi pri nas popolnoma delovali zakoni tržišča zlasti pa še, če bi bila cirkulacija družbenega kapitala neovirana, vsekakor ne bi prišlo do vlaganj, ki so ekonomsko premalo učinkovita.

Obsoditi je treba na primer tendence, da dajemo denar za gradnjo novih malih rafinerij nafte, ki ne morejo biti rentabilne. Razvoj petrokemije v Jugoslaviji je treba reševati tako, da pridejo do naftnih derivatov vsi ob enakih pogojih. Apetiti za gradnjo novih rafinerij nastajajo zaradi sedanjih visokih cen derivatov; to je posledica carinske zaščite, kar prinaša rafinerijam precejšnje dobičke. To je neke

vrste monopol. Če pa bi dovolili svobodnejši uvoz naftnih derivatov, bi se stanje in računi bistveno spremenili. Proizvajalci nafte in derivatov se morajo tega zavedati. Ta vprašanja je mogoče reševati z dogovarjanji in z integracijo zainteresiranih, kar bi naše cene približalo svetovnim. Ta primer navajam zato, ker je v naši državi več »primerov rafinerij«.

Dosegli smo pomemben napredek glede pogojev za pridobivanje in delitev dohodka, potrebno pa bo še veliko naporov za popolnejšo in doslednejšo delitev po rezultatih dela. Nujno je treba hitreje najti praktične rešitve, ki bodo na tem področju odstranile vse, kar kvari socialistično vsebino delitve dohodka in vodi do raznih oblik prisvajanja materialnih in drugih družbenih vrednosti, ki ne temeljijo na delu in zato povzročajo zelo ostra politična nasprotja.

Dohodek v delovnih organizacijah je deljen — če izvzamemo razne ekstremne primere — na osebne dohodke in sklade, večinoma v skladu s potrebami razvoja. Razlike v osebnih dohodkih so, kot kažejo analize, manjše kot bi bile glede na razlike v razmerah dela in prispevkov ter glede naše skupne razvitosti. Če upoštevamo vse to, sodi Jugoslavija med države z najmanjšimi poprečnimi razponi v dohodkih. To, da se odpiramo svetu, in potreba, da za hitrejši razvoj spodbujamo produktivnost dela, terja tudi večje razpore v osebnih dohodkih, ki pa morajo res temeljiti na dejanskih delovnih uspehih. Tisto, kar bode v oči naše delovne ljudi v sedanjih razmerah, je to, da so v dohodkih posamezne skrajnosti, do katerih je prišlo na podlagi privatiziranja, monopola, privilegijev ali na drugih podlagah, večinoma mimo dela. Zato smo morali ustrezno ukrepati, pa tudi v bodoče bomo morali biti budni in učinkovito delovati pri odpravljanju takih pojavov. Energično moramo onemogočiti pridobivanje dohodka, ki ne temelji na delovnih uspehih, istočasno pa povečati ekonomsko zainteresiranost tako posameznikov kot kolektivov za stalni dvig produktivnosti dela. Zato morajo biti v sistem delitve dohodka vgrajeni elementi, ki ne bodo vodili k uravnilovki, temveč bodo stimulirali učinke splošnega pomena. Večji dohodek, večja akumulacija in večji osebni dohodki morajo biti smoter vsakega delovnega kolektiva in vsakega delovnega človeka. To je tudi naš družbeni cilj, ker daje večja materialna baza tudi večje možnosti za rešitev raznih problemov naše socialistične graditve. Še posebej je treba razvijati zavest in tako logiko sistema delitve, po kateri bo vsak, ki dela za sebe, delal za družbo, in s tem uresničevati in razvijati socialistično etiko, ki je značilna za našo samoupravno družbo.

Vzporedno z vse bolj dosledno delitvijo po delu je treba razvijati tudi ustrezne oblike delitve in potrošnje, in sicer na podlagi socialistične solidarnosti in vzajemne pomoči.

V smernicah smo potrdili načelo, da mora tisti, ki več za-
služi, tudi več prispevati za zadovoljevanje skupnih potreb.
Seveda je treba tudi pri tem najti mero, ki bo ekonomsko
in družbeno upravičena. Delovni ljudje, ki ustvarjajo ma-
terialne in druge družbene vrednosti, morajo imeti občutek
družbene varnosti, ki jih bo stalno spodbujala k razvijanju
njihovih delovnih sposobnosti in k večjim delovnim us-
pehom.

Na tem področju je izredno pomembna vloga sindika-
tov, ki bo morala imeti v bodoče še večjo veljavo.

Kritiki našega samoupravnega sistema skušajo z eks-
cesi iz naše prakse dokazati svoje izmišljene teze, zamol-
čijo pa uspehe, ki smo jih dosegli v socialistični graditvi.
Taki ekscesi se največkrat pojavljajo prav tam, kjer še ni
odpravljen etatiistični način gospodarjenja. Poudarjanje
samo ekscesov in problemov služi tem kritikom, da bi do-
kazali vrednost svojih dogmatičnih in apriorističnih tez, s
katerimi se pravzaprav ponuja etaizem. Mi se etaizmu od-
rekamo, ker je pokazal, da ni sposoben rešiti družbenih
protislovij in problemov učinkovitega razvoja, in ker je
nesprejemljiv s stališča razvijanja humanih socialističnih
družbenih odnosov.

Mi nismo pristaši neke slepe stihije in anarhističnega li-
beralizma. Navzlic nekaterim pomanjkljivostim urejamo gi-
banje blagovne proizvodnje in celotne družbene reproduk-
cije usmerjamo. Naš celoten dosedanji razvoj kaže, da so
možnosti, da še uspešneje obvladamo tokove samoupravne
socialistične blagovne proizvodnje in celotne družbene re-
produkcije.

Prizadevamo si za tako načrtovanje, ki mora temeljiti
na načrtih delovnih organizacij in njihovih asociacij in se
opirati na jasno skupaj določeno in dogovorjeno splošno
politiko gospodarskega in družbenega razvoja. Ta politika
mora izražati glavne namene in poti gospodarskega in
družbenega razvoja vseh družbenopolitičnih skupnosti in
Jugoslavije kot celote.

Nujno moramo začeti s širšimi pripravami za izdelavo
novega srednjeročnega načrta. Izdelati moramo, upošteva-
joč vse okoliščine našega sedanjega in bodočega družbenega
in gospodarskega razvoja, celotno zamisel razvoja za daljše
obdobje, na primer za 15 in 20 let, zlasti razvoja naših vodil-
nih gospodarskih panog. Ti načrti morajo temeljiti na do-
sežkih sodobne, znanstvene tehnične in tehnološke revolu-
cije v svetu. Zato mora biti pri izdelavi novega srednjeroč-
nega načrta in kompleksnih dolgoročnih koncepcij o raz-
voju angažirana vsa naša družba, posebno mesto pri tem
pa imajo naši znanstveni inštituti in znanstveni delavci.

Govoril sem samo o nekaterih važnejših vprašanjih naš-
ega gospodarskega sistema. Prizadevati si moramo, da jih
čimprej i čimbolj dosledno uredimo. Posebej želim pou-

dariti, da prevzamejo gospodarske organizacije s svojim ekonomskim osamosvajanjem glavno odgovornost za uspešno gospodarjenje. Njihovi glavni »instrumenti« za uspešen razvoj so iniciativnost, poslovnost, stalno spremljanje tehničnega razvoja in sodobne tehnologije, sistematična obdelava tržišča, spremljanje in uvajanje metod naj sodobnejše organizacije dela in stalno izboljševanje kvalifikacijske strukture kadrov. Naši delovni ljudje so s svojimi dosedanjimi rezultati že dokazali, da lahko to tudi uresničijo.

VLOGA DRUŽBENOPOLITIČNIH SKUPNOSTI

Zveza komunistov se je upirala vsem tendencam, da bi ohranili stare funkcije družbenopolitičnih skupnosti, ki jih je dosedanji razvoj prerasel. Zveza komunistov se je borila tudi zoper pojmovanja, ki zanikajo odgovornost družbenopolitičnih skupnosti in potrebe po nadaljnji krepitvi njihovih samoupravnih funkcij pri reševanju življenjskih potreb delovnih ljudi, narodov in narodnosti naše države.

Komunisti se morajo boriti za odpravo pomanjkljivosti in neučinkovitosti pri delu družbenopolitičnih skupnosti. Prizadevati si morajo, da bo temeljilo delo družbenopolitičnih skupnosti in njihovih organov vse bolj na samoupravnih in družbenih dogovorih. Prav tako se bodo borili zoper vse poskuse, da bi zanikali konstruktivno dejavnost teh organov in razglašali njihove akcije, ki so družbeno upravičene, za etatiistične, kar slabi njihovo odgovornost.

Družbenopolitične skupnosti imajo zelo odgovorno funkcijo pri zagotavljanju nemotenega razvoja samoupravljanja in pri usklajevanju interesov posameznih delov združenega dela in posameznih regij.

Vloga občin, pokrajin, republik in federacije mora vse bolj neposredno temeljiti na interesih združenega dela občanov, narodov in narodnosti. Njihovo delovanje mora biti ena izmed oblik samoupravljanja. To pomeni uresničevanje samoupravne prakse, ki se začne v delovnih enotah in krajevnih skupnostih in se razvija v zapleten in integriran sistem različnih skupnosti, v katere se združujejo delovni ljudje in občani, da bi reševali svoje raznovrstne potrebe in potrebe družbe v celoti.

PRERAŠČANJE POSREDOVALNE VLOGE DRŽAVE MED PROIZVODNIMI IN DRUGIMI PODROČJI DRUŽBENEGA DELA

V zadnjih nekaj letih smo dosegli uspehe v integraciji posameznih področij družbenega dela in pri ustvarjanju pogojev, da se v izobraževalnih, znanstvenih in kulturnih

dejavnostih, v zdravstvu, socialnem varstvu in socialnem zavarovanju postopoma razvijajo odnosi na načelih dohodka in samoupravljanja. Vendar razvoj teh dejavnosti ni še dovolj usklajen s potrebami gospodarstva in družbe v celoti.

Država se še vedno pojavlja kot posredovalka med proizvajalci, ki odmerjajo del svojega dohodka za financiranje družbenih dejavnosti, in delovnimi ljudmi v teh dejavnostih. Posledica tega je ohranjanje proračunske miselnosti, da nesmotrno izkoriščamo sredstva, neustrezno razvijamo posamezne družbene dejavnosti in da zaostajamo v izvajanju dohodka, delitve po delu in samoupravljanju. To hkrati preprečuje, da bi pravilno pojmovali in postavili vlogo teh dejavnosti, katerih razvoj je zelo pomemben za naš družbeni napredek.

Zveza komunistov in vse socialistične sile naše družbe morajo močnejše delovati in se odločneje zavzemati za reševanje problemov teh dejavnosti, in sicer čimprej ter na trajni podlagi. To lahko dosežemo, če bomo dosegli, da ne bodo odtujena sredstva tistim, ki jih uresničujejo in ki v svojih interesnih skupnostih odločajo o ravni, obliki in vrsti njihove uporabe v družbenih dejavnostih. Tako bi ustvarili možnost za vzpostavitev čimbolj neposrednih odnosov med skupnostmi uporabnikov storitev in delovnimi ljudmi, združenimi v družbenih dejavnostih.

Družbenopolitične skupnosti morajo zagotoviti splošne pogoje za samoupravno odločanje in dogovarjanje na teh področjih in urediti načela o družbenem varstvu samoupravnih pravic delovnih ljudi, o izvajanju načel vzajemnosti in solidarnosti.

Zveza komunistov mora biti nosilec idejne borbe pri reševanju problemov na teh področjih, upirati se mora vsem pojmovanjem, pojavom in težnjam, ki motijo ali želijo onemogočiti razvoj samoupravnih odnosov v družbenih dejavnostih ali pa vulgarizirajo te odnose in jih mehanično prenašajo iz gospodarstva, ne da bi upoštevali njihove posebnosti.

GLAVNE SMERI GOSPODARSKEGA RAZVOJA V NASLEDNJEM OBDOBJU

Naravne težnje delovnih ljudi po čim boljšem življenju in dvigu njihovega standarda, naše potrebe po ustvarjanju ustrezne materialne podlage za reševanje problemov zaposlovanja, premagovanje socialnih razlik in razlik v razvisti posameznih krajev, kot tudi naš položaj v svetu — vse to zahteva od nas, da v skladu z našimi možnostmi zagotovimo čimbolj dinamičen razvoj in dosežemo čim višjo stopnjo produktivnosti dela.

Ko se zelo odločno opredeljujemo za intenzivno gospodarjenje, moramo čimbolj smotrno izkoriščati naše obstoječe materialne, kadrovske, znanstvene, organizacijske in druge razvojne potencialne in se s tem usposobiti, da bomo dosegli raven proizvodnje in produktivnosti gospodarsko razvitih držav.

Upoštevati moramo naš položaj v svetu in razmerja med našim in svetovnim gospodarstvom. Dosegli smo že tolikšno stopnjo razvoja, ko postajajo širša menjava materialnih dobrin, dela in znanja, kot tudi neposredno proizvajalno, gospodarsko, znanstveno, kulturno in drugačno sodelovanje z drugimi državami bistven dejavnik našega lastnega napredka. Živimo v času nenehnega in intenzivnega tehničnega razvoja v svetu. Zaradi tega moramo naš tehnični razvoj nenehno usklajevati z napredkom tehnike v svetu, da bi dosegli čim večje učinke v mednarodni menjavi. Nenehno si moramo prizadevati, kolikor nam naše možnosti največ dopuščajo, za višjo raven proizvajalne tehnike, uporabo najnovejših dosežkov znanosti in tehnologije, sodobno organizacijo dela, visoko specializacijo in kooperacijo.

Priznati moramo, da se v sprotni ekonomski politiki pogosto nismo ravnali po nekaterih sklepih, ki smo jih sprejeli v okviru ukrepov gospodarske reforme. Pri tem mislim predvsem na rekonstrukcijo in modernizacijo obstoječih podjetij in na uvedbo najsodobnejše tehnologije. V celotni ekonomski politiki bi morali dajati prednost uvedbi najmodernejše tehnologije. Nesmiselno je namreč, da zahtevamo po eni strani velike investicije za nova podjetja, po drugi strani pa zanemarjamo modernizacijo obstoječe industrije.

Žal dobiva zaostritev na področju investicij včasih pomen mednacionalnih odnosov. Če dajemo pripombe na nekatere ekonomsko neutemeljene investicije, pride pogosto — kot reakcija na to — do nacionalističnih napadov. Ekonomska stran je premalo upoštevana, zato so ekonomski problemi pogosto zakriti z nacionalnim plaščem. Ekonomski problemi bodo dobivali nacionalistično veljavo vse dotlej, dokler jih bomo reševali zunaj samoupravnih odnosov.

Nujno moramo iz tesnih lokalističnih okvirov, zlasti ko gre za ekonomiko. Nenehno je treba imeti pred očmi jugoslovanski gospodarski prostor v celoti, kakor tudi gospodarska gibanja v svetu. Jugoslovanski gospodarski prostor je celota in ga zato ne smemo v nobenem pogledu parcelirati. Omogočiti moramo normalen razvoj gospodarstva na vsem območju Jugoslavije. Zato ne sme biti nobenih ovir.

Pri nas se pogosto dogaja naslednje: nekdo, ki opazi, da je v neki republiki kakšna tovarna trenutno visoko rentabilna, želi takoj, da bi zgradili prav takšno tudi v njegovi republiki, ne da bi pri tem upoštevali dejanske in per-

spektivne ekonomske interese. Ker takšen investitor premalo upošteva cene na domačem in tujem trgu ter možnosti prodaje, sledijo že kmalu pritiski oziroma zahtevki za carinsko zaščito, kritje izgub, za preložitve anuitet, zvišanje cen in podobno.

Ko dajemo prednost modernizaciji in intenzifikaciji obstoječe proizvodnje, se seveda ne moremo odreči izgradnji novih zmogljivosti. Tega pa ne bi smeli storiti, zlasti kadar gre za aktiviranje še neizkoriščenih naravnih potencialov, za komplementarnost proizvodnje in izgradnjo materialne podlage za delo in življenje ljudi v nezadostno razvitih krajih in podobno, zakaj to predstavlja prispevek h krepitvi splošnega gospodarskega potenciala in celotnega družbenega napredka.

Modernizacija in intenzifikacija obstoječe proizvodnje sta zlasti pomembni v gospodarskih panogah, ki imajo največje možnosti za učinkovito vključitev v mednarodno delitev dela. Usposabljanje se moramo za še širši nastop na tržiščih drugih držav in za uspešno konkuriranje proizvodnji razvitih gospodarstev. Zlasti se moramo usposabljanje za specifične zahteve na tržiščih držav v razvoju in se pri tem angažirati ne le v izvozu opreme za njihov razvoj, temveč tudi v organiziranju učinkovite proizvodnje na podlagi te opreme, v zagotovitvi prodaje te proizvodnje in podobno. To morejo uspešno doseči le podjetja, ki so sposobna konkurirati, ki imajo večje poslovne in organizacijske izkušnje in ustrezen mednarodni ugled.

To velja prav tako za proizvodno-finančno sodelovanje z gospodarstvi razvitih držav, za kar sta potrebna zlasti širša integracija v državi in ustvarjanje raznih konzorcijev ter drugih oblik poslovnega sodelovanja.

Razvoju turizma moramo posvetiti še večjo pozornost. Turizem je za nas izredno pomembna gospodarska panoga tako s stališča odpiranja novih delovnih mest kakor tudi zaradi pomembnega deviznega pritoka. Z razvojem turizma razširjamo tudi tržišče za prodajo živinorejskih proizvodov in kmetijskih pridelkov. To je ena najbolj donosnih oblik »izvoza« naših proizvodov, zlasti kmetijskih.

Glede na pomen, ki ga imata turizem in gostinstvo za naše gospodarstvo, bi morali v vsakem pogledu ustvarjati ugodnejše razmere za njihov razvoj.

Velike možnosti imamo v kmetijski proizvodnji. S krepitvijo že razvitih centrov sodobne kmetijske proizvodnje, z nadaljnjo modernizacijo in intenzifikacijo smo zmožni doseči še večje ekonomske učinke. Resda se tudi tu srečujemo z velikimi težavami, zlasti pri prodaji živinorejskih proizvodov na naša tradicionalna tuja tržišča, vendar sedanje ovire niso absolutno nepremostljive. Prav tako obstaja možnost za prodor na druga tržišča.

Posebno pozornost moramo posvetiti razvoju kmetijske proizvodnje. Z njeno pospešitvijo lahko občutno zmanjšamo pritisk vaškega prebivalstva na zaposlitev v nekmetijskih dejavnostih in njegovo migracijo v mesto.

Nalogi, ki imata prednost, sta tudi modernizacija in intenzifikacija proizvodnje na velikih družbenih posestvih.

Ko se znajde kmetijstvo v položaju, kakršen je sedaj, moramo uporabiti instrumente družbene intervencije. Naši kmetijski proizvajalci niso krivi, ker so bili v zahodni Evropi uvedeni prelevmani in podobne omejitve.

Na težave v kmetijstvu pa ni vplival samo zunanji dejavnik. Povečale so se cene reprodukcijskega materiala, ki ga mora kupovati kmetijski proizvajalec.

Naš notranji trg še ni dovolj razvit, za njegovo razširitev je še precej neizkoriščenih možnosti. Potrebujemo boljše in širše trgovinsko omrežje, več mesnic, več hladilnic in drugega, tako v mestu kakor na vasi.

Vedno sem bil proti povečanju cen kot edini poti za reševanje problemov. Zato tudi v tem trenutku sodim, da to ni način za odpravo nekaterih težav v našem kmetijstvu.

Izkoristiti je treba vse možnosti za razvoj kmetijstva in gozdarstva v celoti, ki jih daje individualna proizvodnja.

Individualni kmetijski proizvajalci se morajo vsestransko povezati z družbenimi gospodarstvi in se vključiti preko kooperacije in zadrug v modernizacijo. Kar najbolj morajo sodelovati s predelovalno industrijo, trgovino in s hranilnicami. Notranji odnosi in oblike upravljanja v kooperaciji in zadrugah morajo biti postavljene tako, da bo delovni kmetovalec v njih dejanski samoupravljaec in da bo imel popolno kontrolo nad dohodkom iz svojega dela ter razjasnjene in stabilne ekonomske odnose z vsemi partnerji v kooperaciji.

Več pozornosti moramo posvetiti strokovni usposobitvi vaške mladine, zlasti v času, ko ni sezone največjega dela, in usmerjati kmetovalce, da se bodo povezali s službami za strokovno pomoč in čimveč uporabljali sodobne dosežke.

Napredne individualne kmetijske proizvajalce je treba čimbolj vključevati v delo samoupravnih organov, zlasti v upravne odbore združenj in zbornic, ter v predstavniška telesa in družbenopolitične organizacije.

Še naprej moramo razvijati infrastrukturo, graditi in modernizirati sredstva komunikacij in zvez, razvijati energetiko in vodno gospodarstvo, urbanizacijo itd. Vendar moramo ostati tudi tu v realnih okvirih in računati z dolgoročnejšim aktiviranjem teh vlaganj. Tudi na tem področju si moramo prizadevati za takšnimi vlaganji, ki bodo dajala čim hitrejšo učinke.

Ko se zavzemamo za nadaljnji hitrejši in učinkovitejši razvoj, moramo posvetiti posebno pozornost zaposlovanju. Glede na stopnjo razvoja našega gospodarstva in na social-

noekonomsko strukturo prebivalstva je to vsekakor problem, s katerim se bomo še dolgo srečevali in katerega končna rešitev bo možna le na znatno višji stopnji razvoja proizvodjalnih sil. Pri tem predvidevamo, da zaposlovanja ne bomo uresničevali pretežno na področju materialne proizvodnje v ožjem pomenu. Sodobna, visoko produktivna proizvodnja zahteva sorazmerno vedno manj živega dela. Z njo pa hitreje naraščajo potrebe po najrazličnejših storitvenih dejavnostih — od tistih, ki so potrebne moderni proizvodnji, do tistih ki so potrebne ljudem z visokim standardom in razvitimi kulturnimi navadami. To je podlaga in perspektiva za močnejši razvoj tako imenovanih terciarnih dejavnosti, bodisi na področju prometa materialnih dobrin (tehnični servisi, transport, trgovina, bančništvo in podobno) bodisi na področju izobraževanja, znanosti, kulture, razvedrila, zdravstva, rekreacije, skrbi za otroke, mladino, stare itd. Te dejavnosti angažirajo mnogo delavcev, zato se struktura zaposlenosti v razvitih državah spreminja iz materialne proizvodnje vedno bolj v prid terciarnih dejavnosti. V to se moramo usmeriti pri dolgoročnem reševanju problemov zaposlovanja.

Terciarne dejavnosti dajejo na gospodarskem in negospodarskem področju že danes precejšnje možnosti za povečanje zaposlenosti. V številnih dejavnostih tega sektorja zaostajamo že danes za potrebami, za razvoju nekaterih izmed teh dejavnosti pa ni potrebno dosti sredstev. Vzroke za to je treba iskati v tem, da nismo posvetili dovolj pozornosti temu področju, in sicer zaradi mnenja, da je mogoče reševati problem zaposlovanja le z izgradnjo novih tovarn, in v tem, da je bil zapostavljen razvoj osebnega dela z lastnimi sredstvi.

Naša politika zaposlovanja mora upoštevati potrebe in zagotoviti možnosti za zaposlovanje predvsem kvalificiranih kadrov. S tem bomo hkrati bolj intenzivno spreminjali tudi kvalifikacijsko strukturo. Pri tem je treba upoštevati, da se mora tudi izobraževanje prilagajati potrebam gospodarskega in družbenega razvoja. Od gospodarstva ne smemo pričakovati in tudi ne zahtevati, da bo zaposlovalo kadre, ki končajo šole, če ti kadri po profilih in znanju ne ustrezajo njihovim potrebam.

V razvojni politiki moramo posvetiti veliko pozornost hitrejšemu razvoju gospodarsko nezadostno razvitih območij. O splošnih načelih in politiki glede tega govorita program ZKJ in ustava SFRJ, posebno pozornost pa smo posvetili temu tudi na osmem kongresu ZKJ. Ugotovili smo, da lahko že v sedanjih razmerah uresničimo hitrejši razvoj gospodarsko nezadostno razvitih republik in krajev tako, da ne bo le hitrejši od tistega, ki ga lahko zagotovijo sami z lastnimi sredstvi, temveč da bo celo hitrejši od poprečnega razvoja v Jugoslaviji. Zato smo se odločili za ustrezne ukre-

pe, ki bodo zagotovili, da se bodo začele zmanjševati razlike v razvitosti med posameznimi republikami in pokrajinami.

Težave, s katerimi se je soočilo naše gospodarstvo v prvih letih po reformi, so najbolj prizadele nezadostno razvita območja. Te začetne težave so sedaj v temelju premagane; tudi na manj razvitih območjih se bodo pokazala bolj pozitivna gibanja. Vlaganja v gospodarstvo teh območij, ki jih je v minulih letih z nezmanjšano intenzivnostjo izvajal sklad za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih republik in krajev, že dajejo ustrezne pozitivne učinke.

Zato, da bi dosegli čimbolj ugodne rezultate, moramo še nadalje razvijati učinkovite metode za pospešitev razvoja teh območij. Sklad za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih republik in krajev moramo obdržati in mu zagotoviti nove stalne vire sredstev — namesto obresti od gospodarskih poslovnih skladov, ki jih bomo odpravili. Obdržati moramo tudi sistem, s katerim bi zagotovili dopolnilna sredstva za financiranje družbenih služb na teh območjih.

Med pripravami za ta kongres sem se posvetoval s predstavniki vseh republik. V pogovorih z delegacijami iz razvitih republik sem se prepričal, da nihče ne nasprotuje skladu za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih republik in krajev. Nasprotno, vsi so bili mnenja, da sklad mora obstajati in da je danes še absolutno potreben. O tem, ali je sklad potreben, v ZKJ torej ni različnih mnenj.

Predstavniki nezadostno razvitih republik in krajev so mnenja, da mora imeti sklad stabilne vire, eden izmed njih pa naj bi bil tudi del tako imenovanega državnega kapitala. Takšno stališče so sprejeli vsi naši vodilni organi in ga je treba uresničiti.

Sredstev sklada seveda ni mogoče povečati nad realnimi gibanji našega gospodarstva. Upoštevati je treba, da daje sklad kredite pod ugodnejšimi pogoji, da se le-ti znova vračajo gospodarstvu in da potemtakem niso darilo.

Nekaj več moramo storiti tudi za normalno ekonomsko prelivanje sredstev iz razvitih republik v nezadostno razvite, česar doslej skorajda ni bilo.

Vsekakor mora biti vsakomur jasno, da je interes nezadostno razvitih krajev, da se tudi razviti čim hitreje razvijajo, da bi mogli povečevati akumulacijo in z delom teh sredstev pomagati nadaljnjemu napredku nezadostno razvitih krajev. To je torej obojestranski interes.

Na problem razvitih in manj razvitih pa moramo gledati bolj široko. Jugoslavija v celoti je v primerjavi z zahodnoevropskimi državami še vedno država v razvoju, kakor zaostaja tudi zahodna Evropa v primerjavi z ZDA. Tudi s tega vidika je treba pravilno dojemati probleme razvoja nezadostno razvitih krajev v Jugoslaviji.

Pri nadaljnji rasti kulturnega in materialnega standarda delovnih ljudi moramo dati ustrezno mesto tudi razvoju materialne podlage družbenih služb — prosvete, izobraževanja, kulture, znanosti, zdravstva itd., kakor tudi stanovanjsko-komunalni izgradnji. Stanovanjska izgradnja je sama po sebi velik problem, zlasti kadar gre za gradnjo stanovanj za delovne ljudi s srednjimi in nižjimi dohodki. Vendar ustvarja hkrati tudi možnost za dinamiziranje proizvodnje, in sicer od proizvodnje gradbenega materiala in opreme za stanovanje do gradbene operative, kjer uporabljamo pretežno domačo surovino in material, angažirano pa je tudi precej delovne sile. Vendar tudi tu ne smemo razvijati ekstenzivne proizvodnje in uporabljati nesodobnih metod izgradnje, temveč se moramo, kot na drugih področjih proizvodnje, usmeriti k naj sodobnejši tehniki in organizaciji dela in zlasti k smotrnemu izkoriščanju razpoložljivih sredstev za izgradnjo čim večjega števila stanovanj.

Razvoj znanosti in tehnike pomeni v današnjem svetu pogoj za dinamično naraščanje proizvodnje, produktivnosti in materialnega bogastva države.

Zavedati se moramo, da gospodarski razvoj v svetu izredno hitro napreduje zavoljo izrednih revolucionarnih dosežkov v znanosti in tehniki, tako kot še ni nikoli doslej v zgodovini.

To kaže na primer tudi podatek, da prijavijo na leto približno 400.000 izumov, izmed katerih jih odpade 90 odstotkov na 12 industrijsko najrazvitejših držav, ali pa da več kot 30 odstotkov kemičnih izdelkov, ki jih danes proizvajajo, pred desetimi leti sploh ni bilo znanih.

O velikih spremembah v tehniki v zadnjih desetih letih zgovorno pričajo tudi naslednji podatki: hitrost gibanja se je povečala za približno 50-krat, eksplozivna moč za milijonkrat, zanesljivost funkcioniranja elektronskih aparatov za 10-krat, transmisijska informacij v prostoru za tisočkrat itd.

Na področju tehnike predvidevajo v prihodnjih dvajsetih letih, da bodo še nadalje izboljšali sistem komunikacij, povečali zanesljivost funkcioniranja strojev, povečali hitrost elektronskih informacij in pospešili avtomatizirano vodstvo. Številna delovna mesta bodo odpravili zaradi avtomatizacije in tudi dela na tistih, ki bodo še ostala, bodo bistveno spremenjena itd.

Za takšen tehnični razvoj so potrebne predvsem specializirane organizacije in njihovo povezovanje v gigantske gospodarske organizacije. V industrijsko najbolj razvitih državah so običajne zmogljivosti, na primer v metalurgiji 6 milijonov ton jekla, v rafineriji nafte 5 do 10 milijonov ton, v električnih centralah približno 6000 megavatov itd.

Ustvarjajo vizijo o tako imenovani postindustrijski družbi okrog leta 2000, za katero bo značilno: družbeni pro-

izvod bo znašal od 4.000 do 20.000 dolarjev na prebivalca, dohodek industrije bo 5-krat večji, ekonomske dejavnosti bodo premaknjene s področja kmetijstva in industrije na področje storitev, temeljni dejavnik napredka pa bo sistem izobraževanja in tehnoloških inovacij.

Vse večjo vlogo v gospodarstvu bo imela kibernetika. Že danes merimo moč neke nacionalne ekonomije na podlagi števila instaliranih sistemov za obdelavo podatkov. ZDA imajo približno 50.000 takšnih sistemov, države zahodne Evrope približno 10.000, Japonska približno 3,5 tisoč itd.

Ker se dogajajo danes velike spremembe v obdobju človekovega življenja, terja to od njega, da se hitro prilagaja spremembam v tehniki, da jih sprejema in da ni konservativen glede napredka.

Potrebe po znanstvenih raziskovanjih zahtevajo vlaganja za usposobitev kadrov, ki se bodo ukvarjali s tem delom, in na to je treba misliti že danes. V prihodnje bo znanstvena in tehnična raven posamezne države še bolj vplivala na njen politični, ekonomski, industrijski, vojaški in kulturni položaj v svetu.

Po sedanjih predvidevanjih obstaja možnost, da bomo v naši državi v naslednjih dveh desetletjih za nekolikrat povečali družbeni proizvod na delavca. To naj bi uresničili med delovno dobo današnje mlade generacije. Kolikor je ta dolgoročni ekonomski cilj atraktiven, bo tudi težak. Njegova izpolnitev bo terjala velike napore, zlasti če upoštevamo zelo zapletene pogoje sodobne tehnične revolucije, zapletenost, in celo znanstvenega raziskovalnega dela.

Posamezne države ne odstopajo rade drugim na voljo novih znanj, pridobljenih v gospodarstvu, če pa to tudi store, to ponavadi niso več zadnji dosežki lastnega raziskovalnega dela, za ustrezne licence pa zahtevajo tudi sorazmerno visoko nadomestilo. Zato moramo vsestransko razvijati lastno znanstvenoraziskovalno delo, kjerkoli imamo pogoje za to in kjerkoli je to ekonomsko smotno. Spodbujati moramo zlasti izumiteljsko dejavnost in novatorstvo. Ne bi smelo biti večje gospodarske organizacije, ki ne bi posvečala tem vprašanjem vse pozornosti.

Zelo si moramo prizadevati, da bi šli v korak z razvitim svetom. Odmerjanje sredstev za znanost, kot tudi število raziskovalcev in znanstvenih delavcev — vse to je pri nas, v primerjavi z razvitimi državami, nesorazmerno neugodno, tj. neugodnejše od razlik v višini nacionalnega dohodka.

Objektivno je nujno, da se znanost in izobraževanje integrirata na samoupravnih osnovah v gospodarski in družbeni razvoj. To sta družbeni dejavnosti, od katerih je vse bolj in vedno bolj odločilno odvisna učinkovitost celotnega razvoja naše države.

II. RAZVOJ DRUŽBENOPOLITIČNEGA SISTEMA NA TEMELJIH SAMOUPRAVLJANJA

Nekatera vprašanja skupščinskega sistema

Skupščine se vse bolj razvijajo kot delovna telesa in resnična središča, v katerih se oblikuje družbena politika in sprejemajo odločitve. Na takšen razvoj skupščinskega sistema bodo vplivale tudi najnovejše ustavne spremembe. Struktura skupščin omogoča, da bodo le-te pri svojem nadaljnjem delu veliko bolj in bolj neposredno kot so sedaj povezane s temeljnimi nosilci našega družbenopolitičnega sistema: z delovnim človekom v združenem delu, z občino kot temeljno samoupravno družbenopolitično skupnostjo občanov ter, kadar gre za zvezno skupščino, z republikami oziroma pokrajinami.

Ustavne spremembe — zlasti tiste v zvezi z zborom narodov — bodo v strukturi in delovnem področju zvezne skupščine okrepile kohezijo naše socialistične skupnosti. Zbor narodov bo namreč — enakopravno z drugimi zbori — določal politiko in sprejemal vse važnejše odločitve z enakopravnim zastopanjem in z udeležbo poslancev — delegatov vseh republik ter delegatov pokrajin pri določanju politike, usklajevanju stališč, dogovarjanju in iskanju skupnih rešitev o vprašanjih iz delovnega področja federacije.

Nekateri ljudje, ki gledajo pogosto z dvomi na nekatere stvari, govore, da ZKJ sprejema dobre sklepe, da pa jih zvezna skupščina, republiške in občinske skupščine ne uresničujejo. Pozabljajo, da so tudi v skupščinah člani ZKJ, ki bi morali v njih skupno nastopati in braniti sprejeta stališča. To ne pomeni, da ZKJ enostavno vsiljuje skupščinam svoja stališča, temveč da bi se morali njeni člani v skupščinah boriti za uresničitev teh stališč.

Politično-izvršilni organi morajo imeti v okviru svojih pristojnosti več samostojnosti in neposredne odgovornosti ter tudi jasne delovne programe za svojo mandatno dobo. Pri uresničevanju teh programov bi morala imeti izvršilna telesa vsa pooblastila, ki jih potrebujejo za to.

Uprava se danes bolj ukvarja s pripravljanjem predpisov, manj pa z njihovim izvajanjem. Zato, da bi spremenili takšno stanje, bi morali biti upravni organi — v skladu s svojimi obveznostmi — kadrovsko in tehnično usposobljeni.

Družbenopolitične skupnosti in mednacionalni odnosi

V razvoju mednacionalnih odnosov in odnosov med našimi socialističnimi republikami smo dosegli pomemben napredek, in sicer na trajnih načelnih temeljih. K temu

so precej prispevale tudi ustavne spremembe, sprejete pred nedavnim, zlasti pa nova vloga zbora narodov zvezne skupščine.

Pomembno je tudi spreminjanje odnosov med federacijo in republikami kot samoupravnimi družbenopolitičnimi skupnostmi, ki sestavljajo federacijo, ter odnosov med skupnostmi. Socialistične republike so enakopravno udeležene in neposredno odgovorne za oblikovanje in uresničevanje politike federacije, za postavljanje in reševanje vseh vprašanj, ki so skupnega pomena, ter pri formiranju zakonodajnih in izvršilnih organov federacije. Pri opravljanju vseh zadev, ki so v domeni federacije, in urejanju medsebojnih odnosov imajo republike enake pravice — ne glede na svojo velikost, ekonomske sile ali število prebivalcev — in sicer na načelih medsebojnega spoštovanja in usklajevanja interesov, samoupravnega dogovarjanja in socialistične solidarnosti. S tem je vsebinsko izpolnjena politična suverenost republik, rastejo njihove zakonodajne in druge pristojnosti ter se krepi odgovornost za celoten družbeni razvoj. V skladu z razvojem samoupravnih odnosov v družbeni bazi ter z razvojem federativnega sistema uresničujemo tudi večjo samostojnost socialističnih pokrajin.

Zveza komunistov je kritično ocenila, kar smo dosegli doslej, in dosledno uresničuje politiko razvijanja enakopravnih odnosov ter mednacionalnega povezovanja na temeljih samoupravljanja. Pri tem premaguje razne težave, pojave kršenja enakopravnosti, predsodke in zavestne odpore birokratskih in nacionalističnih sil.

V zadnjem času je prišlo do znanih nacionalističnih diverzij političnih sovražnikov iz vrst manjšega dela albanske narodnosti. Nameni organizatorjev teh diverzij niso bili resnični interesi albanske narodnosti, temveč izpodkopavanje naše skupnosti in njenega ugleda v svetu ter ogrožanje integritete naše države. S temi sovražniki so odločno obračunali komunisti in delovni ljudje albanske narodnosti. Integritete naše države, socialistične skupnosti samoupravljavcev ne more nihče ogroziti, pa tudi ne reakcija in iredentisti na Kosovu. Prav tako ne morejo ogroziti polne enakopravnosti in svobode albanske narodnosti niti razni šoviniisti in reakcionarji drugih nacionalnosti. Usoda Albancev v Jugoslaviji je tesno povezana u usodo vseh narodov naše socialistične skupnosti. Naša skupnost mora v vsakem pogledu omogočiti hitrejši razvoj Kosova. Zveza komunistov se zaveda svoje odgovornosti pred našimi narodi in narodnostmi, zato se bo tudi v bodoče najodločneje uprla vsem sovražnim težnjam in poskusom, ne glede na to, s katere strani bodo prišli, ker je prepričana, da pomenijo nevarnost ne samo za našo skupnost v celoti, marveč tudi za avtentične interese vsakega naroda in narodnosti.

Še iz časa predvojne Jugoslavije smo na Kosovu podevali izredno hud položaj: splošno ekonomsko in družbeno nerazvitost ter velike nacionalne antagonizme. Nova Jugoslavija je od vsega začetka vztrajno odpravljala to težko dediščino in posvečala pozornost razvoju Kosova. Vsekakor smo storili mnogo: dosegli smo pomembne rezultate in tega nikakor ne bi smeli podcenjevati. Vendar pa bi se morali hkrati samokritično ozreti in vprašati, ali smo v preteklosti delali tudi napake? Razumljivo je, da so bile napake zlasti do IV. plenarne seje CK ZKJ. Takrat je CK ZKJ odločno obsodil dogmatske elemente, ki so imeli v določenem smislu monopol na Kosovem. Zapostavljali so interes albanske narodnosti, prihajalo je do samovolje in neodgovornih birokratskih postopkov in ravnanj. Posledice tega občutimo še danes, vendar si prizadevamo, da bi jih čimprej odpravili.

Četrta plenarna seja CK ZKJ je brez dvoma pomenila preobrat tudi glede politike hitrejšega in vsestranskega razvoja Kosmeta. Politika, ki smo jo definirali kasneje, temelji na solidnih temeljih in jo je treba dosledno izvajati.

Socialistična republika Srbija je še pred tem veliko investirala na Kosovem, bodisi iz lastnih sredstev bodisi iz sklada za kreditiranje razvoja nezadostno razvitih krajev. Toda to so bili v glavnem veliki objekti, ki še ne dajejo širših možnosti za zaposlovanje prebivalstva in tega, da bi prebivalstvo občutilo na svojem standardu, kakšne so koristi od investiranja. Na Kosovem je malo predelovalne industrije, prav ta pa bi omogočila zaposlovanje večjega števila prebivalstva.

Kar zadeva zastavo, o kateri je bilo dosti govora: Albanci v naši državi jo morajo imeti, vendar mora biti ta zastava v vsakem primeru v skladu z državno suverenostjo in integriteto Jugoslavije; o tem je treba sprejeti jasen predpis.

Videti moramo tudi, kaj bi bilo treba napraviti na Kosovem, da bi bil tudi tam socialistični razvoj tisto, kar bi prevladovalo, ne pa nacionalno vprašanje. Jasno je, da so pogoji za takšen razvoj na Kosovem veliko težji, zakaj Kosovo je še vedno ekonomsko nerazvito območje, zato ne zadostuje samo pridigati o socializmu, temveč je treba razvijati ekonomsko podlago.

Razvoj socialističnih družbenih odnosov mora biti naša osnovna skrb. V naši vsakdanji politiki in praksi nismo vedno dovolj upoštevali, da morajo biti samoupravni socialistični odnosi vez, ki povezuje vse nas, vse narode in narodnosti Jugoslavije. Zato moramo biti bolj aktivni pri razvijanju samoupravljanja, da bi na tej podlagi združili delovne ljudi in tako izboljšali tudi odnose med narodi in narodnostmi. Mi ne bomo popuščali — in ne smemo — pred raznimi socialističnimi tendencami, marveč moramo

vzrajno delovati v duhu socialističnih načel in resnične kohezije naše skupnosti.

Vedno smo izhajali iz tega, da se kot internacionalisti v tej skupnosti potrjujemo, zlasti s tem, da zagotavljamo in budno varujemo nacionalno enakopravnost in suverenost in gojimo takšne odnose, v katerih se bosta vsak narod in vsaka narodnost počutila v vsaki družbenopolitični skupnosti kot na svojem. Naša politika je temeljila in temelji na načelnem stališču, da v naši državi ne sme biti vodilnih narodov, niti prevladovanja velikih in močnih nad manjšimi in šibkejšimi. Resnična enotnost in stabilnost naše skupnosti sta odvisni od svobode, ustvarjalnosti in pobude proizvajalcev, od resnične enakopravnosti vsakega naroda in narodnosti, njihovega svobodnega razvoja in enakopravnega sodelovanja pri določanju in uresničevanju skupne politike. Konservativne in etatistične sile ter nacionalisti vseh barv poskušajo dramatisirati težave in zaostrovati razlike ter protislovja, ovirati in zavreti naš samoupravni socialistični razvoj.

Zato, da bi bil socialistični razvoj naše skupnosti čim skladnejši, je nujno, da se komunisti v političnih in idejnih akcijah tudi v bodoče borijo, in sicer zato, da bi vse probleme naše družbe in vsa protislovja ter nesorazmerja, ki smo jih podedovali, ali nastajajo v procesu bujnega razvoja, razvozlati na demokratičen način in ob spoštovanju objektivnih interesov vseh, ki želijo napredek.

Zveza komunistov povezuje svoj boj proti nacionalizmu in šovinizmu z izvrševanjem temeljnih revolucionarnih nalog v tem trenutku, kot so iskanje poti ter sredstev za premagovanje etatističnih odnosov, krepitev družbene vloge delavskega razreda in delovnih ljudi, vztrajno odstranjevanje elementov neenakopravnosti in razvozlavanje nacionalnih protislovij. Takšna politika vse bolj izolira nacionalistične elemente in zožuje prostor za njihovo delovanje. V tem ima Zveza komunistov vso podporo ogromne večine delovnih ljudi. Pri vključevanju v široko fronto brobe za nadaljnjo izgradnjo socialistične samoupravne družbe komunisti in vsi delovni ljudje vse bolj odločno in neposredno obračunavajo z nacionalisti vseh vrst in barv, zlasti v svoji nacionalni sredini.

RAZVOJ ZVEZE KOMUNISTOV

Vzporedno z revolucionarnimi spremembami v naši družbi se je spreminjala tudi Zveza komunistov. To je bilo nujno zato, da bi lahko bila v novih družbenih razmerah, na višji ravni razvoja demokratičnih samoupravnih odnosov in socialistične zavesti, kos nalogam avantgarde v boju,

ki ga bije naš delavski razred in vsi delovni ljudje za izgradnjo socialistične družbe.

Zveza komunistov je povedla zavestne družbene sile v boj za delavsko samoupravljanje, za izgradnjo in razvoj celotnega družbenega sistema na temeljih samoupravljanja; s tem je začela tudi proces lastnega spreminjanja in preobrazbe od klasične partije v vodilno idejno-politično organizacijo novega tipa, v notranjo — gibalno in usmerjevalno — silo socialističnega samoupravljanja.

Družbenoekonomska reforma je z daljnosežnostjo svojih ciljev in globino družbene preobrazbe, ki jo je sprožila, postavila tudi reformo Zveze komunistov, in sicer kot nujno in neodložljivo.

Četrta seja CK ZKJ je zadala močan udarec nosilcem birokratsko-etastičnih stališč, ki so bili v samem vrhu Zveze komunistov. To pomeni tudi preobrat za reformiranje same Zveze komunistov.

Čeprav smo šele na začetku globljih sprememb v Zvezi komunistov — saj so bili storjeni šele prvi koraki v njeni reorganizaciji — že lahko govorimo tudi o nekaterih uspehih in izkušnjah.

Prvič: Zveza komunistov se je po osmem kongresu ZKJ, zlasti pa v preteklih dveh letih, dosti bolj ukvarjala z najvažnejšimi vprašanji družbenega razvoja, z vsebinskimi vprašanji družbenoekonomske reforme, kot pa se je prej. Zaradi takšne usmeritve in doslednosti Zveze komunistov se je okrepila smer gospodarske in družbene reforme, in sicer kljub nekaterim zamudam v akciji. Zveza komunistov se je uspešno upirala raznim pritiskom, ki so zavirali sedanje stanje, ali pa so ga hoteli konservirati, premagala je kolebanja, ki so se pojavljala, srečevala se je s številnimi težavami in protislovji. Brez lastne globlje preobrazbe Zveza komunistov ne bi mogla postati še močnejša udarna sila z večjo akcijsko sposobnostjo v učinkovitem uresničevanju svoje politike.

Kot je prišlo neposredno po četrti plenarni seji CK ZKJ do močnega prodora demokratizma v Zvezo komunistov in družbene odnose, tako lahko brez pretiravanja rečemo, da je prišlo po sprejetju smernic v polovici minulega leta do resničnega vzpona Zveze komunistov v idejnem, akcijskem in političnem pogledu. S tem akcijskim programom je Zveza komunistov občutno okrepila svojo borbenost in vpliv na tok družbenih dogajanj.

Kadar se Zveza komunistov izogiba odkritega soočenja z nastalimi problemi, kadar ne pokaže dovolj pripravljenosti, da bi v svojih vrstah odkrito razjasnila svoja stališča in oblikovala jasno idejno in politično podlago, ni nič čudnega, če se v takih primerih pojavlja med delavci, mladino, delom inteligence in v drugih sredinah tudi nervoza in dvomi.

S tem so hkrati ustvarjene možnosti in prostor za delovanje raznih političnih in idejno tujih, pa tudi sovražnih sil.

Od Zveze komunistov se pričakuje pa tudi zahteva, da ima jasne in enotne ocene o situaciji, da oblikuje načelno podlago za reševanje problemov, da določa neposrednejše in dolgoročneje razvojne cilje naše socialistične družbe, povezujoč jih s stanjem in gibanji v mednarodnih odnosih.

Od komunistov ne pričakujejo samo prave besede, temveč hkrati z njo tudi smelo, odločno akcijo, ki bo dajala celotnemu družbenemu in političnemu življenju novo spodbudo in mobilizirala vse napredne družbene sile, da bodo s krepitvijo samoupravnih odnosov spreminjale obstoječe stanje, uresničevale težnje in interese delavskega razreda in vseh delovnih ljudi.

Zveza komunistov pa se v ideološkem boju še ni dovolj odločno postavila zoper tokove v naši državi, ki so socializmu tuji. Prakticizem v naši vsakdanji aktivnosti je eden od vzrokov, da komunisti doslej niso posvečali potrebne pozornosti zatiranju raznih idej in odmikov, ki so nam tuji in ki niso nenevarni za naš samoupravni sistem. Zato, da bi se bili komunisti sposobni uspešno upirati takim tendencam, se morajo tudi sami ideološko dovolj oborožiti z marksističnim znanjem. Mislim, da imamo precejšnje število sposobnih kadrov, in sicer kadrov z avtoriteto, ki morejo z uspehom voditi boj proti vsem poskusom, da bi kdo vnašal v našo stvarnost razna tuja pojmovanja. Vendar mora biti ta boj sistematičen in dobro organiziran.

Drugič: dosegli smo velik napredek pri krepitvi enotnosti v vrstah Zveze komunistov Jugoslavije — enotnosti, ki jo uresničujemo na novih temeljih, ob vse bolj neposrednem vplivu celotnega članstva.

Pogostokrat smo govorili o tem, da je treba krepiti enotnost v Zvezi komunistov. Upravičeno smo opozarjali na nekatere včasih tudi vznemirljive pojave neenotnosti, ki so oteževali mobilizacijo vseh sil družbe za reševanje najvažnejših problemov. Pri tem smo izhajali od spoznanja, da komunisti ne morejo biti zagovorniki samo posameznih ozkih interesov, parcialnih pogledov, in da je bistvo komunistične avangarde, da izraža interese vsega delavskega razreda in da bo pomemben dejavnik integracije družbe. Lahko rečemo, da s preobraževanjem Zveze komunistov tudi v tem pogledu že uresničujemo nove kvalitete.

Na temeljih samostojnosti, večje iniciative in ustvarjalnosti vseh delov Zveze komunistov ter večjega demokratizma vse bolj uspešno razjasnjujemo poglede na probleme, ki jih prinaša praksa in usklajujemo mnenja, da bi zagotovili enotnost v pogledih in akcijah. Pokazalo se je, da brez razvitega demokratizma ni dejanske enotnosti v Zvezi komunistov, tako kot tudi brez enotnosti v idejno-po-

litični podlagi in akciji ni učinkovitosti pri uresničevanju sprejete politike.

Iz osnutka statuta ZKJ, ki je predložen kongresu, je razvidno, da imamo demokratični centralizem v Zvezi komunistov za bistven element v njenem konstituiranju in načinu delovanja. Naša celotna praksa in izkušnje iz dosedanjega delovanja Zveze komunistov zahtevajo, da to načelo definiramo na bolj sodoben način. Potrebno je, da bolj konkretno razčlenimo njegovo vsebino in da pri izvajanju tega načela posvetimo dosti večjo pozornost demokratičnemu izoblikovanju stališč, enotnem delovanju in skupni odgovornosti za rezultate politike.

Tretjič: prvikrat smo imeli republiške kongrese pred zveznim kongresom. Republiške organizacije ZK so sprejele svoje statute, ki bodo usklajeni s statutom ZKJ. Organizacije ZK v republikah so imele tudi odločilno vlogo pri kandidiranju in izvolitvi članov osrednjih organov Zveze komunistov Jugoslavije. Tako prakso je treba še naprej razvijati kot pomembno obliko in rezultat reorganizacije naše zveze.

O vseh bistvenih vprašanjih našega nadaljnjega razvoja je bila na republiških kongresih dosežena popolna enotnost. Pokazalo se je, da se je od osmega kongresa ZK do danes močno spremenilo razmerje sil v naši družbi, in sicer v prid samoupravljanja. Republiški kongresi so ustvarili podlago za to, da bo deveti kongres ZKJ opravil ustvarjalno politično sintezo stališč, izoblikovanih na enotni programski podlagi v bazi Zveze komunistov.

Četrtič: kot rezultat dosedanjega toka reorganizacije ZKJ, njene preobrazbe in revolucionarnosti se zelo spreminja podoba stanja v sami organizaciji, njena sestava in notranja razmerja. Spremembe v sestavi članstva ZKJ v minulem letu, zlasti po sprejetju smernic, so večje in pomembnejše kot v vsem minulem desetletju. Jasnejše definiranje aktualnih idejno-političnih nalog ter povečana dinamičnost in borbenost Zveze komunistov so vplivali na to, da so oboji, mladina in delavci, pokazali neprimerno večje zanimanje za vstopanje v njene vrste.

Vse te spremembe nam tudi nalagajo dolžnost, da moramo dosledno nadaljevati pot, po kateri smo začeli stopati. S tem se začinjamo usmerjati k neprestanemu obnavljanju Zveze komunistov, in sicer z zajemanjem vseh tistih ljudi, ki dokazujejo, da so zagovorniki interesov delavskega razreda in socialističnega razvoja na temeljih samoupravljanja.

Te pozitivne spremembe se ne uresničujejo samo v bazi naše organizacije, temveč jih čutimo precej tudi v delu forumov Zveze komunistov. Prav kongresi ZK v republikah so po sestavi delegatov in njihovi aktivni udeležbi v kongresnem delu pokazali, kako močno so prodrle nove

moči v Zvezo komunistov, kako močno so prodrle v Zvezo komunistov nove generacije, ki so se uveljavile v neposrednem boju za samoupravljanje v delovnih organizacijah in komunah.

Petič: obnovitev kadrovske sestave v vodstvih Zveze komunistov — na vseh ravneh, ob večji udeležbi delovnih ljudi iz samoupravne družbene baze, ki je rezultat dosedanjega boja ZK za reformo družbe in za lastno preobrazbo — lahko ocenimo kot zelo pomembno za nadaljnji razvoj in delovanje Zveze komunistov.

Glavna značilnost v teh spremembah je demokratizacija vsega postopka pri izbiri ljudi za določene funkcije v Zvezi komunistov in doslej največja možnost, da članstvo vpliva na izbiro ljudi v vodilne organe Zveze komunistov. Te spremembe, ki smo jim bili priča na kongresih ZK v republikah, so odprle pot novi praksi na področju kadrovske politike v Zvezi komunistov in s tem ustvarile možnosti za normalno obnavljanje in pomlajevanje sestave v vodstvih ZK v naslednjem obdobju.

Takšna usmeritev v kadrovski politiki ni konfrontiranje generacij in tudi ne sme biti tako pojmovana. Sam sem proti konfrontiranju starih in mladih. V naši družbi ne moremo pritrditi teoriji o spopadu generacij, ker to ne ustreza stvarnosti. Sem za to, da pridejo na odgovorne položaje sposobni ljudje, bodisi da so stari ali mladi. Glavno merilo naj bi bila sposobnost, ne pa leta starosti. Po drugi strani bi morali tisti, ki ne morejo več dati toliko, kolikor dajo mladi — ki se ne morejo več z vso močjo angažirati na odgovornih položajih, zlasti tam, kjer zahtevamo operativno — končno občutiti nekaj več od tistega, kar so dali naši revoluciji in našemu socialističnemu razvoju. Njim je treba v vsakem pogledu omogočiti, da bi bilo njihovo življenje čim dostojnejše revolucionarja, ki je dal vse za stvar našega delavskega razreda in delovnega ljudstva. To so ljudje, revolucionarji, ki so vse svoje življenje posvetili boju za družbeni napredek. Naša družba jim mora v vsakem pogledu izkazati vse priznanje in hvaležnost.

Oblikovanje načel o pomladitvi kadrov in njihovo dosledno uporabo v občinskih, pokrajinskih in republiških organizacijah ZK ter v kadrovskih pripravah za deveti kongres ZKJ je bilo mogoče doseči zaradi visoke stopnje enotnosti. Zlasti je treba poudariti, da večina pripadnikov starejših generacij, priznanih revolucionarjev, ni samo sprejela takšne usmeritve, temveč se je zanjo tudi aktivno borila. Prav zaradi takšnega njihovega načelnega odnosa je Zveza komunistov — kljub nekaterim pomanjkljivostim — utrdila osnovno smer kadrovske politike.

Mnogi naši tovariši so bili več desetletij na najodgovornejših dolžnostih v Zvezi komunistov, na zadnjih kongresih pa niso bili znova izvoljeni v vodstva. V Zvezi ko-

munistov moramo razvijati takšne odnose, da funkcija ne pomeni hkrati monopola v politični akciji in da lahko tudi ljudje, ki nimajo operativnih funkcij, prispevajo k idejno-političnemu delovanju Zveze komunistov.

Zveza komunistov se s tem, da se zavestno odreka svoje monopolistične pozicije v političnem življenju, pa tudi na področju kadrovske politike, ki postaja stvar samoupravnih družbenopolitičnih struktur, ne odreka tudi svoje odgovornosti, niti svojih obveznosti, kadar gre za določanje jasnih načel kadrovske politike, za konkretizacijo meril za volitve določenih organov in teles, skratka, kadar gre za boj za čim boljše kadrovske rešitve. Bistvo sprememb je v tem, da Zveza komunistov sedaj to uresničuje z neposrednim političnim angažiranjem komunistov, ki se skupaj z vsemi drugimi delovnimi ljudmi javno borijo za te rešitve in stališča. Zveza komunistov se tako idejno in politično angažira tudi pri volitvah v skupščine družbenopolitičnih skupnosti, ki so neposredno pred nami.

Pri izbiri za vodilne funkcije v organih federacije moramo spoštovati načelo, da so enako zastopane vse naše republike. Jasno pa je, da je to načelo mogoče primerno uresničiti samo tedaj, če je tesno povezano z načelom izbire najboljših in najsposobnejših ljudi iz vsake republike. Obe načeli sestavljata torej celoto in samo tako lahko pravilno izberemo ljudi za organe federacije.

Sestič: v zadnjih dveh letih smo imeli znatne spremembe v reorganizaciji ZK nasploh in v strukturi vodilnih organov ZKJ in ZK republik. CK ZKJ je v svojih sklepih sredi leta 1967 dal pobudo za bistvene spremembe v organizacijski strukturi ZK v delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in občinah. Praksa, katere rezultate resumiramo na tem kongresu, je pokazala upravičenost in prednost novih organizacijskih oblik.

Ustvarjanje večjih organizacij ZK v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih spravlja komuniste iz organizacijske zaprtosti v majhnih osnovnih organizacijah in jih usmerja k širšemu delovanju na konferencah ZK, na katerih se neposredneje in živahneje soočajo različna stališča in tako prihaja prek boja mnenj do sklepov o tem, kakšna naj bo podlaga za akcijo komunistov.

Ob poudarjanju pomena in vloge organizacij ZK v delovnih organizacijah so komuniste te spremembe spodbudile in usmerile da se neposredneje vključijo v družbenopolitično življenje tudi zunaj svoje delovne organizacije, v komuni, v okolju, v katerem živijo. Tako se je začel krepiti vpliv komunistov iz delovnih organizacij in vpliv delavskega razreda na vse dogajanje v krajevnih skupnostih, komunah in drugih družbenopolitičnih skupnostih.

Občinske konference kot širša telesa od občinskih komitejev neposredno izhajajo iz baze ZK v delovnih orga-

nizacijah in krajevnih skupnostih. Vanje so vključeni komunisti z vseh področij družbenega in političnega življenja v občini; začele so se uveljavljati kot forum, ki kvalificirano razpravlja o idejnih in političnih vprašanjih. Takšna oblika delovanja ZK zagotavlja bolj aktivno vlogo članstva pri oblikovanju stališč svoje organizacije.

Uvedba letnih konferenc ZK v pokrajinah, republikah in ZKJ bo pomenila nov korak pri krepitvi vpliva baze Zveze komunistov na delo forumov Zveze komunistov in bo prispevala k bolj dinamičnemu delu tako vodstev kakor tudi vsega članstva Zveze komunistov. Zato bi morali priti na letnih konferencah do popolnega izraza prav komunisti iz delovnih organizacij in iz samoupravne baze nasploh.

Nov statut ZKJ, ki je predložen na tem kongresu, kakor tudi statuti ZK republik, bi morali zagotoviti organizacijske pogoje za nadaljnji razvoj ZKJ, da bi le-ta dejansko mogla uspešno uresničevati vodilno idejno vlogo v sistemu socialističnega samoupravljanja.

Zveza komunistov zagotavlja — kot avantgardna sila v razvoju samoupravljanja — s svojim vplivom hkrati stabilnost in revolucionarni značaj oblasti delavskega razreda in takšno funkcioniranje njenih organov, ki služi krepitvi socialističnih samoupravnih odnosov.

V tem smislu je treba povsem jasno reči, da se Zveza komunistov ne odreka — niti se ne bi mogla — svoji odgovornosti za varnost in stabilnost našega družbenega sistema, za ohranitev neokrnjene suverenosti in nedotakljivosti naše socialistične skupnosti.

Končno: poleg vseh uspehov, ki smo jih dosegli v preobrazbi Zveze komunistov, je glavno delo v zvezi s tem šele pred nami.

Reorganizacija Zveze komunistov ni naše »notranje vprašanje«. Odnosov znotraj ZK ne preurejamo zaradi nas samih, temveč zato, da bi bili komunisti čimbolje organizirani in sposobni javno delati med množicami, krepiti svoj vpliv na vsa družbena gibanja, izpolnjevati vodilno idejno-politično vlogo ZK na delu povsod, kjer razpravljajo in odločajo o družbenih vprašanjih.

V ZK je treba brezkompromisno in jasno razmejiti vse tiste tendence in njihove nosilce, ki vlečejo nazaj ali si prizadevajo ohraniti sedanje odnose in stanje. ZK se mora odločno znebiti vseh birokratskih dezorientiranih, malomeščanskih, karierističnih in drugih podobnih elementov, ki so zašli v Zvezo komunistov ali pa so mislili, da bodo mogli v določenem trenutku izkoristiti zvezo za svoje cilje in interese. V teh bitkah se mora ZK še širše in pogumneje odpreti mladini, proizvajalcem in drugim ustvarjalcem — vsem tistim, ki so se pripravljene boriti za politiko Zveze komunistov.

Zaradi pomena, ki ga ima jasno določanje idejne in politične podlage v nadaljnji preobrazbi Zveze komunistov, in zato, ker je potrebno izpopolnjevanje in revolucioniranje avantgarde delavskega razreda na višji razvojni ravni socialistične družbe, predlagamo kongresu, naj sprejme poseben dokument »Idejnopolitična osnova nadaljnjega razvoja Zveze komunistov«.

Želel bi še nekaj reči tudi o demokratskem centralizmu. V naši partiji je vselej veljalo pravilo, da je članom dopuščeno, da se z nekaterimi stvarmi ne strinjajo, toda ko je po izčrpnih in vsestranskih razpravi sprejet sklep, za katerim stoji večina, tedaj so dolžni sodelovati pri njegovem izvajanju vsi. Tako pojmovan demokratski centralizem mora biti tudi danes navzoč v delu Zveze komunistov Jugoslavije. To je zlasti pomembno tudi na današnji etapi našega razvoja, ko smo odločilno odgovorni za pravilno in hitro reševanje posameznih velikih problemov in raznih nasprotij, ki smo jih podedovali, ali nastajajo v procesu razvoja naše družbene biti.

Res je, da utegne v praktičnem uresničevanju sklepov priti tudi do nepričakovanih stvari. Toda tudi o tem je treba razpravljati znotraj Zveze komunistov (ne pa zunaj nje) in po vsestranski razpravi sprejeti sklep, ki bo zavezoval vsakega člana ZKJ.

Z večjo stopnjo naše enotnosti in notranje kohezije, predvsem pa z odločnejšim in vztrajnejšim uresničevanjem naših skupnih stališč, lahko še hitreje napredujemo,boljšujemo v ekonomskem razvoju življenjski standard, pospešujemo naš socialistični samoupravni sistem in s tem še bolj okrepimo tudi naš ugled v svetu. Ob sklepu želim poudariti, da se bo morala Zveza komunistov v bodoče bolj angažirati v idejno-političnem delu, v idejno-političnem vzgajanju, preučevanju klasikov marksizma in v poglobljenem preučevanju sodobnih dinamičnih gibanj ter sprememb v svetu. Ne smemo dopustiti, da bi nas vsakdanji problemi potiskali v praktikizem in da zato ne bi dovolj jasno videli perspektive nadaljnjega razvoja naših socialističnih samoupravnih odnosov in vloge socialistične Jugoslavije v svetu.

VLOGA IN NALOGE KOMUNISTOV V SOCIALISTIČNI ZVEZI DELOVNEGA LJUDSTVA JUGOSLAVIJE

V demokratičnem razvoju naše samoupravne socialistične družbe smo že dosegli takšno stopnjo, na kateri se Socialistična zveza tudi v praksi potrjuje kot nenadomestljiv del našega političnega sistema. Dani so realni pogoji, da brez Socialistične zveze in njenega vsakodnevnega političnega delovanja ni mogoče uspešno formirati

in izvajati politike v naši družbi, premagovati konfliktnih situacij in nadalje razvijati neposredno socialistično demokracijo. V tej luči moramo danes gledati na vlogo in naloge komunistov v Socialistični zvezi. Dolžnost članov Zveze komunistov je, da v Socialistični zvezi s svojo idejno-politično aktivnostjo zagotavljajo progresivna stališča, da odpirajo perspektive za rešitev problemov, da krepijo enotnost delovnih ljudi na pozicijah samoupravljalnega socializma in s tem utrjujejo stabilnost našega družbenega sistema.

Socialistična zveza omogoča, da se občani neposredno udeležujejo političnega življenja in da imajo na vseh ravneh vpliv na odločitve. To je pomemben kraj, kjer po demokratični poti formuliramo politiko in premagujemo družbena nasprotja. Socialistična zveza načanja in obravnava najpomembnejša politična vprašanja naše družbe. Zato, da bi bila v njej uspešna konfrontacija različnih pobud, mnenj, interesov in stališč in da bi se vse to izkristaliziralo v splošno družbeno politiko, je nujno razširjati možnosti, da naši občani neposredno sodelujejo s svojimi predlogi v javnem življenju, tako da postane to učinkovito in odgovorno sodelovanje pri sprejemanju političnih odločitev in v borbi za njihovo izvajanje.

Zadnje čase je opaziti, zlasti v bazi, nove ideje in prakso v delovanju Socialistične zveze, ki jih je treba še bolj uveljaviti. Gre za prizadevanja, da se politična stališča o zelo pomembnih družbenih vprašanjih oblikujejo v široki razpravi (v sekcijah, komisijah, na tribunah, posvetovanjih) in da dajejo delovni ljudje svoj neposredni prispevek k oblikovanju politike. V tej novi praksi so posebno pomembni volilni programi. Socialistična zveza je dobila sedaj pri volitvah mnogo večjo vlogo. Bistvo te vloge je v tem, da izražajo volivci prek Socialistične zveze na organiziran način svojo voljo ter jo uresničujejo in da je v vseh fazah res zagotovljen demokratični volilni postopek. Okrepljena funkcija Socialistične zveze omogoča tudi skupščinam, da delujejo čimbolj prikladno naši samoupravni družbi.

Zato, da bi mogla Socialistična zveza uspešno opravljati svojo vlogo, mora biti dostopna vsem slojem prebivalstva, vsem občanom, organiziranim v politične, strokovne in druge organizacije in društva. Bistveno je, da pridejo v Socialistični zvezi, ne pa zunaj nje, do izraza vsa pomembnejša mnenja in tokovi v naši družbi. S tem je mišljen tudi odprt politični boj komunistov za progresivna pojmovanja in usmerjanje. Komunisti se morajo v Socialistični zvezi ter v drugih organizacijah in organih bojevati za politično verifikacijo svojih stališč, za njihovo vgraditev v družbene odločitve organov, ki jih sprejemajo in uresničujejo.

Socialistične zveze ne moremo razvijati v smeri, ki jo želimo, samo s tem, da ljudje v njej povedo, kar mislijo, če potem ne pride do političnih stališč, akcije in odločitve skupščin ter drugih organov oblasti in samoupravljanja.

Tribune Socialistične zveze so zelo primerno mesto, kjer naj dajo funkcionarji in drugi nosilci javnih pooblastil račun o svojem delu. To velja tudi za odbornike in poslance. Treba je mnogo pogosteje ocenjevati in preverjati, kakšna je usoda tistega, kar kdo pove, kritizira, predlaga in sklene na zborih Socialistične zveze, da bi videli, kaj se je spremenilo, kaj pa se ni in zakaj se ni, kajti občani upravičeno zahtevajo jasne odgovore na konkretna vprašanja. Brez tega ni mogoče uspešno razvijati neposredne udeležbe delovnih ljudi v družbenopolitičnem življenju. Brez tega ne more niti Socialistična zveza učinkovito delovati in uresničevati tistih funkcij v družbi, ki ji jih daje naša ustava.

NALOGE KOMUNISTOV V ZVEZI SINDIKATOV

Socialistični sistem samoupravljanja zahteva krepitev družbene vloge sindikatov. To mora priti do polnega izraza zlasti pri uresničevanju hitrejšega materialnega razvoja družbe, neposrednem vplivu delavskega razreda na našo družbo, samoupravljanje, delitev po delovnih uspehih, razvijanje solidarnosti in vzajemne pomoči, na zagotovitev socialne varnosti delavca, na dvig življenjskega standarda in boljše delovne in življenjske razmere delavcev, na večjo proizvodnjo, rast delovne in ekonomske kulture delavcev ter na usposobitev ljudi za samoupravljanje. Družbena vloga Zveze sindikatov je vse bolj pomembna tudi pri usklajevanju interesov in premagovanju objektivnih nasprotij v samem delavskem razredu in celotni družbi. Sindikati imajo pomembno mesto v samoupravnem sporazumevanju in dogovarjanju. Odločno se morajo boriti proti birokratizmu in tehnokratizmu.

Sindikati imajo ne samo pravico, temveč tudi dolžnost vplivati na uresničitev enakih možnosti za gospodarjenje, vsestransko in aktivno sodelovati pri sprejemanju zakonskih in drugih predpisov v zvezi s samoupravljanjem, položajem delovnega človeka in nadaljnjim razvojem družbenih odnosov.

Komunisti lahko uspešneje uveljavljajo vlogo vodilne idejno-politične sile naše družbe, če se v delovnih kolektivih in sindikatih z močjo argumentov, z večjo aktivnostjo in z osebnim zgledom bojujejo za vsestranske — tako neposredne kot dolgoročne — interese delavskega razreda in za njegovo sodobnejše organiziranje v nosilca socialističnih samoupravnih družbenih odnosov. Zato se morajo komu-

nisti bojevati proti vsem tendencam, ki skušajo zmanjševati pomen organiziranja delavcev v sindikatih.

Zveza sindikatov kot samostojna družbenopolitična organizacija delavskega razreda in delovnih ljudi ni transmisijska oblast, niti Zveze komunistov, ni pa tudi opozicija v razmerju do predstavniških, izvršilno-političnih organov in drugih političnih struktur. Sindikati zavzemajo samostojno svoja stališča o bistvenih vprašanjih našega družbenega razvoja in se bojujejo za njihovo uresničitev skupaj z drugimi organiziranimi socialističnimi silami družbe. Ker morajo sindikati aktivno sodelovati pri oblikovanju gospodarskega sistema, pri ukrepih ekonomske politike in v zakondajni dejavnosti, so si komunisti v sindikatih dolžni prizadevati za njihovo uresničitev v praksi.

Sindikati so integralni del našega družbenoekonomskega in političnega sistema. Naloga komunistov je, da si stalno prizadevajo za organsko vključitev sindikatov v naš celoten družbenopolitični sistem in ga krepijo kot njegov bistveni element. Naloge sindikatov so sestavni del splošnih prizadevanj vseh subjektivnih sil naše družbe v boju za hitrejšo graditev socializma v naši državi na samoupravni podlagi. Sindikat mora biti torej odgovoren delavskemu razredu, vsem delovnim ljudem in celotni družbi za uresničitev svoje vloge, za koncepcije in stališča, za katera si prizadeva.

Nihče ne zahteva od sindikatov, naj podpirajo vse, kar delajo predstavniška in izvršilna telesa, in da naj stoje za vsemi sklepi izvršilnih organov. Možni so tudi dialogi, s pomočjo katerih naj bi razjasnili vse stvari. Komunisti v sindikatih, kakor tudi v vseh drugih družbenih strukturah, morajo misliti več tudi na našo celotno skupnost, na vse, kar le-ta ima, s čimer razpolaga, in na to, kaj je v danem trenutku v okviru naših materialnih zmogljivosti realno in kaj ni.

AKTUALNA VPRAŠANJA DELOVANJA ZVEZE KOMUNISTOV MED MLADINO

Mlada generacija je, gledano v celoti, družbeno aktivna in politično opredeljena. V večini sprejema program akcije in idejno vodstvo Zveze komunistov Jugoslavije. Mladi ljudje zahtevajo v družbenopolitični akciji svoje mesto in odgovornost. Težijo k vse večjemu aktivnemu sodelovanju pri samoupravljanju. Vprašati pa se moramo, kaj je vzrok, da se tako razpoloženje in tak potencial mladine ne izražata v našem dosedanjem razvoju bolj popolno. Očitno so bile zoper večje zavzemanje mladine v samoupravljanju objektivne in subjektivne ovire. Gre predvsem za zaostajanje v popolnejšem razvoju samoupravljanja in družbeno-

političnega sistema, za njegov enostranski razvoj ter za prepočasno uveljavljanje načel, ki smo jih razglašali. Ovira za popolnejše zavzemanje samoupravnih organov in torej tudi za udeležbo mladih ljudi v teh organih je bila prav tako tudi objektivno nezadostna materialna baza samoupravljanja.

Komunisti morajo podpirati družbenopolitično aktivnost mladine in si stalno prizadevati, da se mladi tesneje povežejo z revolucionarno ideologijo in politiko Zveze komunistov. Z neposrednim delom med mladimi jih morajo komunisti vse širše in neposredneje vključiti v široko fronto naprednih družbenih sil, ki se bojujejo za nadaljnji razvoj samoupravnega socializma. Tako se bo mogla Zveza komunistov skupaj z mladino upreti pokusom raznih konservativnih, birokratskih, nacionalističnih in drugih reakcionarnih sil, ki skušajo najti danes med mladimi oporo za svoje delovanje.

Mladina ne mara stagnacije v družbi, temveč zahteva vedno nekaj novega, kjer bi mogla pokazati svoj polet. Z mladino bi morali več razpravljati in usmerjati njen polet v konstruktivno smer. Zveza komunistov mora biti organizirana tako, da bodo komunisti delovali neposredno med mladino — v njenih organizacijah. Samo z neposrednim političnim delom, enakopravnim odnosom do članov mladinskih organizacij, se bodo komunisti mogli boriti za uresničitev programskih ciljev in politike Zveze komunistov, in sicer predvsem s čimbolj množičnim pritegovanjem mladih v akcije za uresničitev teh nalog. Prav tako mora biti Zveza komunistov pobudnik za razjasnitev problemov, ki se pojavljajo med mladimi in v njihovih organizacijah.

Naši vodilni tovariši bi se morali večkrat pogovarjati z mladino, ji predavati in pojasnjevati razne ukrepe, ki jih sprejemamo. Komunisti ne smejo dovoliti, da razni elementi, ki so nosilci tujih idejnih pojmovanj, ali tisti, ki so pod njihovim vplivom, zastrupljajo našo mladino.

Mladi ljudje so polnopravni občani naše socialistične skupnosti in ZKJ si mora prizadevati, da jim v praksi omogoči aktivno udeležbo v samoupravnem sistemu. Razumljivo je, da imajo mladi ljudje pravico kritizirati pa tudi zahtevati rešitve za svoje probleme. Tudi celotna družba ima pravico reči, kaj more in česa ne more uresničiti in kje so meje naših materialnih možnosti.

Mladina, zlasti delavska, ki je integralni del delavskega razreda, je mnogo prispevala k dosedanji uresnitvi reformnih nalog. Cilji reforme ustrezajo poglavitnim interesom in potrebam mlade generacije, ker se ujemajo z željami mladih. Naloga komunistov je, da se do konca borijo za stališče, da v družbi, ki se tako hitro razvija kot naša, ne sme biti presežka izobraženih strokovnih, kvalificiranih

ljudi. Iz takšnega stališča in spoznanja morajo v vsaki delovni organizaciji in družbenopolitični skupnosti — od občine in republike do federacije — izhajati konkretni družbi, da bosta rabila prispevek vsakega mladega strokovnjaka.

Zveza komunistov si je prizadevala rešiti probleme na področju šolanja in zaposlovanja, vendar z doseženimi uspehi ne moremo biti zadovoljni. V številu in razvrstitvi šol, kakor tudi glede tega, kako je šolanje zajelo posamezne generacije, imamo precejšnje razlike neuskkljenosti, pa tudi razlike v obsegu in kvaliteti izobrazbe, ki jo dajejo šole glede na svojo materialno in kadrovsko opremljenost. Štipendije, krediti, omrežje domov, regresi za prevoz do šole in nazaj ter druge oblike pomoči, vse to še ni toliko razvito, da bi bilo omogočeno šolanje na srednjih in višjih šolah sposobnim otrokom iz družin z nižjimi prejemki, predvsem iz delavskih in kmečkih družin. Vsa ta vprašanja je treba obravnavati in reševati kot sestavni del šolske reforme.

Na tem kongresu moramo posebej obravnavati politiko sprejemanja mladih v Zvezo komunistov in pri tem upoštevati, da je potrebno mlade ljudi stalno vključevati v Zvezo komunistov. Odločno moramo zatirati vse pojave konservativizma in zapiranja nekaterih organizacij ZK pred mladimi.

Mislim, da je napačna vsaka težnja, naj bi se intelektualna mladina ločila od druge mladine, zlasti od delavske in kmečke. To bi nam v prihodnosti lahko prineslo velike neprijetnosti. Če bi se soočali delavska in kmečka mladina z intelektualno — s študenti, bi dosegli prav nasprotno, kar smo hoteli. Vedno smo želeli, da se delavska mladina čim bolj približa intelektualni in nasprotno, da se intelektualna mladina čim tesneje poveže z delavsko mladino in z vsemi sloji mladine. Če tega ne bi bilo, bi se pojavil separatizem, ki bi utegnil povzročiti ločevanje enega družbenega sloja, to pa bi nas kasneje oviralo v proizvodnji in v družbenih odnosih.

Ne smemo torej dovoliti dezintegracije, temveč nasprotno — razvijati moramo čim tesnejšo integracijo intelektualne in druge delovne mladine. Današnji študenti bodo jutri delali v tovarni, jaz pa štejem vse zaposlene med proizvajalce, bodisi da so intelektualci ali delavci. Vse to je delavski razred. Inteligence ne smemo ločevati od delavskega razreda, kajti če dovolimo to, bodo stalno tudi nasprotja. Upoštevati je treba, da je inteligenca v samoupravnem sistemu del delavskega razreda, ki kot delavski razred sodeluje pri ustvarjanju dohodka, izgradnji socializma, aktivno sodeluje v samoupravnih mehanizmih. Če je naše stališče tako, potem ne bo nasprotij.

ZKJ mora povsem podpirati reorganizacijo Zveze mladine in drugih mladinskih organizacij, ker se mora krepiti vloga članstva v nasprotju s prejšnjim, pretežno forumskim načinom dela. Samo globlje preoblikovanje in demokratiziranje mladinskih organizacij bo omogočilo, da bodo te popolneje izražale interese in težnje mlade generacije ter prispevale k še bolj aktivnemu vključevanju mladih v samoupravljanje v širokem političnem programu boja za socialistične družbene cilje.

Komunisti ne smejo zanemarjati tudi svojega delovanja v vseh oblikah vzgoje mladine v šolah, kulturnih dejavnostih in v družbenih organizacijah, ki zbirajo mlade. Naša družba danes že lahko ustvari ugodnejše materialne in druge možnosti za bolj bogato družbeno življenje mladine na področju kulture, telesne vzgoje, tehničnih aktivnosti, turizma in na drugih področjih, ki zanimajo otroke in mladino. Te aktivnosti imajo velik pomen za njeno vzgojo in vsestranski razvoj, zato jih mora podpirati vsa družba.

O VLOGI BORCEV NOV

Dovolite mi, tovarišice in tovariši, da poudarim tudi ob tej priložnosti izreden prispevek, ki so ga dali borci narodnoosvobodilne vojne tako med vojno kot tudi pri naši socialistični graditvi.

S svojimi izkušnjami, poletom in nenehno aktivnostjo dajejo borci tudi sedaj dragocen prispevek k celotnemu družbenopolitičnemu in družbenoekonomskemu razvoju naše države. Kot posamezniki in kot organizacija borcev pomagajo izvajati program ZKJ in cilje Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, izpolnjevati naloge družbene in gospodarske reforme in razvoja naše samoupravne socialistične družbe. Poseben pomen ima pritegovanje borcev narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije k pripravi narodov za obrambo države in krepitvi njene obrambne sposobnosti. Dragocena je tudi udeležba borcev pri čuvanju in razvijanju pridobitev revolucije, pri negovanju revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilne borbe. Takšno delovanje borcev veliko prispeva k vzgoji mladih rodov, ki so pripravljeni skupaj z udeleženci NOV in vsemi delovnimi ljudmi odgovorno sprejeti revolucionarno dediščino in prevzeti breme za nadaljnji socialistični napredek.

Zveza komunistov je, upoštevajoč družbeni in politični prispevek borcev, dajala velik pomen in posvečala pozornost njihovi vsestranski politični in družbeni zavzetosti. Hkrati se je zavzemala tudi za hitrejše in ustrežnejše reševanje socialno-ekonomskih, zdravstvenih in drugih vpra-

šanj borcev. Takšno stališče Zveze komunistov in aktivnost združenj borcev NOV ter naših predstavnških in izvršilnih organov je prispevalo k temu, da je bilo veliko problemov borcev NOV hitreje in popolneje rešenih, čeprav so tu še zamude, ki niso vedno posledica objektivnih težav.

Zveza komunistov se bo, upoštevaje vse to, zavzemala za hitrejša in doslednejša reševanja problemov borcev in za razvoj njihove vsestranske družbene dejavnosti. Komunisti v organih samoupravljanja in družbenopolitičnih skupnostih so dolžni, opirajoč se na pobude in družbenopolitično pomoč Zveze borcev, posvečati tem vprašanjem veliko pozornost in iskati ustrezne in trajne rešitve.

DRUŽBENI POLOŽAJ ŽENSK

Zveza komunistov bo morala posvetiti v prihodnje večjo pozornost zagotovitvi dejanske enakopravnosti žensk. Glede splošnih načel ni nesporazumov, toda za sedanjo družbeno prakso postaja vse bolj značilno protislovje med vse večjo udeležbo žensk v industriji, kmetijstvu, zdravstvu, šolstvu in drugih dejavnostih ter nenehnim zmanjševanjem števila žensk v samoupravnih organih in predstavnških telesih. To zavira razvoj socialističnih samoupravnih odnosov, ker je glede uveljavljanja samoupravnih pravic veliko proizvajalcev v neenakopravnem položaju. Potrebno je bolj odločno idejno-politično zavzemanje Zveze komunistov, Socialistične zveze in vseh zaveznih sil naše družbe, da bi odpravili to neskladnost, ki škoduje družbenemu položaju žensk.

Potrebno je, da se tudi ženske bolj uveljavljajo v družbenopolitičnih in delovnih organizacijah in da so bolj aktivne, kadar gre za vsa aktualna družbena dogajanja, ter da vplivajo s svojim lastnim delom na zboljšanje osebnega in družbenega položaja.

Skrb za otroke mora biti naloga naše celotne družbe, vendar pa je zanemarjena, in sicer od vrha do komune in delovne organizacije. Pojavila so se tudi napačna pojmovanja pri obravnavanju varstva otrok; pogosto smo pozabili na interes delovnega človeka. Nismo se dovolj zavedali, da je treba ustvariti materialne možnosti za zagotovitev varstva otrok, za pomoč zaposlenim staršem. To je bila velika napaka. Glede varstva otrok in položaja družine se mora Zveza komunistov boriti za takšne rešitve, ki jih bodo sprejele naše delovne organizacije in komune, kot tudi vsa naša predstavnška telesa. Danes imamo že precejšnje materialne in druge možnosti, da s samoupravnimi dogovori delovnih ljudi v delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih, občinskih skupščinah itd. odločneje in dosledneje uresničujemo načela naše socialistične družbe

o varstvu in vzgoji otrok. Potrebno je torej večje zavze-manje družbenih dejavnikov in vseh zavestnih sil naše družbe. Hitrejši razvoj zavodov za dnevno bivanje predšolskih otrok, podaljšano celodnevno bivanje učencev v osnovni šoli, prehrana otrok, razne oblike svobodnih aktivnosti, bolj organizirano delo z otroki in za otroke — vse to naj prispeva, v skladu z našimi materialnimi možnostmi, k izenačitvi startnih podlag, s katerih vstopajo otroci v življenje.

ZNANOST, IZOBRAŽEVANJE IN KULTURA — BISTVEN DEJAVNIK NAŠEGA DRUŽBENEGA RAZVOJA

Naša samoupravna socialistična družba daje velike možnosti za svoboden in vsestranski razvoj kulture, umetnosti in znanstvene ustvarjalnosti. Z izvajanjem programa ZKJ in stališč osmega kongresa ZKJ so bile ustvarjene ugodnejše možnosti za svobodno ustvarjalnost in za uveljavitev resničnih znanstvenih, kulturnih in umetniških vrednot.

Delovni kolektivi v znanstvenih, kulturnih, umetniških in prosvetnih dejavnostih morajo vse bolj krepiti svojo samoupravljalno samostojnost in se hkrati povezovati in združevati s proizvajalnimi in drugimi delovnimi kolektivi. Samoupravljalna praksa ustvarja vse bolj ugodne možnosti za svobodno in trajno integriranje materialne proizvodnje ter, na drugi strani, izobraževanja, kulturnega in znanstvenega ustvarjanja.

Čeprav smo dosegli rezultate v razvoju samoupravnih družbenih odnosov v kulturi, v praksi še nismo dovolj konkretno razčlenili našega samoupravljalnega koncepta kulturne politike, kar bo zapletena in dolgoročna naloga. Marsikdo še dvomi o sposobnosti proizvajalcev in drugih ustvarjalcev kot nosilcev naše kulturne politike. Le-ti ocenjujejo naše dosežke in težave pri izgradnji samoupravljanja brez argumentacije in zunaj zgodovinske kontinutete.

Naš družbenoekonomski sistem zahteva in omogoča tudi kulturnim dejavnostim, da se materialno reproducirajo na podlagi dohodka in delitve po delu. Etatiistični način materialne reprodukcije in opiranje na državo kot skrbnico bi onemogočila svoboden razvoj kulture in samoupravnih odnosov v njej. Zato se moramo odločno zavzemati za svobodno samoupravno integracijo, za enotno družbenoekonomsko podlago vseh oblik družbenega dela.

Dejanska in popolna osvoboditev proizvajalcev materialnih dobrin ni mogoča, če ne bodo delovni ljudje v vseh dejavnostih oproščeni meznega razmerja, vmešavanja od zunaj in subjektivističnega odločanja o njihovih pravicah in interesih. Kulturne dejavnosti ne morejo živeti od

presežnega dela, ki ga država odvzema od gospodarstva in ga deli po svojih merilih.

Z doslednim bojem za neposredne demokratične, samoupravljalne odnose, za uveljavitev proizvajalcev in ustvarjalcev kot subjektov samoupravnega odločanja, ustvarjamo ugodne družbene razmere za boj zoper razne monopolistične težnje do znanstvenih resnic, ustvarjalnosti in kritike. Vsakršna šabloniziranost mnenj, umetniškega in drugega ustvarjalnega izražanja je tuja revolucionarni biti Zveze komunistov. Odločno podpiramo vse tiste, ki težijo k znanstveni in umetniški resnici, k novemu in izvirnemu v vseh oblikah človeškega ustvarjanja. Ponosni smo na velike umetniške in znanstvene dosežke naših intelektualnih delavcev, ustvarjalcev. Zato se moramo še bolj zavzeti za razvoj svobodne znanstvene in umetniške kritike in za ustreznejše družbeno vrednotenje ustvarjalnosti, da bi zadovoljili rastoče kulturne potrebe naših ljudi.

Samoupravljanje zahteva visoko stopnjo znanja, socialistične zavesti in strokovne sposobnosti delovnega človeka, zahteva sistematično izobraževanje in pridobivanje novega znanja med vso delovno dobo. Zato je potrebna radikalnejša reforma izobraževalnega sistema, ker dosedanje spremembe niso bistveno spremenile starih okvirov in odnosov. Izobraževalne institucije, zlasti tiste na srednji in visoki stopnji, so prišle zato v resne težave.

Reforma šole in izobraževalnega sistema bi morala pripeljati do hitrejšega dviganja splošne izobrazbene in kulturne ravni delovnih ljudi, prispevati k nadaljnji afirmaciji samoupravljalne vloge proizvajalcev in k integriranju izobraževanja v vsa področja družbenega dela, olajšati uporabo znanstvenih dosežkov, vsestranski razvoj socialističnih družbenih odnosov in širši prodor mladih in sposobnih kadrov. Boriti se moramo, da bodo postali neposredni proizvajalci, prosvetni in znanstveni delavci dejanski nosilci politike v izobraževanju in vzgoji.

Aktivna udeležba šolske in študentske mladine pri samoupravnem odločanju je nujna in zelo pomembna pri graditvi socialističnih odnosov, pri oblikovanju mladega človeka v svobodno, družbenoaktivno in odgovorno osebnost.

Samoupravljalci potrebujejo objektivno, znanstveno analizo stanja in protislovij, ki nastajajo pri oblikovanju novih družbenih odnosov in na podlagi svobodnega razpolaganja s presežnim delom. Naš socialistični napredek bo vse bolj odvisen od znanstvene usmeritve in medsebojne povezanosti med proizvodnjo, izobraževanjem in znanostjo. Brez objektivnih znanstvenih analiz in informativnosti o sodobnih družbenih procesih ne moremo premagati improvizacije, ozkega prakticizma, inertnosti in neučinkovitosti pri delu. Znanost mora mnogostransko služiti potrebam in interesom našega celotnega razvoja. Ekstenzivno gospo-

darstvo ni moglo spodbuditi razvoja znanstvene misli in povezovanja proizvodnih organizacij z znanstvenimi institucijami. Nujni so torej združeni napor znanstvenikov in proizvajalcev, da bi omogočili hitrejše naraščanje ekonomičnosti in delovne storilnosti v gospodarstvu in reševanje drugih družbenih problemov.

Kultura socialistične samoupravne družbe je v svojem bistvu internacionalna, toda nikakor ni anacionalna. Zveza komunistov je zelo zainteresirana za teoretično razjasnitev razvoja mednacionalnih odnosov tudi na področju kulture. To je pomemben dejavnik pri nadaljnji osvoboditvi in razvoju ustvarjalnih sil, pri zbliževanju delovnih ljudi, narodov in narodnosti.

TISK, RADIO IN TELEVIZIJA

V našem tisku, radiu in televiziji smo dosegli zelo pomemben napredek. V zadnjih letih se je občutno obogatila vsebina dnevnega časopisja, dobili smo nove izdaje dnevnikov in tednikov, povečal in obogatil se je program naših radijskih postaj in televizijskih studijev. Čutiti je, da nam je uspelo vzgojiti soliden časnikarski kader. Napredovali smo tudi pri krepitvi in modernizaciji grafične baze in tehničnih sredstev radia in televizije.

V naši državi obstoje zelo dobre možnosti za delo časnikarjev. Svoboda pisanja pa zahteva tudi večjo odgovornost časnikarjev, zlasti časnikarjev-komunistov. Časnikar ne sme tekati za senzacijami pa tudi ne sme sprejemati nedokazanih informacij od vsakega posameznika; uporabljati mora samo dokazana dejstva, ker bo to pomagalo odstranjevati razne deformacije.

Zavedati se moramo, da absolutiziranje in stihijsko delovanje tržnih zakonov na področju tiska ter boj za naklado za vsako ceno — tudi tedaj, če postaja to samo sebi namen — nujno vodita k vdoru stihije, slepega komercializma, malomeščanskega senzacionalizma, plaže, kiča, nekulture in popuščanja primitivnemu okusu.

Ne gre za omejevanje delovanja tržnih zakonitosti v škodo naklade na področju tiska, temveč za zavestno družbeno obvladanje teh zakonitosti. Gre za odgovornost časnikarjev, predvsem časnikarjev-komunistov, in njihove dolžnosti, da vsebino časopisov, izdaj in oddaj izpolnijo s tako kvaliteto, ki bo povsem v skladu s potrebami naše samoupravne socialistične družbe.

Bistvo je torej v zavestni akciji časnikarskih kolektivov, zlasti komunistov v njih, za zagotavljanje jasne idejne in politične usmeritve v tisku, na radiu in v televizijskih oddajah.

Potrebno je urediti tudi razmerja med sredstvi obveščanja in njihovimi ustanovitelji, da bi bile njihove pravice in odgovornosti jasno določene.

Podpirati in spodbujati je treba kvalificirano, poglobljeno in dokumentirano obravnavanje aktualne družbeno-ekonomske, politične in mednarodne problematike. To bo mogoče doseči, če se bo tudi na tem področju razvijala integracija in če se bo časnikarsko-publicistična obdelava posameznih pomembnih problemov opirala na solidno razvito dokumentacijsko službo in če bodo vse oblike časnikarstva — tudi analitični komentarji in študijski članki — sistematsko negovane in materialno stimulirane.

Časnikarski kolektivi se nikakor ne bi smeli zapirati v svoje okvire. Ena od njihovih glavnih obveznosti bi morala biti organiziranje širokega, kvalitetnega sodelovanja z ljudmi zunaj časnikarstva.

Ponekod se dogaja, da plavajo z vodnim tokom, popuščajo nerealnim zahtevam, delajo kompromise z načelnimi stališči, podlegajo nekulturnemu okusu in podobno. Imamo tudi pojave demagogije, ko dobe podporo stališča, za katera vemo, da so nerealna s stališča naših materialnih možnosti. Časnikarski kolektivi, zlasti komunisti v njih, bi morali odločno nasprotovati vsem takim težnjam. Pri pisanju in urejanju časopisov ter radijskih in TV oddaj bi morali dosledno zavzemati načelne pozicije.

VSELJUDSKA OBRAMBA IN VARNOST

V nasprotju s težnjami narodov in mnogih držav, zlasti majhnih in srednjih, da bi živeli v miru in medsebojno sodelovali na enakopravni podlagi, imperialistične in hegemonistične sile v svetu pogostokrat izvajajo pritisk in uporabljajo oboroženo silo v vse nevarnejših oblikah in obsegih. Blokovska politika povzroča, da je mednarodni položaj, ki je že sicer zapleten in nevaren, še bolj eksploziven. Te nevarnosti so toliko večje, ker se pospešeno, po dimenzijah, razširja politika sile in ker lahko vsaka lokalna kriza in omejen oborožen spopad hitro dobita svetovni obseg in preraseta v splošno jedrsko vojno, katere posledice bi bile katastrofalne za vse človeštvo.

V zadnjem času so se poslabšali odnosi v Evropi, povečala se je napetost v Sredozemlju, nerešena kriza na Bližnjem vzhodu pa grozi, da bo izzvala nov oborožen spopad.

Našo pozornost privlačijo zlasti neugodna gibanja v Sredozemlju in na Balkanu, kjer soočanje političnih, vojaških in ekonomskih interesov zunaj sredozemskih sil ogroža varnost in neodvisnost narodov na tem ozemlju in mir v svetu.

Ne moremo in ne smemo ostati ravnodušni do teh dogajanj in teženj, ki bi utegnile imeti daljnosežne negativne posledice za varnost naših narodov, integriteto naše države in našo socialistično samoupravno družbeno ureditev. Moramo jih vsestransko spoznati in objektivno ocenjevati, izogibajoč se dramatizaciji pa tudi vsakemu podcenjevanju nevarnosti s katerekoli strani.

Upoštevaajoč realne razmere, v katerih živimo ali v katerih bi se mogli znajti, smo dolžni posvetiti največjo pozornost razvijanju in krepitvi obrambnih moči in sposobnosti naše države, da bi obvarovali svobodo, neodvisnost in suverenost naših narodov, nemoten razvoj naše socialistične samoupravne družbe in nedotakljivost ozelelske integritete Jugoslavije. Najzaneslivejše poroštvo za uresničitev tega cilja vidijo naši delovni ljudje, narodi in narodnosti v nadaljnjem razvoju in realizaciji koncepcije vseljudske obrambe, ki so jo enoglasno sprejeli in po kateri je oborožen boj temeljna oblika odpora proti agresorju.

Koncepcija vseljudske obrambe ni za nas le najbolj učinkovita, temveč je tudi edina alternativa glede na sile morebitnega agresorja in fiziognomijo vojne, ki bi nam mogla biti vsiljena, ter glede na naravo našega socialističnega samoupravnega sistema.

Ta koncepcija ni nekakšna trenutna rešitev, ki so jo terjali aktualni mednarodni dogodki, temveč je stalna usmeritev. Nastala je že v letu 1941, ko je KPJ popeljala naše narode v boj proti fašističnim okupatorjem in njihovim pomočnikom. Z uvedbo samoupravljanja v naš družbenopolitični sistem in z njegovim razvijanjem so bile ustvarjene kvalitativno nove možnosti za razčlenitev in krepitev sistema vseljudske obrambe. S podružbljanjem narodne obrambe so delovni ljudje, delovne in druge organizacije ter družbenopolitične skupnosti postali subjekti in aktivni dejavniki obrambe države, kar je njihova najvišja dolžnost in neodtuljiva pravica.

V ustavi SFRJ, izdani leta 1963, in v novem zakonu o narodni obrambi so te pravice in dolžnosti dalje razčlenjene in konkretizirane. Precej so razširjeni družbenopolitični temelji in vsebina vseljudske obrambe, ustvarjajo se še bolj ugodne možnosti za aktiviranje in pripravljanje vseh človeških, moralnih in materialnih sil naše države, da bi se vse ljudstvo, organizirano in oboroženo, v vsakem morebitnem primeru vojne z uspehom uprlo vsakemu potencialnemu agresorju.

Sistem vseljudske obrambe ima hkrati tudi vlogo odvracati nasprotnika od njegovega namena, da bi napadel našo državo. To pomeni, da ta sistem ni le instrument za uspešno obrambno vojno, če bi prišlo do napada, temveč je tudi sredstvo za ohranitev miru, kar je glavni cilj naše mednarodne politike.

Sistem vseljudske obrambe je poročstvo neodvisnosti in enakopravnosti vseh narodov in narodnosti naše države. Je izraz njihove pripravljenosti, da odločno branijo svoje revolucionarne pridobitve in nacionalne interese, ki so nedeljivi. In obratno: dosedanji rezultati pri izgrajevanju bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti ter dosežena stopnja njihove enakopravnosti in samostojnosti nenehno krepijo obrambno sposobnost naše socialistične skupnosti.

Federacija določa v okviru pravic in dolžnosti, določenih v ustavi in zakonu o narodni obrambi, splošne smernice in enotne temelje za obrambo države, usklajuje obrambne načrte in ukrepe republik pri teh pripravah, neposredno vodi organizacijo in priprave Jugoslovanske ljudske armade ter nekatere druge dejavnosti. Glede obrambe države imajo republike, pokrajine in občine veliko nalogo. Te družbenopolitične skupnosti so organizatorji in neposredni izvrševalci mnogih zadev, ki so v zvezi s pripravami za obrambo države. Njihova vloga bi bila zlasti pomembna v morebitni vojni, ko bi se samostojnost, prožnost in pobuda vseh dejavnikov vseljudske obrambe morale najbolj izraziti.

Sistem vseljudske obrambe predvideva enotno in usklajeno angažiranje vseh sil, ki bi se lahko postavile po robu agresorju, to je Jugoslovanske ljudske armade, teritorialne obrambe in drugih načinov in oblik odpora. Jugoslovanska ljudska armada je izšla iz ljudstva v narodnoosvobodilni vojni in revoluciji. V vseh fazah graditve naše socialistične skupnosti je bila zanesljiva opora delovnim ljudem pri njihovem prizadevanju, da bi obvarovali pridobitve revolucije in jih dalje razvijajo. Danes je močan dejavnik vseljudske obrambe in integralni del oboroženega ljudstva. Zahvaljujoč moralno političnim in strokovnim kvalitetam ter moderni oborožitvi bi se Jugoslovanska ljudska armada mogla učinkovito upreti glavnim silam agresorja in s tem ustvariti razmere, ki so potrebne za aktiviranje ostalih sestavnih delov vseljudske obrambe.

Izrednega pomena za obrambo države so teritorialna obramba ter druge oblike in načini organiziranega odpora milijonov naših občanov proti agresorju. V zvezi s tem je treba poudariti pomen in nujnost temeljitih mirovnih priprav vsega prebivalstva in ne samo oboroženih sil. Če se bomo tako pripravljali za obrambo, bomo gotovo dosegli, da bo naša država za sovražnika neosvojljiva utrdba. V takih okoliščinah bi se napadalec zapletel v dolgotrajno vojno, ki bi izčrpavala, polno negotovosti, brez kakršnekoli stvarne možnosti, da bo v njej uresničil svoje cilje.

Za krepitev obrambe države in modernizacijo naših oboroženih sil so potrebna precejšnja sredstva, ki jih mora dajati naša socialistična družba, da bi lahko živela in se

razvijala v miru, svobodi in neodvisnosti. Seveda moramo imeti pri tem neprestano pred očmi realne možnosti našega gospodarstva in potrebe življenjskega standarda delovnih ljudi. Zato je pomembna še močnejša usmeritev v domačo industrijo kot glavni vir preskrbe naših oboroženih sil s potrebnim orožjem in opremo.

Moč in učinkovitost vseljudske obrambe sta odvisni predvsem od enotnosti razumevanja koncepcije v celoti in predvsem njenega družbenega bistva. To fazo smo v glavnem prešli. Sedaj in v bližnji prihodnosti je za nas bistveno, da uresničimo sprejeta stališča in odločitve. Pri tem se moramo zavedati, da vprašanj vseljudske obrambe ni mogoče reševati kampanjsko, temveč da je to stalna naloga vseh družbenih dejavnikov, od delovnih ljudi do federacije.

Velika politična naloga v krepitvi vseljudske obrambe pripada Socialistični zvezi delovnega ljudstva Jugoslavije, Zvezi sindikatov, Zvezi združenj borcev NOB, Združenju rezervnih oficirjev in podoficirjev ter drugim družbenim organizacijam in ustanovam. Posebno mesto pripada tudi organizacijam mladine, ki je ne samo enkrat pokazala visok socialistični patriotizem in pripravljenost, da prispeva kar največ k obrambi svobode, neodvisnosti, integralnosti in socialističnega razvoja naše države.

Zveza komunistov Jugoslavije je vedno posvečala največjo pozornost obrambi naše socialistične skupnosti. Slekoprej je glavna gibalna in vodilna idejno-politična sila v vseh aktivnostih, ki zadevajo vseljudsko obrambo. Komunisti morajo zagotoviti, da bo postala vseljudska obramba stalna skrb vseh dejavnikov naše družbe. Posebno pozornost je treba posvetiti nadaljnjemu razvoju socialističnega patriotizma naših delovnih ljudi in drugih občanov ter krepitvi prepričanja, da se lahko — naslonjeni na lastne sile in ob pomoči naprednih sil v svetu — uspešno postavimo po robu vsakemu napadalcu.

Za uspešne priprave vseljudske obrambe je izrednega pomena varnost. Jugoslavija ima takšen položaj, da je zelo privlačna za mnoge obveščevalne službe. Ne smemo pozabiti, kaj se je dogajalo v stari Jugoslaviji do leta 1941, ko se je peta kolona ustvarjala pred očmi ljudstva, ki ni moglo storiti nič učinkovitega, ker so bili petokolonaši celo v vladi. Tedaj so prihajali vohuni z vseh strani in delovali za najrazličnejše interese. Tudi danes prihajajo v našo državo in pri tem jim precej pomaga nebudnost nekaterih naših občanov. Izkoriščajo tudi našo široko demokracijo in dejstvo, da mnogi naši občani nimajo razumevanja za zlorabo te demokracije, kadar gre za vprašanje varnosti naše socialistične družbe.

Naši ljudje v razgovorih s tujci pripovedujejo večkrat tudi kaj, česar ne bi smeli. Tudi tisk večkrat piše o stvareh,

ki so zelo pomembne in pomenijo tajnost, posebno kadar gre za vojaška in ekonomska vprašanja.

Naši narodi dajejo velika sredstva za obrambo države, pri tem pa mnogi ljudje s svojo nebudnostjo onemogočajo in rušijo to varnost in s tem nevede pomagajo sovražniku naše socialistične družbe, njene notranje kohezije in enotnosti.

Kadar gre za vprašanje naše vseljudske obrambe je varnost največjega pomena. Na to mora dosledno paziti vsak naš občan, ki ima rad svojo državo in njeno neodvisnost.

Liberalnemu odnosu proti raznim vohunom in petokolonašem moramo odločno narediti konec in sploh poskrbeti za večjo budnost do vsega, kar lahko oslabi našo obrambno sposobnost.

PRAVOSODJE IN NOTRANJA VARNOST

Pravosodni ograni imajo izredno pomembno vlogo pri razvoju naše samoupravne družbe, saj lahko z reševanjem konkretnih primerov veliko prispevajo k izgrajevanju socialističnih družbenih odnosov, ker delujejo kot dejavnik varnosti delovnega človeka in organizacij ter tako prispevajo k uresničevanju ustavnosti in zakonitosti. Prav zaradi tega je treba posvetiti vso pozornost nadaljnji graditvi našega pravosodnega sistema in njegovemu usklajevanju s potrebami samoupravne družbe. Pri tem je treba izhajati od človeka — samoupravljalca, od delovnih in drugih organizacij ter nujnosti, da imajo zagotovljeno vse bolj učinkovito varstvo njihovih pravic, ki temelje na zakonu.

Po IV. seji CK ZKJ je služba za notranje zadeve dosegla pomembne uspehe pri prilagajevanju svoje dejavnosti potrebam naše družbe, večji učinkovitosti dela, tesnejšem povezovanju z občani in delovnimi organizacijami ter krepitvi sistema lastne družbene zaščite. Vzpostavljena je tudi učinkovita družbena kontrola nad delom službe državne varnosti, ki pomeni še eno poročstvo, da bo delo te službe v skladu z našimi zakoni in s samoupravno demokratično prakso v naši družbi. Vse bolj se potrjuje tudi stališče, da zaščita varnosti države in boj proti kršitvam norm socialističnega obnašanja ne moreta biti samo stvar notranjih zadev ali drugih državnih organov, temveč vseh delovnih ljudi naše države, vseh naprednih sil naše socialistične družbe.

Razumljivo je, da pripadata posebno mesto in odgovornost organom za notranje zadeve, inšpekcijskim in drugim upravnim organom, ki so zadolženi za represivne ukrepe, sodiščem, tožilstvom, pravobranilstvom in odvetništvu. Ti organi so aktivni dejavniki v enotnem procesu

boja proti vsem vrstam kršitev zakona, zato pa se morata nenehno razvijati njihovo čimpopolnejše medsebojno sodelovanje in informiranost. Pri uresničevanju svoje družbene funkcije bi morali biti organi — v mejah pooblastil, ki jih imajo, in ob popolni samostojnosti ter odgovornosti — nenehno seznanjeni z ukrepi v naši aktualni politiki, ker bo njihovo delo samo tako našlo popolno družbeno razumevanje in podporo.

III. ZUNANJA POLITIKA IN MEDNARODNI ODNOSI

Od VIII. kongresa ZKJ do danes se položaj v svetu ni bistveno spremenil, čeprav so bili storjeni ogromni naporji za pomiritev in mirno reševanje spornih problemov. Toda do danes ni bil rešen noben večji problem, ki hromi mednarodne odnose in ogroža svetovni mir. Nasprotno, kopičijo se novi problemi, ki še bolj zapletajo in zaostrujejo položaj v svetu, zlasti za majhne narode. Blokavska delitev se — namesto da bi slabila — še bolj zaostruje na račun malih in srednjih držav, s čimer dobiva tudi novo kvaliteto.

Vse večjo zaskrbljenost majhnih in srednjih držav povzročajo — in to zaradi možnosti ogrožanja njihovih vitalnih interesov — zlasti poskusi neposrednega sporazumevanja med nekaterimi velikimi silami. Takšna politika nekaterih velikih sil nas ne vodi k miru in ne k stabilnosti, niti ne zagotavlja varnosti majhnih držav. Samo z bojem za dosledno in univerzalno uporabo miroljubne koeksistence med državami je mogoče zagotoviti trajno in stabilno podlago za okrepitev miru in hitrejši napredek v svetu. Seveda ne mislimo na koeksistenco, ki bi ohranila sedanje stanje, marveč na aktivno angažiranje vseh držav in progresivnih družbenih sil pri reševanju odprtih mednarodnih problemov in premagovanju vseh oblik neenakopravnosti in podrejenosti.

Po drugi strani pa bi bilo napačno, če med osmim in devetim kongresom ne bi videli pomembnih progresivnih gibanj in uspehov v bojih narodov, da bi okrepili svoboden notranji razvoj in dosegli enakopravno sodelovanje v mednarodni skupnosti.

Nezadržno emancipacijo narodov, ki je zajela vse dele sveta, spremljajo vse močnejše zahteve za izgradnjo takšnih mednarodnih odnosov, ki bi omogočili stabilen mir, enakopravno mednarodno sodelovanje in hitrejši napredek. Ta prizadevanja so prišla zlasti do izraza v borbi držav in narodov Azije, Afrike in Latinske Amerike za osvoboditev od vseh oblik odvisnosti. Te države postajajo vse pomembnejši dejavnik, ki pozitivno vpliva na gibanje v sodobnem svetu. Na konferencah neuvrščenih držav, v skupni

aktivnosti v okviru OZN, v tako imenovani skupini 77 in z drugimi oblikami političnega ter ekonomskega sodelovanja so te države oblikovale svoje poglede na mednarodne odnose in gradile podlago za koordinirano akcijo.

Tudi v politiki vrste evropskih držav je prišlo do pomembne evolucije glede njihovega samostojnejšega obravnavanja svetovnih problemov. Postopoma se je krepilo spoznanje, da je enakopravno sodelovanje vseh držav na tem kontinentu edina možna podlaga za zmanjšanje napetosti in premagovanje blokovske razdelitve.

V tem obdobju se je okrepilo tudi prepričanje, da so neodvisnost, suverenost, ekonomski razvoj in enakopravnost vseh držav temeljni pogoji za ohranitev miru v svetu. Politika neuvrščeniosti najustrezneje odseva te težnje. Razvoj dogodkov je potrdil vrednost te politike kot resnične alternative politiki sile, pritiska, dominacije in diskriminacije. Poleg neblokovskih držav vse bolj sprejemajo temeljna načela te politike tudi nekatere države, ki sicer pripadajo blokoma in se angažirajo v prizadevanjih za demokratizacijo mednarodnih odnosov. Toda istočasno je bil svet soočen tudi z okrepljeno uporabo sile v mednarodnih odnosih.

Ta nevarna praksa je prišla do izraza v obliki raznovrstnih pritiskov, neposrednega vmešavanja v notranje zadeve drugih držav, oboroženih intervencij in tako imenovanih lokalnih vojn. Imperialistične in hegemonistične sile poskušajo preprečiti uresničitve legitimnih teženj narodov po neodvisnosti in svobodnem razvoju, da bi ohranile svoje pozicije in razširile območje svoje dominacije. Novoosvobojene države so izpostavljene nenehnemu pritisku imperialističnih in neokolonialističnih sil, ki izkoriščajo notranje težave teh držav in si prizadevajo ohraniti stare ter vsiliti nove odnose neodvisnosti in eksploatacije. V ta namen podpirajo in zaostrujejo regionalne in obmejne spore, izzivajo nasilne prevrate in upore.

V takšnem položaju je oteženo reševanje ključnih mednarodnih problemov, kot so gospodarski razvoj nezadostno razvitih držav, izredno kompleksno vprašanje razorožitve, zagotovitev varnosti, odprava kolonializma in rasne diskriminacije, krepitev vloge ZN in drugo. Namesto tega so se sedanjim nerešenim problemom pridružili še novi.

Usmeritev največjih sil, da se izogibajo jedrskega spopada, je nedvomno pozitivna. Toda samo izogibanje nevarnim spopadom med največjimi silami in zmanjšanje neposredne nevarnosti pred jedrsko vojno obenem ne zagotavlja miru in varnosti med narodi. Politika miru in napredka ne more temeljiti na razdelitvi sveta in izključuje največje število držav iz reševanja mednarodnih problemov, ki zadevajo njihove življenjske interese. Težnje po osamosvojitvi posameznih držav znotraj vojaško političnih

grupacij pričajo o krizi blokovske politike, ki je postala ovira za uresničitev njihovih nacionalnih teženj in interesov. Borba za mir mora vključevati tudi prizadevanja za premagovanje te razdelitve in za stalno razširitev območja enakopravnega mednarodnega sodelovanja.

Uporaba sile v mednarodnih odnosih zastruje probleme varnosti manjših in srednje velikih držav. Njihova trajna varnost ne more biti zagotovljena z ravnotežjem moči med velikimi silami, s pripadnostjo blokom ali zagotovili velikih sil. Sodobni razvoj znanosti in tehnike nujno terja nov, progresiven pristop k mednarodnim problemom. Današnji svet, njegove možnosti in potrebe niso več take kot pred dvajsetimi leti, ko je prišlo do ustanovitve blokov. Resnična varnost za vse bo možna le, če bodo vzpostavljeni takšni mednarodni odnosi, ki bi ustvarili možnosti za spoštovanje načel ustanovne listine ZN in s katerimi bi onemogočili uporabo sile in dosegli splošno ter popolno razorožitev. Sistem kolektivne varnosti, pri izgrajevanju katerega bi enakopravno sodelovale vse države, mora biti odsev interesov in mora hkrati vključiti obveznosti vseh držav, velikih in majhnih.

Združeni narodi so v tej dobi — kljub številnim pomanjkljivostim — prispevali k ublažitvi aktualnih kriz v raznih delih sveta. Njihova vloga je prišla do veljave posebno pri pospeševanju mednarodnega ekonomskega sodelovanja, z organiziranjem mednarodnih konferenc za trgovino in razvoj, dekadami razvoja in podobno. Akcija nejeдрskih držav in drugi poskusi so vzpodbudili proces razorožitve. Organizacija Združenih narodov je moralno-politično pritiskala na svetovno javno mnenje in ga mobilizirala v boju proti teptanju načel ustanovne listine, in sicer kljub težnjam, da bi omejili in zmanjšali njeno učinkovitost.

Kljub prizadevanjem velikega števila držav OZN ni postala odločilni dejavnik pri ohranitvi miru, varnosti in reševanju svetovnih problemov. V njej se še vedno niso uveljavile spremembe, do katerih je prišlo v svetu, zlasti z nastankom velikega števila novih držav in z njihovim neodvisnim delovanjem. Zato, da bi lahko Organizacija združenih narodov izpolnila svoje poslanstvo, je nujno treba v njej obravnavati in reševati najvažnejše svetovne probleme, da bi postala univerzalna. Odsotnost LR Kitajske ne pomeni samo anahronizma, marveč resno otežuje normalno delovanje te svetovne organizacije in reševanje najpomembnejših mednarodnih problemov. V interesu vse mednarodne skupnosti, zlasti pa majhnih in srednje velikih držav je, da se Organizacija združenih narodov usposobi, da bi bistveno prispevala k reševanju dolgoročnih svetovnih problemov, kot so varnost, gospodarski razvoj, oboroževanje, dekolonizacija, rasna diskriminacija in dru-

gi, ter za reševanje akutnih mednarodnih spopadov in sporov.

Med obema kongresoma se je Jugoslavija — tako kot prej — dosledno zavzemala za reševanje odprtih problemov s pogajanji, za izgradnjo enakopravnih mednarodnih odnosov, hkrati pa nasprotuje vsem oblikam uporabe sile in vmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Jugoslavija se je vztrajno zavzemala za nadaljnjo uveljavitev Združenih narodov in za krepitev njene vloge pri reševanju najpomembnejših mednarodnih problemov. Zlasti smo si prizadevali, da bi bila kodificirana načela miroljubne in aktivne koeksistence, s čemer bi dobila ta načela značaj obveznih norm v mednarodnem ravnanju.

Dobro je znano, da je naša država podpirala vse pobeude za končno likvidacijo kolonializma. Absurdno in nevzdržno je, da imamo še danes, v drugi polovici dvajsetega stoletja, narode, ki živijo v kolonialnem suženjstvu, ki se zlasti v Afriki še vedno kaže v metodah najbolj grobega nasilja in terorja. Takšno stanje neposredno ogroža neodvisnost in teritorialno integriteto številnih afriških držav in pomeni vir zaostrovanja in nestabilnosti mednarodnih odnosov. Ta oporišča kolonializma uporabljajo za teptanje družbene in nacionalne emancipacije afriških narodov in za različne pritiske, ki jih izvajajo imperialisti in neokolonialisti. Mednarodna skupnost je dolžna podpreti narode Angole, Mozambika, Južnoafriške republike Rodezije, Gvineje — Bisao ter drugih ozemelj v njihovem boju za popolno osvoboditev in poskrbeti za najnujnejše ukrepe za likvidacijo vseh ostankov kolonializma. Jugoslavija je neposredno politično podprla in dala materialno pomoč osvobodilnim gibanjem in je razvila najširše sodelovanje z vsemi protikolonialističnimi silami. Tekma za razoroževanje se še nadaljuje, to pa ogroža mir in varnost. Po nekaterih cenitvah gre za oborožitev okoli 200 milijard dolarjev na leto. Čeprav so bili doseženi tudi že nekateri pozitivni koraki, kakor sta podpis sporazuma o prepovedi širjenja jedrskega orožja, sporazum o izkoriščanju vesolja v miroljubne namene in drugi, še vedno ni mogoče govoriti o tem, da se je v resnici že začel razorožitveni proces. Sedanji odnosi v svetu so taki, da številne države še povečujejo vojaške izdatke, to pa nas oddaljuje od reševanja tega vprašanja.

Sporazum o prepovedi širjenja jedrskega orožja smo podpisali, ker smo menili, čeprav ima pomanjkljivosti, da je eden izmed začetnih ukrepov za rešitev razorožitvenega vprašanja. Cilj tega sporazuma bo mogoče doseči, če se bodo zvrstili še drugi ukrepi, ki bodo pripeljali do splošne in popolne razorožitve. Naša država se je zavzemala tudi za delne ukrepe na tem področju, ker je prepričana, da so to koristni koraki na poti do splošne in popolne razorožitve.

Posebno odgovornost imajo vsekakor jedrske sile, ki bi morale takoj sprejeti ukrepe za ustavitev oboroževalne tekme in se začeti razoroževati. Vendar to ne zmanjšuje potrebe, da se angažirajo vse države in zato tudi ni manj važen njihov prispevek za reševanje tega vprašanja. Konferenca nejedrskih držav v Ženevi je potrdila nujno, da sodelujejo pri reševanju tega vprašanja vse države pa tudi, da so potrebna nenehna prizadevanja v tej zvezi.

Naša država se je — kar zadeva mednarodne ekonomske odnose — še nadalje intenzivno angažirala v vseh dejavnostih, ki naj bi vodile do nove mednarodne politike na področju razvoja. Prispevali smo tudi k oblikovanju delovnega programa konference ZN o trgovini in razvoju ter k izdelavi »alžirske listine«, ki je podlaga in akcijski program držav v razvoju.

Nadalje smo velikokrat in ob raznih priložnostih opozarjali na škodljive posledice, ki nastajajo zaradi nizke gospodarske rasti držav v razvoju. Bruto narodni dohodek na prebivalca se povečuje v državah v razvoju komaj za dva dolarja na leto, medtem ko je v razvitih državah 60 dolarjev. Hkrati se delež gospodarske pomoči državam v razvoju v bruto narodnem proizvodu razvitih držav zmanjšuje iz leta v leto.

Na drugi konferenci ZN za trgovino in razvoj, ki je bila lani v New Delhiju, se razvite države niso strinjale s tem, da bi prispevale en odstotek, kar je bilo postavljeno kot cilj »desetletja razvoja ZN« in prve konference ZN o trgovini in razvoju. Če bi na primer od izdatkov za oborožitev odmerili samo 5 odstotkov na leto in ta denar namenili državam v razvoju, bi se sedanja pomoč in krediti podvojili ter presegli predvideni prispevek v višini enega odstotka narodnega dohodka.

Težaven gospodarski položaj v državah v razvoju zahteva, da vse razvite države kritično prouče svoje stališče do problemov gospodarskega razvoja.

Po naši presoji je treba nujno spremeniti sedanje mednarodne gospodarske odnose, in sicer v skladu s cilji in potrebami splošnega družbenega in ekonomskega napredka v svetu. Danes obstajajo objektivne možnosti glede na materialne in tehnične dosežke v svetu za podporo napredka držav v razvoju in da se zmanjša prepad med bogatimi in revnimi državami. Toda razvite države nevarno izpopolnjujejo sisteme ekonomskega zapiranja in blokavske avtarkije. Procesi ekonomske integracije se v posameznih delih sveta podrejajo političnim in vojaškim interesom blokov in najmočnejših sil, to pa otežuje vsestransko mednarodno sodelovanje in zavira integracijo sveta kot celote. Vprašanje razvoja je eden izmed najbolj žgočih svetovnih problemov in ker ga ne rešujejo, povzročajo to, da se še nadalje slabša, ne le ekonomski, temveč tudi politični polo-

žaj držav v razvoju, to pa nujno zastruje mednarodne odnose in ogroža mir v svetu.

Razvoj mednarodnih odnosov je potrdil pomembnost politike neuvrščanja, ki je imela zelo važno vlogo v popuščanju napetosti; zmanjševala je nevarnost svetovnega spopada in prispevala k reševanju velikih mednarodnih problemov.

Na beograjski konferenci neuvrščenih držav — potekala je ob skrajno zaostrenih mednarodnih odnosih — je bilo v ospredju, da je treba ohraniti mir. Deklaracija, sprejeta na tej konferenci, je opozorila, da je nujno potrebno prerasti blokovsko razcepljenost in dosledno izvajati načela miroljubnega sožitja.

Na drugi konferenci neuvrščenih je bil storjen korak naprej za oblikovanje politične podlage in akcijskega programa neuvrščenih držav. Kairska deklaracija je poudarila, da sta protiimperialistični in protikolonialni boj sestavni del boja za mir v svetu. Ob tej priložnosti so zlasti opozorili na ekonomski položaj držav v razvoju in na vse nevarnosti, ki nastajajo zaradi njihovega neenakopravnega sodelovanja v mednarodnih ekonomskih odnosih.

Rezultati beograjske in kairske konference so močno vplivali na mednarodne odnose. Beograjska konferenca je okrepila prizadevanja za pogovore in za zmanjšanje napetosti v mednarodnih odnosih. Generalna skupščina ZN je sprejela predloge konference o razorožitvi, dekolonizaciji in ekonomskem razvoju. Sklicana je bila konferenca ZN o trgovini in razvoju, sprejet je bil sklep o sklicanju svetovne razorožitvene konference, začele so se priprave za kodifikacijo načel o sožitju itd. Obe konferenci sta spodbudili osamosvajanje narodov in držav, prizadevanja za preraščanje blokovske razdeljenosti in prispevali k splošnemu izboljšanju odnosov in sodelovanja med številnimi državami. Pritiski, ki jih doživlja ta neodvisna politika z raznih strani, so nastali zato, ker se opredeljuje zanjo vedno več držav. Ti pritiski so občasno sicer povzročili, da je prišlo do omahovanj v praktični dejavnosti nekaterih neuvrščenih držav, vendar niso ogrozili pomena politike neuvrščanja kot koncepta odnosov med narodi, zasnovanih na enakopravnosti in svobodnem izbiranju poti lastnega razvoja. V položaju, ko je postajalo ogroževanje neodvisnosti malih in srednjih držav močnejše, ko so se še močnejše začele kazati težnje po zapiranju blokovskih grupacij in po delitvi sveta na interesne sfere, je bila politika neuvrščanja široko sprejeta kot izraz potreb in možnosti angažiranja velikega števila držav v boju za uresničevanje načel aktivnega in miroljubnega sožitja. Prerasla je v široko gibanje boja za mir, neodvisnost in enakopravno mednarodno sodelovanje ter proti vsem obli-

kam umetne cepitve, ekonomske, rasne in druge diskriminacije ter delitvi sveta.

Sprejemanje načel in vsebine politike neuvrščanja v vedno več državah dokazuje, da naraščajo tiste sile, ki vidijo v tej politiki najustreznejšo pot v boju za ohranitev neodvisnosti in za utrditev svoje varnosti. Od tod izvira potreba po stalni in široki dejavnosti neuvrščenih držav, vključno s sklicanjem nove konference najvišjih predstavnikov neuvrščenih in drugih držav, na kateri bi določili smer skupne akcije v okviru ZN in zunaj njih.

Združene države Amerike so vsilile ljudstvu Vietnamu najbolj surovo vojno, ki poteka že več let. Boj vietnamskega ljudstva za neodvisnost in svobodo je postal zgled in simbol zmagovitega odpora proti imperialistični agresivni politiki. Ta politika je doživela v Vietnamu velik neuspeh. Tudi tokrat se je pokazalo, da je ljudstvo, ki je pripravljeno in trdno odločeno braniti svojo neodvisnost, nepremagljivo. Junaški boj vietnamskega ljudstva je dobil podporo širom po svetu, celo v Združenih državah Amerike.

Pariška pogajanja so prvi resen korak v prizadevanjih za politično rešitev vietnamske vojne. Kakor smo poudarjali že prej, je razglasitev neodvisnega, nevtralnega in demokratskega Južnega Vietnamu — to pa je tudi bistvo programa fronte narodne osvoboditve Južnega Vietnamu — po našem prepričanju edina pot do miru v Vietnamu. Trajna rešitev pa je možna samo tedaj, če se vietnamskemu ljudstvu prizna popolna neodvisnost in pravica, da samostojno, brez vsakršnega tujega vmešavanja, odloča o svoji prihodnosti.

Naši narodi so že od vsega začetka izrazili popolno solidarnost z vietnamskim ljudstvom in dajali njegovemu junaškemu boju vso moralno, politično in materialno podporo v trdni veri, da je ta boj zgodovinskega pomena v boju vsega naprednega človeštva za svobodo, nacionalno neodvisnost, mir in napredek v svetu.

Z napadom Izraela na arabske države je položaj na Bližnjem vzhodu, ki je zapleten že od prej, prerasel v krizo, polno nevarnosti, da izbruhnejo novi in širši spopadi s posledicami, ki jih ni mogoče predvideti. Številna konstruktivna prizadevanja za politično rešitev tega vprašanja so ostala brez uspeha, ker Izrael vztrajno zavrača resolucijo varnostnega sveta. To opozarja, da je potrebno odločnejše stališče mednarodne skupnosti, predvsem stalnih članic varnostnega sveta, da bo ta resolucija uresničena.

V splošnem interesu je, da se problemi Bližnjega vzhoda rešujejo politično, trajna rešitev pa je možna edino ob upoštevanju zakonitih pravic arabskih narodov in temeljnih koristi vseh držav tega območja.

Jugoslavija je najodločneje obsodila izraelsko agresijo na arabske države in se dosledno zavzemala za odstrani-

tev njenih posledic. Na sestankih v Moskvi, Budimpešti, Varšavi in Beogradu smo se zavzemali, da dobijo ZAR in druge arabske države vsestransko materialno pomoč ter politično in drugo podporo. Hkrati smo sprejeli številne konkretne ukrepe, da v okviru svojih možnosti tudi materialno podpremo žrtve agresije.

Na izrednem zasedanju generalne skupščine ZN smo bili skupaj s številnimi drugimi državami pobudniki resolucije o umiku izraelskih čet z zasedenih arabskih ozemelj. Avgusta leta 1967 smo obiskali ZAR, Sirijo in Irak in obravnavali možnosti za začetek akcije, ki bi omogočila najti osnovo za politično rešitev krize. Pozneje smo oblikovali znanih pet točk in z njimi seznanili vlade domala vseh držav. To našo pobudo so ugodno sprejeli v svetu kot konstruktiven prispevek k prizadevanjem za politično rešitev krize. V ZN ter v izmenjavi mnenj in poslanic s tujimi državniki smo se zavzemali za politično rešitev krize ter podprli — v skladu z resolucijo varnostnega sveta — vse konstruktivne pobude in napore v tem smislu.

Enako so tudi ZKJ in druge družbenopolitične organizacije razvijale svojo aktivnost ter sodelovale z naprednimi gibanji v Evropi in v svetu.

Izraelska agresija, zavlačenje reševanja bližnjezhodne krize in kopičenje vojaških zmogljivosti velikih sil močno slabšajo položaj na območju Sredozemlja.

Sovjetsko ladjevje, ki je priplulo na to območje — po daljši prisotnosti ameriškega šestega ladjevja in po izbruhu krize na Bližnjem vzhodu — je ena izmed oblik pomoči arabskim državam v okoliščinah, ki so nastale z izraelsko agresijo. Toda vedno močnejša oborožena navzočnost velikih sil in njihovo tekmovanje v tem zaostrovanju probleme in spore na tem območju. To negativno vpliva ne le na položaj v Sredozemlju, ampak tudi širše. Življenjskega pomena za sredozemske države je, da skupno nastopijo, da bi to območje postalo cona miru in varnosti, ne pa območje blokovskega soočenja. Obstajajo realne možnosti in potreba, da se zboljša tudi dvostransko in regionalno sodelovanje sredozemskih držav in narodov. Prav zato je nujno, da se države tega območja in tudi vse napredne miroljubne sile angažirajo za ureditev spornih vprašanj, predvsem pa krize na Bližnjem vzhodu.

V naših odnosih z veliko večino držav Azije in Afrike se je pokazalo, da so stališča o pglavitnih mednarodnih vprašanjih istovetna ali zelo podobna. Jugoslavija je tesno sodelovala s temi državami, tako na področju dvostranskih odnosov kakor tudi pri uresničevanju načel politike neuvrščanja, ki so nam skupna, bodisi v ZN bodisi v drugih mednarodnih organizacijah. Jugoslavija v celoti podpira narode Azije in Afrike v njihovem boju za utrditev neodvisnosti in za hitrejši ekonomski razvoj. K izboljšanju

naših odnosov s temi državami so pripomogle razne oblike sodelovanja, nadalje srečanja šefov držav in vlad, praksa izmenjavanja mnenj o najvažnejših mednarodnih vprašanjih, sodelovanje družbenopolitičnih organizacij itd. Poleg tega je Jugoslavija navezala v minulih letih diplomatske odnose z več državami Afrike in Azije, s katerimi jih dolej ni imela.

Čeprav so bili v razvijanju naših ekonomskih odnosov z afriškimi in azijskimi državami doseženi pomembni rezultati pa ti še vedno zaostajajo za možnostmi in obojestranskimi interesi. Ti odnosi se razvijajo v glavnem v dvostranskih ovirah in v obliki klasične blagovne menjave. Tristransko sodelovanje med Indijo, Združeno arabsko republiko in Jugoslavijo je spodbudilo nove oblike sodelovanja, vendar so šele na začetku. Močna spodbuda za razvoj ekonomskih odnosov z državami teh območij so bili razmeroma visoki krediti približno 850 milijonov dolarjev, ki jim jih je dodelila naša država. Na tej podlagi je bilo v gradnji, ali pa je še, nad 120 industrijskih objektov. Toda trgovinska menjava z državami Azije in Afrike dosega samo kakih 10 odstotkov skupne jugoslovanske zunanje trgovine in zdi se, da še upada oziroma zaostaja. To je posledica premalo hitrega prilagajanja našega gospodarstva po reformi, zato so nujno potrebni sistemski ukrepi in nove oblike sodelovanja za nadaljnji razvoj ekonomskih odnosov z državami v razvoju.

Z zadovoljstvom lahko ugotovimo uspešen razvoj znanstveno-tehničnega sodelovanja z državami Afrike in Bližnjega vzhoda. Tam je bilo doslej angažiranih okoli 1200 naših strokovnjakov, njihovo število pa je lahko še večje. Na naših univerzah zdaj redno študira ali se specializira okoli 3500 študentov iz afriških in arabskih držav, med njimi je 1000 štipendistov naše vlade.

V minulem obdobju smo krepili stike s številnimi državami Latinske Amerike. Z njimi smo zelo plodno sodelovali v okviru konference za trgovino in razvoj ter »Skupine 77«.

Med Jugoslavijo in državami te celine je velika podobnost v stališčih o pomembnih mednarodnih vprašanjih, kot so ureditev miru, razvoj enakopravnega mednarodnega sodelovanja in še drugih, zlasti pa v zvezi s problemi pospešenega razvoja. Toda na področju ekonomskega sodelovanja niso bile dovolj izkoriščene možnosti, ki so v našem interesu, da povečamo napore, da tudi tod razširimo in razvijemo naše odnose z državami Latinske Amerike.

Podobnost političnih stališč in skupni ekonomski interesi nas silijo k temu, da tudi v prihodnje posvečamo vso pozornost našim odnosom z državami Azije, Afrike in Latinske Amerike.

Jugoslavija pripisuje posebno važnost razvoju političnih razmer v Evropi in odnosom z evropskimi državami, še posebej s sosednimi. Evropa je doživela pomemben pozitivni razvoj, nastale so svobodnejše oblike sodelovanja med državami in vzdušje za premostitev razcepljenosti. Vzdušje hladne vojne je postopoma nadomeščala politika popuščanja napetosti, to pa je odprlo perspektive za boljše vsestransko sodelovanje med evropskimi državami. Tak razvoj je pri veliki večini držav Evrope okrepil prepričanje, da politika popuščanja napetosti in medsebojnega sodelovanja nima alternative. Čeprav je oborožena intervencija na Češkoslovaškem dala resen udarec takemu ugodnemu razvoju, lahko ugotovimo, da so evropske države globoko zainteresirane, da se prepreči vrnitev hladne vojne in omogoči nadaljevanje začelih procesov, seveda ob doslednem spoštovanju neodvisnosti, suverenosti, ozemeljske celovitosti in načela nevmešavanja.

Positivna evolucija v Evropi napoveduje možnost sprememb v obravnavanju odprtih vprašanj in poti za njihovo reševanje. Vedno bolj se krepi prepričanje, da je mogoče reševati vprašanja evropske varnosti in Nemčije samo z nadaljnjim zblíževanjem in razvijanjem sodelovanja med evropskimi državami.

Pri tem pa mora biti izhodišče neizogibno v tem, da obstajata dve nemški državi in da ni mogoče spremeniti sedanjih meja.

Naši odnosi z evropskimi državami dobivajo vsebinsko vedno bolj bogate oblike ekonomskega, kulturnega in političnega sodelovanja. To se kaže tudi v vedno močnejši izmenjavi mnenj in v srečanjih tako na državnem kakor tudi na družbenopolitičnem področju. Odnosi Jugoslavije z državami zahodne Evrope so lep zgled uspešnega sodelovanja med državami z različnimi družbenimi sistemi. Hkrati pa so taki odnosi element trdnosti in koristen prispevek k širšemu evropskemu sodelovanju.

Naša trgovska menjava z državami zahodne Evrope je v letu 1968 v obeh smereh preseгла 1500 milijonov dolarjev. Od tega odpade na naš uvoz 55, na izvoz pa okoli 45 odstotkov. Trgovinska bilanca je sicer res negativna, toda v glavnem jo izravnavamo z neblagovnimi prilivi. Prav tako velja omeniti, da je ukinitve vizumov z veliko večino teh držav spodbudila turistični promet.

Iz tega pozitivnega razvoja pa izstopa diskriminacijska politika Evropske gospodarske skupnosti in se v sedanjem obdobju pojavlja kot resna ovira za nadaljnje izboljšanje naših ekonomskih odnosov z državami te skupine. Lani je bil primanjkljaj v trgovinski bilanci z državami Evropske gospodarske skupnosti 347 milijonov dolarjev. Samo izvoz kmetijskih pridelkov v te države se je zmanjšal za 56 milijonov dolarjev.

Prav zdaj tečejo pogajanja, na katerih si prizadevamo urediti odnose z Evropsko gospodarsko skupnostjo.

Posebno pozornost posvečamo razvoju odnosov s sosednimi državami. Odnosi, ki jih razvijamo z Italijo in Avstrijo, so po našem prepričanju zgled za plodno in vzajemno koristno sodelovanje.

Široka odprtost meja s tema dvema državama prepričljivo govori o visoki stopnji dobrih sosedskih odnosov. Tudi odnosi z Grčijo se kljub znanim težavam postopoma zboljšujejo.

V odnosih s socialističnimi državami — našimi sosedami — so razlike. Z Romunijo na primer razvijamo zelo plodno in vsestransko prijateljsko sodelovanje, ki odseva podobnost stališč in prizadevanja dveh socialističnih držav, da razvijata odnose na podlagi enakopravnosti in obojestranskega interesa. Odnosi z Madžarsko so prav tako v znamenju obojestranske želje po dobrem sosedskem sodelovanju. Z Albanijo želimo normalizacijo odnosov, vendar to kajpak ni odvisno samo od nas. Kljub njenemu stališču do naše države pravimo, da so neodvisnot, popolna suverenost in celovitost Albanije bistveni elementi stabilnosti in miru na Balkanu.

Naša prizadevanja za razvijanje sodelovanja z Bolgarijo zadevajo na vedno večje težave. Bolgarska politika v zadnji dobi neposredno krši interese SFRJ in jugoslovanskih narodov. V Bolgariji odkrito zanikajo makedonsko nacionalno individualnost, hkrati pa oživljajo in spodbujajo ozemeljske zahteve nasproti naši državi. V tej gonji gredo celo tako daleč, da razglašajo kot osvobodilno tudi zasedbo delov Jugoslavije, ki jo je izvedla carska Bolgarija, zaveznica hitlerjevske Nemčije med drugo svetovno vojno. Sodelovanja z Bolgarijo, čeprav si ga želimo, ni mogoče razvijati, če bo Bolgarija tako politiko še nadaljevala.

Jugoslavija je kot socialistična država vselej pripisovala velik pomen sodelovanju z drugimi socialističnimi državami. V tem je videla skupne interese za krepitev miru, mednarodno sodelovanje in razvoj socializma v svetu.

Posebej velja naglasiti, da je bilo mogoče doseči vidne uspehe in rezultate v tem našem sodelovanju zato, ker so temeljili na načelih suverenosti, neodvisnosti, enakopravnosti in nevmešavanja v notranje zadeve, na načelih beograjske in moskovske deklaracije iz 1955. in 1956. leta, kakor tudi še iz drugih dokumentov, ki smo jih podpisali s socialističnimi državami.

Vojaška intervencija petih socialističnih držav na Češkoslovaškem pa je negativno vplivala na razvoj sodelovanja. Zaradi našega načelnega stališča do te intervencije se je naše sodelovanje na področju političnih in partijskih odnosov začelo zoževati oziroma zaostajati. Naše stališče v zvezi z dogodki na Češkoslovaškem je bilo za SZ in ne-

katere druge socialistične države povod za široko protijugoslovansko gonjo, za »kritiko« in napade na temelje našega socialističnega samoupravnega sistema in naše neodvisne zunanje politike. Taka dejavnost je stalno prisoten negativni dejavnik v naših odnosih.

Večkrat, posebej pa še na deseti seji CK ZKJ, smo povedali svoje stališče glede intervencije na Češkoslovaškem. Ta akcija, ki pomeni napad na neodvisnost neke suverene države in je povsem v nasprotju s splošno sprejetimi načeli mednarodnega prava in ustanovne listine ZN, je dala hudi udarec interesom napredka, miru in svobode; toliko bolj, ker je bila to akcija socialističnih držav in v imenu zaščite socializma.

Obenem se je v nekaterih vzhodnoevropskih socialističnih državah pojavila tudi nesprejemljiva doktrina o »kolektivni«, »združeni«, a v bistvu — omejeni suverenosti. Ta doktrina zanika — v imenu nekakšne višje stopnje odnosov med socialističnimi državami — njihovo suverenost in poskuša uzakoniti pravico ene ali več držav, da lahko po svoji presoji celo z vojaškimi intervencijami vsiljujejo svojo voljo drugim socialističnim državam.

Seveda odločno zavračamo tak koncept, ker nasprotuje temeljni pravici vseh narodov do neodvisnosti in tudi načelom mednarodnega prava. Poleg tega pa je tak koncept tudi v nasprotju z interesi boja za socializem.

Vendar želimo tudi ob tej priložnosti poudariti, da se Jugoslavija ne glede na razlike v stališčih zavzema za premostitev nastalih težav in za nadaljnje razvijanje odnosov z vsemi socialističnimi državami, ker je to v skupnem interesu naših narodov, miru in socializma. Čas in praksa bosta najboljši sodnik pravilnosti neke politike.

Kot socialistična in neuvrščena država bo Jugoslavija razvijala vsestransko sodelovanje z vsemi državami na načelih enakopravnosti, neodvisnosti, suverenosti in spoštovanja ozemeljske celovitosti. V skladu s temi načeli se bo Jugoslavija še nadalje dosledno borila proti politiki sile, nadvlade in vmešavanja v notranje zadeve drugih držav v prepričanju, da s tako usmeritvijo brani tudi svojo neodvisnost. Ne sprejemamo nikakršnega omejevanja neodvisnosti in suverenosti, ne glede na motive in argumente, s katerimi poskušajo to upravičevati.

Jugoslavija bo aktivno sodelovala v vseh akcijah neuvrščenih držav. Naša trajna opredelitev za politiko neuvrščenosti temelji na spoznanju, da je to politika neodvisnosti, premagovanja razcepljenosti v svetu in demokratizacije mednarodnih odnosov. To pa ustvarja najugodnejše okoliščine za napredne družbene preobrazbe. Ta politika tudi najbolj odseva interese jugoslovanske samoupravne in socialistične družbe ter daje najboljšo podlago za enakoopravno sodelovanje z vsemi državami.

V tem obdobju sta se okrepila mednarodni položaj in ugled naše države. To je rezultat revolucionarnega in stabilnega notranjega razvoja, zasnovanega na enotnosti naših narodov in njihovi odločnosti, da bodo brezkompromisno branili svojo neodvisnost in pravico do samostojne razvojne poti. Vse, za kar smo se odločali v notranjem razvoju, nas je nujno vodilo k širšemu odpiranju ter vsestranskemu sodelovanju z državami in narodi širom po svetu. Izkušnje so potrdile, da lahko računa na resnično spoštovanje, razumevanje in podporo mednarodne skupnosti samo tista država, ki snuje svojo mednarodno aktivnost na obrambi lastne neodvisnosti in na spoštovanju neodvisnosti drugih. Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da se je v svetu okrepilo zanimanje za neodvisen položaj naše države kot dejavnika miru in stabilnosti.

V minulem obdobju smo spremljali nove izredne dosežke znanosti in tehnike, buren razvoj proizvodnih sil in vedno večje podružbljanje proizvodnje na eni strani, v tej zvezi pa — na drugi strani — globoka družbena vrenja v vseh delih sveta. Nemiri, množične stavke, demonstracije in pogosti krvavi spopadi v številnih državah pričajo, da gre za razne oblike in stopnje nezadovoljstva širokih delovnih plasti s svojim položajem v družbi. Z organiziranim ali spontanim bojem zahtevajo spreminjanje sedanjih odnosov v družbi in nastajanje takih, v katerih bi imeli možnost upravljati skupne zadeve, to je bistveno vplivati na reševanje vseh tistih vprašanj, od katerih je odvisno njihovo življenje. Narodi, ki so si v protikolonialni revoluciji izbojevali politično neodvisnost, vidijo v socialistični usmeritvi prav tako najboljšo pot za hitrejši gospodarski in družbeni razvoj svojih držav. Ta gibanja kažejo, da se je politično aktivirala neizčrpna energija delovnih ljudi in narodov, ki so pripravljeni in sposobni pospešiti družbene preobrazbe. Ideje socializma in njegove pozitivne stvaritve postajajo vedno bolj privlačne za razne napredne družbene, politične, kulturne in znanstvene težnje in gibanja.

Taka družbena gibanja v svetu in razvoj mednarodnih odnosov so pripeljali partije in organizacije delavskega razreda ter druge protimperialistične in napredne sile do tega, da se opredeljujejo glede številnih novih bistvenih vprašanj v zvezi z nadaljnjim razvojem socialističnih družbenih odnosov in mednarodne politike. Problemi, ki jih je sprožila intervencija na Češkoslovaškem, so samo pospešili to opredeljevanje.

Vedno bolj jasno postaja, da lahko revolucionarne sile toliko bolj prispevajo k hitrejšemu razvijanju socializma kot svetovnega procesa in k njegovemu nadaljnjemu uveljavljanju, kolikor uspešneje se v zapletenih sodobnih družbenih in mednarodnih gibanjih vse demokratične, napredne in socialistične težnje združujejo v boju za mir,

svobodo, neodvisnost, enakopravnost in samostojno razvojno pot vsakega naroda. Vsaka ograditev v nekakšne zaprte sisteme izraža nezaupanje v ustvarjalno sposobnost delovnih ljudi, preprečuje popolno uveljavitev demokratičnih in humanih vrednot socializma in pogosto povzroča, da izginjajo perspektive za socialistično reševanje nakopičenih protislovij in nasprotij sodobnega sveta.

V tej zvezi so se v zadnjih nekaj letih razvile široke razprave in polemike ter poglobila nasprotna stališča. Tako stanje odseva objektivno potrebo, da iščejo politične organizacije delavskega razreda, osvobodilna in druga demokratična gibanja ter stranke nove odgovore za probleme, ki jih odpira sodobna stvarnost. To pa je mogoče doseči samo s svobodno in enakopravno razpravo, s smelo analizo dosedanjih izkušenj, dosežkov in napak ter z nadaljnjim razvijanjem temeljnih vrednot marksistične misli v skladu z novimi pojavi in gibanji v svetu.

Zveza komunistov Jugoslavije je vselej posvečala posebno pozornost odnosom med socialističnimi državami, med komunističnimi in delavskimi partijami ter njihovemu sodelovanju s socialističnimi, narodnoosvobodilnimi, kakor tudi z drugimi naprednimi in demokratičnimi strankami in gibanji.

Razvoj socialističnih držav in njihovi medsebojni odnosi so izredno važni, ker vedno močneje vplivajo na celotna gibanja v svetu. Znano je, da obstajajo v odnosih med posameznimi socialističnimi državami problemi, ki izvirajo iz njihovih različnih ali nasprotnih interesov. Zato prihaja od časa do časa do velikih razhajanj in tudi konfliktov. Menimo, da mora socializem kot najnaprednejša oblika družbene ureditve pokazati svojo prednost prav s tem, da bo upošteval nujnost raznolikega socialističnega razvoja posameznih držav in da bo demokratično urejal tiste probleme, ki nastajajo v odnosih med socialističnimi državami. Ideje in stvaritve socializma v svetu delujejo kot silna mobilizacijska sila prav zato, ker odpirajo zaslužnjem in podrejenim narodom perspektivo svobode in enakopravnosti. Zato bi morali biti odnosi med socialističnimi državami zgled za dosledno spoštovanje in izvajanje načela neodvisnosti, nevmešavanja in enakopravnega sodelovanja. Taki in podobni problemi v odnosih nastajajo tudi med komunističnimi in delavskimi partijami in jih je treba prav tako urejati na enakih načelih. Vselej smo bili dosledno za točno izpolnjevanje teh načel in proti praksi, ki daje nasprotno rezultate.

V tem obdobju so se v mednarodnem delavskem in naprednem gibanju okrepile sile, ki se zavzemajo in borijo za enakopravne odnose. Narasla družbena gibanja v številnih državah in močne težnje po neodvisnosti in enakopravnosti.

nosti silijo politične organizacije delavskega razreda, da rešujejo predvsem tista vprašanja, ki jih odpira položaj v njihovih lastnih državah. To se je na primer jasno pokazalo v zadnji dobi tudi na kongresih in drugih sestankih vodilnih teles komunističnih partij, zlasti v nekaterih zahodnoevropskih državah. S tem nastajajo ugodnejše možnosti za postopno premagovanje razcepljenosti in antagonističnih odnosov v delavskem gibanju in med naprednimi silami v posameznih državah ter za njihovo enakopravno združevanje v boju za družbeni napredek. Nujnost, da partije in gibanja sprejemajo svoj program in politiko ter samostojno razvijajo svojo organizacijo v skladu z interesi delavskega razreda in ljudstva svoje države, jih tudi sili, da v enakopravnem mednarodnem sodelovanju najdejo skupne interese v boju za svobodo, mir, napredek in socializem. Vse dosedanje izkušnje kažejo, da praksa, ki izhaja iz koncepta o vodilni vlogi neke države ali partije oziroma mednarodnega centra ali foruma z vlogo rabsodnika, pogloblja razhajanja in zaostruje spore v vrstah mednarodnega revolucionarnega in naprednega gibanja, zožuje in cepi fronto boja proti imperializmu, boja za mir, napredek in socializem. Taka praksa ustvarja obenem velike notranje težave v življenju posameznih partij. To se je še zlasti ostro pokazalo v zadnjem času.

Mednarodni odnosi in povezanost boja za nacionalno neodvisnost in socialistični internacionalizem — to je eno izmed tistih vprašanj, ki je deležno vsestranskih razprav. Iz naše lastne prakse tako v notranjih kakor tudi v mednarodnih odnosih vemo, kako važno je, da imajo revolucionarne sile pravilna stališča o nacionalnem vprašanju in da jih izvajajo tudi v praksi. Te sile so praviloma zmogovale tedaj, kadar so uspele združiti razredni interes s pravilno pojmovanim nacionalnim interesom. Postavljanje interesov socializma v svetu nasproti avtentičnim nacionalnim interesom je umetna dilema, ki jo zavračamo. Znano je, da postavljajo reakcionarni razredi, ko gre za boj proti socializmu, razrednemu in internacionalnemu interesu nasproti — nacionalni interes. Na drugi strani pa vidimo, da poskušajo postavljati razrednemu in internacionalnemu interesu nasproti nacionalne interese, pri čemer je izhodišče v tem, da je razredno in internacionalno dano in določeno že vnaprej in da o tem ni razprave. Toliko bolj čudno je, da razglašajo taka in podobna stališča kot socialistična načela, kadar se spremeni v ustrezne politične akcije posameznih socialističnih držav, še posebno hude in škodljive posledice.

Moč socializma je v tem, da upošteva in demokratično povezuje različne in protislovne interese, ki nastajajo

iz različnih razmer in bogastva nacionalnih poti in oblik socialistične prakse ter procesov v posameznih državah in delih sveta.

Na tej podlagi se oblikuje socialistični internacionalizem, ki hkrati pomeni vzajemno podporo in pomoč revolucionarnih socialističnih in naprednih sil v svetu, kakor tudi njihovo medsebojno solidarnost in enakost akcije v boju za nadaljnji razvoj, napredek in socializem. Vsako vmešavanje v notranje zadeve drugih držav in partij, vsako vsiljevanje rešitev ali »modelov« od zunaj lahko samo zavre socialistično preobrazbo sveta, zato je v nasprotju s smotri socialističnega internacionalizma.

Na podlagi načel o neodvisnosti, samostojnosti, nevmešavanju in enakopravnosti so ZKJ in naše družbenopolitične organizacije v minulem obdobju plodno sodelovale s številnimi komunističnimi, delavskimi, socialističnimi, protimperialističnimi in drugimi demokratičnimi strankami ter gibanji. Podlaga za to sodelovanje so bile dvostranske oblike sodelovanja. Tako sta na primer ZKJ in SZDLJ samo v letu 1968 na raznih srečanjih izmenjali mnenja in izkušnje s predstavniki 113 strank in gibanj. Poleg tega so predstavniki naših družbenopolitičnih organizacij sodelovali na številnih mednarodnih sestankih, ki so bili organizirani zato, da bi konkretno podprli boj protimperialističnih in protikolonialnih gibanj in jim pomagali v boju za mir, enakopravno mednarodno sodelovanje in napredek. Izkušnje naše prakse nam utrjujejo prepričanje, da je mogoče najboljše rezultate v sodelovanju med komunističnimi, delavskimi, socialističnimi, protimperialističnimi in drugimi demokratičnimi strankami ter gibanji, kakor tudi nadaljnje razvijanje njihove mednarodne solidarnosti doseči, če odpadejo vse oblike vsiljevanja ožjih interesov in pogledov, če so upoštevana različna mnenja in če so interesi v boju proti imperializmu, v boju za mir in napredek v svetu skupni. Taka usmeritev v mednarodnem delovanju ZKJ in drugih družbenopolitičnih organizacij, ki jo velja razvijati tudi v prihodnjem obdobju, je prispevala k temu, da se je naše revolucionarno gibanje še močneje povežalo z vsemi socialističnimi in drugimi naprednimi silami. S tem pa se je še bolj uveljavilo kot neločljiv del socialističnega gibanja v svetu.

Naši delovni ljudje so se vselej zelo zanimali za gibanja v mednarodnih odnosih. Vzporedno z vedno večjim odpiranjem naše države tujini, z njenim vključevanjem v mednarodno delitev dela, nujno postajajo tudi aktiven dejavnik pri oblikovanju in izvajanju naše zunanje politike. Naša zunanja politika pa je načelna, odprta, javna in znana vsakemu občanu in prav zato ne podlega nihanjem in ne-

nadnim preobratom. Njeno bistvo določajo notranji družbenopolitični in ekonomski odnosi. Doslednja usmeritev, da delovni ljudje, družbenopolitične skupnosti in organizacije aktivno sodelujejo v upravljanju na vseh področjih družbenega življenja terja, da postane tudi oblikovanje in izvajanje politike v mednarodnih odnosih in mednarodnem sodelovanju sestavni del naše socialistične samoupravne družbe.

Dokument IX. kongresa ZKI

**Zveza komunistov Jugoslavije
v boju za enakopravno mednarodno
sodelovanje, za mir in socializem**

I.

Deveti kongres ZKJ je obravnaval politiko in aktivnost Zveze komunistov v boju za enakopravno mednarodno sodelovanje, mir in socializem. Kongres ocenjuje, da so družbena gibanja in razvoj mednarodnih odnosov po VIII. kongresu potrdili osnovna stališča programa ZKJ in pravilnost zunanjepolitične usmerjenosti Zveze komunistov. Kongres odobrava sklepe šeste, sedme in desete seje centralnega komiteja ZKJ, na katerih so posebej obravnavali vprašanja s tega področja.

Na podlagi referata tovariša Tita in razprave o vprašanjih mednarodnih odnosov in sodobnega boja za socializem, sprejema deveti kongres ZKJ naslednjo

RESOLUCIJO

1. Za razvoj mednarodnih odnosov je značilen zaostren položaj, v katerem prihaja krepitev boja narodov za neodvisnost, za ekonomsko in politično osamosvojitve, za njihov enakopraven delež v življenju mednarodne skupnosti navzkriž s politiko sile in raznih oblik podrejanja. V tem spopadu se je razvijala solidarnost narodov in naprednih sil. Prišlo je tudi do povezovanja držav, da bi ustvarile pogoje, ki bi olajševali in pospeševali nadaljnje demokratične in napredne družbene spremembe v svetu. Nanovo osvobojene države so s svojo aktivnostjo prispevale pomemben delež k pozitivnim gibanjem in spremembam v svetu.

2. Imperialistične in hegemonistične sile se upirajo zgodovinski nujnosti demokratizacije mednarodnih odnosov. Politika sile, pritiska in vmešavanja v notranje zadeve drugih držav ohranja odnose nacionalne neenakopravnosti, politične in ekonomske podrejenosti, kolonializma in neokolonializma.

Zaradi takšne politike je prišlo do kritičnega zaostrovanja mednarodnega položaja. Izkazalo se je, da bloki in tako imenovano ravnotežje sil niso zanesljiva osnova, ki bi zagotavljala trajen in pravičen mir. Blokavska politika prihaja z vlogo, ki jo imajo v njej velike sile, v vedno bolj odkrito nasprotje z osnovnimi interesi mednarodne skupnosti in tudi držav, ki so članice blokov.

Vodilne sile se zaradi nevarnosti pred jedrskim uničenjem izogibajo medsebojnih spopadov in se usmerjajo k politiki sporazumevanja. Takšna politika, ki lahko prispeva k ohranitvi miru v svetu, vsebuje tudi težnjo po monopolem reševanju velikih svetovnih problemov. To otežuje enakopravno mednarodno sodelovanje, s tem pa utrditev miru. Nadaljuje se tekma v oboroževanju za prestiž; cilj tega je, da bi si pridobili nove pozicije, vse to pa spremljajo vojaške intervencije in lokalne vojne na raznih celinah. Vojaški vpliv v notranji in zunanji politiki številnih držav narašča tako, da povzroča zaskrbljenost.

V takih razmerah je težko reševati življenjske probleme sedanosti, kot so razorožitev in varnost, gospodarski razvoj manj razvitih držav in drugi. Politika sile in dejstvo, da OZN ni univerzalna, preprečujeta svetovni organizaciji, da bi z uporabo načel iz ustanovne listine bolj učinkovito opravljala svojo funkcijo: ohraniti mir, varnost in razvijati konstruktivno mednarodno sodelovanje.

3. Zveza komunistov Jugoslavije sodi, da sta uresničeni in zavarovani neodvisnost ter suverenost vseh narodov temelj za napredek in stabilen mir. Zato je to skupni interes vse mednarodne skupnosti.

Stabilen in trajen mir lahko zagotovi le splošno izvajanje načel miroljubnega sožitja. Ta vključujejo neodtujljivo pravico do boja za neodvisnost in suverenost, za svobodno odločanje o poteh in oblikah notranjega razvoja in mednarodnega povezovanja vsake države. Zato je boj proti blokovski razdelitvi sveta in sleherni obliki dominacije bistvena sestavina boja za mir in krepitev naprednih sil v svetu.

4. Politika neuvrščanja kot odsev težnje in boja narodov za neodvisnost in družbeni napredek se je uveljavila v mnogih državah z različnimi družbenimi sistemi in na različnih razvojnih stopnjah. Ker so neuvrščene države spoznale, da mora vsa mednarodna skupnost skrbeti za ohranitev miru, ekonomski razvoj držav v razvoju, razorožitev, dekolonizacijo, odpravo vseh oblik rasne in druge diskriminacije ter druge velike probleme sedanosti, so kljub pritiskom in težavam razvile široko aktivnost za reševanje teh problemov. Prizadevale so si tudi za dosledno izvajanje načel miroljubnega sožitja.

5. Dosedanja prizadevanja, da bi pospešili razvoj ekonomsko nerazvitih držav, niso dala zadovoljivih rezultatov — tudi ne zato, ker jih večina razvitih držav ni podprla. Ekonomski položaj držav v razvoju se je poslabšal tako, da vzbuja zaskrbljenost; prepad med razvitimi deli sveta pa se je še poglobil.

Mednarodne odnose vse bolj obremenjuje krepitev protekcionizma v mednarodni trgovini in zapiranje vrste

razvitih držav v ekonomske grupacije, ki z diskriminacijskimi ukrepi poslabšujejo gospodarski položaj drugih dežel, zlasti pa dežel v razvoju. To vnaša nestabilnost in negotovost v vse svetovno gospodarstvo. Zato se Jugoslavija zavzema za načela in akcije, ki bodo omogočile pospešen ekonomski razvoj nerazvitih držav in ustvarjale pogoje za enakopravno mednarodno ekonomsko sodelovanje. Mednarodna skupnost, posebej pa razvite države, se morajo odločno zavzemati za reševanje tega vprašanja, ki je eno bistvenih virov nevarnosti za mir.

6. Zveza komunistov Jugoslavije se dosledno bori proti politike sile, proti dominaciji in vmešavanju v notranje zadeve drugih držav. Jugoslovanski komunisti zavračajo vsako omejevanje neodvisnosti in suverenosti, ne glede na to, kdo je pobudnik tega in kako skuša to opravičevati. ZKJ je v skladu s takimi stališči obsodila agresijo v Vietnamu, na Bližnjem vzhodu in povsod drugod, prav tako pa tudi vojaško intervencijo petih držav, članic varšavskega pakta, v ČSSR. Kongres ugotavlja, da je razvoj dogodkov potrdil pravilnost stališč in ocen 10. seje CK ZKJ.

Deveti kongres ZKJ ugotavlja, da se je politika enakopravnega in vsestranskega sodelovanja socialistične Jugoslavije z vsemi državami, ki so se pripravljene ravnati po navedenih načelih, pokazala kot obojestransko koristna in kot dejavnik stabilnosti in miru. Posebno dobre rezultate smo dosegli pri razvijanju odnosov z večino sosednih držav, ne glede na razlike v družbenih sistemih.

Izkušnje potrjujejo, da politika enakopravnosti narodnostnih manjšin pospešuje meddržavne odnose in sodelovanje. V takih pogojih lahko postajajo narodnostne manjšine vedno močnejši dejavnik zблиževanja sosednih narodov in držav.

Kongres ugotavlja, da je politika LR Bolgarije v zadnjem času usmerjena proti življenjskim interesom Jugoslavije in posebej makedonskega ljudstva. To resno ogroža normalne odnose med obema državama in zaostreje položaj v tem delu sveta.

Za vse dežele na Balkanu in v Sredozemlju je še posebej pomemben boj proti vsemu, kar ogroža mir na teh območjih, da bi na načelih neodvisnosti, enakopravnosti in vzajemnega spoštovanja razvili vsestransko sodelovanje med temi državami in narodi.

ZKJ ugotavlja, da motijo pozitivne procese za premaganje blokovske razcepljenosti in za razvoj miroljubnega sodelovanja v Evropi resne ovire. Zato sodi, da je treba še bolj prizadevno razvijati vsestransko sodelovanje med vsemi evropskimi državami, saj je to nedvomno življenjsko važno za vsako izmed njih, pa tudi za mir in varnost v svetu.

ZKJ si bo skupaj z vsemi protiimperialističnimi in demokratičnimi silami še naprej prizadevala za utrjevanje neodvisnosti, spoštovanje suverenosti in ozemeljske nedotakljivosti vseh držav, za enakopravne odnose med narodi in državami, za svoboden razvoj vsake države, saj je to za mednarodne odnose edino sprejemljiva osnova. To so bistvena načela politike neuvrščenosti. Zapisana so v ustavi in so izraz ter poroštvo neodvisnosti in suverenosti socialistične Jugoslavije, hkrati pa so trajna osnova njene celotne miroljubne mednarodne dejavnosti.

II.

7. Burna vrenja v različnih delih sveta pričajo, kolikšna je kriza družbenih odnosov, ki temeljijo na izkoriščanju in zatiranju, na podrejenosti in odtujevanju človekove osebnosti. Zato so močnejše težnje, da bi razvili bolj svobodne in humane odnose v družbi, med ljudmi in narodi. Izredno hiter razvoj proizvodnih sil, znanstveno tehnična revolucija in vse večje podružbljanje proizvodnje — vse to razširja objektivne pogoje in daje nove možnosti za popolnejše uresničevanje socialnih, ekonomskih, političnih in kulturnih teženj sodobnega človeka. Zelo sta se okrepila vloga in vpliv, ki ju ima delavski razred kot vodilna sila na revolucionarne in demokratične spremembe. Pomembno se je razširila družbena baza naprednih in socialističnih gibanj.

V vrstah delavskega razreda, mlade generacije, izkoriščanih kmetov in inteligence se krepí boj za družbeno preobrazbo, za neposreden vpliv na upravljanje pri družbenih zadevah, za polno svobodo kulturnega in znanstvenega ustvarjanja in za vsestranski razvoj človekove osebnosti. Široka politična angažiranost mladine in študentov prihaja v mnogih državah posebej do veljave. Močnejše sile družbenega napredka in socializma zahtevajo, da prilagodimo oblike političnega organiziranja, pota in načine boja novim možnostim in potrebam.

Pri iskanju rešitev za vse bistvene probleme so tako v razvitih kot v nerazvitih državah vedno bolj prisotne ideje socializma in njegove pozitivne izkušnje.

8. Socializem je v prelomnem zgodovinskem trenutku, ko je njegov nadaljnji razvoj vedno bolj odvisen od odkrivanja novih poti in novih oblik za napredno reševanje lastnih nasprotij. Nadaljnji vzpon socializma je danes bolj kot doslej odvisen od tega, koliko bodo subjektivne socialistične sile sposobne v teoriji in v praktični politiki izraziti vse, kar terjajo nove in konkretne razmere, v katerih delujejo. Odvisen je tudi od uspeha pri reševanju notranjih in medsebojnih problemov ter nasprotij.

Vse dosedanje izkušnje ZKJ dokazujejo, da postaja boj za demokratizacijo notranjih in mednarodnih odnosov ena od temeljnih sestavin boja za socializem. Osvoboditev proizvajalcev in občanov na področju ekonomskih in političnih odnosov, stalno povečevanje človekovih pravic, sproščanje revolucionarne pobude in energije množic ter zagotavljanje pogojev za poln razmah ustvarjalnih sposobnosti — vse to postaja vedno bolj nujen pogoj za hitrejši in vsestranski družbeni razvoj.

9. Boj za socializem in družbeni napredek poteka v zelo raznolikih, neenakomernih in zapletenih pogojih ekonomskega, političnega in kulturnega razvoja. Neposredni nosilci boja za socializem morajo v vsaki državi svobodno odločati o poteh in oblikah graditve socialistične družbe, o organiziranju subjektivnih sil in o določanju programskih ciljev ter nalog.

Zaradi neenakomernega družbenega razvoja v posameznih državah, zaradi razlik v njihovih socialnih in političnih strukturah, specifičnosti mednarodnega položaja in še mnogih drugih objektivnih in subjektivnih vzrokov nastajajo kot zakonit pojav tudi določena protislovja med interesi dežel, narodov in gibanj, ki se borijo za socializem. Ta načela so bistvena sestavina sodobnih prizadevanj in boja mnogih socialističnih in drugih naprednih sil. Njihovo upravičenost in pomen potrjujejo vse dosedanje izkušnje. Zato so za Zvezo komunistov Jugoslavije nesprijemljive zamisli o vodilni vlogi ene partije ali ene države, ali pa kakršnega koli mednarodnega vodilnega centra, ki bi bil razsodnik. Povsem v nasprotju z interesi socializma je, če razglša samo ena država ali partija svoje izkušnje za splošno zakonitost in kot obvezen model za graditev socializma, če si lasti pravico do idejnega monopola in do vsiljevanja tako imenovanih višjih interesov socializma in če zapira socializem v določene geografske meje, ki se skladajo z mejami posameznih držav. Vsi taki poskusi po drugi svetovni vojni niso potrdili nerealnosti in nevzdržnosti take politike, ki škodi uresničevanju sodelovanja in dejanske enotnosti med osvobodilnimi, naprednimi in protiiperialističnimi silami.

Zvesta tem načelom, izraženim tudi v beograjski in moskovski deklaraciji, ki sta ju podpisali vladi in partija Jugoslavije ter ZSSR leta 1955 in 1965 pa tudi podobnim dokumentom, ki smo jih podpisali z vladami in partijami drugih držav, si bo Zveza komunistov Jugoslavije še naprej prizadevala za najširše sodelovanje in solidarnost s socialističnim ter vsemi drugimi protiiperialističnimi in demokratičnimi silami in gibanji, ki se borijo za svobodo, mir, družbeni napredek in socializem.

Socialistična preobrazba naše družbe na samoupravni osnovi, odprtost do sveta in usmeritev k vključevanju v

mednarodno delitev dela — vse to omogoča in terja, da mora naša zunanja politika vsestransko zrcaliti politične, gospodarske, kulturne in druge neposredne ter dolgoročne interese naše samoupravne družbe, interese vse jugoslovanskih narodov in narodnosti. Zato je treba zagotoviti večjo javnost dela, hitrejše in boljše informacije in druge pogoje za čim večji vpliv delovnih ljudi, republik, pokrajin in njihovih združenj na oblikovanje in izvajanje zunanje politike SFRJ.

Komunisti v delovnih organizacijah in skupnostih, ki samostojno nastopajo nasproti tujini, so dolžni, skupaj z vsemi delovnimi ljudmi in v skladu s splošnimi interesi skupnosti, krepiti vlogo in odgovornost združenj pri razvijanju raznih oblik sodelovanja s partnerji v drugih državah. Prihaja pa tudi do spopada med temi interesi.

Zveza komunistov Jugoslavije sodi, da je sleherno revolucionarno gibanje odgovorno svojemu delavskemu razredu in ljudstvu za neodvisnost, samostojnost in nevmešavanje v notranji razvoj in politiko drugih. To je tudi nujen pogoj za razvoj enakopravnih odnosov, sodelovanja in solidarnosti med komunističnimi in delavskimi partijami, med osvobodilnimi in vsemi drugimi naprednimi gibanji. Samo tako sta možni enotnost akcije in mednarodna solidarnost. Samo tako se je možno učinkovito upirati nacionalnemu in državnemu egoizmu in zapiranju pred splošnimi svetovnimi procesi napredne preobrazbe. Le tako je možno uresničevati povezovanje in medsebojno sodelovanje ter podpirati boj proti imperializmu in politiki sile, boj za mir, napredek in socializem.

V boju za socializem ne more imeti monopola nobena politična stranka ali skupina. Vsak poskus oženja tega boja na določene politične sile ali samo na določene politične cilje pa otežuje sodelovanje naprednih sil ter slabi boj za socializem, mir in napredek v svetu.

Vse bolj intenzivna in zapletena družbenopolitična in ekonomska gibanja v svetu ter naše širše in bolj vsestransko vključevanje v mednarodno skupnost zahtevajo stalno in organizirano delo za proučevanje teh gibanj in usposabljanje kadrov. Znanstvena spoznanja morajo biti bolj kot doslej osnova, na kateri bomo gradili našo praktično politiko in pobude. Tako bomo premagali improvizacijo, stihijnost in rutinerstvo pri delu. To bo tudi prispevalo, da bomo pravočasno in ustrezno reagirali na ekonomska in politična gibanja v svetu, ki neposredno vplivajo na življenjske interese naših delovnih ljudi in vse skupnosti.

ZKJ izraža trdno pripravljenost komunistov, delavskega razreda, delovnih ljudi, narodov in narodnosti naše države, da stalno krepijo enotnost in trdnost naše državne skupnosti ter razvijajo vseljudsko obrambo kot sestavni del samoupravnega družbenega sistema, kot instrument poli-

tike neuvrščeni in aktivnega miroljubnega sožitja. Tako bodo zaščitili svobodo, neodvisnost, suverenost in teritorialno integriteto socialistične Jugoslavije pred vsako agresijo.

To, da je naša skupnost odprta zunanjemu svetu in da smo pripravljeni na svobodno izmenjavo z vsemi državami — predvsem, da izmenjujemo ljudi, ideje in izkušnje — kaže moč naše svobodne samoupravne družbe. Kongres sodi, da mora postati boj za uresničitev zahtevnih nalog pri izvajanju naše mednarodne politike in sodelovanja sestavina vsakodnevne idejno-politične aktivnosti članov Zveze komunistov Jugoslavije, del njene reorganizacije in nadaljnje demokratizacije odnosov v naši družbi.

Handwritten scribbles and faint markings, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible markings or bleed-through text.

Resolucija
o socialističnem razvoju v Jugoslaviji
na temeljih samoupravljanja
in naloge Zveze komunistov

Naša družba je v obdobju med osmim in devetim kongresom z velikimi koraki napredovala na poti svojega socialističnega razvoja, družbenega in ekonomskega osvobajanja dela in človekove osebnosti. Z družbeno in gospodarsko reformo, s katerima uresničuje politične smernice osmega kongresa, smo podprli pot k dolgoročnejšemu, bistvenemu spreminjanju našega gospodarstva, družbenih dejavnosti in odnosov v družbeni proizvodnji, v smeri nadaljnje krepitve položaja združenih proizvajalcev in spreminjanja socialističnega samoupravljanja v prevladujoč družbeni odnos.

Z uresničevanjem gospodarske in družbene reforme smo dosegli pomembne uspehe pri spreminjanju družbene osnove dela in gospodarjenja. Presegli smo državno-lastniški monopol in osamosvojeno ekonomsko in družbenopolitično moč centrov odločanja v družbenopolitičnih skupnostih, ki temelje na njem. Zmanjšuje se posredniška vloga države pri razpolaganju s presežkom dela, s tem pa ustvarjamo pogoje, da postajajo neposredni proizvajalci vedno bolj odločilni dejavniki v celotni družbeni reprodukciji in prevzemajo neposredno odgovornost za razvoj materialne osnove in družbenih odnosov v socializmu.

S krepitvijo materialne osnove, samoupravnega združenega dela, z delovanjem ekonomskih zakonitosti, s spremenjenimi pogoji gospodarjenja in z večjo notranjo stabilizacijo so se začele v teku reforme uveljavljati nove kakovosti v gospodarjenju. Delovne skupnosti se vedno bolj usmerjajo k lastnim silam, k tržnemu načinu gospodarjenja in ustvarjanja dohodka. Rešitve iščejo v takšni razvojni usmeritvi, ki vodi k rasti produktivnosti dela, k modernizaciji in intenziviranju proizvodnje ter k njenemu usposabljanju za širše in gospodarsko ustrežnejše vključevanje v mednarodno delitev dela. Struktura proizvodnje se je začela hitreje spreminjati v skladu z zahtevami tržišča. Širi se spoznanje o nujnosti notranje integracije gospodarstva in njegovega povezovanja z drugimi dejavnostmi. Odločneje odpravljamo avtarkično gospodarjenje, zaprtost, lokalizem in regionalizem.

Doseženi uspehi so potrdili, kako nujni sta bili gospodarska in družbena reforma. Reforma je odkrila in aktualizirala mnoge probleme, ki so se že leta kopičili v pogojih

avtarktičnega gospodarjenja in administrativnih, državno-žavnolastniških oblik centraliziranja in delitve družbene akumulacije. Reforma se je srečala z dejavniki in okoliščinami, ki so otežile in zapletele njeno napredovanje: z neustrežno, ekstenzivno in nizko produktivno strukturo gospodarstva; z nepovezanostjo različnih področij družbenega dela in zaprtostjo mnogih samoupravnih organizmov; z relativno nerazvitostjo proizvodnih sil, nesorazmerji v razvoju in velikimi razlikami v pogojih dela, ki so bile v posameznih vejah in področjih ob uveljavljanju reforme; z dejstvom, da združeno delo ni zajemalo velikega dela prebivalstva in podobno. Vse to je bil širok prostor za vmešavanje države in za administrativno urejanje ekonomskih gibanj in družbenih odnosov.

Zaostrovanje mednarodnih odnosov in nihanje v gospodarskih dogajanjih v posameznih delih sveta je pogosto neugodno vplivalo na uresničevanje nalog reforme.

Zaostajali smo pri izpopolnjevanju sistema in pri sprejemanju ukrepov ekonomske politike.

Bistvene spremembe v gospodarjenju in družbenih odnosih so prišle navzkriž z vztrajnostjo, konservativizmom in zaostalo družbeno zavestjo.

Idejno-politični odpori proti sprejeti usmeritvi imajo svojo osnovo in oporišča predvsem v tistih družbenih silah, katerih ekonomski in politični interes prihaja navzkriž z razvojem sistema socialističnega samoupravljanja; podporo imajo tudi v težnjah tehnokratskih in birokratskih skupin, ki hočejo spremeniti svoj upravljavski položaj v pozicije družbene in politične oblasti; v zahtevah, ki prihajajo iz tistih institucij in družbenih okolij, katerih prejšnji privilegirani položaj je ogrožen; v pritiskih iz nizko produktivnih delovnih organizacij v gospodarstvu in drugih družbenih dejavnostih, ki v družbenem delu ne morejo zdržati tekme v pogojih močnejše ekonomske diferenciacije na osnovi rezultatov dela in vedno močnejšega delovanja ekonomskih zakonitosti.

Zaradi pomena in bistva družbenih sprememb, ki jih je sprožila reforma, prihaja do precej večje družbenopolitične aktivizacije delavskega razreda, mladine, intelektualnih ustvarjalcev, kmetijskih proizvajalcev, vseh sil dela in znanja ter do krepite njihove samoupravljalvske socialistične zavesti. Delavski razred, ki nosi glavno breme reforme, ima vse bolj aktiven odnos do ekonomskih in političnih dogajanj, do vprašanj, od rešitve katerih so odvisni pogoji dela, ustvarjanje dohodka in odnosi v delitvi, ter do ukrepov, ki jih sprejemamo na vseh ravneh odločanja, ter do pomanjkljivosti v sedanji politiki. Intelektualci z vseh področij družbenega dela vedno bolj povezujejo svojo dejavnost s samoupravnimi odnosi in z načelom dohodka. Reforma je dala nove spodbude za modernizacijo in povečanje proiz-

vodnje ter produktivnosti dela v kmetijstvu, za razvijanje družbenoekonomskih in političnih odnosov na vasi. Na teh osnovah prihaja do novih ekonomskih, socialnih in političnih diferenciacij na vasi in širše politične aktivizacije kmetijskih proizvajalcev. Posebno pomemben je močan prodor mladih generacij, ki izražajo nove potrebe in se ne zadovoljujejo s tem, kar smo dosegli. Te generacije iščejo širši prostor za svoje uveljavljanje in bi hotele prevzeti svoj delež odgovornosti v samoupravni družbi.

V obdobju med kongresom je prišlo do pomembne spremembe v odnosu družbenih in političnih sil v korist samoupravljanja in neposredne socialistične demokracije. Najpomembnejši mejniki na tej poti so: družbenoekonomska reforma, četrta seja CK ZKJ, reorganizacija Zveze komunistov, smernice, demokratizacija kadrovske politike, priprava in sprejem koncepta o vseljidski obrambi in zadnje ustavne spremembe.

V nasprotju s takimi gibanji prihaja do bolj napadalnega delovanja in rovarjenja, do zbiranja in povezovanja reakcionarnih, nacionalističnih, birokratskih in drugih opozicijskih elementov, ki si skupaj prizadevajo, da bi kompromitirali, zavrlili in potisnili razvoj naše družbe na temeljih socialističnega samoupravljanja nazaj. Zveza komunistov in druge organizirane socialistične sile so zadajale in zadajajo močne udarce takim nazadnjaškim političnim težnjam. V tem obdobju so bili poraženi vsi poskusi, da bi onemogočili ali zaustavili samoupravljalvsko demokratični razvoj naše družbe. Četrta seja CK ZKJ je bila po vsebini svojih sklepov in po usmeritvi, ki jo je nakazala, zelo pomembna za bolj odločno premagovanje birokratsko centralističnih idej in prakse ter političnih odporov proti smeri reforme. V dinamičnem političnem gibanju, ki se je s to sejo močneje razmahnilo, je prišlo do širše demokratizacije vseh odnosov v družbi, do nadaljnjega podružbljanja politike.

Smernice centralnega komiteja ZKJ so bile rezultat oblikovanja enotnih stališč Zveze komunistov Jugoslavije o bistvenejših vprašanjih nadaljnjega razvoja naše družbe na temelju samoupravljanja in odraz njegove pripravljenosti, da se odločno postavi v bran ugotovljenim odstopanjem in nedoslednostim pri izvajanju družbenoekonomske reforme. Izhodišča in akcijski program, ki je bil nakazan v smernicah — vse to je bila osnova za široko politično mobilizacijo samoupravnih sil. To je pospešilo napredne družbene spremembe.

S spremembami v Zvezi komunistov je porastel njen idejno-politični vpliv na družbena gibanja, okrepilo se je zaupanje proizvajalcev, mladine in drugih ustvarjalnih sil v politiko in prakso Zveze komunistov, prišlo pa je tudi do demokratizacije notranjih odnosov v njej.

S premagovanjem administrativnega centralizma in s krepitvijo družbenoekonomskih in političnih odnosov na temelju samoupravljanja so dobili narodi in narodnosti v naši državi možnost, da lahko v jugoslovanski federaciji po samoupravni poti uresničujejo svoj enakopraven in svoboden razvoj. To pa je razgiban dejavnik socialističnega razvoja in stabilnosti vse skupnosti.

S hitrejšim gospodarskim in kulturnim razvojem po vojni je socialistična Jugoslavija dosegla raven srednje razvitih držav in postaja vedno bolj aktiven dejavnik v mednarodnih gibanjih in odnosih. V obdobju med kongresoma smo napravili korak naprej pri odpiranju naše družbe proti svetu, pri širšem vključevanju v mednarodno delitev dela. Brez pogumnejšega in vztrajnega uresničevanja take usmeritve bi se jugoslovanska socialistična skupnost sama obrodila na nazadovanje v gospodarskem in družbenem smislu; perspektive njenega socialističnega razvoja bi bile zaprte.

Živimo v obdobju nove tehnološke revolucije, orjaškega naraščanja znanstvenega potenciala, epohalnih znanstvenih dosežkov in doslej neslutene prodora novih proizvodjalnih sil, ki se razvijajo zdaj v enem desetletju dosti hitreje kot poprej v stoletjih in ki povsem spreminjajo način proizvodnje, pogoje in način življenja, mnenje in navade ljudi. Sodobne proizvodjalne sile dela vodijo k povezovanju sveta, vendar se soočajo s težnjami velikih ekonomsko-političnih in vojaških taborov držav, da se zapirajo vase. Njihov razvoj je v navskrižju z veljavnimi produkcijskimi odnosi, z družbenimi strukturami in s političnimi institucijami. V danih družbenih okvirih in odnosih ima razmah proizvodne in ustvarjalne moči človeškega dela drugo plat: brezpravnost in podrejenost delavskega razreda in drugih slojev delovnih ljudi, zaostrovanje razrednih in drugih socialnih nasprotij in spopadov, poglobljanje prepada med visokorazvitimi in ekonomsko zaostalimi državami. Sodobne proizvodjalne sile družbenega dela in delavski razred so v navskrižju z družbenimi odnosi, ki temelje na lastninskem monopolu, na vsemogočnosti centrov ekonomske i politične moči, ki so odtujeni od družbe, na etatičnem ukazovanju in na hegemoniji velikih nad majhnimi, močnejših nad šibkejšimi. Revolucionarna vrenja v svetu, množična gibanja in nemiri delavskega razreda, mladih generacij in zatiranih narodov imajo svoj skupni imenovalec v težnjah za osvoboditev od ekonomskega, socialnega, nacionalnega in vsakega drugega pokoravanja človekove osebnosti, v težnjah po bolj humanih in svobodnejših odnosih med ljudmi, po afirmaciji človeškega in demokratičnega bistva socializma. Sile socialističnega napredka se srečujejo z novimi potrebami sodobnega sveta in z novimi problemi, ki terjajo

ustvarjalno izpolnitev izhodišč in kritično preverjanje lastne prakse.

V svetu, v katerem živimo, so obstoj in stabilnost, svoboden in samostojen socialistični razvoj naše države usodno odvisno od tega, kako hitro in intenzivno bomo v sistemu socialističnega samoupravljanja uresničevali stik in sintezo materialno ekonomskega napredka, znanstveno tehnološke revolucije, družbenega osvobajanja dela ter človekove osebnosti, razvoja humanih in demokratičnih odnosov med ljudmi. V tem je zgodovinska odgovornost Zveze komunistov in vseh drugih sil socialističnega napredka v naši državi.

Zveza komunistov je — ker se zaveda take odgovornosti in zato, da bi ustvarjalno izoblikovala svoja idejno-politična izhodišča — pripravljala deveti kongres ob širokem sodelovanju organizacij in članstva v demokratičnih razpravah o dejanskih možnostih in poteh nadaljnjega revolucionarnega spreminjanja naše družbe na temelju socialističnega samoupravljanja.

Pomembni uspehi takšnih prizadevanj so se odrazili v delu in dokumentih kongresov Zveze komunistov v republikah, ki so dokazali visoko stopnjo enotnosti pogledov glede bistvenih vprašanj družbenega razvoja, v opredeljevanju izhodišč in usmeritve nadaljnjega idejno-političnega delovanja Zveze komunistov.

Gradiva, ki jih je v pripravah na IX. kongres dal v javno razpravo centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije, nakazujejo osnovne koncepte razvoja sistema družbenoekonomskih in političnih odnosov ter stališč o delovanju Zveze komunistov na posameznih področjih družbenega življenja. Javna razprava je vsebinsko obogatila mnoga konkretna stališča iz teh gradiv.

Na osnovi ciljev svojega programa, skupnih življenjskih smotrov delavskega razreda in delovnih ljudi vseh jugoslovanskih narodov, dokumentov z republiških kongresov Zveze komunistov, rezultatov predkongresne razprave, referata tovariša Tita in razprave na sejah IX. kongresa in zato, ker mora izpopolniti temeljno usmeritev in idejno-politično izhodišče za svoje delovanje v neposredni prihodnosti — sprejema Zveza komunistov Jugoslavije na svojem IX. kongresu naslednjo

RESOLUCIJO

I.

V boju za nadaljno graditev samoupravnega socializma, pri uresničevanju družbenega in ekonomskega osvobajanja dela, stalnega povečevanja učinkovitosti gospodarjenja, življenjskega standarda in pogojev za razvoj in vsestransko

Uveljavljanje osebnosti se Zveza komunistov zavzema za vodilno vlogo združenih proizvajalcev v celotni družbeni reprodukciji, za krepitev njihovega neposrednega vpliva na vseh področjih družbenega dela in v političnem življenju. Pri razvijanju družbenoekonomskih odnosov izhaja Zveza komunistov iz zgodovinskih in neposrednih ciljev delavskega razreda, temeljnega nosilca in gibalne sile socialističnega napredka. Zato se odločno zavzema za dosledno razvijanje takega sistema družbenih odnosov, v katerem postaja delovni človek v vseh samoupravnih skupnostih temeljni nosilec družbene reprodukcije, neposredni upravljevalec sredstev za razširjanje materialne osnove svojega dela in življenja, zlasti še presežka dela. Zveza komunistov si bo na tej osnovi prizadevala za nenehno rast učinkovitosti samoupravnega sistema, za dosledno uveljavljanje delitve po rezultatih dela, za družbenoekonomsko in socialno varnost delovnega človeka.

1. Deveti kongres se odločno zavzema za razširitev materialne osnove samoupravljanja z boljšim gospodarjenjem, kot tudi z doslednejšim in učinkovitejšim zmanjševanjem obremenitve gospodarstva po različnih osnovah ter za omejevanje administrativnega prelivanja presežkov dela.

Za sedanji ekonomski položaj proizvajalnih samoupravnih organizacij je značilno upadanje samofinanciranja, povečevanje zadolženosti pri bankah, kot tudi izločanje in usmerjanje pomembnega dela sredstev akumulacije v posebne sklade, ali s posebnimi ukrepi družbenopolitičnih skupnosti. Izkoriščanje sedanjih sredstev za delo je še vedno premalo učinkovito, premajhne pa so tudi možnosti, da bi predvsem s sredstvi delovne organizacije, z modernizacijo razvili ustvarjalnost delovnih ljudi in zagotovili njihovo pobudo. Tudi ekonomska sposobnost in proizvodne zmogljivosti terjajo take spremembe v delitvi akumulacije, s katerimi bomo okrepili materialni in družbeni položaj proizvajalcev. To zahteva hitrejše reševanje perečih problemov prezadolženosti gospodarstva, širšo integracijo gospodarstva, pa tudi ukinjanje dosedanje prakse, da določamo obveznosti gospodarstva ne glede na rezultate gospodarjenja. Udeležbo družbenopolitičnih skupnosti pri financiranju določenih potreb družbene reprodukcije je treba v prihodnje snovati na poprejšnjih družbenih dogovorih z zainteresiranimi samoupravnimi skupnostmi in na podlagi sprejete razvojne politike.

2. Financiranje razširjene reprodukcije terja hitrejše razvijanje različnih oblik ekonomskega združevanja sredstev družbene reprodukcije na samoupravni osnovi in njihovo kroženje k dejavnostim, ki lahko dajo večje ekonomske učinke. Z inštrumenti gospodarskega sistema in ukrepi ekonomske politike je treba spodbujati proizvodno sodelovanje s skupnimi vlaganji sredstev v dejavnosti, ki pred-

stavljajo osnovne nosilce gospodarskega razvoja in s katerimi ustvarjamo pogoje za učinkovitejši in hitrejši razvoj. Odnose med udeleženci v takih poslih je treba zasnovati na ekonomski osnovi, na skupnih razvojnih načrtih, na samoupravnih in družbenih dogovorih.

Zveza komunistov si bo prizadevala, da bi v gospodarski sistem in tekočo ekonomsko politiko vnesli ukrepe, ki bodo preprečili različne oblike odtujevanja sredstev delovnim organizacijam z administrativno tehnokratskimi odločitvami ali z monopolnim položajem na tržišču.

Čimprej je treba uresničiti sprejeta stališča o tem, da ukinemo stalne vire sredstev federacije in drugih družbenopolitičnih skupnosti, ki so namenjeni za financiranje razširjene reprodukcije, da do konca 1970. leta ukinemo obresti na poslovni sklad gospodarstva s tem, da v 1969. letu določimo trajne vire sredstev za sklad za kreditiranje razvoja gospodarsko manj razvitih republik in območij; da uvedemo poseben režim za državni kapital v poslovnih bankah in da ga postopno spremenimo v sredstvo združenega dela; da usmerimo sredstva nekdanjega splošnega investicijskega sklada federacije za odplačila tujih kreditov za kreditiranje razvoja gospodarsko manj razvitih republik in pokrajin, za razširjanje ekonomskega sodelovanja s tujino in za podobne namene.

Z učinkovitimi ukrepi in s samoupravnim povezovanjem je treba odpravljati tudi druge oblike in načine odtujevanja sredstev samoupravljavcem, ki se pojavljajo tudi v poslovanju zunanjetrgovinskih in reeksportnih organizacij, zavarovalnih zavodov, bank, stanovanjskih podjetij in drugih podobnih organizacij.

3. Zveza komunistov se zavzema za izpopolnitev sistema družbene reprodukcije v smeri širšega odločanja združenih proizvajalcev na tem področju in za premostitev jezu med proizvodno in prometno sfero gospodarstva (trgovina, banke in storitvene dejavnosti). Z izpolnitvijo sistema je treba zagotoviti vse prednosti ekonomskega združevanja, odpraviti možnosti osamosvajanja finančne oblasti od proizvajalcev in pojave monopola pri odločanju o družbeni reprodukciji.

Ves proces reprodukcije mora biti v samoupravni pristojnosti delovnih kolektivov, ki so sredstva ustvarili, akumulirali in združili. Proizvajalci morajo doseči, da bodo bolj in čimbolj neposredno vplivali na politiko bank in njihovo poslovanje, banke pa morajo prevzeti skupaj z njimi ekonomsko odgovornost za rezultate in razvojno orientacijo samoupravnih organizacij. To je mogoče doseči ne samo tako, da se razširi sodelovanje proizvajalcev v organih bank, temveč tudi s spremembami v sistemu, ki bodo banke bolj vključile v sistem reprodukcije in zagotovile odločilni vpliv združenega dela na politiko bank.

Prelivanje sredstev akumulacije znotraj delovnih organizacij in njihovih asociacij mora potekati tako, da se akumulacija ne odtuja od tistih, ki jo ustvarjajo, da temelji na ekonomskem interesu delovnega človeka, delovne enote in delovne organizacije ter na izločanju monopolnega in podobnega vpliva.

4. V sedanji etapi je potrebno radikalno spremeniti pozicijo delovnih ljudi v družbenih dejavnostih zunaj gospodarstva in bolj popolno integrirati te dejavnosti v celoten sistem in s tem družbeno delo na samoupravnih osnovah in načelu dohodka. Hitreje je treba uresničiti pogoje, da materialni položaj teh dejavnosti ne bo temeljil na presežku dela, odtujenem od proizvajalcev in delovnih ljudi teh dejavnosti. Odnose na tem področju je treba postaviti tako, da bodo delovni ljudje neposredno odločali o politiki razvoja in o sredstvih za uresničevanje te politike. S tem je treba premagati posredniško vlogo države in odpraviti še vedno navzoče elemente administrativnih in proračunskih odnosov v izobraževanju, znanosti in kulturi, zdravstvu, socialnem zavarovanju in socialnem varstvu, da bo dejansko razširjeno vplivno območje združenega dela in da bo uresničena ustvarjalna pozicija delovnega človeka, ki je socializmu bolj primerna.

5. Zveza komunistov izhaja iz dejstva, da je socialistična blagovna proizvodnja v sodobnih razmerah edino mogoča oblika racionalne družbene reprodukcije in objektivni pogoj za razvoj samoupravljanja in neposredne socialistične demokracije. Zato je treba energično nadaljevati smer reforme ter popolneje uveljavljati bolj razvite in svobodnejše oblike socialistične blagovne proizvodnje in se boriti proti vsakemu subjektivizmu in etatističnemu ignoriranju delovanja njenih ekonomskih zakonov.

Razvoj socialističnih samoupravnih odnosov zajema vse bolj učinkovito obvladovanje zakonitosti tržnih tokov. Socialistična blagovna proizvodnja vsebuje ustrezajoče usmerjanje in korekcije tržnih tokov kot svojo bistveno komponento zlasti tam, kjer so — zaradi nerazvitosti samoupravljanja — možnosti, da privedejo njihove negativne manifestacije do deformacij v socialističnih odnosih. Samoupravno usmerjanje tržnega gospodarjenja ni zanikanje socialistične blagovne proizvodnje, marveč pogoj in sestavni del njenega razvoja, ki je družbeno vse bolj učinkovit. Zveza komunistov na tej podlagi odločno nasprotuje tendencam statistično birokratskega negiranja blagovnega gospodarstva in pojmovanjem, ki zanikajo potrebo po družbenem usmerjanju njenih tokov.

Razvijanje socialistične blagovne proizvodnje zajema vse širšo delitev dela in samoupravno integracijo, kakor tudi potrebo po širšem vključevanju v mednarodno delitev dela. To je pogoj za višjo raven proizvajalne sile dela ozi-

roma za približevanje svetovnim merilom in kvaliteta gospodarjenja. V sodobnih razmerah znanstveno-tehnološkega, ekonomskega in družbenega napredka je mogoče doseči pospešeno rast proizvodjalne sile dela in razvoj socialističnih produkcijskih odnosov samo, če se nenehno in vsestransko modernizirajo in integrirajo vsa področja družbenega dela v vse širših merilih.

6. Zveza komunistov poudarja, da je nujno treba hitreje razvijati sistem samoupravnega in družbenega načrtovanja in ustvarjati pogoje za širšo uporabo tega načrtovanja. Ta sistem mora temeljiti na najnovejših rezultatih znanosti in mora biti tako organiziran, da bo sleherna samoupravna skupnost uresničevala funkcijo načrtovanja kot bistveno komponento samoupravnega odločanja.

Temeljni nosilec družbenega načrtovanja mora biti samoupravna organizacija združenega dela. Pogoj za učinkovito samoupravno načrtovanje je integracijsko povezovanje v gospodarstvu in drugih družbenih dejavnostih ter njihovo medsebojno povezovanje. V samoupravnem načrtovanju imajo vidno vlogo vsa združenja združenega dela — zbornice, združenja, banke.

Samostojnost in enakopravnost velikega števila ekonomskih subjektov zahteva medsebojno dogovarjanje ter usklajevanje interesov in načrtov. S samoupravnim in družbenim dogovarjanjem je treba zagotoviti, da bo načrt izhajal in temeljil na neposrednih in trajnih interesih združenih delavcev in da bodo delovni ljudje neposredno vplivali na utrjevanje planskih ciljev, nalog, ukrepov in odgovornosti za njihovo uresničevanje.

Neposredna naloga vseh subjektov razširjene reprodukcije je utrjevanje dolgoročnejših programov ekonomskega razvoja z namenom, da se popolneje zaposlujejo osebni in uporabljajo materialni dejavniki proizvodnje, da se potencialne proizvodjalne sile družbe spreminjajo v aktivne. S programi in načrti je treba predvsem učinkoviteje usklajevati sklepe nosilcev razširjene reprodukcije in določati glavne smeri razvoja, na katerih se bodo osredotočale sile in sredstva samoupravnih dejavnikov naše družbe, da bi se nenehoma dvigal življenjski standard ter ekonomska in družbena varnost delovnega človeka.

7. Zveza komunistov se bo odločno zavzemala, da bomo dosledno uporabljali načela dohodka kot novo družbeno-ekonomsko razmerje in ekonomsko vsebino samoupravljanja na vseh področjih materialne proizvodnje ter drugih družbenih dejavnosti. To je pogoj za vse bolj dosledno uresničevanje delitve po rezultatih dela kot temeljnega načela naše samoupravne socialistične blagovne proizvodnje. Dohodek — kot kategorija socialistične blagovne proizvodnje — mora vse bolj postajati motiv gospodarjenja in osnova za sprejemanje investicijskih in drugih ekonomskih skle-

pov, ekonomski kriterij proizvodnje, izmenjave, delitve in porabe oziroma merilo za racionalnost vseh vrst in oblik družbenega dela. To je bistveni pogoj, da bodo premagani ostanki mezdnih odnosov.

Graditev samoupravnih odnosov na načelu dohodka mora biti v središču stalne idejno-politične aktivnosti. Boj za dosledno uveljavljanje načela dohodka v praksi mora potekati v vsaki celici družbenega dela — v vsaki delovni enoti ter v vseh širših oblikah samoupravnega združenega dela. To je osnova, da bodo premagani nasprotujoči si interesi, ki izvirajo iz različnega položaja v proizvodnji in delitvi.

Zveza komunistov se bo odločno zavzemala, da bomo dosledno uprabljali delitev po rezultatih dela, da bo uveljavljeno več produktivnega in ustvarjalnega dela, zavzemala se bo za visoke osebne dohodke, ki so rezultat dela, in za nenehno rast standarda delovnih ljudi na tej osnovi, za odpiranje najširših perspektiv v razvoju delovnih sposobnosti in ustvarjalnosti, kar je pogoj za napredek posameznika in vse socialistične skupnosti.

Delitev po rezultatih dela ni v nasprotju z uporabo načela socialistične solidarnosti, zlasti v izobraževanju, stanovanjsko-komunalnem območju ter drugod, od česar je odvisna družbena varnost delavcev. Socialistična solidarnost zajema tudi uporabo načela, da tisti, ki dosega večji dohodek, tudi bolj pomaga zadovoljevati skupne potrebe. Razvijanje oblik solidarnosti in vzajemne pomoči mora temeljiti predvsem na materialnih možnostih in se mora uredničevati na samoupravni osnovi ter v skladu z družbeno upravičenostjo in ekonomsko racionalnostjo, tako da niso bistveno kršena razmerja med rezultati dela in osebnim dohodkom. Socialistična solidarnost je bistveni element integracije samoupravne družbe in njene enotnosti. Socialistična solidarnost ne zanika sistema delitve po delu, temveč ga dopolnjuje tako, da je le-to družbeno učinkovitejše.

8. Zveza komunistov se bo odločno upirala vsem pojavom prilaščanja materialnih in drugih družbenih vrednot, razen rezultatov dela, s čimer se deformirajo socialistični odnosi. Zveza komunistov se bo odločno borila tudi proti izenačevanju, ki pomaga destimulirati ustvarjalnost in zmanjšuje proizvodnost dela, dalje proti monoplnemu prilaščanju dohodka, privilegijem, prisvajanju rezultatov tujega dela in vsemu, kar vodi k socialnim neenakostim, ki ne izvirajo iz družbeno priznanih rezultatov dela. Z instrumenti gospodarskega sistema je treba posebej obdavčevati uporabo in izkoriščanje dela drugih, zasebno podjetništvo ter dohodke na podlagi rente, ki izvirajo iz lastninskega monopola. Zveza komunistov in vse socialistične sile se morajo nujno učinkovito boriti proti tendencam in pojavom v delitvi dohodka, ki pomagajo ohraniti mezd-

no miselnost in razmerje, ki odpirajo prostor za najraznovrstnejšo demagogijo ter statistično-birokratske in druge monopole osamosvojene moči nad človekom in njegovimi rezultati dela.

Zveza komunistov se zavzema za to, da bo eliminiran monopolni položaj. Tam, kjer ni mogoče odstraniti monopolnega položaja, bodo v okviru ustreznih gospodarskih združenj ter družbenopolitičnih skupnosti pregledani posebni mehanizmi dogovora in sporazuma v zvezi s cenami, navsezadnje pa lahko uporabijo družbenopolitične skupnosti tudi posebne ukrepe, s katerimi bi zajele dohodek, ki je rezultat monopolnega položaja. Sredstva, zbrana na tej osnovi, je treba na ustrezen način vračati gospodarstvu in jih na samoupravnih osnovah uporabljati za potrebe razvoja gospodarstva.

Zveza komunistov se zavzema za uresničevanje načela, da bo samoupravna organizacija, ki uresničuje pod istimi družbenimi pogoji razmeroma večji dohodek, več vlagala v razvoj materialne osnove združenega dela — bodisi za lastni razvoj bodisi za razvoj drugih samoupravnih organizacij — s skupnimi vlaganji in krediti. Najti je treba take sistemske rešitve, ki ne bodo dajale privilegiranega položaja posameznim organizacijam velikih sistemov v primerjavi z drugimi delovnimi organizacijami in ki bodo zagotovile njihovo funkcioniranje na istih družbenih osnovah kakor ostalemu gospodarstvu.

9. To, da ustvarjamo čimbolj izenačene splošne pogoje, gospodarjenja, je bistven pogoj za hitrejši razvoj samoupravljanja. S tem je zagotovljen izenačen položaj delovnih ljudi pri vseh dejavnostih združenega dela, potrjena je družbena veljava sredstev za proizvodnjo in uresničeni pogoji za intenzivnejšo uporabo proizvajalnih sil družbe za vsestranski in usklajen razvoj vseh delov združenega dela in vseh regij.

Pri tem izhajamo iz spoznanja, da se zaradi blagovne proizvodnje, neenakomernega razvoja in vpliva vrste zunanjih in notranjih dejavnikov nujno spreminjajo pogoji gospodarjenja med področji, panogami in skupinami gospodarstva. Do tega prihaja tudi, ker instrumenti gospodarskega sistema (režim cen, carin, devizni režim, pogoji kreditiranja) učinkujejo različno, pa tudi zaradi ukrepov ekonomske politike.

To zahteva, da so samoupravni organi ter organi družbenopolitičnih skupnosti nenehno in sistematično aktivni, ko izenačujejo pogoje gospodarjenja in pridobivanja dohodka, ki bo temeljil na dolgoročnejših načrtih in programih razvoja.

Nujno je treba zagotoviti, da bodo instrumenti ekonomske politike bolj stabilni in trajni.

V okviru sistema je treba izdelati posebne ukrepe, ki bodo olajšali položaj delovnih kolektivov tistih dejavnosti, katerih proizvodnja ne dobi mesta na trgu, ali se kaže v nizkih osebnih dohodkih. S temi ukrepi je treba olajšati prestrukturiranje oziroma opuščanje te proizvodnje, prekvalifikacije delavcev in njih zaposlovanje v drugih dejavnostih.

S pogoji gospodarjenja je treba zagotoviti pravico narodom oziroma delovnim ljudem v socialističnih republikah, da bodo razpolagali z rezultati svojega dela. V okviru enotnega jugoslovanskega tržišča je treba vse instrumente gospodarskega sistema izdelati tako, da bodo zagotavljali izvajanje tega načela. Če se z ukrepi ekonomske politike krši to načelo, je treba izdelati sistem kompenzacij, ki bo omilil negativne učinke različnega delovanja enotnih instrumentov in ukrepov ekonomske politike, ki jih sprejema federacija. Take odnose je treba praviloma vzpostaviti za srednjeročno obdobje, da ne bi s kompenzacijami vnašali v pogoje gospodarjenja elementov nestabilnosti in negotovosti.

10. Na družbenih in ekonomskih osnovah reforme je treba nujno zagotoviti razvoj sistema in politike cen, da bo čimbolj dosledno usklajen s sistemom samoupravljanja in potrebami razvojne politike, dinamičnega in skladnega razvoja gospodarstva ter vključevanja gospodarstva v mednarodno delitev dela.

Izhodišča osnove sistema in politike cen morajo biti: kriterij svetovne cene, razvojna politika ter struktura in stopnja razvitosti gospodarstva.

Kot objektivno zakonitost mednarodnih ekonomskih odnosov ter bistven dejavnik za povezovanje in vključevanje našega gospodarstva v mednarodno delitev dela je treba povezovati kriterij svetovne cene s politiko razvoja gospodarstva in drugih dejavnosti oziroma ga korigirati glede na dane ekonomske strukture, smeri razvoja gospodarstva in drugih družbenih dejavnosti ter pomembnih družbeno-ekonomskih pogojev, ki so v našem razvoju.

Zato da bi se postopoma zmanjševale razlike v produktivnosti dela med našim gospodarstvom in razvitimi gospodarstvi je treba voditi tako politiko cen, ki bo ekonomsko spodbujala samoupravno gospodarstvo in si bo prizadevala približati lastno raven proizvodnje produktivnosti dela ter proizvodnih stroškov stopnji, ki jo dosegajo v bolj razvitih gospodarstvih. Na tem naj sloni zaščita domačega gospodarstva. Obseg in trajanje zaščite posameznih delov domačega gospodarstva naj bosta določena v skladu z dolgoročnojšo politiko razvoja gospodarstva.

Hkrati je treba nujno preiskati nastale odnose med cenami in z ustreznimi ukrepi zagotoviti, da bo vzpostavljeno razmerje v skladu z določenimi načeli reforme.

V skladu s povečanjem proizvodnje, opremljenosti in stabilnostjo trga je treba nadaljevati proces liberalizacije cen, ki bo zajel celoten proces proizvodnje od surovin do končnih proizvodov ter postavil ustrezne oblike formiranja in družbene kontrole cen. Proces spoščanja cen mora biti usklajen z režimom uvoza, carinsko zaščito ter razmerami na domačem in tujem tržišču. Pomembna naloga je vzdrževanje stabilnejše splošne ravni cen. Stabilizacijsko politiko je treba izvajati s kompleksnimi ukrepi na področju ne samo monetarno-kreditnih organizacij, temveč tudi z ukrepi fiskalne politike, politike delitve in politike usmerjanja plačilno-bilančnih odnosov.

Pogoj za izoblikovanje konsistentne politike cen je jasno formuliranje politike gospodarskega razvoja, kakor tudi politike porabe.

11. Zveza komunistov se bo dosledno borila za smer, sprejeto z reformo: za deetatizacijo zunanjetrgovinskega in deviznega režima, liberalizacijo zunanjetrgovinske menjave in ustvarjanje pogojev za konvertibilnost dinarja. Tako bodo ustvarjene možnosti, da bodo ljudje v združenem delu neposredni nosilci vključevanja v mednarodno delitev in da bodo uporabili učinke, ki jih dosegajo v svojem poslovanju.

V sedanjih razmerah je treba zagotoviti večjo devizno stimulacijo izvoza, da bi tako izboljšali možnosti za opremljanje z reprodukcijskim materialom iz uvoza, za modernizacijo naprav, kakor tudi za razširjanje poslovnega sodelovanja s tujimi partnerji.

12. V sedanjih razmerah mora družbeno usmerjanje delitve dohodka v delovnih organizacijah s samoupravnim odločanjem in razvitimi oblikami samoupravnega in družbenega dogovarjanja izhajati iz tega, da delovne skupnosti samostojno razpolagajo z dohodkom. Po tej poti je treba spodbujati delitev dohodka na porabo in akumulacijo in pri tem pa upoštevati, da zahteva rast osebnih dohodkov tudi ustrezno rast akumulacije kot materialnega pogoja za povečanje proizvodnosti in dohodka.

Družbeno usmerjanje na tem področju (diferencirano in progresivno obdavčenje ipd.) je treba uporabljati, kadar so kje kršeni odnosi v delitvi dohodka, ker niso spoštovali samoupravnih in družbenih dogovorov, ali pa do takih dogovorov sploh ni prišlo. Bistveni pogoj za krepitev vloge proizvajalalcev in povečanje učinkovitosti družbenega dela je modernizacija tehnologije in organizacija dela ter intenzifikacije gospodarjenja ne samo v okviru posameznega podjetja, temveč v vsej verigi gospodarske aktivnosti — od proizvodnje surovin, predelave, prometa, plasmaja, do bančništva in sodobnih sistemov informacije.

13. Najširše ekonomsko povezovanje in ustvarjanje velikih, ekonomsko močnih organizacij združenega dela na

osnovi samoorganizacije gospodarstva in drugih družbenih dejavnosti mora biti stalna naloga vseh dejavnikov naše socialistične skupnosti, ker je to pot k pospešeni rasti proizvodne sile dela in razvoja samoupravnih socialističnih odnosov.

Ustvarjati in spodbujati je treba močna raziskovalno-razvojna jedra ter zagotoviti, da bomo rezultate znanstveno-tehnološkega procesa uporabljali širše in hitrejše v gospodarstvu in družbi.

V sodobnih razmerah nastajanja novih proizvodnih sil zajema modernizacija celotne gospodarske strukture tudi pospešen razvoj velikih sistemov, in sicer kot svojo bistveno komponento. Načrtovanje in izgradnja teh sistemov sta posebno pomembni za vzpostavljanje vse bolj učinkovitega gospodarstva, za širitev tržišča, za ustvarjanje možnosti za razvijanje raznih vrst aktivnosti ter zato, da vse bolj učinkovito uporabljamo potencialne izvore dežele — osebne in materialne dejavnike družbene reprodukcije. Zato je treba te sisteme nujno čim širše razvijati na vseh področjih družbenega dela, in sicer na bazi samoupravljanja in dohodka.

14. V praksi je nujno treba dosledno uresničevati koncept samoupravnega podjetja kot socialističnega blagovnega proizvajalca. Stalno ustvarjalno delo zahteva graditi organizacijo dela in notranje ekonomske zveze in odnose med posameznimi deli združenega dela (delovne enote in druge), kakor tudi stalno izpopolnjevanje posamezne oblike poslovnega samoupravnega in družbenega povezovanja z drugimi delovnimi organizacijami in skupnostmi. Potrebno je bolj odločno prizadevanje da bodo notranji ekonomski odnosi in samoupravno odločanje vse bolj dosledno temeljili na ekonomskih kategorijah (cena, kredit, skupna vlaganja), oziroma na objektivnih merilih rezultatov dela delavcev, delovne organizacije in vseh delovnih skupnosti, v katerih se realizirata samoupravljanje in dohodek. Sistem organizacije samoupravnega podjetja mora vse bolj dosledno temeljiti na neposrednem samoupravljanju proizvajalcev ter mora biti zrcalo dosežkov znanstveno-tehnološkega napredka in splošnega razvoja samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov.

15. Naloga komunistov je, da si prizadevajo izpopolnjevati sedanje oblike samoupravnega odločanja v delovnih organizacijah in razvijati nove; modernizirati proces pripravljanja, sprejemanja in izvajanja sklepov; razvijati sodobne informativne sisteme; znanstveno-analitično utemeljeno načrtovati programe in sklepe; stalno izpopolnjevanje kadre in jih vpeljavati na podlagi ustvarjalnosti in rezultatov dela.

Opuščati je treba tudi razbitost samoupravnih in vodilnih organov ter njihovih funkcij in graditi enoten sistem

upravljanja delovne organizacije. To naj bo sistem upravljanja, v katerem imata vsak kolektivni in individualni organ — zbor delovne enote in njen vodja, delavski svet in direktor — svojo funkcijo upravljanja kot del samoupravnega sistema delovne organizacije.

Komunisti se morajo postaviti po robu vsaki tendenci razdruževanja in ignoriranja teh organov. Pri tem se morajo boriti proti neodgovornosti in neučinkovitosti v njihovem delu, proti pojavom birokratizma in tehnokratizma. S tem da se komunisti borijo za povečano odgovornost organov upravljanja, se morajo boriti tudi za bolj odgovoren odnos do njih.

Višje kvalificirano, strokovno, znanstveno raziskovalno in upravljavsko delo v sodobnih razmerah nove tehnologije, avtomatizacije, organizacije, gospodarjenja in upravljanja ima vse bolj pomembno in odločilno vlogo pri razvoju delovnih pogojev in poslovanja ter pri splošnem napredku. Zveza komunistov se bo borila, da se bo to delo uveljavilo ter dobilo ustrezno mesto v praksi kadrovske politike in politike delitve vsake delovne organizacije in celotne socialistične skupnosti.

Komunisti in druge socialistične sile morajo biti pripravljeni prevzeti odgovornost za razvoj in učinkovitost samoupravnega sistema v vseh organizacijah združenega dela. Vse razpoložljive ustvarjalne sile naše družbe morajo biti vključene v samoupravni sistem organizacije združenega dela, tako da se bo le-to vse bolj uspešno razvijalo. To je pot, kako izpopolniti in povečati učinkovitost samoupravljanja, kar je danes ena od najnujnejših nalog vseh komunistov in drugih socialističnih sil.

16. Deveti kongres ZKJ zavzema odločno stališče, da je zmanjšanje razlik v razvitosti — s pospešenim razvojem nerazvitih — ekonomski interes vseh narodov Jugoslavije in poglobljena komponenta resnične enakopravnosti narodov in narodnosti. Zato je trajna naloga družbene skupnosti, da ustvarja materialne in družbe možnosti in organizirano zagotavlja dodatna sredstva, da bi se gospodarsko manj razvite republike in pokrajine razvijale hitreje od poprečnega razvoja vse države. Pri tem je treba posvetiti posebno pozornost hitrejšemu razvoju SAP Kosova. V skladu s tako politiko mora sklad za kreditiranje gospodarsko manj razvitih republik in pokrajin — kot oblika kompenzacije in element solidarnosti v mednacionalnih odnosih ter eden izmed dejavnikov optimalnega ekonomskega in družbenega razvoja jugoslovanske skupnosti — še naprej obstajati in imeti trajne in stabilne vire sredstev. Vse bolj mora postajati poslovna ustanova, ki bo sposobna pritegniti tudi druga sredstva iz države in tujine, povezati delovne organizacije in banke z bolj razvitih in nerazvitih ob-

močij ter se naslanjati na razvojno usmeritev celotnega gospodarstva.

Hkrati s funkcioniranjem sklada je potrebno, da federacija in druge družbenopolitične skupnosti izdelajo še druge ukrepe za spodbujanje delovnih organizacij in bank z razvitejših območij, da vlagajo v razvoj gospodarsko manj razvitih območij, in sicer neposredno ter z združevanjem sredstev. Zato je treba spodbujati integracijske zveze proizvodnih, prometnih, bančnih in drugih delovnih organizacij z razvitih in nerazvitih območij.

Nujno je treba zagotavljati dodatna sredstva iz proračuna za financiranje nekaterih družbenih potreb na teh območjih, kakor tudi usmerjati ostala domača in tuja sredstva. Pri tem je treba upoštevati, da imajo ob določenih pogojih manj razvita območja prednost pri uporabi teh sredstev.

17. Deveti kongres ZKJ sodi, da je potrebno nenehno pospeševati kmetijsko pridelovanje in socialistične družbenoekonomske odnose v kmetijstvu in na vasi. Zato je nujno potrebno dosledno in odločno razvijati sistem dohodka in samoupravljanja v kmetijskih organizacijah in pri njihovih odnosih z individualnimi proizvajalci. Uspehi, ki smo jih dosegli v kmetijstvu, potrjujejo pravilnost načel agrarne politike in programa ZKJ, ki jih je treba v novih okoliščinah podrobno izdelati in dosledno uresničiti.

Razvoj kmetijstva lahko zagotovimo predvsem z intenziviranjem predelovanja, z modernejšo tehnologijo, boljšo organizacijo pridelovanja, predelave in prodaje kmetijskih pridelkov ter s širšim razvojem poslovnega sodelovanja.

Pri pospeševanju kmetijskega pridelovanja in razvoju socialističnih odnosov na vasi morajo imeti pomembno vlogo družbena gospodarstva. Sedanji čas in perspektiva razvoja terjata, da organizacije, ki temeljijo na sodobni organizaciji proizvodnje, znanosti, tehniki in tehnologiji, realizirajo nove prodore k podružbljanju proizvodnje, razvijanju integracije in samoupravnih družbenoekonomskih odnosov.

Nujno je treba podpirati procese, da se bodo individualni pridelovalci na vasi vedno bolj usmerjali k razvoju blagovne proizvodnje in povečanju delovne storilnosti, saj je to edina pot za povečanje dohodka in življenjske ravni na vasi. To je mogoče uspešno uresničiti s kooperacijo in združevanjem v okviru zadrug in drugih delovnih organizacij in s sodelovanjem združenih proizvajalcev z drugimi zainteresiranimi delovnimi organizacijami s področja kmetijstva, živilske industrije in prometa.

Kmetijske zadruge oziroma enote združenega dela za kooperacijo kmetijskih organizacij se morajo vedno bolj razvijati v organizacije združenih proizvajalcev na vasi, v katerih bodo odnosi temeljili na samoupravljanju in na

načelu dohodka. Zato morajo komunisti in druge družbene sile nenehno iskati najprimernjše oblike neposredne udeležbe individualnih pridelovalcev v samoupravljanju; potrebno je ustvarjati možnosti, da bodo le-ti pridobivali dohodek, ki bo odvisen od rezultatov njihovega dela in materialnih naložb.

Nezadostna zaposlenost in agrarna prenaseljenost postajata vedno bolj družbenopolitični problem na vasi, zlasti v nerazvitih in hribovitih ter planinskih območjih. To je mogoče reševati v povezavi s splošnim gospodarskim razvojem in odpiranjem novih delovnih mest v dejavnostih zunaj kmetijstva. V sedanjih okoliščinah je potrebno te probleme reševati predvsem z intenziviranjem in razvijanjem blagovne proizvodnje, zlasti živinoreje, z organiziranjem proizvajalcev, da bodo ob pomoči obstoječih in novih zmogljivosti v zadrugah in drugih delovnih organizacijah bolj racionalno izkoriščali svoje zmogljivosti in z osebnim delom ustvarjali večji dohodek.

Vse to zahteva, da poiščemo trajnejše sistemske in druge rešitve, ki bodo prispevale k stabilizaciji pogojev gospodarjenja v kmetijstvu, kakor velevajo načela in odnosi, določeni v reformi, in dolgoročnejša razvojna politika ter pogoji na domačem in tujem tržišču.

Hkrati z afirmacijo dohodka je potrebno razvijati vse oblike samoupravljanja na vasi, zlasti krajevne skupnosti. ZK se bo zavzela za to, da bodo ustvarjene možnosti za širšo in aktivnejšo udeležbo in neposrednejši vpliv vaškega prebivalstva pri delu drugih samoupravnih organov na vasi (šole, zdravstvene ustanove, zavarovalne skupnosti, organizacije vodnega gospodarstva idr.), v komuni in širših družbenopolitičnih skupnostih.

18. Omogočiti moramo hitrejši, zanesljivejši in stabilnejši razvoj osebnega dela z lastnimi sredstvi in to, da se bo le-to širše vključevalo v reformne tokove in se integriralo v celoten družbenoekonomski sistem.

Komunisti se bodo zavzemali za uresničevanje družbeno dogovorjene politike na tem področju, za premagovanje idejnih odporov pri njenem izvajanju, za preprečevanje različnih nepravilnosti in ekscesov na tem področju ter za to, da bodo onemogočene špekulacije, nezakovitosti in prilaščanje rezultatov tujega dela.

19. Razvoj samoupravnih socialističnih odnosov zahteva, da bi dosledno uresničevali reformo v stanovanjsko-komunalnih dejavnostih, če naj se te hitreje razvijajo in uspešno zadovoljujejo potrebe državljanov. Na tem področju se morajo odnosi vse bolj razvijati na temeljih samoupravljanja, skladno z ekonomskimi merili in elementi solidarnosti delovnih ljudi. Temu primerno moramo krepiti vlogo hišnih svetov, krajevnih skupnosti, delovnih in dru-

gih organizacij in državljanov, ki naj bodo nosilci razširjene reprodukcije na tem področju.

Razvoj komunalnega gospodarstva zahteva, da uvedemo ekonomske odnose na tem področju s tem da se ustvarjajo možnosti, da bodo cene komunalnih storitev zagotavljale ne le enostavno reprodukcijo, marveč tudi del sredstev, s katerimi bi — s kreditnimi in drugimi dodatnimi sredstvi — uresničevali razširjeno reprodukcijo komunalnih dejavnosti.

S samoupravnimi in družbenimi dogovori moramo ustvariti možnosti tudi za razvoj določenih solidarnosti pri stanovanjski graditvi in izkoriščanju stanovanjskih in komunalnih storitev, s čimer bi izboljšali položaj delavcev z nižjimi prejemki.

II.

Deveti kongres poudarja, da moramo pri določanju in izdelavi koncepcij nadaljnjega gospodarskega in družbenega razvoja upoštevati prednosti, ki jih ima naše samoupravno gospodarstvo spričo bolj razvitih socialističnih proizvodnih odnosov, ter osvobajanje in razvijanje človeške ustvarjalnosti. Na podlagi teh prednosti, dosežene stopnje razvoja proizvodnih sil in realnih možnosti gospodarjenja, ki bodo omogočile, da se širše in enakopravneje vključi v sodobna, napredna ekonomska gibanja na svetu in tako zagotovi hitrejši porast delovne storilnosti, življenjske ravni prebivalstva ter uresničevanje drugih trajnih smotrov našega družbenoekonomskega razvoja.

Deveti kongres poudarja, da je potrebno hitreje izdelati strateško politiko dolgoročnejšega razvoja države in na tej podlagi čimprej sprejeti nov srednjeročni plan.

1. Bistveni cilji in naloge gospodarske in družbene reforme veljajo tudi za prihodnje obdobje. Zato mora razvojna politika v prihodnjem obdobju omogočiti, da se bomo hitreje in učinkoviteje vključevali v mednarodno delitev dela, omogočiti mora konvertibilnost dinarja, doslednejšo uporabo meril za mednarodno menjavo v proizvodnji, v investicijski usmeritvi, v izbiri strukture in razvojnih smeri. Tako usmeritev morajo zagotoviti možnosti, da se bodo glede na razvite države nadalje zmanjševale razlike v ravni tehnologije in proizvodnosti; da se bo bistveno dvignila splošna raven gospodarjenja; da bomo dosegli modernizacijo na širših integracijskih temeljih, popolnejšo uporabo znanstvenih dosežkov ter hitrejši razvoj manj razvitih republik in krajev. S tako razvojno politiko moramo zagotoviti širše temelje za zaposlovanje in stalno rast življenjske ravni delovnih ljudi, dvig izobrazbe, kulture in zdravstvene ravni prebivalstva.

Če hočemo uresničiti te cilje, je nujna dinamična rast gospodarstva v stabilnejših pogojih trga in gospodarje-

nja. Taka gospodarska rast mora temeljiti na višji proizvodnosti in večji učinkovitosti družbenega dela, na čim večjem vključevanju vseh človeških zmogljivosti in intenzivnejšem izkoriščanju materialnih zmogljivosti države.

2. Modernizacija in nadaljnje prestrukturiranje gospodarstva sta bistvena dejavnika proizvodne usmeritve.

Prihodnje obdobje modernizacije dobiva nujno kvalitativno nova obeležja. To bo modernizacija na integralnih temeljih — večjih integriranih skupinah proizvajalcev, modernizacija velikih sistemov tehnologije in organizacije, modernizacija razvojnih, konstrukcijskih, prodajnih in raziskovalnih služb. Temu bo nujno podrejena in s tem povezana nadaljna modernizacija infrastrukture ter visokokvalitetnih surovinskih virov.

Taka smer zahteva tudi, da se revolucionarna zavest in spoznanje o tem, da je potrebno še odločneje opustiti različne oblike avtarkizma, odpraviti pojave samozadovoljstva in nezaupanja v veljavo tehničnotehnološke revolucije ter ves tisti tradicionalizem, ki teži k prejšnjim odnosom in k že premaganim strukturam.

V proizvodni usmeritvi mora biti težišče na razvoju tistih dejavnosti, ki lahko uresničijo visoko učinkovito proizvodnjo in izmenjavo in v katerih imamo, ali moremo doseči, kakšne prednosti. Pri tem morajo veljati enaka merila za celotno gospodarjenje ne glede na to, kje so proizvodi plasirani — doma ali v tujini.

Ob vse ostrejši diferenciaciji se bodo razvijale nekatere dejavnosti in porajale nove, druge pa bodo životarile, zavirale razvoj in odmirale. Del skupnega družbenega dela se bo vse hitreje bojeval proti težnjam za ohranitev sedanje strukture proizvodnje in ohranitev pridobljenih, toda neperspektivnih pozicij, saj to objektivno pomeni zaviranje njenih najnaprednejših procesov. Za hitrejše in čim boljše uresničevanje take preobrazbe je nujno potrebno pravočasno določiti dolgoročneje temelje razvoja gospodarstva in izdelati učinkovite ukrepe ekonomske politike, ki bodo olajšali in spodbujali tako usmeritev delovnih ljudi.

Dejavnosti in skupine proizvajalcev, ki bodo uspešno prodirale na mednarodni trg, morajo ustvarjati visoke koncentracije akumulacije, kadrov in znanstvenih zmogljivosti. Z izboljševanjem gospodarske strukture bodo nujno nastajala velika podjetja in velike integracije, ki bodo lahko dohitevale velike proizvajalce po svetu, hkrati pa bo tudi več možnosti za nastajanje in razvoj številnih manjših in srednjih visoko specializiranih organizacij.

3. Nadaljnji gospodarski razvoj zahteva visoko produktivno in racionalno gospodarjenje, uporabo sodobnih dosežkov znanosti in tehnike. Znanstveno, bolj kvalificirano in bolj zapleteno delo postaja pglavitni pogoj za učinko-

vito proizvodnjo. Poglavitne komparativne prednosti v sodobnem svetu ustvarjajo vedno bolj intelektualne sile in sposobnost družbe, da jih kar najbolj uporabi in usmeri.

Največjega pomena je, da veliko bolje izkoristimo sedanje kadrovske in znanstvene zmogljivosti in da prilagodimo celoten izobraževalni sistem sodobnim potrebam gospodarstva in družbenih dejavnosti. Ugotavljanje dolgoročnih potreb in najučinkovitejših poti za usposabljanje kadrov je eno izmed odločilnih vprašanj skupnega gospodarskega in družbenega razvoja.

Politika razvoja znanstveno-raziskovalnega dela mora izhajati iz strateških smotrov in nalog razvoja gospodarstva in družbe v prizadevanju, da bi zagotovila prodor velike, sodobne proizvodnje v svetovno delitev dela.

4. Bistvena komponenta razvojne politike je nenehno širjenje gospodarskega sodelovanja z drugimi državami, ki je v obojestranskem interesu. Naše gospodarstvo sodeluje tudi s posameznimi velikimi mednarodnimi integracijami.

S tem da se naša država vedno bolj vključuje v ekonomske tokove na svetu in pa s svojo neodvisno politiko zunaj blokov prispeva k premagovanju umetnih pregrad ter ustvarjanju možnosti za svobodno menjavo in širše gospodarsko sodelovanje med državami.

Smer naše politike je menjava na konvertibilnejši podlagi, v skladu s tem pa uresničitev konvertibilnosti dinarja na temelju večje učinkovitosti gospodarjenja sploh.

Naša politična usmeritev in ekonomski interesi nujno zahtevajo tudi intenzivnejše ekonomsko povezovanje z deželami v razvoju. Nujno je, da se bolj izrazi naša politika spodbujanja razvoja teh držav, krepitve njihove ekonomske moči in razširjanja tržišča, saj bodo tako ustvarjene možnosti tudi za širše gospodarsko sodelovanje s sosednimi državami.

5. Eden poglavitnih dejavnikov razvoja v bližnjem obdobju bo rast osebnih dohodkov in življenjske ravni, in sicer skladno z gibanjem delovne storilnosti, ustvarjenim dohodkom in delitvijo po delu.

Zveza komunistov se bo bojevala za racionalno organizacijo pri delu služb za zadovoljevanje družbenih potreb. Splošna in skupna poraba se morata prilagojevati spremembam v gospodarskem razvoju.

Gibanje osebnih dohodkov na vseh področjih družbenega dela mora biti usklajeno z gibanjem osebnih dohodkov v proizvodnih dejavnostih.

Družbeni standard mora dobiti nova obeležja in pomen tudi kot dejavnik v razvoju in racionalnejšem uresničevanju sodobne družbenoekonomske strukture države. Udeležba družbenega standarda pri delitvi narodnega dohodka se lahko povečuje samo z racionalnejšo porabo sredstev in

večjim vplivom delovnih ljudi na to. Tako mora družbeni standard vedno bolj postajati racionalnejši način za uresničevanje osebnega standarda na številnih področjih.

6. Zaposlenost in zaposlovanje morata imeti eno izmed osrednjih mest pri dolgoročni razvojni politiki Jugoslavije. Trajni smoter naše socialistične družbe je aktivizacija človeških dejavnikov in popolno izkoriščanje materialnih dejavnikov proizvodnje.

Pri izvajanju razvojne politike je potrebno tako sestaviti pglavitne dejavnike razvoja, da bomo uresničili aktualne in dolgoročne zahteve visoke, sodobne ravni gospodarjenja, dosegli najboljšo organsko sestavo sredstev in visoko delovno storilnost, ter aktivizirali nove, pa tudi ne dovolj izkoriščene delovne kontigente.

V naši samoupravni družbi bomo morali kar najbolj izkoriščati proizvodjalna sredstva. Hitrejša rast gospodarstva bo ob njegovi ustrezni akumulativni sposobnosti in usmeritvi v proizvodnjo za trg omogočila večje zaposlovanje, četudi se bo zvečala delovna storilnost.

Na sedanji stopnji razvitosti gospodarstva in ekonomske socialne strukture se bo naša država dlje ubadala s premajhno zaposlenostjo. Zato je potrebna odločna in izdelana politika glede postopnega zmanjševanja nezaposlenosti.

Če naj dosežemo večjo zaposlenost v prihodnjem obdobju, je nujen ne le hitrejši splošen gospodarski razvoj, marveč tudi to, da spodbudimo precej hitrejši razvoj delovne intenzivnosti gospodarskih in družbenih področij, kot so storitvene dejavnosti, trgovina, gostinstvo in turizem, stanovajska graditev, različna proizvodnja in spremljajoče dejavnosti, kot so izobraževanje, zdravstvo in dejavnosti v kmetijstvu, pri katerih so možnosti za širše zaposlovanje. Razvoj terciarnih dejavnosti je treba nujno usklajevati s celotnim gospodarskim razvojem.

Reševanje problema zaposlovanja v gospodarsko manj razvitih republikah in krajih zahteva poleg splošnih ukrepov in akcij tudi to, da ustvarimo možnosti za večjo giblivo delovne sile z usposabljanjem delavcev v ustreznih šolah in z drugimi oblikami.

Zaposlovanje mladih strokovnjakov bomo zagotovili ne samo z ukrepi, ki smo jih že storili (pripravniški staž idr.), marveč tudi tako, da bodo delovne organizacije hitreje menjavale lastno kvalifikacijsko strukturo in spreminjale dosedanje stanje.

Hkrati ko bomo ustvarjali možnosti za novo zaposlovanje, moramo tudi učinkoviteje in odločneje ukrepati, da zagotovimo ekonomsko eksistenco, prekvalifikacijo in zaposlitev delavcem, ki ostajajo brez dela zaradi modernizacije, racionalizacije in prestrukturiranja gospodarstva. Zato

morajo podjetja, ki izvajajo modernizacijo, in vsi družbeni dejavniki, ki pri tem sodelujejo, skupno z bankami in drugimi družbenimi telesi, predvideti v vsakem konkretnem primeru hkrati s projektom modernizacije tudi načrt zaposlovanja tako imenovanega tehnološkega presežka delovne sile in zagotoviti sredstva v ta namen.

Glede na vse večje potrebe po kvalificiranih, visokokvalificiranih kadrih pa tudi zato, ker ti vse bolj pogosto odhajajo na delo v tujino, bo treba še hitreje izboljševati proizvodnost in učinkovitost dela ter v skladu s tem uresničevati politiko visokih dohodkov, zlasti pri kvalificiranih kadrih.

Zveza komunistov se bo zavzemala, da se bodo v politiki zaposlovanja, strokovnega izobraževanja in volitev za vodilne funkcije v procesu dela upoštevala enaka stališča za vse, da se bodo v praksi dosledno uresničevala načelna stališča o tem, da je družbenoekonomski položaj žensk in drugih ljudi v delovnem razmerju odvisen od njihove strokovnosti, sposobnosti in delovnih uspehov. Komunisti si bodo prizadevali, da bomo odstranili še obstoječe nerazumevanje in razna konservativna gledanja na zaposlovanje žensk, ki se kažejo v nesprejemljivih nazorih, da je zaposlenost žensk samo začasna in da so rezervna delovna sila.

7. Pospeseni razvoj gospodarsko manj razvitih republik in krajev je eden bistvenih pogojev za uresničitev celotne razvojne politike Jugoslavije, politike hitre rasti, učinkovitega vključevanja v mednarodno delitev dela in nadaljnjih velikih sprememb gospodarske strukture države. Take politike ni mogoče uresničiti, če zaostajajo pomembna območja države. Širši trg, ki bo imel večjo absorpcijsko moč, je bistven pogoj za učinkovit in hiter razvoj gospodarstva v vsej državi.

Glede razvoja gospodarsko manj razvitih območij je naša država v vsem povojnem obdobju izvajala dosledno politiko, ki je — kljub številnim težavam — dala rezultate, za kakršne imamo v ekonomski zgodovini malo zgledov.

V letih, ki so pred nami, se mora razvojna politika manj razvitih območij usmeriti k reševanju pglavlnih problemov njihovega gospodarstva, k njegovi konsolidaciji — ob bistvenem povečanju ravni gospodarjenja, intenzivnejšem vključevanju gospodarstva teh območij v sodobne ekonomske tokove države kot celote, pa tudi v mednarodne tokove in delitev dela.

Razvojna politika države in zlasti politika manj razvitih območij morata zagotoviti:

— nadaljnje povečanje učinkovitosti gospodarjenja ob boljšem izkoriščanju že zgrajenih zmogljivosti in potencialov, da bi se gospodarstvo manj razvitih območij bolj

usposabljalno za optimalizacijo dohodka in valorizacijo svojih virov;

— stabilna sredstva tudi po letu 1970 iz virov vse skupnosti, s katerimi bi ustvarili zanesljive možnosti za hitrejši razvoj teh območij glede na državo kot celoto.

III.

Razvoj sodobne družbe ustvarja materialne pogoje za razmah izobraževanja, znanosti in kulture. Hkrati priti-skajo na človeško osebnost razredni izkoriščevalski odnosi, etatiistično birokratske in tehnokratske sile, to pa dehumanizira nekatere oblike materialnega in tehničnega življenja.

Izobraževanje, znanost in kulturo je mogoče revolucionirati samo, če je razvoj materialnih sil, znanosti, tehnike in tehnologije celota z ustvarjanjem socialističnih samoupravnih odnosov. K temu teži naša družba, ki je na tej poti že dosegla pomembne uspehe. Naš cilj je svoboda osebnosti, vsestranski razvoj njenih ustvarjalnih sil in sposobnosti, družbenih pogojev njene eksistence in njene zavesti kot družbenega bitja.

Omenjene materialne možnosti, administrativno proračunski odnosi, ki so še živi, in zaostale zavesti zelo otežujejo vsestranski razvoj izobraževanja, znanosti in kulture. Zato je nujno potrebno ustvarjati take odnose med različnimi področji družbenega dela, zlasti med proizvodnjo ter izobraževalnimi, znanstvenimi in kulturnimi dejavnostmi — pa tudi znotraj teh dejavnosti — ki bodo omogočali čim učinkovitejši razvoj izobraževanja, znanosti in kulture ob najracionalnejši porabi sredstev.

Samoupravni odnosi na načelih dohodka in delitve po delu so podlaga za naš razvoj. Samo na tej osnovi je možna tudi uspešna integracija vseh področij družbenega dela in ustvarjanja.

Taki odnosi so edina podlaga za postopno integracijo vseh področij družbenega dela in ustvarjanja za premagovanje družbene podrejenosti in odtujenosti ljudi, za zavračanje delitve na tiste, ki upravljajo, in tiste, s katerimi se upravlja. Materialni, tehnični in tehnološki proces lahko dobe svoj pravi humanistični smisel samo tedaj, če se opirajo na tokove splošnega družbenega napredka.

Zveza komunistov se zavzema za hitrejšo, popolnejšo, in doslednejšo vključevanje izobraževalnih, znanstvenih in kulturnih dejavnosti v odnose družbenega samoupravljanja, dohodka in delitve po delu.

Izhodišče za Zvezo komunistov je, da je to pot vsestranskega razvoja izobraževanja, znanosti in kulture, temelj resnične znanstvene, umetniške in kulturne ustvarjalnosti ter njenega nadaljnega osvobajanja izpod državno

administrativnega varuštva. Komunisti se bodo odločno in vztrajno bojevali za tako usmeritev ter premagovali odpore birokratsko tehnoloških in elitnih teženj ter monopolov posameznih skupin.

Jugoslavija je kot samoupravna socialistična skupnost odprta za napredne kulturne tokove v svetu. To je samo po sebi veliko bogastvo tudi za razvoj njene lastne kulture. Obenem pa omogoča, da se tudi ustvarjalnost jugoslovan-skih narodov zliva v splošne človečanske napredne tokove svetovne kulture.

1. Zveza komunistov se zavzema za oblikovanje sistema izobraževanja in vzgoje, ki bo temeljil na načelih stalnega in celovitega izobraževanja in samoizobraževanja. Treba je zagotoviti, da bo vsaka stopnja izobraževanja po osnovni šoli posredovala znanje in razvijala sposobnosti, ki omogočajo tako vključevanje v delo kakor tudi nadaljnje izo-
braževanje.

Zveza komunistov poudarja, da je potrebno hitreje ustvarjati možnosti za intenzivnejši razvoj vseh oblik izo-
braževanja in izpopolnjevanja ob delu.

Smoter komunistov je tak izobraževalni sistem, ki bo vedno bolj zmanjševal prepad med umskim in fizičnim delom.

2. Zveza komunistov se zavzema za dolgoročne ekonom-
sko utemeljene programe za razvoj osnovnega izobraževa-
nja in predšolskih ustanov ter za to, da bo preskrbljeno za kadre in drugo, kar bo zagotovilo, da bomo v osemletno šolanje zajeli vso generacijo. Zato je nujno potrebno raz-
širjati omrežje osemletnih šol ter poskrbeti za kadre in drugo, kar bo omogočilo, da bomo v osemletno šolanje vključili vso generacijo. Zveza komunistov sodi, da stan-
dard osnovnega izobraževanja in vzgoje ne more biti samo odvisen od razvitosti okolja, v katerem je šola.

Temeljno izobraževanje odraslih in opismenjevanje morata postati neposredna skrb delovnih organizacij, kom-
mun in republik, s tem pa tudi vse skupnosti.

3. Zveza komunistov poudarja, da je potrebno globlje reformirati srednješolsko izobraževanje.

Izobraževanje in vzgoja po osnovni šoli se morata raz-
vijati v skladu s potrebami in perspektivami razvoja
proizvajalnih sil in družbenih odnosov, v skladu s težnjami
in ustvarjalnimi možnostmi mladih rodov in vseh delovnih
ljudi. Zveza komunistov poudarja nujnost, da delovne or-
ganizacije in njihova združenja, kakor tudi pristojne druž-
benopolitične skupnosti, načrtujejo dolgoročne kadrovske
potrebe.

Zveza komunistov poudarja, da je potrebno tesneje
povezovati in usklajevati srednješolsko izobraževanje z no-
vimi družbenimi okoliščinami, z razvojem znanosti, tehnike
in tehnologije ter s položajem človeka v samoupravni

družbi. Vedno hitrejši razvoj znanosti, tehnike in tehnologije zahteva višjo raven splošnega izobraževanja, specializacije, pogosto pa tudi prekvalifikacijo.

Pomembno je zagotoviti tak materialni položaj šol za delavske poklice in tako njihovo kvaliteto, da jih bo mogoče enakopravno obravnavati z drugimi srednjimi šolami.

Posodobljenje in reformiranje izobraževalnega sistema ne more biti uspešno brez aktivne vloge in organiziranega delovanja šolske in študentske mladine. Šolska in študentska mladina morata postati subjekt v vseh procesih samoupravnega odločanja v šolah, na fakultetah in v izobraževalnih skupnostih. S tem bo prevzela ta mladina tudi del odgovornosti za urejanje vseh vprašanj, od katerih so odvisni šolanje, vsebina in uspehi učno izobraževalnega procesa.

4. Zveza komunistov poudarja, da razvoj samoupravljanja in univerzitetna reforma odpirata perspektive visokemu šolstvu. Zveza komunistov si bo prizadevala za to, da se bodo fakultete in druge visokošolske ustanove razvijale kot samoupravne skupnosti študentov, učiteljev in drugih delavcev v njih.

Treba je izdelati podrobnejši koncept za sodobno visokošolsko izobraževanje, tesneje povezati visokošolski pouk z znanstveno raziskovalnim delom ter povečati odgovornost učiteljev in študentov za rezultate lastnega dela.

Posebno pozornost velja posvetiti nadaljnjemu razvijanju znanstveno raziskovalnega dela v ustanovah za visokošolsko izobraževanje.

5. Zveza komunistov meni, da je mogoče zagotoviti družbenoekonomske odnose v izobraževanju ter interese temeljnih nosilcev družbene reprodukcije v združenem delu in delavcev v izobraževanju samo na podlagi dohodka in cene za izobraževanje, ki mora vsebovati tudi del sredstev za razširjeno reprodukcijo.

6. Zveza komunistov pripisuje velik pomen izdelavi koncepta demokratičnega sistema izobraževanja in vzgoje v samoupravni družbi, krepitvi njegove idejno vzgojne funkcije in razvoju sodobne pedagoško andragoške misli in prakse.

Nujno je treba še naprej razvijati in preučevati ekonomiko izobraževanja.

7. Zveza komunistov se bo zavzemala za načelo solidarnosti v izobraževanju, ker s tem ublažujemo vpliv materialnih možnosti nekega okolja in položaja družine, zlasti delavske, na izobraževanje otrok in mladine. V zvezi s tem je treba tudi v politiki štipendiranja, kreditiranja in še drugih oblik materialnega podpiranja jemati kot glavno merilo pri izobraževanju ekonomske možnosti, v okviru tega merila pa sposobnost in delovne uspehe tistega, ki se izobražuje.

8. Zveza komunistov izhaja od tega, da je razvoj znanosti in uvajanje znanstvenih dognanj ter metod v družbenem življenju pogoj našega časa, bistven pogoj za razvoj proizvodnih sil. V samoupravljanju je znanost dejavnik ne le tehničnega in materialno proizvodnega napredka, ampak tudi resnična sila za osvoboditev in humanizacijo dela.

Reforma je odprla perspektive, toda hkrati je postavila pred našo znanost — motorno silo celotnega družbenega gibanja — tudi zahtevne naloge. Povezovanje znanosti s prakso je pogoj za družbeni razvoj in za njeno uveljavitev. Zveza komunistov se bo zavzemala za povezovanje znanosti s temeljnimi nosilci družbenoekonomskega razvoja, za to, da se bo okreplil vpliv združenih proizvajalcev na smer in razmere za delo v znanstvenih dejavnostih, na ustvarjanje odnosov, ki bodo zagotovili znanosti stabilna in dolgoročna finančna sredstva.

Komunisti v znanstvenih institucijah se morajo zato, da bi lahko združevali sredstva in sile ter dosegli večje uspehe, zavzemati za integracijo in za medsebojno programsko — delovno povezovanje.

V prihodnjem obdobju se bo Zveza komunistov zavzemala:

— za vedno večji delež znanstvenih dejavnosti v skupnem družbenem delu;

— za hitrejšo rast znanstvenih kadrov in širše vključevanje mladih v znanstveno delo; za tak vpliv znanstvenega dela v izobraževanju, ki bo pomenil enotnost znanosti in prakse v izobraževanju kadrov;

— za širše in aktivnejše razvijanje mednarodnega znanstvenega sodelovanja;

— za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov na področju znanosti, za večjo samostojnost ustvarjalcev v znanstvenih ekipah in znanstvenih svetih, v institucijah ter za njihov večji vpliv na vključevanje znanosti v druga področja dela; za izpopolnjevanje samoupravnih odnosov v znanstvenih dejavnostih na vseh ravneh integracije;

— za izoblikovanje takih instrumentov, ki bodo omogočili načrtovanje in financiranje dolgoročnih, temeljnih raziskovanj in izobraževanje kadrov, vključno tudi podporo mednarodnemu sodelovanju;

— za razvoj znanstvene kritike ter za vsestransko podporo strokovnim in širšim družbenim ocenam znanstvenih programov in rezultatov, ki z neposrednim ekonomskim odnosom med znanstvenimi ustvarjalci in interesei prispevajo k samoupravljanju na tem področju.

9. Kultura postaja vedno bolj pomemben dejavnik v družbeno proizvodnem procesu, v humanizaciji družbenih odnosov in vsestranskem uveljavljanju človekove osebnosti.

Zveza komunistov se zato odločno zavzema za čim popolnejši razvoj kulturnega ustvarjanja ter za širjenje kulturne dejavnosti.

Nadaljnji boj proti administrativno proračunskim odnosom je odločilen dejavnik za uresničevanje reforme in za nove ustvarjalne pobude na tem področju. Delovni ljudje, združeni v delovne organizacije in skupnosti ter druge oblike samoupravnega povezovanja in združevanja, morajo postati nosilci nadaljnjega razvoja in financiranja kulturnih dejavnosti. Za uresničenje te naloge je nujno, da se družbenoekonomski odnosi razvijajo na podlagi doslednega izvajanja in uveljavljanja načela dohodka ter delitve po delu. Odločilnega pomena za razvoj teh odnosov je načelo o materialnem vrednotenju kulturnega dela. Vse to vpliva na oblikovanje stabilne osnove za financiranje in na razvoj kulturnih dejavnosti, na njihovo ustreznije vrednotenje, kakor tudi na to, da bodo delovni ljudje v teh dejavnostih v enakopravnem družbenoekonomskem položaju z drugimi delovnimi ljudmi.

Zveza komunistov si ne lasti pravice, da razsoja in neposredno vodi kulturo, marveč da vpliva z jasnimi idejnimi stališči ter javnim in odgovornim delom svojih članov, pa tudi s stalnim zavzemanjem za reševanje poročil družbenoekonomskih in idejnih vprašanj.

Stališče, da je boj za svobodo kulturnega ustvarjanja del boja za osvoboditev človeka, je izhodišče Zveze komunistov, zato se bo ta dosledno zavzemala za ustvarjalno svobodo, ki je v sodobnih okoliščinah najtesneje povezana z dosledno demokratizacijo kulturne politike na temelju samoupravljanja. Izpolnitev tega načela je sestavni del zgodovinskega procesa osvobajanja osebnosti in odpravljanja posredništva med človekom in uspehi njegovega dela.

V imenu svobode umetniškega in znanstvenega ustvarjanja ter vsestranskega razvoja kulture se Zveza komunistov bojuje proti pojavom, ko nastajajo na podlagi ožjih interesov monopoli, ki omejujejo razvoj ustvarjalnosti in so ovira za demokratizacijo družbenih odnosov. Zveza komunistov odločno nasprotuje zlorabljanju ustvarjalne svobode.

Komunisti se bodo zavzemali za uveljavitev vseh tistih ustvarjalnih naporov, ki spodbujajo človeka v njegovem boju za svobodnejše, vsebinsko bogatejše in bolj humano življenje.

S pravimi kulturnimi vrednotami in z idejno-politično akcijo se je treba odločno postaviti po robu širjenju psevdokulture, ker podcenjuje človeka in degradira njegove vrednote, onemogoča samoupravljalške odnose, ki zahtevajo visoko stopnjo kulture in vsestransko razvito osebnost.

Strokovna, socialistično idejno usmerjena kritika je bistven element za uveljavljanje resničnih ustvarjalnih vrednot in za demokratizacijo kulture.

Komunisti se bodo bojevali za hitrejšo odpravljanje neenakomernosti v kulturnem razvoju v Jugoslaviji na podlagi ekonomskega napredka in z uveljavljanjem načela o socialistični solidarnosti.

Zveza komunistov se zavzema za kritični, marksistični odnos do kulturne dediščine, za medsebojno spoznavanje in spoštovanje kulture naših narodov in narodnosti.

S tem ko vsi naši narodi in narodnosti razvijajo svojo nacionalno kulturno individualnost v skupnosti enakopravnih narodov in stalno razširjajo oblike medsebojnega sodelovanja, bogatijo internacionalistični značaj jugoslovanske skupnosti in njene kulture.

IV.

Zveza komunistov se bo odločno zavzemala, da bodo s sistemskimi spremembami nastale možnosti za hitrejšo razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov v zdravstvu, zdravstvenem, pokojninskem in invalidskem zavarovanju, otroškem in socialnem varstvu ter za njihovo vključevanje na samoupravnih temeljih v ves sistem družbene reprodukcije.

Hitreje in učinkoviteje je treba izboljševati zdravstveno stanje prebivalstva, racionalneje uporabljati sredstva in razvijati zdravstveno dejavnost, utrditi položaj, socialno in materialno varnost upokojencev in delovnih invalidov ter hitreje razvijati socialno in zlasti še otroško varstvo. To pa je mogoče doseči samo z doslednim uresničevanjem načela, da delovni ljudje, združeni v svoje interesne skupnosti, čimbolj neposredno odločajo o pravicah in sredstvih, ki so namenjena za kritje potreb na teh področjih, ter z ustvarjanjem okoliščin, da delovni ljudje v teh dejavnostih ustvarjajo dohodek v skladu z rezultati svojega dela in prispevka k družbeni reprodukciji. S tem pa se uresničuje tudi bistvena osnova za samoupravno povezovanje posameznih področij družbenega dela in življenja.

1. Komunisti se bodo zavzemali, da bodo s spremembami v sistemu zdravstvenega zavarovanja nastale boljše možnosti za zdravstveno varstvo prebivalstva in za nadaljnje razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov na teh področjih.

Spremembe v sistemu zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja naj ustvarijo nadaljnje možnosti za samoupravne socialistične odnose in za boljše zdravstveno varstvo prebivalstva — za daljšo življenjsko dobo ljudi,

za njihove zmožnosti za delo, za zmanjšanje smrtnosti in obolenj ter za strokovno in učinkovito zdravljenje.

Zavarovanci, združeni v skupnostih zdravstvenega zavarovanja, naj samostojno odločajo o obsegu, vrsti in ravni pravic iz zdravstvenega zavarovanja, o sredstvih, ki so za to potrebna in o njihovi porabi. Te skupnosti morajo biti take, da bodo s potrebnimi rezervami in ustreznim pozavarovanjem poskrbele za varnost svojih članov ter za stabilno poslovanje in izpolnjevanje obveznosti nasproti zdravstveni dejavnosti. Zdravstveno zavarovanje temelji na načelih vzajemnosti in solidarnosti, te okvire pa določajo zavarovanci, združeni v samoupravne skupnosti zavarovanja. Pozavarovanje pa naj se izboljša s sodelovanjem skupnosti zavarovanja in samoupravnim dogovarjanjem združenih zavarovancev.

Funkcija države se bo na tem področju kazala v oblikovanju enotnega sistema in skrbi za učinkovito delovanje samoupravljanja, v urejanju temeljnih načel vzajemnosti in solidarnosti ter obveznosti zdravstvenega zavarovanja in obveznih oblik zdravstvenega varstva.

Komunisti se bodo v obdobju ustanavljanja skupnosti zavarovanja in pri sprejemanju njihovih bistvenih statutarnih določil aktivno zavzemali, da bo zajamčena že dosežena raven zdravstvenega varstva in da se bo še izboljševala.

Za še bolj kakovostno, učinkovito in bolj ekonomično zdravstveno varstvo je izredno pomemben razvoj zdravstvene dejavnosti na sodobnih načelih, spodbujanje integracijskih procesov, funkcionalno povezovanje in združevanje na samoupravni osnovi, razvijanje samoupravnih in dohodkovnih odnosov v zdravstvenih organizacijah ter uvajanje neposrednih pogodbenih odnosov med združenimi zavarovanci in združenimi zdravstvenimi delavci, pri tem pa je bistvena cena zdravstvenih storitev na podlagi dolgoročnejšega programa zdravstvenega varstva, čim objektivnejših meril za vrednotenje dela ter potrebnih standardov in normativov. Cena naj vsebuje tudi del sredstev za razširjeno reprodukcijo.

2. Razvoj samoupravnih socialističnih odnosov zahteva, da postanejo delovni ljudje, njihove delovne skupnosti in samoupravne skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja bistveni dejavniki pri formiranju sredstev v skladih in upravljanju z njimi, določanju pravic iz tega zavarovanja in še posebej v izboljševanju materialnega položaja upokojencev.

Zveza komunistov se zavzema, da se v praksi vse bolj uveljavi načelo, po katerem je pokojnina delavčeva pravica; ta izhaja iz njegovega delovnega prispevka združenemu delu in njegovih naložb v pokojninske sklade. Načelo so-

lidarnosti in zajemnosti pa izvira iz narave tega zavarovanja.

Komunisti se bodo zavzemali, da bodo odpravljene neupravičene razlike med starimi in novimi pokojninami in da bo izpopolnjen pokojninski sistem določil, kako ustrezno uskladiti pokojnine iz različnih obdobj, in sicer v ustreznem sorazmerju s povečanjem življenjskih stroškov aktivnih zavarovancev.

Zaščita delovnih ljudi in upokojevcev pri uveljavljanju njihovih pravic zahteva stabilne in trajnejše materialne temelje tega zavarovanja, zanesljive finančne vire in potrebne rezerve — vse na podlagi dolgoročnejšega načrtovanja porabe. Nujno je izpopolniti sedanje zavarovanje ter ugotoviti in določiti vire za njegovo financiranje.

Pri izboljševanju pokojninskega sistema moramo izhajati iz tega, da je eden izmed ciljev našega socialističnega razvoja, da delovni človek s podaljšanjem svojega delovnega staža zagotovi sebi in svoji družini čimvečji standard dokler dela, s tem pa tudi čimvečjo pokojnino. Glede na to je nujno večje zanimanje delovnih organizacij in samih zavarovancev, da se zboljšajo delovne razmere in odstranijo vzroki za predčasno upokožitev ali invalidnost.

Kadar ni mogoče z ukrepi zdravstvenega in drugega varstva spremeniti neugodnih delovnih razmer, je treba za delavce na teh delovnih mestih določiti ugodnejše možnosti za pridobitev pravice do pokojnine.

Invalidsko zavarovanje je potrebno v prihodnje razvijati tako, da se bo invalidnost zmanjševala, in sicer s preventivnimi ukrepi, rehabilitacijo invalidov in z njihovim vključevanjem v delovni proces.

Za izpolnitev teh ciljev je treba najti rešitve, ki bodo v tem smislu usmerjale vse dejavnike in zavarovanca samega.

3. Nujno je, da s širšim angažiranjem vseh družbenih dejavnikov ter z razvijanjem solidarnosti in vzajemnosti delovnih ljudi razvijamo možnosti za hitrejši razvoj otroškega varstva, in sicer v skladu z materialnimi možnostmi družbe.

Potrebe vsestranskega otrokovega razvoja morajo dobiti prednost v celotni vzgojno-izobraževalni, kulturni, zdravstveni, socialni in drugih dejavnostih.

Samoupravna aktivnost delovnih ljudi naj zagotovi večja materialna sredstva za uresničenje skupno določenih nalog na tem področju, predvsem pa za hitrejši razvoj ustanov in drugih oblik varstva in vzgoje otrok. Delež staršev v stroških za vzgojo in varstvo otrok v otroških ustanovah naj ustreza njihovim materialnim možnostim, tako da cene teh storitev ne morejo biti ovira, da v varstvo in vzgojo ne bi zajeli otrok, ki so tega najbolj potrebni.

Hitreje je treba reševati vprašanja na relaciji zaposlena ženska — materinstvo — družina. Pri tem mora biti izhodišče, da je materinstvo, kar pomeni tudi vzgojo in skrb za otroke ter načrtovanje družine, ter razvoj družbenih služb za pomoč družini in gospodinjstvu, del nalog, ki jih moramo v prihodnjem obdobju uspešneje reševati. Treba je popolneje zaščititi materinstvo, zlasti zaposlene žene. Pri financiranju tega naj pridejo bolj do veljave načela vzajemnosti in solidarnosti v delovnih organizacijah, interesnih skupnostih delovnih ljudi, kakor tudi v družbenopolitičnih skupnostih, ker je to družbeni interes.

4. Zveza komunistov se bo zavzemala, da se bo socialno varstvo — v okviru razvojne politike družbe in kot sestavni del vsesplošnih družbenoekonomskih odnosov — razvijalo v sistem organiziranih družbenih dejavnosti, ki so usmerjene v izpopljevanje socialno varstvenih nalog družbe ter socialne varnosti delovnih ljudi in občanov. To je eden izmed pogojev za ekonomski in družbeni napredek.

S skladno družbeno akcijo se je treba odločneje zavzemati, da bodo delovni ljudje in občani postali nosilci politike razvoja in materialnih sredstev za socialno varstvo, in sicer na bazi solidarnosti. Z ekonomskim in družbenim razvojem je treba razvijati različne oblike socialnega varstva, povečevati materialno podlago, razvijati ustanove in kadre na podlagi dolgoročnih načrtov in razvojnih programov.

5. Zveza komunistov se bo zavzemala za to, da bodo stabilno ter na trajnejši podlagi zajamčene borčevske in invalidske pravice ter varstvo. Temeljne pravice borcev NOB je treba urejati enako za vse borce.

V.

Samoupravni družbeni odnosi v proizvodnji in delitvi postajajo temelj razvoja političnega sistema in političnih odnosov, ki naj zagotovijo realne možnosti, da bodo interesi družbenega dela prevladujoče vplivali na vse ravni samoupravnega in političnega odločanja. Nadaljnji razvoj neposredne socialistične demokracije je mogoče uresničevati samo v nenehnem idejno-političnem boju in akciji v vseh delih in strukturah družbe. V zvezi s tem poudarja deveti kongres pomen naslednjih vprašanj in stališč za idejno-politično delovanje Zveze komunistov.

1. Nujno je treba okrepiti prizadevanja, da postane interes samoupravnega združenega dela odločujoča gibalna sila vsega političnega sistema, ki se mora vse bolj otrešati elementov partijsko-politične reprezentance. S tem bodo uspešno spodbujene težnje po osamosvajanju mehanizmov in nosilcev oblasti v silo nad združenim delom.

lidarnosti in zajemnosti pa izvira iz narave tega zavarovanja.

Komunisti se bodo zavzemali, da bodo odpravljene neupravičene razlike med starimi in novimi pokojninami in da bo izpopolnjen pokojninski sistem določil, kako ustrezno uskladiti pokojnine iz različnih obdobj, in sicer v ustreznem sorazmerju s povečanjem življenjskih stroškov aktivnih zavarovancev.

Zaščita delovnih ljudi in upokojujencev pri uveljavljanju njihovih pravic zahteva stabilne in trajnejše materialne temelje tega zavarovanja, zanesljive finančne vire in potrebne rezerve — vse na podlagi dolgoročnejšega načrtovanja porabe. Nujno je izpopolniti sedanje zavarovanje ter ugotoviti in določiti vire za njegovo financiranje.

Pri izboljševanju pokojninskega sistema moramo izhajati iz tega, da je eden izmed ciljev našega socialističnega razvoja, da delovni človek s podaljšanjem svojega delovnega staža zagotovi sebi in svoji družini čimvečji standard dokler dela, s tem pa tudi čimvečjo pokojnino. Glede na to je nujno večje zanimanje delovnih organizacij in samih zavarovancev, da se zboljšajo delovne razmere in odstranijo vzroki za predčasno upokožitev ali invalidnost.

Kadar ni mogoče z ukrepi zdravstvenega in drugega varstva spremeniti neugodnih delovnih razmer, je treba za delavce na teh delovnih mestih določiti ugodnejše možnosti za pridobitev pravice do pokojnine.

Invalidsko zavarovanje je potrebno v prihodnje razvijati tako, da se bo invalidnost zmanjševala, in sicer s preventivnimi ukrepi, rehabilitacijo invalidov in z njihovim vključevanjem v delovni proces.

Za izpolnitev teh ciljev je treba najti rešitve, ki bodo v tem smislu usmerjale vse dejavnike in zavarovanca samega.

3. Nujno je, da s širšim angažiranjem vseh družbenih dejavnikov ter z razvijanjem solidarnosti in vzajemnosti delovnih ljudi razvijamo možnosti za hitrejši razvoj otroškega varstva, in sicer v skladu z materialnimi možnostmi družbe.

Potrebe vsestranskega otrokovega razvoja morajo dobiti prednost v celotni vzgojno-izobraževalni, kulturni, zdravstveni, socialni in drugih dejavnostih.

Samoupravna aktivnost delovnih ljudi naj zagotovi večja materialna sredstva za uresničenje skupno določenih nalog na tem področju, predvsem pa za hitrejši razvoj ustanov in drugih oblik varstva in vzgoje otrok. Delež staršev v stroških za vzgojo in varstvo otrok v otroških ustanovah naj ustreza njihovim materialnim možnostim, tako da cene teh storitev ne morejo biti ovira, da v varstvo in vzgojo ne bi zajeli otrok, ki so tega najbolj potrebni.

Hitreje je treba reševati vprašanja na relaciji zaposlena ženska — materinstvo — družina. Pri tem mora biti izhodišče, da je materinstvo, kar pomeni tudi vzgojo in skrb za otroke ter načrtovanje družine, ter razvoj družbenih služb za pomoč družini in gospodinjstvu, del nalog, ki jih moramo v prihodnjem obdobju uspešneje reševati. Treba je popolneje zaščititi materinstvo, zlasti zaposlene žene. Pri financiranju tega naj pridejo bolj do veljave načela vzajemnosti in solidarnosti v delovnih organizacijah, interesnih skupnostih delovnih ljudi, kakor tudi v družbenopolitičnih skupnostih, ker je to družbeni interes.

4. Zveza komunistov se bo zavzemala, da se bo socialno varstvo — v okviru razvojne politike družbe in kot sestavni del vsesplošnih družbenoekonomskih odnosov — razvijalo v sistem organiziranih družbenih dejavnosti, ki so usmerjene v izpolnjevanje socialno varstvenih nalog družbe ter socialne varnosti delovnih ljudi in občanov. To je eden izmed pogojev za ekonomski in družbeni napredek.

S skladno družbeno akcijo se je treba odločneje zavzemati, da bodo delovni ljudje in občani postali nosilci politike razvoja in materialnih sredstev za socialno varstvo, in sicer na bazi solidarnosti. Z ekonomskim in družbenim razvojem je treba razvijati različne oblike socialnega varstva, povečevati materialno podlago, razvijati ustanove in kadre na podlagi dolgoročnih načrtov in razvojnih programov.

5. Zveza komunistov se bo zavzemala za to, da bodo stabilno ter na trajnejši podlagi zajamčene borčevske in invalidske pravice ter varstvo. Temeljne pravice borcev NOB je treba urejati enako za vse borce.

V.

Samoupravni družbeni odnosi v proizvodnji in delitvi postajajo temelj razvoja političnega sistema in političnih odnosov, ki naj zagotovijo realne možnosti, da bodo interesi družbenega dela prevladujoče vplivali na vse ravni samoupravnega in političnega odločanja. Nadaljnji razvoj neposredne socialistične demokracije je mogoče uresničevati samo v nenehnem idejno-političnem boju in akciji v vseh delih in strukturah družbe. V zvezi s tem poudarja deveti kongres pomen naslednjih vprašanj in stališč za idejno-politično delovanje Zveze komunistov.

1. Nujno je treba okrepiti prizadevanja, da postane interes samoupravnega združenega dela odločujoča gibalna sila vsega političnega sistema, ki se mora vse bolj otesati elementov partijsko-politične reprezentance. S tem bodo uspešno spodbujene težnje po osamosvajanju mehanizmov in nosilcev oblasti v silo nad združenim delom.

2. V skladu s spremembami v temeljnem produkcijskem odnosu je treba nenehno injicirati in aktivno podpirati vsa prizadevanja, ki vodijo k razvijanju novih oblik povezovanja nacij oziroma republik na temeljih kar največje enakopravnosti narodov in narodnosti, k odpravljanju zaprek in nedoslednosti na tej poti z odločnim zatiranjem vseh nacionalističnih — hegemonističnih in separatističnih teženj.

3. Podpirati in usmerjati je treba aktivnost v smeri razvijanja takih institucionalnih oblik in sistemov odnosov, v katerih bodo družbene odločitve in politika odsevali sintezo ustvarjalne prakse, interesov združenega dela in rezultatov znanstvenega spoznanja ter napredne družbene misli. V takem sistemu družbenih odnosov se bo družbena kritika usmerjala in se obvezovala za prevzemanje odgovornosti v odločanju o vprašanjih, ki nastajajo, da bi se tako vse bolj spreminjala v gibalno silo, v ustvarjalno in učinkovito družbeno akcijo.

4. Člani organizacije in forumi Zveze komunistov so se dolžni vztrajno boriti za to, da bo demokratizacija političnega odločanja zagotovila višjo stopnjo učinkovitosti ter krepitev osebne in kolektivne politične odgovornosti v uresničevanju sprejetih koncepcij, programov in sklepov. S ciljem, da bi krepili politično odgovornost, šteje deveti kongres ZKJ za potrebno:

Da so politični organi in njihovi člani, ki jim je zapuano izvajanje politike, tudi sami nosilci ustreznih političnih koncepcij ter da so pripravljene prevzeti osebno in kolektivno politično odgovornost za rezultate te politike v celoti;

da v praksi bolj dosledno uresničujemo sprejeta načela o tem, da imajo politični, izvršni in upravni organi potrebna samostojnost in nujna pooblastila za avtonomno delo, da bi lahko v okviru svojih funkcij na podlagi lastne odgovornosti pravočasno sprejemali ukrepe za izvajanje politike;

da se na vseh področjih in ravneh družbenega odločanja izoblikuje postopek za določanje politične odgovornosti organov, ki odločajo, ter nosilcev odgovornih funkcij;

da se politična odgovornost nosilcev javnih funkcij jasno razločuje od moralno politične integritete njihovih osebnosti in subjektivno poštenega odnosa do življenjskih interesov socialistične skupnosti;

da se osebna in kolektivna odgovornost političnih, izvršnih in upravnih organov ustrezno odrazi v razvijanju demokratične vsebine in v uporabi institucije odpoklica in ostavke.

5. S svojim trajno aktivnim odnosom, delovanjem in idejno-političnim vplivom se bo Zveza komunistov odločno zavzemala za to, da se zagotovi revolucionarni značaj obla-

sti delavskega razreda in delovnih ljudi in krepitev vseh dejavnikov, ki zagotavljajo stabilnost naše samoupravne socialistične družbe; da se učinkovito zatrejo vsi poskusi, ki bi hoteli spodriniti in ogroziti pridobitve revolucije, temelje socialističnega samoupravljanja sistema, neodvisnost in integriteto jugoslovanske socialistične skupnosti.

6. Z uresničevanjem družbene in gospodarske reforme so se bolj jasno in bolj odkrito pokazali in zaostrili obstoječa protislovja v družbi ter intenzivno politično in idejno vrenje. V vse bolj demokratičnih družbenih odnosih se svobodno izražajo in konfrontirajo protislovni interesi vseh delov družbe, različne težnje, različni pritiski in oblike nezadovoljstva.

Zato je treba nujno razvijati take organizacijske oblike in metode družbenega vpliva na družbenoekonomski razvoj, ki bodo omogočali reševanje teh nasprotij s stališča krepitve samoupravnih odnosov.

V vse bolj zamotanem političnem in idejnem življenju je nujno, da Zveza komunistov pravočasno odgovori na nova vprašanja, ki jih odkriva samoupravna družbena praksa, da stalno razvija in kar najbolj učinkovito uresničuje svojo idejno-politično podlago, da v vsakem družbenem okolju in življenjski situaciji jasno definira svojo idejno-politično pozicijo, da aktivno podpira vse impulze, interese, zahteve in iniciative, ki vodijo k hitrejšemu uresničevanju sprejete orientacije. Izkušnje iz preteklih let potrjujejo spoznanje, da ustvarja sleherno zaostajanje v razjasnjevanju in reševanju nasprotij v družbi in v definiranju stališč ZKJ ter drugih družbenopolitičnih organizacij ugodna tla za omahovanja in dezorientacijo, za politične napetosti in konflikte.

Hkrati narašča potreba, da Zveza komunistov odkriva in odnosov ali ki vlečejo nazaj — k preživelim oblikam v družbi, da se jasno omeji in zoperstavi pogledom, akcijam in pritiskom, ki težijo h konserviranju danega stanja in odnosov, ali ki vlečejo nazaj — k preživelim oblikam političnega življenja, k restavraciji državno birokratskega ali tehnokratskega absolutizma. Jasno razmejevanje idejno-političnih front je tembolj nujno, ker se konservativno birokratske in druge reakcionarne ideologije in politične struje, ki se poskušajo rehabilitirati, pogosto skrivajo za demokratičnimi in protibirokratskimi gesli.

Nedemokratične in protisamoupravljaljske težnje se izražajo zlasti:

v poskusih, da se obdrži nedemokratična praksa v odločanju in da se za formaliziranimi samoupravnimi oblikami vzdržuje ali vzpostavlja monopol upravljanja posameznih tehnobirokratskih in drugih ožjih interesnih skupin;

v poskusih idealizacije in konserviranja dosežene stopnje razvoja samoupravnih družbenih odnosov;

v zahtevah, da se — v imenu »kar največje« demokracije — organizirane socialistične sile, predvsem Zveze komunistov obvežejo, da bodo »nevtralne« in da se izključijo iz procesa samoupravnega političnega odločanja;

v poskusih, da se razvrednotijo demokratične institucije, politične organizacije in forumi kot dozdevno birokratske strukture in da se boj zoper birokratizacijo upravljaljskih funkcij, ki je potreben, zamenja z bojem proti tem funkcijam in njihovim nosilcem;

v težnjah po partijsko političnem predstavniškem pluralizmu, ki bi v naših družbenih razmerah pomenil vzdrževanje in obnavljanje birokratskih, monopolističnih centrov moči in klikaškega boja skupin v nasprotju z interesi družbenega dela in neposredne socialistične demokracije;

v svojevrstnem ultraveličarskem radikalizmu, ki postavlja nasproti demokratičnim institucijam in organiziranim oblikam političnega delovanja politično spontanost, ki izraža zahteve, da naj se zavestno obidejo oblike samoupravljanja in politične organizacije družbe, ki zahteva in ki hoče uveljaviti kot načelo prosto delovanje raznih skupin za »neposredni pritisk«, kar bi vodilo k rušenju sistema demokracije.

Skupaj z združenimi proizvajalci in na čelu njihove družbene akcije se bo Zveza komunistov vztrajno in brezkompromisno borila proti takim tendencam, ki se skrivajo v idejnem horizontu družbe zasebnega in državnega lastništva in vseh oblik odporov tistih družbenih sil, ki težijo, da bi ohranile ali ponovno osvojile neke pozicije družbene moči in vpliva, ki temelji na podrejenem položaju družbenega dela.

VI.

Za nadaljnji razvoj družbenopolitičnih skupnosti ima izreden pomen vztrajna in dosledna družbenopolitična akcija Zveze komunistov in vseh socialističnih sil za to, da bi se razvijale kot samoupravne družbene skupnosti, kot oblike združevanja in povezovanja delovnih ljudi, ki na podlagi demokratičnega usklajevanja interesov skupno upravljajo pogoje svojega življenja, dela in razvoja. Zato, da bi nenehno krepili vpliv združenega dela na opravljanje vseh funkcij upravljanja s skupnimi družbenimi posli, sta nujna nadaljna deetatzacija družbenopolitičnih skupnosti in odločnejše premagovanje ostankov elementov državnolastniškega monopola v njihovi poziciji.

1. Vse bolj pomembna je vloga družbenopolitičnih skupnosti pri zagotavljanju stabilnosti za nemoteno funk-

cioniranje vseh subjektov samoupravljanja, kakor tudi pri ustvarjanju splošnih možnosti za razvoj gospodarskih in drugih družbenih dejavnosti in za zadovoljevanje skupnih potreb občanov na podlagi njihove neposredne udeležbe v odločanju.

Nujno je treba graditi tak sistem odnosov, v katerih bodo samoupravne asociacije združenega dela in ožje družbenopolitične skupnosti aktivno in neposredno sodelovale v pripravljanju in sprejemanju sklepov ter oblikovanju politike širših družbenopolitičnih skupnosti in ki bodo s samim tem prevzemale odgovornost za odločitve in rezultate.

S tem, da uresničujejo sintezo samoupravne organizacije upravljanja družbenih poslov z neogibno potrebnimi elementi državnosti, imajo družbenopolitične skupnosti vse bolj pomembno funkcijo v spodbujanju in razvijanju neposrednega dela in samoupravnega združevanja. S tem bo področje družbenega odločanja in reguliranja družbenih odnosov omejeno na dejanske družbene potrebe.

Zveza komunistov se upira vsem težnjam, da bi se posamezne družbenopolitične skupnosti spremenile v zaprte strukture, ki bi v imenu partikularistično razumljenih ožjih interesov preprečevale procese povezovanja in sodelovanja na širših območjih. Zveza komunistov se bori za dosledno uresničevanje načela, da samoupravnemu sodelovanju v vseh oblikah gospodarskega, kulturnega in družbenega življenja ne sme biti vsiljena nobena administrativno teritorialna bariera, kakor tudi da integracija ne more in ne sme biti rezultat kakršnegakoli političnega ali administrativnega pritiska.

2. Zveza komunistov izhaja iz spoznanja, da sta razvoj vsega sistema socialističnega samoupravljanja in stabilnost demokratičnih odnosov v vsej družbi bistveno odvisna od hitrejšega razvijanja samoupravnih družbenih odnosov v občini kot temeljni družbenopolitični skupnosti. Zato bo Zveza komunistov usmerila svojo idejno-politično akcijo k odpravljanju vzrokov, ki so privedli do zaostajanja razvoja samoupravnih družbenih odnosov v občinah za potrebami in možnostmi, ki jih ustvarjata gospodarska in družbena reforma. Sprememba sedanjega položaja in razvijanje funkcije občine morata zagotoviti vsebinsko bogatitev odnosov samoupravljanja in neposredne socialistične demokracije. S tem ciljem se bo Zveza komunistov zavzemala za:

— samostojno in stabilno materialno bazo samoupravljanja v občini in za ustvarjanje širšega temelja samoorganiziranja in normativne dejavnosti v njej;

— krepitev vpliva občine na formiranje materialnega temelja in programiranja dejavnosti širših družbenopolitičnih skupnosti;

— demokratizacijo procesov odločanja v občini; za demokratično odločanje in širšo uporabo različnih oblik udeležbe združenih proizvajalcev in občanov v oblikovanju sredstev, ki so namenjena iz njihovega dohodka za družbene službe in splošno družbene potrebe ter krepitev njihovega neposrednega vpliva na določanje namena in načina uporabe teh sredstev;

— krepitev vloge in spreminjanje občinskih skupščin v mesta demokratičnega dogovarjanja občanov, njihovih samoupravnih in družbenopolitičnih asociacij in družbenopolitičnih organizacij;

— razvijanje krajevnih skupnosti in krepitev njihove materialne baze, da bi se usposobile za čimbolj uspešno sodelovanje pri reševanju socialnih, kulturnih in drugih osnovnih potreb delovnega človeka in družine.

3. Zveza komunistov se bo borila za:

— dosledno uresničevanje z ustavo določene koncepcije federacije kot zvezne države in najširše družbenopolitične, samoupravne skupnosti vseh delovnih ljudi in občanov, ki prek nje zagotavljajo opravljanje skupnih poslov in uresničevanje skupnih interesov;

— krepitev vloge, samostojnosti in odgovornosti republik za nadaljnje razvijanje takega sistema odnosov, ki zagotavljajo njihovo enakopravno in demokratično dogovarjanje ter usklajevanje interesov v okviru jugoslovanske federacije in ki onemogočajo kakršnokoli majorizacijo;

— razvijanje realnih možnosti in takih odnosov, ki zagotavljajo krepitev nenehnega in učinkovitega vpliva samoupravne družbene baze na usmerjenost, vsebino in način dela vseh političnih forumov, organov in institucij v republikah in federaciji;

— premagovanje vzrokov in virov, ki podpirajo ali obnavljajo centralizem in birokratizem v zveznih organih in institucijah in hkrati za nasprotovanje vsem tistim akcijam, ki pomenijo slabitev federacije in njenih institucij pri opravljanju poslov in odgovornosti, ki jih — v okviru svojih funkcij in na podlagi demokratičnega sporazumevanja — opravljajo v interesu vseh narodov in narodnosti, vseh delovnih ljudi in občanov.

4. Ko krepí svoj vpliv in aktivnost v zvezi z razvijanjem skupščin kot enega od dejavnikov samoupravne integracije družbe in oblike oblasti delavskega razreda in oblasti, se bo Zveza komunistov s svojimi člani zavzemala:

— za tako graditev njihovih struktur, ki morajo vse bolj izhajati iz samoupravne družbene osnove ter s svojo sestavo in načinom dela zagotavljati kvalificirane demokratične razprave in smotrne družbene odločitve na temeljih svobodnega soočenja in demokratičnega usklajevanja interesov različnih področij družbenega dela in oblik družbenega življenja;

— za stalno in neposredno delovno povezovanje skupščin z vsem mehanizmom družbenega samoupravljanja, z delovnimi organizacijami in širšimi samoupravnimi asociacijami organizacijami ter z združenji občanov in znanstvenimi in strokovnimi institucijami.

5. Učinkovito uresničevanje nujnih funkcij oblasti je pomemben pogoj za zagotavljanje temeljev našega ustavnega sistema in svobodnega socialističnega razvoja, za stabilnost socialističnih samoupravnih družbenih odnosov in za uspešno funkcioniranje vseh demokratičnih institucij. Zato se bo Zveza komunistov zavzemala:

— za doslednejše izvajanje načela ustavnosti in zakonitosti v vsem družbenem življenju, za nadaljnjo graditev pravnega sistema in njegovo usklajevanje s samoupravnim razvojem družbe, za krepitev njegove stabilnosti, kar je prvi pogoj za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov v družbi;

— za čimbolj natančno določanje in učinkovito uresničevanje funkcij, pristojnosti in konkretne odgovornosti vseh organov in institucij, ki je od njihovega delovanja odvisno uveljavljanje socialistične zakonitosti, dosledno izvajanje in polno spoštovanje zakonskih predpisov, krepitev pravne varnosti in položaja občanov, delovnih organizacij in drugih samoupravnih asociacij, varovanje družbenega in osebnega premoženja;

— za usposabljanje upravnih organov na vseh ravneh, zlasti inšpekcij, kakor tudi pravosodnih organov ter organov javne in državne varnosti; za njihovo učinkovito funkcioniranje v okviru njihovih pristojnosti;

— za krepitev vloge skupščin v definiranju konkretne politike na tem področju in nalog teh organov, za zagotavljanje stalne družbene kontrole nad njihovim delom.

VII.

Razdobje po osmem kongresu ZKJ označuje — zlasti z uresničevanjem reforme — prelomnico v deatizaciji družbenih odnosov. S tem se ustvarjajo pogoji za nadaljnji razvoj nacionalnih odnosov na temeljih enakopravnosti.

Dejanska svoboda, suverenost in enakopravnost narodov temelji na ekonomskem in družbenem položaju delovnega človeka. In obratno: družbeni položaj delovnega človeka ne more dobiti socialistične vsebine brez uresničevanja svobode, suverenosti narodov.

1. Samoupravljanje in delitev po rezultatih dela ter tržni značaj gospodarstva, na katerih temeljijo in se razvijajo mednarodni odnosi v socialistični Jugoslaviji — vse to zagotavlja tudi posebne ekonomske interese nacionalnih skupnosti in enotnosti jugoslovanskega gospodarstva, druž-

benoekonomskega in političnega sistema, kakor tudi vse globljo integracijo in združevanje naporov vseh narodov in narodnosti jugoslovanske skupnosti pri razvijanju materialnega temelja družbenega dela. Nacionalne oz. republiške in pokrajinske skupnosti postajajo družbene samoupravne skupnosti, ki svoje skupne interese, zlasti pa ekonomske, uresničujejo v skladu z ustavo, sklepi predstavniških teles in drugih organov federacije oz. z neposrednim dogovarjanjem, toda na temelju enakopravnosti vseh narodov in narodnosti, njihovega medsebojnega sodelovanja in socialistične solidarnosti.

Problemi mednacionalnih odnosov se dalje uspešno rešujejo tako, da se delovni človek in ves sistem samoupravljanja usposabljata za nadaljnje razvijanje vseh procesov svobodnega in vse globljega povezovanja, združevanja in integriranja družbene skupnosti na vseh področjih njene eksistence.

2. Od značaja delitve, od narave produkcijskih in družbenoekonomskih odnosov sploh so odvisni tudi nacionalni odnosi.

Zakoni in nasprotja blagovne proizvodnje imajo določene reperkusije na gibanja presežkov dela, s tem pa tudi na ekonomske odnose delovnih in družbenih skupnosti, vključujoč tudi odnose med nacijami oz. republikami in pokrajinami. Stihijski vpliv teh protislovij bi utegnil voditi k zaostrovanju problemov mednacionalnih odnosov. Zato socialistične družbene skupnosti ni mogoče prepustiti stihijskim gibanjem, ampak mora postati zavesten usmerjač dejavnik, ki ne zanemarja ekonomskih zakonitosti in nasprotij, temveč išče v skladu z njim najnaprednejše rešitve za vsa odprta vprašanja mednacionalnih odnosov.

Vpliv teh dejavnikov je zlasti pomemben v takih večnacionalnih skupnostih, v katerih obstajajo globoke razlike v ekonomskem ploščaju narodov in narodnosti.

V današnjih materialnih in družbenih razmerah ni mogoče povsem premagati nasprotij nacionalnih interesov v ekonomskih odnosih. Njihovo demokratično reševanje je mogoče uresničiti le s kar največjim spoštovanjem zakonov blagovne proizvodnje ob istočasnem razvijanju socialističnih proizvodnih odnosov in delitve po delu, kakor tudi nujnega mehanizma zavestnih ekonomskih intervencij družbenopolitične skupnosti na bazi svobodnega in enakopravnega samoupravnega dogovarjanja.

V ta namen razpolagajo družbenopolitične skupnosti, vključno s federacijo, z določenimi sredstvi za odgovarjajoče ekonomske intervencije. Pri tem morajo biti oblike in metode zatiranja monopolističnega prilaščanja presežkov dela čimbolj konkretne in neposredne. Kadar pa tega — glede na naravo ekonomskih odnosov — ni mogoče uresničiti, je treba z ustreznimi planskimi ekonomskimi intervencijami

zagotoviti usklajen razvoj vseh nacionalnih skupnosti v skladu z njihovimi realnimi razvojnimi potenciali in delovnimi učinki, prav tako pa tudi s skupnim interesom optimalnega in harmoničnega razvoja ekonomske in družbene celote naše skupnosti.

3. Zveza komunistov poudarja, da je potreben doslednejši idejni in politični obračun z vsemi oblikami velikodržavnih unitarističnih tendenc, kakor tudi z vsemi pojavi nacionalističnega partikularizma, izolacionizma in separatizma.

Nacionalistični elementi stopajo v vseh naših nacionalnih okoljih bolj odkrito in agresivno v politične akcije. Socialistične sile naše družbe ne smejo podcenjevati akcij nacionalistov in šovinistov, zakaj to bi utegnilo imeti resne negativne posledice za razvoj naših narodov in narodnosti. Boj proti nacionalizmu bo tembolj učinkovit, če bomo v tem boju enotni, če ga bo vsakdo — zlasti pa komunisti v svojih lastnih vrstah — bojeval predvsem v lastnem nacionalnem okolju.

Komunisti so dolžni s svojim delovanjem vzpodbujati mednacionalno povezovanje v ekonomskem, družbenem in kulturnem pogledu. K temu mora prispevati sodelovanje med republikami na vseh področjih, zlasti pa na področju kulture in izobraževanja, visokošolskih in znanstveno raziskovalnih ustanov. Temeljni pogoj za to je trdno spoštovanje nacionalne suverenosti in enakopravnosti. Celota političnega sistema, zlasti skupščinski sistem, struktura in funkcioniranje zvezne skupščine — vse to ima cilj, da pridejo do izraza prav taki odnosi. Najnovejše ustavnne spremembe pomenijo nov korak in prispevek v tej smeri.

4. Zveza komunistov se zavzema za dosledno uresničevanje pravic narodov in narodnosti, da svobodno razvijajo svojo kulturno in znanstveno ustvarjalnost. Zato je Zveza komunistov odločno proti kakršnim koli težnjam in pojavom nacionalnega supremata na področju kulture.

Komunisti se zavzemajo za kritičen, marksističen odnos do vsake nacionalne kulturne dediščine in ustvarjalnosti, kakor tudi do zgodovine narodov sploh, ter za njihovo objektivno vrednotenje. To je imanentna potreba vsestranskega kulturnega in družbenega napredka vsakega naroda in narodnosti, potreba boja proti nacionalističnim in šovinističnim pojavom v kulturnem življenju, ki onemogočajo zблиževanje narodov in narodnosti.

Zaradi tega so nujna znanstvena raziskovanja in znanstvena spoznanja o procesih ustvarjanja in razvijanja nacionalne zavesti ter o resničnih gibanjih v mednacionalnih odnosih.

Prizadevanja Zveze komunistov, da bi v vsaki družbenopolitični skupnosti mešane nacionalne sestave dosledno spoštovali enakopravnost jezikov, ki jih govore narodi in

narodnosti ter skupnosti — in sicer ne le v šolah in držav-
nih ter družbenih inštitucijah, ampak tudi v javnem življe-
nju sploh — so obrodila pomembne rezultate. V zadnjem
času so glede tega doseženi novi pomembni uspehi. Komu-
nisti se bodo uprli vsem poskusom politične zlorabe prob-
lema jezika v nacionalistične in šovinistične namene. Zveza
komunistov se bo bojevala za nadaljnje poglobljanje brat-
stva in enostnosti in za razvijanje jugoslovanskega sociali-
stičnega patriotizma, prav tako pa tudi internacionalistične
zavesti o pripadnosti k socialistični skupnosti delovnih
ljudi SFRJ.

5. S tem da se razvijajo narodnosti kot enakopraven
dejavnik v ekonomskem, družbenopolitičnem in kulturnem
življenju naše socialistične skupnosti, razvijajo svojo na-
cionalno individualnost in prispevajo k trajnemu povezo-
vanju in sodelovanju med narodi.

Zveza komunistov iz načelnih razlogov odločno naspro-
tuje vsaki težnji, da bi na tak ali drugačen način, odprto
ali prikrito, postavili problem enakopravnosti narodnosti
v naši skupnosti kot problem njihovega posebnega držav-
nega konstituiranja, ustvarjanja njihovih republik.

Razvoj samoupravnih odnosov in neposredne demokra-
cije kot okvira za razreševanje družbenih protislovij socia-
lizma predstavlja pot za nadaljnjo vsestransko in polnejšo
uveljavitev narodnosti. Zveza komunistov si je trajno pri-
zadevala za enakopravnost narodnosti. Vzporedno s sploš-
nim razvojem socialističnih družbenih odnosov so tudi
glede tega doseženi vse pomembnejši rezultati. Gosopdarski
in splošen družbeni razvoj države omogočata nadaljnjo
krepitev osnov za enakopravni položaj narodnosti.

Narodnosti bodo postale toliko bolj angažiran in ena-
kopraven dejavnik razvoja naše socialistične skupnosti,
kolikor bolj bodo v njej zagotovljeni tudi pogoji za svo-
boden razvoj njihovih nacionalnih kultur in ustvarjalnosti,
za enakopraven položaj njihovih jezikov v vseh družbeno-
političnih skupnostih, v katerih žive, ter za pospeševanje
komunikacij s kulturnimi in družbenimi stvaritvami njih-
vih nacionalnih matic.

Takšna politika do narodnosti močno prispeva k vse-
stranskemu razvoju enakopravnega in miroljubnega sode-
lovanja naše skupnosti z drugimi narodi in državami.

VIII.

Deveti kongres izhaja od spoznanja, ki je bilo potrjeno
v praksi, da je nadaljnji razvoj in polnejše uresničevanje
funkcije Socialistične zveze življenjsko vprašanje nepo-
sredne socialistične demokracije eden izmed bistvenih po-
gojev za krepitev sposobnosti in učinkovitosti našega po-

litičnega sistema v demokratičnem premagovanju družbenih nasprotij. Vsebinsko bogatenje dejavnosti Socialistične zveze je posebnega pomena za vsebinsko reorganizacijo Zveze komunistov, za uveljavitev njene nove družbene pozicije in vloge v samoupravljalški družbi. Socialistična zveza je v sodobnih razmerah bolj kot doslej eno izmed poglobitnih področij idejno-političnega boja komunistov za socialistično smer ter vsebino družbenih gibanj. Izhajajoč od tega bodo Zveza komunistov in njeni člani usmerili svojo idejno-politično dejavnost v naslednje:

1. Nujno je bolj dosledno oblikovati prakso, da bi razpravljali o poglobitnih vprašanjih političnega življenja v okviru Socialistične zveze, kjer naj se svobodno izražajo ter usklajujejo različni interesi in pojmovanja; v njej naj se bije demokratičen boj za iskanje in sprejemanje družbeno najoptimalnejših in najbolj naprednih rešitev pri razreševanju družbenih protislovij.

2. Zanimanje občanov za aktivno sodelovanje v Socialistični zvezi se bo krepilo v taki meri, v kakršni se razvija njena sposobnost, da v različnih oblikah svoje organizirane dejavnosti uspešno sintetizira aktualna družbenopolitična vprašanja, da da mnenjem, ki so izražena in ovrednotena v demokratični razpravi, akcijsko obliko, da jih spremeni v realne predloge, namenjene ustreznim družbenim organom, in da razvije široko družbeno akcijo, da bi čim učinkoviteje uresničili demokratične dogovore.

3. Krepitev vloge, samostojnosti in odgovornosti Socialistične zveze je bistveno odvisna od angažiranosti komunistov v njej, od njihove neposredne odgovornosti pred članstvom in forumi te organizacije, od preseganja prakse, ki je še vedno prisotna, da se v organizacijah Zveze komunistov zapirajo mnogi pomembni problemi in razprave — ter od nadaljnje demokratizacije družbenega položaja Zveze komunistov.

4. Komunisti si bodo dosledno prizadevali, da bi se Socialistična zveza v polni meri uveljavila kot temeljni politični organizator in nosilec volilnega procesa. To omogoča, da so v vse faze pripravljanja volitev vključeni vsi dejavniki demokratične in samoupravne organizacije družbe. Tako bodo dobile volitve najširšo demokratično podlago, postale bodo rezultat politične akcije delovnih ljudi in oblika njihovega samoupravnega dogovora. Takšna vloga Socialistične zveze pri volitvah ter intenzivno idejno-politično delovanje komunistov v teh okvirih omogočajo uspešno preprečevanje nenačelne, klikaške borbe posameznikov in skupin za oblast, preprečuje korteštvo, demagogijo in politični karizem.

5. V okviru Socialistične zveze in vseh družbenopolitičnih organizacij, v delovnih skupnostih in vseh oblikah ne-

posredne socialistične demokracije se bodo komunisti zavzeli, da bo vse večja vloga žensk v družbenoekonomskem in političnem življenju dobila ustrezno veljavo v tem, da bodo ženske bolj sodelovale v samoupravnem in političnem odločanju. Ker se kažejo težnje stagnacije pa tudi ker upada sodelovanje žensk v samoupravnih organih, predstavniških telesih in forumih družbenopolitičnih organizacij, bo Zveza komunistov ugotovila vzroke takšnega stanja in aktivno vplivala, da se bo čimprej spremenilo. Ženska naj zavzame čimbolj enakopravno mesto v delovnih in družbenopolitičnih skupnostih, v družbenopolitičnih organizacijah in vseh oblikah družbenega življenja.

IX.

Deveti kongres ugotavlja, da se v sedanjih razmerah vsebinsko bogati družbena funkcija in dejavnost sindikatov kot sestavnega dela političnega sistema ter nosilca skupnih interesov in povezanosti delovnih ljudi v boju za nadaljnji razvoj socialistične samoupravljalvske družbe, za krepitev njene gmotne osnove, zavesti in solidarnosti delovnih ljudi, s tem pa tudi za družbenoekonomski položaj delovnega človeka.

Za dejavnost komunistov v sindikatih so velikega pomena zlasti naslednja vprašanja:

1. Vse pomembnejša je vloga sindikatov v razvijanju materialne osnove družbe in samoupravljanja v delovnih in širših asociacijah ter družbenopolitičnih skupnostih ter v oblikovanju družbene politike od delovne organizacije do federacije; v demokratičnem usklajevanju interesov in razreševanju nasprotij v samem delavskem razredu in med delovnimi ljudmi na vseh področjih dela z namenom, da prevlada in zmaga tisto, kar je progresivno v povezovanju vseh delov delavskega razreda in kar prispeva k njenemu integriranju v celoti družbenih odnosov samoupravne socialistične skupnosti.

2. Komunisti si bodo s svojim idejno-političnim vplivom in močnejšim družbenim delovanjem prizadevali, da bodo sindikati nadalje razvijali svojo vlogo kot pobudnik in aktiven dejavnik v procesih samoupravnega in družbenega dogovarjanja in odločanja. S tem bodo prevzeli nase, skupno z drugimi družbenimi dejavniki, pomemben del družbene odgovornosti v vseh fazah teh procesov.

3. Komunisti bodo s svojim neposrednim sodelovanjem prispevali k uspešnemu izvajanju tistih družbenih dejavnosti sindikatov, in sicer v sodelovanju z drugimi družbenimi dejavniki, ki so usmerjeni v spoštovanje in zaščito samoupravnih pravic delovnih ljudi ter krepitev varnosti

in stalnosti njihovega družbenoekonomskega položaja v združenem delu. To pa se uresničuje zlasti: z aktivno vlogo sindikatov pri vseh vprašanjih, ki so v zvezi z hitrejšim materialnim razvojem, družbeno delitvijo in uresničitvijo načela delitve po rezultatih dela; s prizadevanjem za dvig življenjske ravni delovnih ljudi; z organizirano družbeno akcijo, ki bo zagotovila raven in hitrost zadovoljevanja osnovnih potreb delovnega človeka (osebni dohodek, socialno in zdravstveno varstvo, izobraževanje itd.), ki ne smejo biti pod mejo, ki je dovoljena v danih razmerah, prav tako pa tudi z nasprotovanjem težnjam, da bi nizko produktivnost ali slabo poslovno sposobnost prevalili pretežno ali pa celo izključno na breme dohodka delavcev.

4. Komunisti bodo s svojim idejno-političnim delovanju izhajali od tega, da bodo družbene rešitve, ki jih predlagajo sindikati, temeljile na vsestranskem pregledu realnih možnosti družbe in posledic predloženih rešitev. Tako bodo sindikati in komunisti v njih prevzeli nase odgovornost pred delavskim razredom in drugimi delovnimi ljudmi, pred socialistično družbeno skupnostjo kot celoto, za družbene odločitve, za katere se bodo zavzemali in ki bi jih sprejeli na njihov predlog.

5. Zveza komunistov bo podpirala vse tiste akcije sindikatov, ki krepe razredno solidarnost, zasnovano na rezultatih dela in na samoupravljanju in ki nasprotujejo pojavom partikularizma, monopolizma, privilegijev ter poskusom, da bi vsilili egoistične interese.

6. Komunisti morajo s svojim neposrednim vključevanjem vsestransko podpirati aktivnost sindikatov glede polnejšega uveljavljanja vloge delovnih ljudi v samoupravljanju ter dviganju ravni njihove izobrazbe in kulture. To je eden izmed bistvenih pogojev, da bo samoupravljanje ekonomsko učinkovito, da bo zagotovilo vedno bolj humane družbene odnose ter da bo bogatilo človekovo osebnost.

X.

Program in akcija ZKJ za revolucionarno spremembo in razvoj samoupravnih socialističnih družbenih odnosov sta hkrati tudi podlaga, na kateri se angažirajo progresivne sile mladih generacij.

Zveza mladine, Zveza študentov in družbene organizacije, ki vključujejo mladino, so pomembne oblike družbenega in političnega organiziranja ter dejavnosti mladine pri izražanju in osmišljanju njenih avtentičnih interesov, pri krepitvi njene vloge kot družbenopolitičnega subjekta na vseh področjih družbenega življenja na podlagi programa razvoja samoupravnega socializma. Pomembno vlogo pa igrajo tudi pri socialistični vzgoji mladih generacij.

Zveza komunistov izhaja od spoznanja, da predstavlja krepitev ustvarjalne vloge in vpliva mladih generacij pri oblikovanju politike in pri urejanju družbenih zadev enega izmed najpomembnejših pogojev za kontinuiteto socialističnega gibanja ter za dinamiziranje razvoja samoupravljalne družbe. V takšnih družbenih razmerah bodo mladi ljudje z lastno aktivnostjo in delom stalno izboljševali tudi svoj družbeni položaj.

1. Organizacije in forumi Zveze komunistov bodo z vzpostavljanjem živih vezi z vsemi sloji mladine:

— razvijali politično občutljivost za nove potrebe, probleme in sodobno zanimanje mladih generacij ter bodo skupno z mladinskimi organizacijami in drugimi organiziranimi socialističnimi silami iskali odgovor na vprašanja, od rešitve katerih sta odvisni življenjska in delovna perspektiva ter uveljavitev mladih;

— analizirali bistvo in vzroke idejnih ter političnih vrenj med mladino;

— si prizadevali za vzpostavitev in ustalitev takih demokratičnih odnosov v samoupravnih in družbenopolitičnih organizacijah, ki bodo zagotovili čimbolj polno izražanje sposobnosti in ustvarjalnosti mladih generacij v družbenem delu in ustvarjanju;

— razvijali in usmerjali takšno družbeno akcijo, ki bo odpravljala sedanji monopol v kadrovski politiki;

8 nasprotovali povzročiteljem in nosilcem konservativnega in paternalističnega odnosa do mladine ter do drugih oblik birokratskega odpora proti njenemu neposrednemu vključevanju v proces samoupravnega in političnega odločanja ter proti vsakemu manipuliranju z mladino.

Zveza komunistov se bo s takšno idejno in politično akcijo znotraj samoupravnih organizmov, mladinskih in drugih družbenopolitičnih organizacij še bolj globoko ukoreninila med mladimi generacijami, postala bo dejavnik, ki bo določilno vplival na njihovo idejno usmeritev ter pomembno politično oporišče za njihovo družbeno uveljavitev v samoupravnih odnosih.

2. Z nadaljnim razvojem družbenopolitičnih odnosov je treba veliko bolj zagotoviti pogoje, da bodo progresivne težnje, resnični interesi, kritike in pobude mladih generacij neposredno in pravočasno prišle do mest samoupravnega in političnega odločanja, da bi se realno izrazile v akcijskih programih in sklepih samoupravnih in političnih organizmov, in sicer prek demokratičnih razprav. To se bo uresničilo z neposrednim vključevanjem mladine v vse oblike političnega življenja in samoupravnega odločanja. Glede tega ima Zveza komunistov v celoti — posebej pa komunisti, ki delajo med mladino — pomembno vlogo in obveznost. Zveza mladine, Zveza študentov in druge organizacije mladih

morajo s svojo celotno družbenopolitično in vzgojno dejavnostjo prispevati k vse širšim ustvarjalnim in odgovornim angažiranjem mladine v samoupravljanju.

Mladina prevzema družbeno odgovornost s svojim aktivnim sodelovanjem v procesu samoupravnega in političnega odločanja, začenši pri zborih delovnih ljudi in občanov, organih samoupravljanja v delovnih skupnostih in drugih oblikah neposredne demokracije, preko vseh družbenopolitičnih organizacij do predstavniških organov na vseh ravneh. Ta odgovornost bo odsevala v ustvarjalnem iskanju pozitivnih rešitev, v odkrivanju poti realnih možnosti in pravih sredstev, ki peljejo k družbenemu napredku.

3. Komunisti si prizadevajo za nadaljnjo reorganizacijo Zveze mladine, Zveze študentov in drugih družbenih organizacij mladih, ki morajo postati še bolj živa vez interesov in organiziranega delovanja mladine z vsemi samoupravnimi, političnimi strukturami družbe in še pomembnejši notranji dejavnik razvoja samoupravnih družbenih odnosov. To terja nadaljne premagovanje hierarhičnih odnosov ter forumskega načina dela v teh organizacijah.

Iz narave in razvoja tendenc samoupravnih, družbenopolitičnih odnosov izhaja in se vse bolj zrcali potreba po samostojnosti mladinskih organizacij pri urejanju notranjih odnosov, pri postavljanju in proučevanju družbenih in mladinskih vprašanj, pri definiranju odnosa do aktualnih problemov družbenega razvoja in družbene politike, pri oblikovanju programa in pri začenjanju akcij, s katerimi bi uresničili interese in stremljenja mladih ljudi. Samostojna pobuda in akcija mladinskih organizacij pri uresničevanju programa razvoja samoupravnega socializma predstavljata jez proti raznim težnjam birokratskega dirigiranja in varuštva.

Močnejše je treba podpreti usmeritev, da bo članstvo v specializiranih družbenih organizacijah, ki vključujejo mladino, uresničevalo odločilno vlogo pri urejanju vseh vprašanj notranjega življenja, aktivnosti in razvoja teh organizacij.

Zveza komunistov si bo prizadevala za krepitev materialne podlage mladinskih dejavnosti v skladu s sedanjo stopnjo materialnega razvoja družbe.

4. Komunisti si bodo prizadevali, da bo Socialistična zveza široko odprta za družbenopolitične pobude in dejavnost mladih, da bodo vsa njena organizacijska telesa postala mesto, kjer bodo na široko proučevali vprašanja, ki jih bo postavljala mladina in njene organizacije, ter da bodo akcijski programi Socialistične zveze določno izrazili upravičene zahteve mladih. Posebnega pomena je dejavnost mladine v Socialistični zvezi v vseh fazah volilnega postopka.

XI.

Z razvojem samoupravljanja in z demokratizacijo se je v družbi bistveno spremenil položaj sredstev javnih komunikacij in pogoji njihovega delovanja. Tisk, radio in televizija postajajo — osvobojeni dirigiranja in administrativnih spon — vse pomembnejša politična, idejna in kulturna žarišča ter vpliven dejavnik pri oblikovanju in uresničevanju družbene politike.

Sredstva javnih komunikacij s tem, ko se vsak dan obračajo na milijone občanov, neposredno sodelujejo pri konkretnem opredeljevanju, samoupravnem odločanju in pri družbenopolitični akciji delovnih ljudi. Televizija, radio in časopisi si pridobivajo veliko moč družbenega vpliva, s tem pa dobiva nove razsežnosti tudi njihova odgovornost. Vse sile in težnje, ki obstajajo v naši družbi, si žele pridobiti pozicije v tisku in drugih sredstvih javnega obveščanja, da bi se prek njih izrazile in uveljavile.

Na podlagi tega določa deveti kongres naslednje smeri idejno-političnega delovanja Zveze komunistov na tem področju:

1. Nujno je oblikovati novo vlogo in položaj sredstev javnih komunikacij v samoupravni družbi. Zato je potrebno razvijati take samoupravne odnose, ki bodo peljali k nadaljnjemu podružbljanju tiska, radia in televizije.

2. Demokratizacija položaja institucij javnih komunikacij ter njihova samostojnost pri opravljanju njihovih odgovornih funkcij bo tvorila zanesljivo podlago in perspektivo samo, če se bodo hkrati oblikovali odnosi polne politične in družbene odgovornosti za resničnost javne besede, za socialistično družbeno usmerjenost in demokratično kulturo v javnem dialogu, za širjenje in ustvarjanje resničnih vrednot na vseh področjih delovanja. Zato si bodo komunisti prizadevali, da bo imel vsak ustanovitelj javnih glasil, vsako uredništvo, urednik, sodelavec in vsi drugi družbeni subjekti, ki uporabljajo sredstva javnega obveščanja, v bistvu prav takšno družbenopolitično odgovornost za delo, kakor tudi vsak drug nosilec političnih in javnih funkcij.

3. Še slaba razvitost javnosti dela posameznih političnih, družbenih in samoupravnih dejavnikov zmanjšuje njihov vpliv na javno mnenje prek množičnih komunikacij. To negativno vpliva na tematsko usmerjenost in vsebino časopisov, radia in televizije. Zato si bo Zveza komunistov prizadevala za razvoj odgovornosti vseh virov informacij in za oblikovanje takšnih odnosov in ozračja, v katerem bodo časnikarji in drugi delavci v sredstvih javnih komunikacij nenehno v središču samoupravnih dogajanj in v procesu političnega odločanja.

4. S tem da Zveza komunistov menja težišče in sredstva svojega delovanja, vidi v televiziji, radiu in tisku zelo pomembno področje svoje idejne in politične dejavnosti in

svojega vpliva na usmeritev in vsebino samoupravne, družbene in kulturne akcije delovnih ljudi. Zato mora imeti Zveza komunistov nenehno aktiven odnos do vseh bistvenih vprašanj razvoja in podružbljanja teh sredstev ter do oblikovanja dejavnega socialističnega javnega mnenja o vseh pomembnih družbenih dogajanjih s stališča oblikovanja in uresničevanja svojega programa.

Zveza komunistov se bo dosledno držala svoje trdne usmeritve glede tega, da bodo sredstva javnih komunikacij služila resničnim in dolgoročnim interesom delavskega razreda, da bodo objektivno odsevala hotenja in potrebe vseh delov samoupravne družbe in da bodo s svojo celotno vsebino prispevala k stabilizaciji in nadaljnjemu razvoju samoupravnih odnosov. Glede tega imajo posebno pomembne obveznosti komunisti-časnikarji v sredstvih javnih komunikacij.

Zveza komunistov se bo hkrati energično bojevala proti vsaki težnji, da bi se posamezna sredstva javnih komunikacij izmaknila vplivu organiziranih socialističnih sil in se spremenila v monopol bodisi skupine ali avtonomnega v centra politične moči. Komunisti se bodo odločno postavili po robu poskusom posameznih skupin in klik, da bi te v sredstvih javnih komunikacij ustvarile svoje oporišče, prav tako pa tudi proti zlorabi javnih glasil za protisocialistično delovanje, za širjenje idejne in politične dezorientacije.

XII.

Zaščita teritorialne integritete, popolne politične in nacionalne suverenosti in neodvisnosti SFRJ in učinkovita obramba vsega tega so bistven pogoj lastnega, svobodnega, samoupravnega socialističnega razvoja naše dežele in prispevek k utrjevanju miru v tem delu sveta. Stališče Zveze komunistov Jugoslavije je, da je graditev sistema vseljidske obrambe edino mogoča in hkrati najučinkovitejša oblika organiziranja vseh sil družbe, da se uspešno upre vsakemu zunanjemu pritisku, da se brani pred agresijo iz kate-rekoli strani.

Graditev sistema vseljidske obrambe pomeni uresničevati idejo znanstvenega socializma o oboroženem ljudstvu v razmerah, ko postaja samoupravljanje vladajoči odnos v naši socialistični družbi in ko ni več realnih notranjih sil, ki bi ga lahko brez podpore fizične sile od zunaj resneje ogrozili.

Dosledno uresničevanje koncepta vseljidske obrambe sprošča in mobilizira veliko družbeno energijo in — z angažiranjem vseh družbenih subjektov z obiljem raznovrstnih oblik organiziranja in aktivnosti za odpor — omogoča, da se v službo obrambe dežele vključijo vse človeške, mate-

rialne in duhovne sile naše družbe in da se tako z ustrezno organizacijo, strategijo in taktiko zagotovijo objektivno neizčrpne možnosti odpora proti agresorju.

1. V svoji idejno-politični aktivnosti se bodo komunisti borili za to, da se bo v vseljudski obrambi do kraja izrazila samoupravljavska družbena bit delavskega razreda ter nacionalni in družbeni interesi vseh subjektov naše socialistične skupnosti.

Moč in vitalnost obrambe naše dežele sta odvisni od združenih naporov vse družbe, vseh delovnih ljudi, vseh narodov in narodnosti — vseh delovnih in družbenih organizacij ter družbenopolitičnih skupnosti. Njihova ustavna pravica in dolžnost je, da branijo neodvisnost in samoupravni socialistični sistem. Zato se bo ZKJ vztrajno borila, da se bo vseljudska obramba izoblikovala v enoten sistem, ki zajema politične, vojaške, ekonomske, moralne in psihološke priprave za obrambo in da se v njih angažirajo vsi naši razpoložljivi človeški in materialni viri.

2. Kongres poudarja politično vlogo Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, Zveze sindikatov Jugoslavije, Zveze združenj borcev NOV, Združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev, organizacij mlade generacije ter vseh drugih družbenih organizacij, društev in institucij, ki morajo s svojimi prizadevanji pomembno pomagati pri izdelavi idejne in družbenopolitične osnove ter uresničevati trajne naloge vseljudske obrambe.

Zveza komunistov Jugoslavije pripisuje poseben pomen pripravljanju mladih za sodelovanje pri obrambi dežele. Zveza mladine in druge družbene organizacije, ki zbirajo mlade ljudi, si močno prizadevajo krepiti borbeno pripravljenost mladih. Zveza komunistov bo aktivno podpirala vse take aktivnosti in pobude.

3. Doseženi rezultati in nadaljnji napor pri razvijanju bratstva in enotnosti, enakopravnosti in samoupravne samostojnosti narodov in narodnosti Jugoslavije so odločilen dejavnik obrambne sposobnosti naše družbene skupnosti.

Zveza komunistov razvija socialistični patriotizem in internacionalizem kot neusahljiv vir moralno politične enotnosti in trdnosti naše skupnosti po eni strani ter se nenehoma bori proti vsem pojavom nacionalizma in šovinizma po drugi strani, zato pa mora biti nosilka razvijanja borbenega duha in neomajnega prepričanja, da ni mogoče premagati oboroženega ljudstva, ki je enotno in odločeno braniti svojo svobodo, neodvisnost in suverenost ter svojo pot v socializem.

4. Kongres poudarja pomen zakona o narodni obrambi ter odgovornost komunistov, da ga bodo izvajali vsi samoupravni dejavniki družbe, predvsem pa skupščine.

Zveza komunistov se bo vztrajno borila za to, da bodo nenehoma in skrajno odgovorno potekale najširše priprave

za obrambo dežele pred slehernim napadalcem in da se bo vse prebivalstvo, sposobno za odpor, in vse materialne dobrine vključile v vseljidsko obrambo. Vsi državljani Jugoslavije, delovne in druge organizacije ter družbenopolitične skupnosti morajo postati dejanski in aktivni dejavniki, organizatorji ter izvrševalci ukrepov na področju narodne obrambe ter nosilci pravic in dolžnosti pri obrambi svobode in neodvisnosti svoje dežele.

5. Kongres poudarja vlogo in pomen, ki ga imata organiziranje in pripravljanje oboroženih sil, da bodo uspešno bile oboroženi boj proti vsakemu napadalcu. Nadaljnje formiranje oboroženih sil SFRJ — Jugoslovanske ljudske armade in oboroženih sestav teritorialne obrambe — mora temeljiti na znanstvenem preučevanju vseh dejavnikov sodobne vojne, kakor tudi na bogatih izkušnjah iz naše osvobodilne vojne in revolucije ter izkušnjah osvobodilnih, revolucionarnih in obrambnih vojn drugih narodov.

Jugoslovanska ljudska armada je zrasla iz ljudstva v narodnoosvobodilni vojni in revoluciji ter je bila v vseh fazah socialistične revolucije zanesljiva opora ljudstva in delavskega razreda za zaščito njegovih revolucionarnih pridobitev in socialističnega razvoja. Tudi danes je s svojimi moralno političnimi, strokovnimi, tehničnimi in splošno vojaškimi kvalitetami močan dejavnik vseljidske obrambe in je del oboroženega ljudstva. Naši delovni ljudje so najgloblje zainteresirani za to, da bo JLA tudi nadalje na ustrezni sodobni tehnično-tehnološki in organizacijski ravni, kakor to zahtevajo potrebe naše vseljidske obrambe in dovoljujejo naše realne možnosti.

Vodstva in organizacije Zveze komunistov v JLA se morajo tudi vnaprej vztrajno zavzemati, da se bo nadalje gradila borbena moč JLA v duhu koncepta vseljidske obrambe, da se bo operativna armada modernizirala na vseh področjih in integrirala v splošno obrambne napore družbe. S tega vidika je posebno pomembno razvijanje notranjih odnosov v armadi v skladu z bistvenimi vrednotami humanih, medčloveških odnosov v samoupravni socialistični družbi, da bo mogoče do kraja uveljaviti notranje ustvarjalne sile in realne vrednote ter učinkoviteje premagovati možne deformacije, ki so imanentne naravi vojaške subordinacije.

6. Sodobna vseljidska obramba zahteva tehnološko zapleteno organizacijo in ustrezno splošno, tehnično in vojaško strokovno znanje ter izobrazbo delovnih ljudi. Normalno je, da se vse družbene celice, ki se pojavljajo kot dejavnik obrambnega organiziranja dežele, opirajo v zvezi s tem na JLA in njene strokovne kadre.

7. Zveza komunistov podpira vsa konstruktivna prizadevanja, da se naše oborožene sile tehnično-tehnološko in organizacijsko izpopolnjujejo, hkrati pa se bo energično po-

stavljala po robu tehnokratsko-birokratskim tendencam in odporu proti konceptu vseljudske obrambe, ker to po svojem značaju pomeni spodkopavanje samoupravne osnove naše narodne obrambe ter slabi sile in čvrstost obrambne moči dežele. Sleherni poskus da bi birokratsko-tehnokratsko ločili armado od družbe, je treba v temelju zatreti.

8. Deveti kongres nalaga članom, organizacijam in vodstvom Zveze komunistov v delovnih organizacijah, družbenopolitičnih skupnostih v Jugoslovanski ljudski armadi, naj bodo z organiziranim idejno-političnim delom pobudniki za najširšo aktivnost, da bodo nadalje izdelali in izvajali koncepte vseljudske obrambe.

IX. kongres nalaga vsem komunistom nalogo, da zagotovijo s svojim idejno-političnim delom in vzgojnim vplivanjem, da bodo vsi delovni ljudje bolj budni do vsega, kar utegne oslabiliti našo obrambo sposobnost.

Ko sprejema IX. kongres to resolucijo, zaključuje:

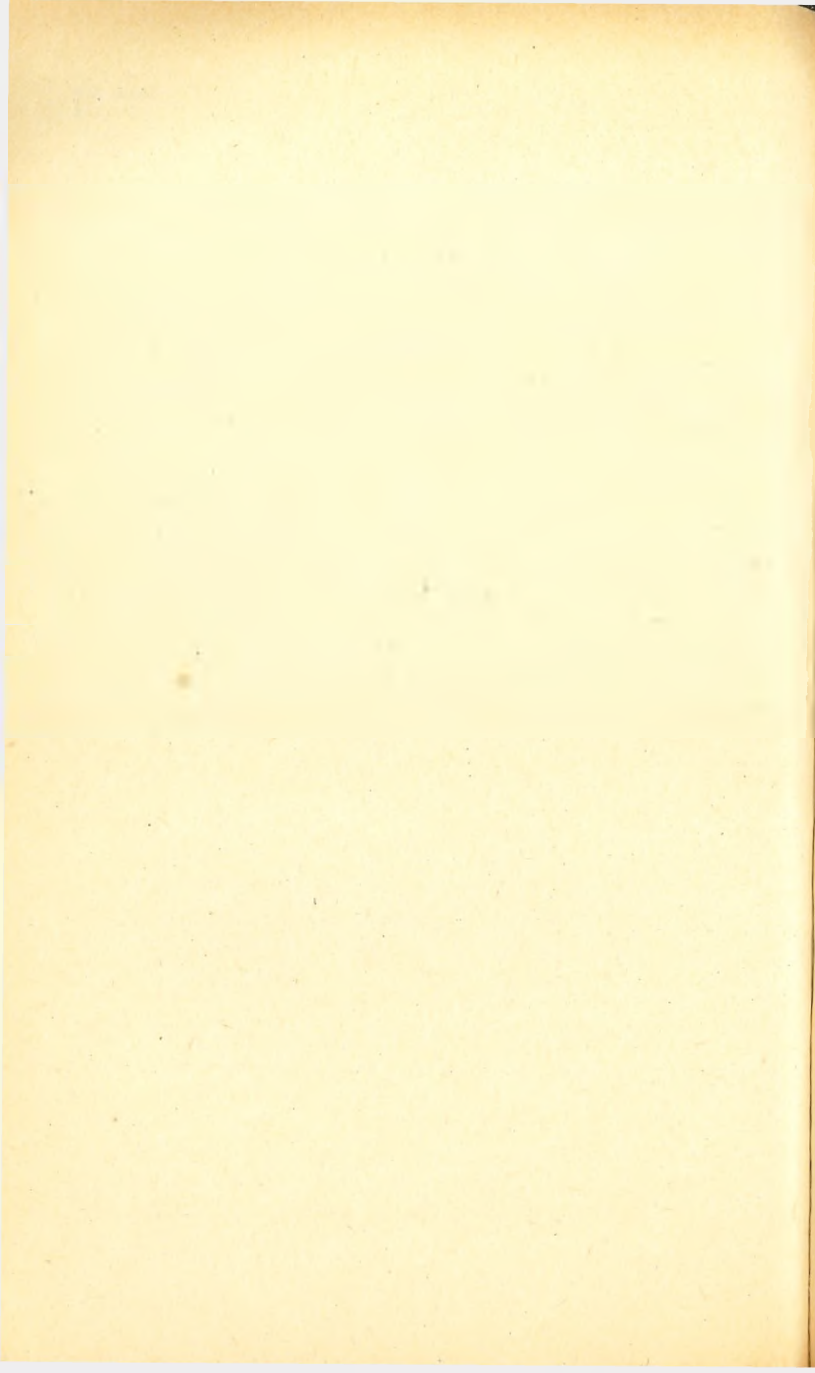
— da izhajajo vsi člani, organizacije in forumi Zveze komunistov pri svoji okrepljeni idejno-politični aktivnosti iz stališč, ki jih vsebuje ta resolucija, in da se odločno borijo za njihovo ustvarjalno obdelavo in dosledno izvajanje v samoupravnih skupnostih, družbenopolitičnih organizacijah, v predstavniških organih in drugih demokratskih ustanovah;

— da izdela predsedstvo ZKJ na idejno-politični osnovi te resolucije program svojega delovanja, s katerim naj se zagotovi konkretizacija teh stališč ter enotna učinkovita akcija vse Zveze komunistov pri njih izvajanju;

— da se nadaljuje in intenzivira razčiščevanje pogledov na tista vprašanja, ki so začeta v gradivu centralnega komiteja in ki so objavljena kot osnova za predkongresno razpravo, o katerih pa ta resolucija še ni izoblikovala svojih stališč;

— da konferenca ZKJ na svojih zasedanjih med drugim posebej prouči vprašanja: a) kako naj si Zveza komunistov prizadeva krepiti družbeni položaj in vlogo mlade generacije v odnosih samoupravljanja in političnem življenju in b) Zveza komunistov naj izoblikuje agrarno politiko Zveze komunistov ter izpopolnjuje idejno-politično delovanje na vasi.

**Resolucija
o idejno — politični osnovi
nadaljnega razvoja Zveze komunistov**

Zveza komunistov je že dve desetletji na težavni poti revolucionarnega boja za bolj razvito in svobodno socialistično družbo. V tem času je bilo ustvarjeno veliko gibanje samoupravljanja, ki že deluje v naročju družbe kot dragocena pridobitev, kot oporišče naprednega gibanja. Hkrati je to obdobje globokih preobrazb Zveze komunistov. Te preobrazbe, začete s VI. kongresom, so dobile z družbenoekonomsko reformo in IV. sejo CK ZKJ pospešek, nove kvalitete. To je trenutek, ko moramo povzeti spoznanja, od katerih smo prišli, posplošiti rezultate prakse in jasno označiti idejno-politične temelje nadaljnega razvoja Zveze komunistov. To je prav tako trenutek, ko smo dolžni brezkompromisno pogledati v oči tudi tistim težnjam, ki izkrivljajo vlogo in ideologijo zveze, ko moramo označiti ovire, stranske poti, ob katere zadevamo.

Celotne izkušnje, vsi prelomni trenutki tega boja so ponovno močno potrdili marksistično resnico o veliki vlogi subjektivnega dejavnika v boju za socializem. Sodobna dognanja v svetu in naši notranji tokovi — kakor so boj za samoupravljanje, program ZKJ, bitka za gospodarsko in družbeno reformo, za uresničevanje smernic — iz obdobja do obdobja, iz dneva v dan potrjujejo pomen znanstvenega spoznanja in vlogo subjektivnega idejno-političnega dejavnika v boju za socializem.

1. Socializem kot družba, v kateri začenjajo svobodno združeni proizvajalci zavestno upravljati družbene pogoje svojega življenja, ima tudi svoje subjektivne zgodovinske pomene. To so delavski razred, njegova idejno-politična organizacija in znanstveno spoznanje objektivnih zakonitosti gibanja, nenehno odkrivanje dozorelih možnosti za nadaljnji napredek. Svojo funkcijo avantgarde lahko opravlja le-ta le, če se v vseh obdobjih svojega boja podreja interesom osvoboditve delavskega razreda ter se zanje bojuje. Pomen tega spoznanja se vnovič potrjuje dandanašnji, ko je sodobni socializem — soočen z novimi, bistvenimi vprašanji lastnega nadaljnega razvoja — na zgodovinskem razpotju. Globoka kriza partij stalinističnega tipa reliefno potrjuje izjemen pomen tega spoznanja.

Osvoboditev delavskega razreda iz podrejenega položaja in njegovo preoblikovanje v vladajoči razred označujeta korak k uničenju vseh razredov, ne pa ustanavljanja nove oblike razredne delitve. Zato mora biti le-ta delo razreda

samega, njegove samodejne prakse in njegove sposobnosti, da se v tej praksi opira na znanstveno spoznanje. Tu je vir posebnosti komunistične avantgarde, ki jo globoko razločuje od vseh meščanskih strank. Biti mora partija revolucije, nenehnega revolucioniranja socialnih odnosov, podpravljanja vseh monopolov in tudi lastnega, partija gibanja in ne konserviranja odnosov zgodnje faze socializma, njihove okamenitve. Je izraz danih družbenih okoliščin, toda biti mora tudi stalno sposobna, da jih spremeni. Njena vloga — za razliko od drugih partij — ni v tem, da ustvarja položaj osamosvojenega predstavnika, varuha razreda, ki deluje v njegovem imenu. Medtem ko temelje stranke meščanske družbe na monopolu elite in na politični neaktivnosti širokih množic, mora komunistična avantgarda usmerjati svojo aktivnost v to, da se venomer širi prostor, v katerem bo avtomatizem celotnega razreda, združenih proizvajalcev poglavitni dejavnik progresivnega gibanja. Samodejavnost razreda — utelešena v povezovanju tehničnega napredka z osvoboditvijo dela, s socialistično demokracijo, z udeležbo pri odločanju — je postala zlasti danes — kot rezultat skupnega razvoja socializma — odločilno vprašanje njenega nadaljnega napredka. S to alternativo sta danes povezana prihodnost človeštva in smer njegovega preoblikovanja.

2. Organizacija in oblika delovanja partije zato nista nekaj, kar bi bilo samo sebi namen, kar bi bilo dano enkrat za vselej, pač pa izhajata iz splošnih karakteristik, iz narave danega obdobja, iz razvojne stopnje razrednih revolucionarnih sil.

Ta splošna zakonitost se je jasno pokazala tudi v razvoju jugoslovanskega socializma.

Pomen jugoslovanske socialistične revolucije, splošni pogoji njenega zgodnjega obdobja, način nastajanja in razvijanja revolucionarnih sil delavskega razreda so določili, kako naj bo partija organizirana in kako naj deluje. Način delovanja in oblike organizacije so nastajale v času ilegalnega boja za oblast, v obdobju oborožene revolucije in v zgodnjem obdobju socializma, ko je partija, spojena z državo kot revolucionarnim orožjem razreda, izvajala oblast v njegovem imenu in so te oblike ustrezale tej etapi boja. Kakšna je vloga partije, odnosi z razredom in oblike organizacije na etapi samoupravnega oziroma splošno razvitega socializma — to so danes bistvena vprašanja partije.

I. ZGODNJE OBDOBJE IN PARTIJA OBLASTI

1. Socialistična revolucija je zmagala na tleh nerazvite družbe, v kateri niso bile popolnoma izvedene spremembe, značilne za kapitalizem. Družba je v večini podedovala ne-

razvite produkcijske sile agrarne in obrtniško industrijske civilizacije in njej ustrezno ozko razredno podlago: maloštevilni delavski razred in inteligenco, številno, toda gospodarsko in kulturno zaostalo kmetijstvo. Organizirana politična sila delavskega razreda je prevzela nase naloge industrializacije, ustvaritev materialnih in socialnih pogojev za socializem in upravljanja vseh aktivnosti. Revolucionarna uporaba državne oblasti je omogočila razlastitev velikega kapitala in odpravo meznega dela, spremenitev ekonomsko socialnega položaja delavcev, agrarno reformo, pospešeno industrializacijo, razvoj materialnih proizvodnih sil. Toda socialistične sile ne morejo z enim zamahom odpraviti slehernega lastninskega monopola. Državna lastnina in upravljanje iz enega centra imata tudi svojo drugačno podobo; oboje vsebuje tudi elemente meznega odnosa proizvajalcev do splošnega delodajalca — države, elemente oblasti nad delom, nad uporabo akumulacije. Ta zapleteni odnos med dvema podobama države (revolucionarno oblastjo v imenu razreda in birokratskim upravljanjem dela) in delavskim razredom, ki nastaja v njej, je eno izmed najglobljih nasprotij celotnega obdobja. Močna, spontana in zavestna podpora delovnih množic, njihova iniciativa in entuziazem, široka demokratična in revolucionarna udeležba pri uresničevanju take smeri, v kateri so videle delovne množice neogibno sredstvo za izpolnitev lastnih interesov, avtoriteta partije — vse to je dajalo temu zgodnjemu obdobju pečat revolucionarnega etatizma. Toda državno lastninski monopol odpira vrata tudi drugi tendenci. Vodi k osamosvojitvi upravljaljskega sloja, k temu, da se monopol nad upravljanjem vseh družbenih aktivnosti in razpolaganja s presežnim delom osredotoči v njegovih rokah, k njegovemu ugodnejšemu družbenemu in ekonomskemu položaju, k ekonomski neracionalnosti, k avtarkičnemu gospodarskemu razvoju.

2. Istočasno dosejajo te družbene tendence tudi tkivo partije. Po eni strani je ta sredi državne oblasti, prežema jo z interesi in cilji delavskega razreda, daje ji revolucionarna obeležja, ki pomagajo, da to ni samo aparat oblasti nad delom. Po drugi strani pa doživlja tudi sama globok retroaktivni vpliv svoje združenosti za aparatom oblasti, z aparatom, ki upravlja delo, vpliv, ki polagoma načenja njene revolucionarne lastnosti. V njenem življenju dobivajo prevladujoč vpliv nosilci in izvajalci oblasti, organizatorji gospodarstva in administracije. Članstvo ni v položaju, da bi moglo bistveno vplivati na oblikovanje politike partije, moč odločanja pa se osredotoča v rokah ozkih partijskih vrhov, kar vsebuje nevarne težnje po monopolu, po nenadzorovani oblasti. Idejni profil je obremenjen z operativnimi nalogami upravljanja, z idealizacijo administrativnega ob-

dobja, z brezmejnimi zaupanjem v moč državnega aparata, oblasti kot temeljnega nosilca socialistične graditve.

Če bi bila partija ostala jetnica takih birokratskih tendenc, bi postala nosilka oblasti nad razredom, postala bi konservativna sila na poti gibanja socializma v njegove višje življenjske oblike v trenutku, ko nastajajo objektivne možnosti za to. Zgodovinska zasluga ZKJ je, da je razkrila bistvo teh tendenc, ki se kažejo v gibanju sodobnega socializma in ki so grozile tudi naši družbi, da se jim je, opirajoč se na revolucionarno kontinuiteto, na udeležbo množic, uprla in da se bojuje za neposredno oblast razreda, za njegovo samoupravljanje, za drugo veliko dejanje revolucionarne preobrazbe.

II. KONSTITUIRANJE SAMOUPRAVLJANJA IN NJEGOVA PROTISLOVJA

Težavna, včasih pa tudi dramatična pot spreminjanja državne lastnine v družbeno in vzpostavljane samoupravnih produkcijskih odnosov pelje postopoma k odpravi birokratskega monopola, k premagovanju delitve na upravljavce in izvrševalce, k spreminjanju oblasti nad delom v orodje volje združenih proizvajalcev, k neposrednemu povezovanju materialne in duhovne ustvarjalnosti. Vsebina tega poteka se kaže tudi v tem, da se osebno delo spreminja — v okviru združenega dela — v edini temelj družbenega položaja, da se odpravlja stari način prisvajanja na podlagi hierarhične funkcije in neodvisno od rezultatov dela. Težnja, da odločajo o sredstvih razširjene reprodukcije združeni proizvajalci omogoča, kolikor to postaja stvarnost, da prihaja proizvod dela prvič v zgodovini pod neposredno nadzorstvo tistih, ki ga ustvarjajo.

1. V boju za znanstveno-tehnološko revolucijo in samoupravno integracijo družbe

Razvijanje samoupravnih odnosov, njihovo spreminjanje v višje življenjske oblike, je tesno povezano z nadaljnjim razvojem novih proizvodnih sil. Zgodovinsko zmago lahko doseže samo tisti sistem, ki je zmožen zagotoviti popoln razmah razvoja proizvodnih sil, široko odpreti vrata novim razsežnostim rasti, utelešenim v sodobni znanstveno tehnološki revoluciji, v velikih tehničnih sistemih, avtomatizaciji, kibernetiki, v hitrem razvoju znanosti kot neposredne proizvodne sile in v njeni tehnični uporabi. Šele prodor teh sil bo prinesel s seboj še globlje spremembe v obstoječi delitvi dela, v kvalifikacijah, v načinu proizvodnje, v bogastvu informacij kot pogoju znanstvenega upravljanja in

in demokratičnega odločanja. Le-te bodo vse bolj prevzemale nase vrsto rutinskih fizičnih del, oproščale bodo človeka izvrševalnega, fizičnega dela in napravile prostor za ustvarjalno delo in upravljanje. To je nova podlaga za večje obilje družbenega bogastva, za nadaljnje razvijanje samoupravnih odnosov.

Toda če prodor novih proizvodnih sil ni povezan z osvobojenjem dela, z udeležbo pri odločanju, če nima človeške podobe in ne zadovoljuje vse bolj bogatih in bolj zapletenih človeških potreb, bo prej ali slej nasedel na peščini, povzročal bo ostre socialne spore. Novi proizvodni fond ne bo mogel razviti vseh potencialnih sil, ki jih ima v sebi, postal pa bo temelj za nove oblike vladanja, za tehnokratski monopol. Spojitev novih proizvodnih sil z razvitimi samoupravnimi odnosi — to sta danes dve plati napredka socializma. To je ena izmed novih zakonitosti gibanja sodobne družbe, ki je zakoreninjena v potrebah materialnega razvoja in novih potrebah človeka.

Z bojem za samoupravljanje se je naša družba pionirsko lotila tega močnega gibalnega vzvoda sodobnega sveta. Toda vodilne družbene sile so zdaj soočene z nalogo, da ne obstanejo na polovici poti. Vzporedno z bojem za visokorazvite proizvodne sile se morajo zavzemati za popolnejše neposredno samoupravljanje v delovnih organizacijah, za neposredno delitev po delu, za odločanje o razširjeni reprodukciji. Na tej podlagi je mogoča in neogibna borba proti okamenitvi začetnih in nerazvitih oblik samoupravljanja. Decentralizacija je bila nujna za razdejanje centralizirane birokratske strukture, za pritegnitev proizvajalcev k odločanju. Toda s tem je samo razčiščeno področje za nove oblike povezovanja v družbeno celoto na bolj demokratičnih temeljih, za integriranje v samoupravno skupnost proizvajalcev v moderno družbo, ki ne more biti atomizirana. S tem se hkrati izpodkopava tudi podlaga za nadaljevanje še obstoječih oblik centraliziranega in decentraliziranega birokratizma, ki je s svojim monopolom, zaprtostjo, teritorializacijo sredstev zavora takega razvoja.

2. Blagovna proizvodnja — delitev — solidarnost

Ekonomске zakonitosti, blagovna proizvodnja delujejo kot močan vzvod razvoja modernih proizvodnih sil in racionalnega gospodarjenja. Hkrati je to močna nasprotna utež birokratskemu subjektivizmu in pogoj samoupravljanja. Administrativno birokratsko upravljanje tokov gospodarjenja izkrivlja dejanske odnose in ustvarja monopole, pomeni birokratski subjektivizem pri določanju pogojev gospodarjenja, ima neogibno za nasledek neracionalnosti in

parazitizem v razpolaganju z družbenim proizvodom. Socialistično samoupravljanje kot zavestna družbena praksa zahteva usmerjanje, obvladanje zakonitosti in nasprotij blagovne proizvodnje prek samoupravnega dogovarjanja o skupnih interesih in prek družbenega načrtovanja, ozirajočega se na položaj delovnega človeka, v katerem z družbenimi sredstvi pridobiva in uporablja dohodek.

Ključna smer delovanja je tudi stabilizacija enega izmed pglavitnih stebrov samoupravne družbene zgradbe; to je angažiranje za doslednejšo delitev po delu. Osnovni družbeni odnosi deloma že temelje na delitvi po delu, nadaljnji potek pa jih mora močneje zakoreniniti.

To pa zahteva celoten program ukrepov, da se iz delitve izločijo vse oblike prisvajanja, ki nimajo podlage v delu, vsi tisti elementi, ki so povezani z monopolnim položajem, z različnimi privilegiji.

Tako se družba upira zahtevi po potrošniški uravnalovki, ki se ne meni za razlike v vzpodbudnostih in delovnih prispevkih. Zakaj ta zahteva vodi k vzpostavljanju vsemo-gočne administrativne, birokratske sile nad proizvodnjo in družbo; sile, ki umetno in navidezno izenačuje in katere moč vodi k prisili, neenakosti in privilegijem. Toda hkrati družba ne razglašča za svoj ideal, za svoj cilj še obstoječih in neogibnih socialnih razlik in neenakosti. Vodilne družbene sile se zavzemajo za to, da bodo razlike obstajale izključno na podlagi delitve po delovnih rezultatih.

Istočasno začenjajo družbene samoupravne sile takoj dolgotrajen napad na družbene vire neenakosti in jih premagujejo v skladu z materialnimi možnostmi. Solidarnost postaja ekonomski imperativ, vgrajuje se v sistem, postaja pogoj delitve po delu. Razvoj enih ne gre v škodo drugih delov in generacij — to je napredek vseh.

Jugoslovanska družba — če gledamo razlike med razvitimi in manj razvitimi deli — skorajda kaže podobo sveta v malem. Poglavljanje prepada med razvitimi in nerazvitimi bi zaviralo optimalni razvoj celotne skupnosti in tudi ekonomsko rast razvitih. To bi postala nepremagljiva ovira tudi za demokratizacijo celotne družbe in nenehen vrelec avtorskih teženj.

Samoupravno usklajevanje interesov pomeni novi okvir za razreševanje tega nasprotja, ki kakor vulkan pretresa same temelje sodobne družbe, okvir za ustvarjanje ugodnejših pogojev za hitrejši razvoj nezadostno razvitih. Omo-goča in zahteva racionalno, ekonomsko rentabilno izkoriščanje družbenih sredstev na način, ki prispeva k povečanju skupnega družbenega bogastva in ki ne zaustavlja razvoja razvitih, ne ovira gonilnih sil. Samoupravljanje, delitev po delovnih rezultatih, združena s solidarnostjo, sta močna gonilna sila nadaljnega razvoja proizvodnih sil, socialističnih odnosov in stabilnosti socialistične Jugoslavije.

3. Sodobni delavski razred poglavitna socialna sila

Poglavitno socialni nosilec novih odnosov in visokorazvitih proizvodnih sil je lahko samo razvit delavski razred. V zgodnjem obdobju socializma je bila državna oblast nujno temeljno gibalno, partija pa je mogla delovati kot avantgarda pretežno v vlogi dejavnika oblasti. Kot rezultat skupnega materialnega, socialnega in duhovnega razvoja je socializem stopil na nove, bolj zapletene poti lastnega gibanja. Kolikor se trudi obdržati prejšnjo vlogo, se državni aparat spreminja v oblast nad razredom in izgublja gonilno moč. Zgodovina sodobnega socializma to jasno kaže. Temeljne socialistične sile se ne morejo izogniti potrebi po državnem aparatu, pač pa ga s tem, da predrugačijo njegovo naravo in vlogo, spreminjajo v svoje orodje. Biti morajo v položaju, da bolj bistveno vplivajo na delovni potek družbene reprodukcije, na politiko, na določanje ciljev. S tem se ustvarja tudi nov okvir za razreševanje družbenih nasprotij za svobodno izražanje in usklajanje interesov. To je prava hrbtenica družbene integracije. V naročju družbe je ustvarjeno in deluje veliko samoupravno gibanje, velika demokratična sila ustvarjalcev materialnih in duhovnih dobrin. Ta si naravno prizadeva povezati boj za materialno produktivnost z večjo svobodo, s še popolnejšimi oblikami udeležbe pri odločanju o pogojih in rezultatih svojega dela, o javnih opravilih. To je podlaga avtentičnega, svobodnega in neodvisnega socialističnega razvoja.

Kolikor bolj se izriva etastični odnos in zakoreninja samoupravljanje z delitvijo po delovnih rezultatih in kolikor bolj temelje na tem vse poglavitne družbene dejavnosti, toliko globlje spremembe se začenjajo v vseh družbenih grupacijah, podedovanih iz prejšnjega obdobja. V njih se kristalizirajo deli, ki so nosilci samoupravne smeri. Toda v njih se kaže tudi druga podoba, se kažejo deli, ki si prizadevajo obdržati ali zasnovati monopol upravljanja in na tem zgrajen izjemen položaj in prisvajanje, neodvisno od delovnih rezultatov. To je hkrati začetek stapljanja, integriranja delavskega razreda in delov drugih družbenih slojev, tehnične inteligence, intelektualnih delavcev v drugih dejavnostih, ki grade svoj družbeni položaj na samoupravljanju in delitvi po delovnih rezultatih.

Jedro in vodilna sila tega družbenega gibanja je sodoben, razvit delavski razred, ki je tudi sam na poti lastnega spreminjanja od ostankov mezdnega položaja k položaju samoupravljalca. Iz tega objektivno dvojnega položaja izvira tudi njegov značaj osnovne protibirokratske sile. Svoje zgodovinske interese — ki so enotni navzlic trenutnim parcialnim interesom posameznih njegovih delov — lahko uresničiti samo z ukinitvijo oblasti nad delom s tem, da se ne sprizjani z nikakršno obliko monopola, ki bi ga podre-

jal, s stalnim revolucioniranjem proizvodnih sil in odnosov. Pri tem pa vsak korak v njegovem napredku ne pomeni nove dominacije, pač pa odpravo obstoječih dominacij, večjo enakost, vpeljavo dela kot edine podlage družbenega položaja. Ta revolucionarna, samoupravljalvska plat njegove biti — in ne mezdna — ga spreminja v socialno podlago za podiranje stare in ustvarjanje nove, svobodnejše skupnosti. To je hkrati tudi steber vseh ustvarjalnih sil, ki se bojujejo za svobodno skupnost združenih proizvajalcev in ki prihajajo na objektivno enake pozicije ter postopoma dobivajo iste splošne interese in vrednote.

4. Interes delavskega razreda — interes naroda

Delavski razred ne more doseči odločilne vloge v razvoju jugoslovanske družbe brez enakopravnosti narodov, ki sestavljajo jugoslovansko skupnost. Njegov živ interes ni v nasprotju z interesom nacije, narodov in narodnosti, temveč bistveno opredeljuje in zagotavlja njegovo napredno bistvo. In narobe, sleherna težnja po hegemoniji enega naroda nad drugimi narodi, kakor tudi tendenca po nacionalističnem zapiranju vase, si pridobi nosilce med deli tistih družbenih skupin, ki so zainteresirane za nadaljevanje monopola, privilegijev. Delavski razred se lahko samo kot vodilna sila svoje nacije oziroma svoje republike potrdi kot vodilna sila socialističnega družbenega gibanja v celotni družbi s tem, da bo njegov interes imel odločilno vlogo in vpliv v vseh samoupravnih in političnih organizacijah in skupnostih, v vseh centrih odločanja. Tak njegov položaj in vloga v samoupravno organizirani družbi dajeta novo vsebino narodu, ki postaja vse bolj odprt nasproti drugim narodom, s katerimi se vse bolj organsko povezuje v okvirih enotnega samoupravnega družbenoekonomskega in političnega sistema. Politika popolne nacionalne enakopravnosti je pomembna oblika ustvarjanja samoupravne demokratične skupnosti, kakor je samoupravljanje dejanski temelj povezovanja avtonomnih delov v organsko, z globokimi nitmi povezano družbeno celoto.

5. Nasprotovanja in nasprotja

Kopica družbenih nasprotij izvira iz nerazvitih gospodarskih zmogljivosti, iz sorazmerno nizke materialne in kulturne ravni ter izobrazbe. To stanje se zaostruje zlasti tedaj, ko obstoječe materialne možnosti prihajajo v nasprotje z vse bolj razvitimi, razčlenjenimi potrebami odprte družbe, s svobodno cirkulacijo ljudi v svetovni skupnosti,

s potrebami družbe, ki je pozvala na boj proti vsem monopolom in dušenju resničnih človeških potreb.

Področje socialnih nasprotij, ki je povezano s tem, se kaže v še obsotječih oblikah moči, odtujene delavcem, v oblikah centraliziranega in decentraliziranega birokratizma znotraj družbenopolitičnih skupnosti in delovnih organizacij. Politično bistvo teh teženj, ki se kažejo kot delovanje ožjih tehnokratsko-birokratskih skupin, je nasilno prisvajanje pravice odločanja, vsiljevanje monopola nad vodenjem opravil organizacije oziroma skupnosti, težnja, da bi se ovekovečil monopol posrednikov. Ekonomsko bistvo se kaže v težnji, da bi se prisvajalo mimo dela, na račun drugih delov družbe. Težnje po takem monopolu izpodkopavajo družbeno lastnino, nasprotujejo interesom združenega dela, nadaljujejo nepovezanost med samoupravnimi organizacijami, preprečujejo ekonomsko-tehnološko in samoupravno integracijo družbe. Tendence po nadaljevanju in obnavljanju monopolov so vidne tudi v takšnem obnašanju bank in kreditnih ustanov, ko je akumulacija odtegnjena nadzorstvu in vplivu proizvajalcev in ko je uporaba akumulacije povezana s prevladujočim vplivom ožjih in osamosvojenih centrov moči. Pojavi monopolov, ozko cehovskih interesov se kažejo tudi na področju kulturnih, znanstvenih in izobraževalnih ustanov in se izražajo kot elitizem, ki je samo druga oblika, dvojček birokratskega monopola in ovira svobodne duhovne ustvarjalnosti in uveljavitve mlade inteligence.

V razmerah, ko je blagovna proizvodnja še popačena z administrativno birokratsko intervencijo in ko se njena nasprotja s tem povečujejo, ko nepovezano samoupravljanje še ni obvladalo celotne reprodukcije niti enakomernjših pogojev gospodarjenja in delitve, se porajajo hotenja po monopolom izkoriščanju lastnega položaja in težnje po skupinski lastnini. Sistem delitve je pod pritiskom dveh skrajnosti: uravnilovke in težnje po privilegijih. V tej smeri delujeta tudi realen položaj delov delavskega razreda, še obstoječi razkorak med ostanki mezdne biti, mentaliteto in položajem upravljavcev. Tudi zasebnolastninski odnosi v nekih območjih dejavnosti so vrecel sebičnih teženj, ki se kažejo v prisvajanju, neutemeljenem z osebnim delom.

Celoten splet socialnih nasprotij je rodil tudi vrsto neugodnih posledic, kot so: dejstvo, da doslej niso bile ustvarjene neogibno potrebne možnosti, da bi dobili pod svoj prevladujoč vpliv vse ključne dejavnike reprodukcije; kopica neugodnih socialnih nasledkov za posamezne skupine delavcev in njihov življenjski standard (stanovanjska politika, možnosti za izobraževanje delavskega naraščaja, velik obseg brezposelnosti, ohranjevanje delov delavstva z majhnimi dohodki). Kadar nimajo jasne perspektive in

razvojnega programa, utegnejo deli delavcev, ki so v takem položaju, postati opora birokratski demagogiji.

Znotraj delavskega razreda, znotraj samoupravljanja prav tako delujejo nasprotja, ki izvirajo iz delitve po delu, iz težnje, da bi se obdržale nižje, začetne oblike samoupravljanja, značilne za majhne, obrtno industrijske gospodarske enote, ki med seboj niso povezane, da bi se obdržali neurejeni odnosi med samoupravnim odločanjem in strokovnim vodenjem itn. Toda to niso enaka nasprotja, kakor med samoupravljanjem in birokratizmom; samoupravni produkcijski odnos, čeprav je v nasprotju, vsebuje možnost za demokratično razreševanje nasprotij, za usklajanje interesov, za družbeno integracijo, ki je pod bistvenim vplivom proizvajalcev.

Številna socialistična nasprotja bomo razreševali z vedno več demokratičnimi sredstvi, z iskanjem realnega skupnega interesa, samoupravnim usklajevanjem. Realnih nasprotij ni mogoče zanikati, zbrisati, toda prav aktivno samoupravno sodelovanje temeljnih socialističnih sil v njihovem premagovanju daje temu procesu širšo demokratično podlago. Zato je bistvenega pomena, da se te sile osredotočijo na reševanje tistih nasprotij, ki utegnejo posamezne dele družbe pripeljati v težaven materialni položaj. V položaju, ko imajo zaprto perspektivo, bi mogli občasno izgubiti možnost, da aktivno sodelujejo v samoupravnem razreševanju konfliktov, da postanejo podpora birokratske demagogije. Od spodobnosti vodilnih nosilcev je bistveno odvisno ali se bodo številni različni interesi neposredno ali dolgoročneje usklajevali ali pa se bodo zaostrovali, spreminjali v dramatične socialne konflikte.

6. Spremembe v družbi in avantgarda

Zveza komunistov je nosilka globljega spoznanja o naravi in načinu razreševanja tega spleta nasprotij o možnih razvojnih poteh. To spoznanje idejno-politično usmerja, vzgiblje in navdihuje proizvajalce za akcijo, v kateri se dosega povezanost med zgodovinskimi težnjami in neposrednimi interesi.

Ideje samoupravnega socializma preraščajo prvotne predstave zgodnjega socializma in njihove deformacije. To so ideje, ki se odpirajo glede na nove potrebe in na razvitejše družbene sile in postajajo zato močan vzvod nadaljnega gibanja. In nasprotno — predstave zgodnje faze: podoba socializma kot brezkonfliktne družbe, države kot temeljnega gibalnega socializma, pojmovanje socializma kot uravnolovke ne glede na delovni prispevek — se spreminjajo v silo inercije. Ideologija zveze, znanstveno-marksistično spoznanje, na katero se opira, usmerja akcijo tudi na razbija-

nje poenostavljenih predstav, ki se kažejo v umetnih, skonstruiranih dilemah, kakor so: ali delitev po delu — ali solidarnost; ali napredek razvitih — ali rast nerazvitih; ali blagovna proizvodnja — ali planiranje; ali birokratski centralizem — ali decentralizacija; ali samostojnost republik — ali enotnost večnacionalne skupnosti; ali samoupravna integracija in dogovarjanje — ali državna prisila; ali birokratsko odločanje — ali pluralizem; ali spontanost — ali organizacija; ali široka udeležba pri odločanju — ali učinkovitost in strokovnost; ali partija močne roke — ali odsotnost organizacije, debatni klub itn. Ti pari, ki so nastali po razbitju administrativno birokratskega centralizma, so odsev parcialne zavesti in interesov. To je tudi podlaga za utelešenje političnih teženj in smeri, ki pa vodijo na slepi tir in ne prinašajo rešitev.

V družbi, v kateri delujejo močni parcialni interesi, ki porajajo utesnjeno zavest, v kateri še obstajajo težnje po nadaljevanju birokratizma in zasebnolastniške tendence, v kateri še delujejo ostanki stare družbe in njene ideologije, kakor tudi pritisk zunanjih razredno birokratskih sil, je delavskemu razredu in vsem družbenim silam objektivno potrebna avantgarda kot idejna sila in politična organizacija. Potrebna je sila, ki izraža celoto interesov gibanja in vodi v boj proti vsem nasprotovanjem samoupravljanja in neposredni socialistični demokraciji, sila, ki s svojo napredno teorijo, s progresivnimi idejami odkriva možnosti nadaljnega naprednega gibanja in ki se organizira, da bi se te ideje spremenile v dejanja.

Ti demokratično izraženi interesi in znanstveno spoznanje o ciljih in pogojih napredka sta dela organske celote. Zveza komunistov se zavzema za to, da bo družbeno spoznanje opredeljeno z demokratičnimi socialnimi preobrazbami, s težnjami delovnih ljudi, z njihovo osvoboditvijo od vseh oblik dominacije, zavzema se za to, da se to spoznanje ne sprevrže v tehnokratsko birokratsko zlorabo znanja, v monopol, ki zanemarja bistvene človeške interese. Sama takšna usmerjenost družbenega spoznanja omogoča, da se povsem izkoristijo velike potencialne sile, ki jih prinaša moderno znanje. Samo v takih okoliščinah bodo vse proizvodne družbene enote zainteresirane za uporabo znanja, za to, da se bo znanost spremenila v neposredno proizvodno silo dela, v podlago za racionalno upravljanje, za učinkovito samoupravno odločanje.

Samoupravna družba odpira hkrati široka obzorja za razvoj svobodne duhovne ustvarjalnosti, ki humanizira družbene odnose, bogati človekovo osebnost in stalno širi vrste aktivnih in prepričanih borcev za nove vrednote svobodne samoupravne skupnosti. Začetek premagovanja globoke zgodovinske delitve na ročno in umsko delo in njuno povezovanje v enoten vzvod družbenega razvoja je

izhodiščna podlaga za razvoj vsestranske osebnosti. S samo vlogo Zveze komunistov v boju za družbeni napredek, z naslonitvijo na znanstveni socializem, so določeni njena odprtost duhovni ustvarjalnosti, globoko razumevanje njene zapletene narave, tokov in rezultatov znanstvenega in umetniškega ustvarjanja, neogibna strpnost in stalna angažiranost komunistov v prizadevanjih, da se ustvari kar najbolj ugodno in spodbudno ozračje za družbeno ustvarjalnost.

Vse te preobrazbe v družbi dokazujejo, da komunisti že delujejo v novi družbenozgodovinski situaciji, ko je nastala vrsta kvalitetnih sprememb v produkcijskih odnosih, v družbeni biti in biti delavskega razreda, ko široke socialne sile postajajo množične in neposredne nosilke socialističnega razvoja. Logika takega družbenega gibanja je neogibno in neodložljivo velevala globoko, bistveno preobrazbo Zveze komunistov od klasične vladajoče partije v sodobno politično organizacijo novega tipa, v vodilno idejno-politično silo delavskega razreda in delovnih ljudi v njihovem boju za bolj razvito socialistično samoupravno družbo.

I. ZVEZA KOMUNISTOV V BOJU ZA SOCIALISTIČNO SAMOUPRAVLJANJE IN LASTNO PREOBRAZBO

1. Dosedanji dosežki v reorganizaciji ZKJ, težave in odpori

1. V široki razpravi o bistvu, smereh in poteh izvajanja reforme Zveze komunistov, ki se je začela po IV. seji CK ZKJ, in v praktičnih prizadevanjih na poti njenega reformiranja, se je izrazilo splošno spoznanje komunistov, da po starem ni več mogoče delati. Razvila se je kritična zavest o potrebi po opuščanju dosedanje prakse in njihova pripravljenost, da se komunistična avantgarda temeljito reorganizira in usposobi za naloge sedanjega obdobja. Reforma ZKJ — čeprav je šele v začetni fazi in čeprav poteka neenakomerno — je postala nezaježljivo gibanje, ki črpa moč iz dozorelih objektivnih potreb samoupravne družbe.

Poglaviten pečat tokovom in vsebini preobrazbe Zveze komunistov dajejo: demokratizacija družbenega položaja in delovanja zveze v skladu z naravo samoupravnih socialističnih odnosov; nastajanje kvalitetno novega odnosa med komunistično avantgardo in združenimi proizvajalci oziroma njihovimi organizacijami; monopolov v političnem odločanju ter demokratizacija notranjih odnosov in procesa določanja politike v Zvezi komunistov.

Prve izkušnje so potrdile prednost nastalih sprememb organizacijske strukture v bazi ZKJ, ki so pomenile samo nujen pogoj za globljo preobrazbo Zveze komunistov. Z no-

vimi oblikami organiziranja se je začel spreminjati objektivni položaj člana ZKJ. Razširile so se možnosti članstva, da deluje kot subjekt idejno-politične akcije in da nenehoma in neposredno sodeluje v določanju politike svoje organizacije. Konference komunistov v samoupravnih delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in občinah so se začele potrjevati kot pomembna oblika neposrednega sodelovanja članstva v vzpostavljanju konkretne politične podlage in akcijskih programov. Takšna vloga konferenc prispeva k odstraževanju ozkih organizacijskih meja, zagotavlja neposredno soočenje stališč članstva, ki deluje v različnih družbenih okoljih in pomaga pri integriranju njihove idejno-politične akcije v okvirih občine in širših družbenopolitičnih skupnosti. Spričo povečane samostojnosti, iniciative in vpliva baze Zveze komunistov je postala nujno potrebna demokratizacija delovanja in odločanja v vodstvih ZK.

V procesu lastnega reorganiziranja so forumi in mnoge organizacije zveze posvetili pozornost življenjskim vprašanjem družbenega razvoja — bistvenim problemom reforme gospodarstva, družbenih dejavnosti in razvoja samoupravnih, socialističnih odnosov. Njihove pobude, stališča, ki jih določajo, in akcije, ki jih opravljajo, vse bolj dajejo poglaviten pečat političnim in idejnim dogajanjem v družbi. K temu prispeva to, da stopa vse več organizacij ZK iz svojih ozkih organizacijskih okvirov na prizorišče odkritega idejnega in političnega boja. Zveza komunistov že deluje v številnih svojih ukrepih kot živa in demokratična organizacija. V njej močno utriplje pulz političnega in idejnega življenja, razvijajo se svobodna razprava, izmenjava in soočanje mnenj, kot tudi pot do skupnih stališč in sklepov. Hkrati se porajajo razni idejni tokovi, politične težnje in pozicije. Obdobje, ki je za nami, se torej razlikuje tudi po okrepljeni idejni diferenciaciji, ki ima dvojne posledice. Razblinja predstave o navidezni enotnosti — v resnici birokratskem monopolizmu — ki si prizadeva pretrgati sleherni odtенок, razloček v mišljenju in onemogoča, da bi se svobodno izrazili resnično obstoječi razločki, alternative. Takšna idejna diferenciacija je hkrati tudi način, da se premaga idejna koeksistenca v zvezi, način za demokratično razmejitve od nesprejemljivih koncepcij in zgraditev resnične idejno-politične akcije enotnosti na novih temeljih.

Prebujene so sile velikega dela članstva, ki vse bolj samostojno in intenzivno politično misli, se jasneje opredeljuje glede bistvenih vprašanj in širše angažira v samoupravni družbeni akciji. Rezultati omejenega dosega, doseženi doslej, odkrivajo velike potencialne možnosti, ki se odpirajo z reformo Zveze komunistov na poti njene preočno in bolj borbene organizacije.

S spremembami, ki nastajajo v njenem družbenem položaju, v načinu uresničevanja vodilne idejno-politične vloge in v njenih notranjih odnosih, postaja Zveza komunistov privlačnejša za mlade ljudi, za neposredne proizvajalce in ustvarjalce. To se je že pokazalo v spremembah strukture članstva in sestave forumov ZKJ. V zelo kratkem časovnem obdobju so bili doseženi večji prodori kakor v celem desetletju prej.

2. Prav spričo takšne daljnosežnosti in pomena učinka, ki ga ima razvoj socialističnih družbenih odnosov se reforma Zveze komunistov nujno uresničuje prek idejno-političnega boja.

Reforma zadeva na veliko odporno moč inercije — v tradicionalističnem načinu mišljenja, v navadah in načinu dela. Dolgoletna povezanost organov Zveze komunistov z oblastjo, z upravnim in poslovnim aparatom je omogočila in prispevala, da birokratizem in tehnokratizem najdeta svoje oporišče v zvezi. Med drugimi se je to na poseben način pokazalo v globoko zakoreninjenem prakticismu, v zapiranju mnogih struktur Zveze komunistov vase, kar je navsezadnje vodilo k njihovi apolitizaciji. Odpor proti preobrazbi Zveze komunistov, izvirajoč iz takšne miselnosti in načina mišljenja, se kaže na več načinov: v življenju z osnovno organizacijo celičnega tipa in v težnji, da bi se vloga in naloge komunistov obravnavale v ozkem horizontu dosedanje osnovne organizacije; v navadi, da se mnogi problemi in razprave zapirajo v okviru organizacije in forumov Zveze; v dokaj počasni preusmeritvi na javno in odkrito idejno-politično akcijo; v težnjah, da se reforma Zveze komunistov omeji na organizacijske spremembe.

V vrstah zveze se pojavljajo tudi odpori proti njenemu reformiranju, katerih oporišče je v silah, ki se upirajo samoupravno demokratični smeri družbenega razvoja, ki polagajo svojo konservativno utež na politično tehniko. Prav zato, ker ima ZK odločilno vlogo v usmerjanju družbenih preobrazb, se vse družbene sile, ki so zainteresirane, da obdržijo monopolne pozicije, upirajo njeni preobrazbi, da bi jo obdržale na tiru starega načina delovanja.

Ena izmed oblik teh odporov se kaže kot težnja, da neposredno upravljanje družbenih poslov, ki je bilo v rokah državnega aparata pod vodstvom Zveze komunistov, zdaj neposredno prevzamejo sami partijski organi, da ponovno prevzemajo vse stvari v svoje roke, da neposredno in operativno odločajo o sprotni politiki. Druga oblika je obnavljanje transmissijskih odnosov v novih oblikah, težnjah, da se državni organi in družbene organizacije spravijo v instrument, ki izpolnjuje sklepe mimo njihovega vpliva. S tem je povezana tudi težnja, da bi Zveza komunistov obdržala vlogo varuha, rabsodnika v odnosu do samoupravnih organov, da bi bila najvišja instanca, kjer se konkretno

poravnavaajo tisti spori in razlike, ki nastajajo znotraj samoupravnega mehanizma odločanja. Podobne težnje se kažejo tudi v zahtevah, da se »uredi stanje« v Zvezi komunistov z administrativnim uvajanjem discipline prek vseobsegajoče kontrole in sankcij oziroma vzpostavljanja sistema, v katerem bi forumi vladali članstvu. Tako bi se Zveza komunistov spremenila v čuvarja reda na birokratski osnovi.

Samoupravljanje pomeni nastajanje novega družbenega okvira za široko uveljavljanje pobude in vpliva, za odkrito izražanje in soočanje interesov. To daje neposredni socialistični demokraciji globljo vsebino. Ta smer je hkrati trdno povezana z nadaljnjo demokratizacijo notranjih odnosov v Zvezi komunistov. Pot do birokratskega monopolizma k razvitim demokratičnim odnosom ima tudi senčne strani. Pojavljajo se idejne in politične struje, ki zavirajo ta tok široke demokratizacije, paralizirajo demokratično vlogo zveze. Pojavne oblike teh političnih nihanj so različne, kameleonsko spremenljive, toda njihove objektivne posledice so iste, njihov učinek enak. Njihov učinek je v bistvu nedemokratičen in utira pot birokratski reakciji.

Tako se kažejo anarho-liberalistični odpori proti začetni reformi Zveze komunistov predvsem v podcenjevanju politične funkcije in potrebe po organiziranosti zveze. Spričo teze, da je Zveza komunistov del in glavno oporišče birokratizirane politične strukture, pridemo do stališč, da se bo samoupravljanje razvijalo tem uspešnejše, čim manj bo čutili delovanje in posredni vpliv zveze. Zato je treba v »interesu razvijanja demokratičnih odnosov« v družbi obiti Zvezo komunistov in nanjo neposredno pritiskati od zunaj, ali pa je treba znotraj zveze dovoliti obstoj, koeksistenco različnih idejno-političnih podlag, oblike »svobodnega organiziranja«.

Posebna oblika teh teženj je tudi zagovarjanje teze o tako imenovani demokratični nevtralnosti, neopredeljenosti, nevmešavanju Zveze komunistov, zahteva, da stoji ob strani ključni procesov političnega odločanja, volitev ipd. Vloga Zveze komunistov se omejuje v glavnem na to, da zagotovi proste roke različnim ožjim, delnim, skupinskim interesom in zavaruje dogovore njihovih zagovornikov.

Zveza komunistov se je soočila tudi s pojmovanjem, da se v imenu demokratizacije odnosov v njej lahko v boju za ožje, delne interese oblikujejo razne idejno-politične podlage in organizirajo skupine za pritisk.

Zveza komunistov se ne odmika od neposrednega, živega interesa razreda delovnih ljudi. Pred očmi ima resničen socialistični interes, posamični ali skupinski, hkrati pa teži za njegovim uveljavljanjem, »oplemenitenjem«. Bori se za tak način njegovega izražanja, ki ustreza skupnemu interesu celote razrednega gibanja in omogoča, da se prek neposrednega interesa izraža tudi dolgoročnijsi,

zgodovinski interes. Komunisti na primer ne morejo omalovaževati težnje po uravnilih, kadar so izraz neugodnih življenjskih razmer posameznih delov delavcev, ne morejo pa jih tudi sprejemati, ker ne vodijo naprej. S svojim idejnim in političnim vplivom znotraj samega razreda se zveza bori za tiste smeri akcije, ki zagotavljajo napredne odločitve, ki odpirajo perspektivo tem delom in zagotavljajo napredek celote. V tem je njena sposobnost, da se ne odmika od stvarnosti, da pa se tudi ne istoveti z njo, da stoji nad navzkrižji ožjih, delnih interesov, da ne ostane razcepljena med njimi.

Vse težnje, ki se upirajo stvarnemu širokemu demokratizmu v zvezi, v njegovih odnosih do razrednih organizacij, imajo določene skupne poteze, posledice. Namesto enega centraliziranega, monolitnega centra odločanja, vodijo k vzpostavljanju več tekmovalnih centrov za pritisk in prilaščanje monopolne pravice posrednika, zastopnika posameznih dejavnosti, skupin, poklicev, ožjih delov skupnosti. Demokratizacija političnega odločanja je omejena na dogovore med starimi in novimi centri moči, ko se glavni sklepi sprejemajo za hrbtom delovnih ljudi, članstva — izključuje se njihov neposredni vpliv. Spričo še realno obstoječih nasprotij v družbi ni poziv na nevmešavanje Zveze komunistov nobeno poročstvo demokracije, marveč odpira prostor za delovanje drugih političnih sil.

Vse te težnje se medsebojno pospešujejo in druga drugi utirajo pot. Enako so tuje stvarni socialistični demokraciji, ker onemogočajo svobodno kroženje idej, povzročajo podrejanje svobode govora klikarski solidarnosti in to, da se demokratični centralizem, ki ga zanikajo kot načelo, veljavno za partijo, spremeni v grobi centralizem v okviru skupine. Tako ni ne demokracije ne enotnosti.

Demokratični odnosi se ne morejo razviti brez širokega sodelovanja članstva, svobodnega izražanja mnenj, brez strahu pred posledicami, brez aktivnega političnega življenja baze in odnosov zaupanja med njo in izvoljenimi vodstvi. To je ozračje, brez katerega ne morejo živeti.

Hkrati Zveza komunistov ne izgublja izpred oči realnega socialno razrednega značaja demokracije, za katero se v sedanjem obdobju bori, ko nastopa proti interesom, ki ne temelje na socialističnem samoupravnem razvoju, in zagovarja tiste pozicije, na katerih se uresničujejo zgodovinski interesi združenih proizvajalcev. Zato mora tudi lastno organizacijo, lastne kanale političnega odločanja osvoboditi birokratskih usedlin, da bi prišli prav ti interesi, te spontane težnje, do veljave, da bi dobile svoj smisel in da bi vplivale na določanje politike zveze. To je hkrati tudi pot, da politično življenje ne teče zunaj političnih institucij, marveč nasprotno, da se samoupravne institucije uresničijo, še naprej razvijajo in stabilizirajo.

II. ZVEZA KOMUNISTOV — SAMOUPRAVLJANJE — OBLAST — DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE

1. Vodilna vloga Zveze komunistov v razvoju samoupravljanja — nov način delovanja

Temeljno vprašanje reorganizacije zveze od njenega prvega koraka je povezano z velikim premikom težišča, torišča dejavnosti komunistov — od delovanja prek aparata oblasti na akcijo znotraj samoupravnega odločanja.

V zgodnjem obdobju socialistične graditve je težišče delovanja nujno na administrativno pravnem redu, državi, aparatu oblasti kot osnovnemu nosilcu, subjektu, ki upravlja vse družbene aktivnosti in ki postopoma dobiva znake osamosvojene sile nad družbo. Delovanje prek aparata oblasti, države, je potekalo povsem tako, da so bile vodilne izvršilne funkcije tesno strnjene v državnem aparatu in partiji in da je bil vzpostavljen monopol izvršilnih teles partije in države v odločanju. Skupščine in druge organizacije nastopajo v glavnem kot transmisija, kot izvrševalci direktiv.

Z reorganizacijo se središče delovanja komunistov pomakne proti temu novemu torišču akcije, kjer Zveza komunistov ni stroj oblasti marveč instrument mobilizacije, sodelovanja množic v odločanju, vodenju družbe; sila, ki potiska naprej in razvija socialistično zavest in akcijo, ki združuje vse okrog socialističnih ciljev.

Zveza komunistov zadeva na zgodovinsko nalogo boja za konsolidacijo samoupravljanja, kakor se je borila za krepitev državne oblasti v imenu razreda. Javno opredeljuje najvažnejše smeri boja za socialistične družbene odnose, za urejanje življenjskih interesov delovnih ljudi in njihovih združenj v vsaki novi fazi družbenega razvoja, in sicer na polagi svojih spoznanj, s katerimi odkriva zakonitosti, objektivne možnosti in razvojne težnje družbenega gibanja. Zavzema se za tak razvoj družbenega, gospodarskega in političnega sistema, v katerem se bosta krepila položaj in samoupravljalvska vloga združenih proizvajalcev, v katerem bodo odločale tiste institucije, ki so po ustavi pooblašene in odgovorne. V ta namen se bori proti birokratizmu na vseh poročjih družbenega življenja, proti vsem oblikam uzurpiranja pravic delovnega človeka in kršitvi njegovih življenjskih interesov, proti vsem poskusom in težnjam, da bi se delo organov samoupravljanja formiralo in podredilo pritisku ozkih monopolističnih skupin, proti delovanju nesocialistične stihije, ki teži za tem da bi nastopala proti družbeni lastnini kakor proti skupinski lastnini, proti prizadevanju in praksi, ki bi privedla do dezintegracije delavskega razreda.

Neposredni interesi proizvajalcev se še vedno ne formirajo na lastni in razviti samoupravni osnovi. Zato je akcija Zveze komunistov eden bistvenih pogojev za funkcioniranje socialističnega samoupravnega sistema. Komunisti si v svoji idejni funkciji zmeraj prizadevajo globlje in popolneje spoznati stvarne socialne posledice in družbeno stran vsake strateške odločitve, kaj pomeni z vidika interesov združenih proizvajalcev, kako je mogoče te interese uskladiti, kaj je relativno skupni interes, ki potiska družbo naprej. V ta namen je treba v vsaki etapi boja v Zvezi komunistov izkristalizirati kriterije, ki rabijo za osnovo za skupno delovanje. Politično delovanje poteka na nov način, ki ustreza naravi in duhu samoupravnega sistema. Namesto komande, določene direktive, se komunisti na podlagi določenih kriterijev — skupno in enakopravno z drugimi udeleženci znotraj samoupravnega telesa — bore za najboljšo odločitev, in sicer z agrumenti in močjo prepričanja, da je taka pozicija višek skupnega interesa, da se napredek ne uresničuje na račun drugih velikih skupin ali skupnosti.

Komunisti niso sekta, misionarji, ki prezirajo neposredne interese in se odmikajo od te elementarne družbene sile. Ne morejo pa biti niti zagovorniki vsakega trenutnega in delnega interesa ne glede na njegove socialne posledice, ne glede na to, kam vodi, kaj pomeni za celoto razrednega gibanja. Zato komunisti tudi niso utopisti. Boj bijejo za to, da osvobode tiste sile, tiste elemente novega proizvodnega odnosa in njihove nosilce, ki obstajajo v odkritju družbe in ki z lastnim avtomatizmom še niso obvarovani nevarnosti degeneracije birokratske uzurpacije. To je združitev objektivnih teženj, danih v proizvodnem odnosu, in revolucionarne akcije.

2. Vpliv Zveze komunistov na vsebino in smer državne politike

Kot idejna politična avantgarda delavskega razreda in vseh socialističnih sil je Zveza komunistov bistveno vplivala in vpliva na vsebino in smer državne politike. Ta vpliv Zveze komunistov se v sedanjih okoliščinah uresničuje:

— z utrjevanjem in demokratičnim uveljavljanjem splošne politične linije in z določanjem strateških ciljev družbenega razvoja v posameznih fazah;

— z vztrajnim političnim bojem, da se uveljavijo in dosledno uporabijo ustavna načela o skupščinah kot samostojnih in odgovornih organih političnega odločanja in izvajanja oblasti v mejah pravic in dolžnosti družbenopolitičnih skupnosti, o javnosti dela vseh državnih orga-

nov in da so nosilci politično izvršilnih in političnih funkcij odgovorni predstavniki telesom in javnosti;

— z aktivnim in organiziranim angažiranjem komunistov pri volitvah ljudi za predstavnika telesa na jasni in izdelani socialistični programski podlagi.

— angažiranje komunistov pri delu skupščine in njihovih organov ter prizadevanju, da se delo predstavnih organov obravnava na tribunah Socialistične zveze, v sredstvih za javno obveščanje in v drugih oblikah političnega delovanja in komuniciranja;

— z oblikovanjem demokratičnega javnega mnenja, aktivnega, nenehoma angažiranega v procesu političnega odločanja;

— s samostojnim in odgovornim delovanjem komunistov v samih predstavnih telesih ter v drugih državnih in družbenih organih v skladu z idejno-politično podlago in načelnimi stališči Zveze komunistov.

3. Zveza komunistov in družbenopolitične organizacije

V sistemu neposredne socialistične demokracije, za katerega se bori Zveza komunistov, ima vse večjo vlogo Socialistična zveza. Demokratično idejno-politično usmerjanje družbenega razvoja s strani Zveze komunistov, s katerim se premaguje enostranski politični monopol in hkrati odpravlja podlaga za večstrankarski sistem, je mogoče uresničevati samo, če obstaja široka politična organizacija vseh družbenih sil, ki sprejemajo politične temelje družbenega reda, organizacija, ki omogoča, da se realni spopadi interesov in različna idejna stališča svobodno izražajo in demokratično razrešujejo v neposredni družbeno-politični akciji delovnih ljudi.

Pri tem pripada pomembna vloga tudi drugim družbenopolitičnim organizacijam, sindikalnim, mladinskim in študentskim organizacijam, združenjem delovnih ljudi, ki se ukvarjajo s politično in družbeno aktivnostjo. S široko in raznovrstno aktivnostjo družbenopolitičnih organizacij prihajajo do neposrednega in organiziranega izraza težnje najširših krogov delovnih ljudi, zagotavljajo se pogoji, da sodelujejo v javnem političnem življenju, da opravljajo demokratičen nadzor nad delom predstavnih in družbenih organov, organov samoupravljanja in javnih funkcionarjev.

Zelo pomembna je vloga, ki pripada tem organizacijam v oblikovanju socialistične družbene zavesti, idejne usmerjenosti in v osvobajanju milijonov delovnih ljudi za sodelovanje v javnem življenju. Vsem tem organizacijam je skupna socialistična usmeritev, izražena v njihovih programskih dokumentih in določena s celotnim njihovim

dosedanjim razvojem, in vsaka od njih ima posebno vlogo in posebne naloge v sistemu neposredne demokracije, ki se konstituirajo v naši družbi. Zaradi tega se njihova dejavnost medsebojno dopolnjuje, povezuje, medtem ko ohranja vsaka organizacija svojo akcijo, organizacijsko in kadrovsko samostojnost.

Zveza komunistov odločno podpira samostojen razvoj in samostojno dejavnost družbenopolitičnih organizacij, sodeluje z njimi na vseh organizacijskih ravneh in prek svojega članstva sodeluje v njihovem delu. Vse te organizacije, zlasti Socialistična zveza, so tisti nujni institucionalni okvir, v katerem Zveza komunistov sooča svojo politiko in svoja stališča s stališči in težnjami, ki se spontano porajajo iz življenjske prakse milijonov delovnih ljudi; bori se za demokratično osvajanje lastnih pojmovanj in po tej poti spodbuja in usmerja socialistični razvoj družbe. Neposredna socialistična demokracija se ne ustvarja samo z institucionalnim, organiziranim širjenjem ali krepitvijo organov samoupravljanja, marveč z ideološkim in političnim bojem znotraj teh organov in družbenopolitičnih organizacij. Zato je angažiranje komunistov v delu samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij ena najpomembnejših oblik javne politične aktivnosti komunistov, še zlasti, ker za svoja stališča tem telesom tudi neposredno odgovarjajo. Takšne aktivnosti ni brez reorganizacije Zveze komunistov, kot bi se brez reorganizirane Zveze komunistov Socialistična zveza spremenila v transmisijo enostrankarskega sistema ali bi se v njej razvilo več političnih strank. Reorganizacija Zveze komunistov pomeni in omogoča širšo, bogatejšo, samostojno aktivnost in odgovornost družbenopolitičnih organizacij.

S celotnim svojim delovanjem Zveza komunistov, skupaj z drugimi zvestimi socialističnimi silami, neposredno vpliva na vse vzvode državne oblasti. Čeprav obstaja del političnega sistema, se država z notranjo demokracijo in razširitvijo socialnih temeljev oblasti postopoma spreminja v instrument skupne volje združenih proizvajalcev. S tem je socialistična družba zavarovana pred nevarnostjo, da bi državno oblast kakorkoli izrabile birokratsko etatiistične sile, kontrarevolucija in vmešavanje od zunaj.

Zveza komunistov se je uveljavila kot vodilna idejno-politična sila pri obravnavanju in nadaljnjem razvoju koncepcije vseljudske obrambe in pri oživljanju vseh drugih dejavnikov, kot so obrambne sile, delovne organizacije, širše družbene asociacije, družbenopolitične skupnosti ter druge organizacije v samoupravnem socialističnem sistemu. Zveza komunistov meni, da je moč splošne ljudske obrambe sorazmerna udeležbi najširših množic, družbenih proizvajalcev in občanov ter njihovih samoupravnih in družbenopolitičnih organizacij v njenem kreira-

nju in izvajanju. Svojo vlogo vidi v tem, da s široko idejno-politično akcijo prispeva k uveljavitvi družbenih proizvajalcev in občanov kot subjektov pravic in dolžnosti v obrambi države. Zveza komunistov je vodilni in aktivni idejno-politični dejavnik skupnih naporov in skupne odgovornosti vseh narodov in narodnosti v boju za ohranitev svobode, neodvisnosti, suverenosti in integritete Jugoslavije.

III. SOCIALNA SESTAVA, NOTRANJI ODNOSI IN ORGANIZACIJSKI SISTEM KOMUNISTOV

1. Socialna sestava

Zveza komunistov ni in ne more biti preprosta reprodukcija sedanje strukture družbe, zgolj njeno ogledalo. Kot avantgarda, kot dejavnik zavesti se opira na svojo socialno bazo, hkrati pa izostruje tudi idejne kriterije, ki so odločilni za sprejem v članstvo. Opira se na tiste sile, ki s svojo idejno-politično orientacijo in političnim obnašanjem, s svojo besedo in dejanjem predstavljajo nosilce in borce za samoupravno smer družbenega razvoja.

Z uveljavljanjem samoupravljanja, s prehodom delavskega razreda na postojanke upravljavcev, kar že zajema njegove najbolj razvite dele, se začenja proces, ki vodi k spremembam v njegovem položaju, v družbeni biti razreda in drugih socialnih plasti. Zasnovanje vseh dejavnosti na samoupravljanju in spreminjanje osebnega dela v edino osnovo družbenega položaja začenja rušiti objektivno privilegirani položaj posameznih skupin, ki se je ustvaril v prejšnji delitvi dela. Vsi odnosi in plasti, ki so bili prej formirani, se začenjajo postopno razslojevati, njihovi deli pa prehajajo na pozicije delavskega razreda, vstopajo v isti objektivni družbenoekonomski odnos, stare meje se rušijo. Kolikor bolj razvija družba sodobno tehnologijo in postaja samoupravna, toliko bolj se delavski razred v starem pomenu besede začenja globlje povezovati s tehnično inteligenco, intelektualnimi delavci v negospodarskih dejavnostih. Razvoj teh odnosov, katerih oblikovanje traja dolgo, ni in ne more biti harmoničen, marveč je prepoln nasprotij in konfliktov. To se izraža tudi v odporu in težnjah, da se ohrani privilegirani položaj, razlike v položaju med posameznimi dejavnostmi ipd.

Zveza komunistov je zveza borcev za razvito socialistično samoupravljanje. Socialna baza Zveze komunistov so zdaj vsi tisti, ki s svojo napredno zavestjo in dejanskim obnašanjem personificirajo to tendenco razvoja, se dvigajo nad ozkimi horizonti svojega parcialnega interesa, se borijo za razvito in racionalno samoupravljanje, ki se ne bo

avtarkično zapiralo v svoje male parcele, marveč se bo organsko povezovalo z družbeno celoto. To so tisti, ki se borijo za skupni interes celote razrednega gibanja, za delitev po uspehih dela in za solidarnost, a proti težnjam po ohranitvi birokratskega monopola, drobnolastniškega egoizma in nacionalne nestrpnosti. Zveza komunistov se bojuje zoper birokratska nasilna prilaščanja, zoper nacionalizme in se ograjuje od njihovih nosilcev, karieristov in malomeščanov.

Kot predstavnica takih gibanj pomeni Zveza komunistov enotnost teoretičnega prednjačenja, zasnovanega na znanstvenem, marksističnem spoznanju in samoupravljaljski praksi, žarišče zbiranja ustvarjalnih sil, ki se borijo za svobodno skupnost združenih proizvajalcev. Kot žarišče zbiranja vseh ustvarjalnih sil si prizadeva, da se zmeraj povezujeta znanost in živi interes delavskega razreda. S tem da se ne zadovolji s tistim, kar je doseženo, s svojo protibirokratsko pozicijo, s svojim bojem proti vsem monopolom, je Zveza komunistov lahko organizacija najbolj miselnih sil in spodbuja vsestranski razvoj družbene ustvarjalnosti, materialne, kulturne in duhovne rasti družbe. Z nenehnim iskanjem, oblikovanjem novih vrednot z novimi vizijami, je ustvarjalnost pomemben dejavnik v nastajanju novega v premagovanju obstoječega.

Že dosedanji tokovi reorganizacije so pokazali, da je Zveza komunistov s svojimi idejami in revolucionarno smelostjo toliko bolj pritegovala mladino, kolikor popolneje je transformirala svojo vlogo kot najodločnejša nosilka socialističnega napredka in protibirokratska sila. Hkrati je opiranje na mlado pokolenje eden izmed bistvenih pogojev za njeno lastno preobrazbo. Strokovnost in znanje mladih sta pogoja za znanstveno tehnološko revolucijo. Njihova idejna opredelitev za samoupravni socializem, za demokratična družbena razmerja, pripravljenost, da kritično in argumentirano sodelujejo pri delu ter nosijo družbeno odgovornost, so pomemben dejavnik razvoja Zveze komunistov. Še odločnejše mora razbijati sektaštvo in nezaupanje, ozkosrčnost ter si prizadevali, da bo v njenih vrstah čimveč družbeno aktivnih mladih ljudi, pripravljenih, da se bojujejo za ustvarjanje novi socialističnih vrednot, polnih socialističnih idealov, ki bodo vlili zvezi novih moči in jo preoblikovali, ki se ne bodo mogli prilagajati obstoječemu stanju, ki bodo nosilci revolucionarne kontinuiranosti demokratičnega, samoupravnega socializma. Svojo kritično zavest in aktivnost bodo usmerjali v stalno preobrazbo in demokratiziranje celotne organizacije. Potreba ZKJ, da pomlajuje in obnavlja svojo sestavo in svoje vodilne organe, je stalna.

Splošne družbene spremembe so globoko zajele tudi tradicionalno vas. Zlasti v ekonomsko bolj razvitih regijah

postaja vas urbanizirano naselje, v katerem se razvija vsebinsko družbeno, politično in kulturno življenje in se razmeroma naglo spreminja socialnoekonomska struktura, Povečuje se število industrijskih delavcev, inženirjev, tehnikov, ekonomistov, medicinskih in prosvetnih delavcev, ki živijo na vasi. Pretežni del vaše mladine konča osemletko, mnogi ljudje iz vasi pa si pridobijo srednjo, višjo in visoko izobrazbo.

Zveza komunistov se mora opirati na tiste socialne sile na vasi, ki so nosilke socialističnega razvoja vasi. To so tisti delovni ljudje na vasi, ki sprejemajo politiko Zveze komunistov in se zavzemajo za to, da se realizira v neposredni družbeni praksi, ki sprejemajo idejno-politično pozicijo Zveze komunistov, ki prednjačijo pri dviganju delovne storilnosti, v boju za nove družbenoekonomske odnose na vasi, ki temeljijo na samoupravljanju in poslovanju po načelu dohodka.

2. Demokratizacija v Zvezi komunistov

Razvoj socialističnega demokratizma je bistven pogoj za razvoj in konsolidacijo socialistične družbe. Pod samoupravno družbo razumemo obstoj velikega števila središč odločanja, ki samostojno iščejo najboljše konkretne rešitve v širšem skupnem okviru. V takem sistemu odločanja je naravno stanje stvari široka iniciativa, avtonomno in povezano iskanje najboljših rešitev.

Komunisti se združujejo, da bi čim bolje in čim zvesteje spoznali in izrazili kritiko, težnje, vpliv in iniciative razreda širokih družbenih plasti, da bi spoznali tokove in kar najboljše določili realne perspektive nadaljnjega družbenega napredka. Organizirajo se kot politična sila zaradi čim učinkovitejše akcije pri praktičnem spreminjanju, socialistični preobrazbi družbe.

To je mogoče samo v organizaciji, ki je globoko demokratična in odprta za ustvarjalno pobudo, kritično preverjanje rezultatov družbene prakse in nadaljnji razvoj lastnega programa. Pomanjkanje demokracije zapira žive vire ustvarjalnosti in napredka.

Notranja demokracija v Zvezi komunistov je pogoj, da je zveza dejavnik sinteze znanstvenega spoznanja o zakonitostih družbenega spoznanja o zakonitostih družbenega razvoja, utemeljenega na marksistični teoriji, živega interesa delavskega razreda in samoupravne družbene prakse. To zahteva takšen položaj člana ZK, ki mu omogoča, da stalno prispeva k oblikovanju politike zveze, da bo iniciativen in aktiven, da se uveljavi kot ustvarjalna osebnost. Takšen položaj komunistov bo znotraj zveze

ustvaril težnjo k novim spoznanjem, razvil potrebo po idejnem in teoretičnem delu, spodril praktikizem in politično rutinerstvo. Vse to poudarja izreden pomen sodobnega ideološkega in političnega dela ter izobraževanja v Zvezi komunistov.

Kolikor bo Zveza komunistov uspešno realizirala to povezanost, toliko bolj bo nastopala kot gibanje, ki gleda naprej in lahko prednjači, ki je sposobna svoje ideje spremeniti v resničnost. Zveza komunistov odločno spodbuja proces osvobajanja pred elementi klasične stranke in »dejavnika oblasti« ter razvija funkcije in metode idejnega usmerjanja. Toda to je tudi politični organizem, neposredno in močno angažiran v političnem boju v družbi, in bistveno zainteresiran za značaj politike in sklepov samoupravnih organov.

Demokracija v Zvezi komunistov ima svojo razredno in socialno vsebino. Zato ni sklenjena samo z evidentiranjem obstoječih naziranj, anketiranjem in utrjevanjem poprečnega mnenja. Demokratski odnosi so pogoj, da Zveza komunistov sprejme najnaprednejšo misel in da se bori, da bodo prevladale najnaprednejše tendence v družbi.

Pri uresničevanju ciljev demokratizacije zveze smo dosegli velike uspehe, vendar mora biti njena celotna dejavnost še bolj dosledno zasnovana na nenehni aktivnosti članstva in organizacije pri ustvarjanju in osvajanju politike zveze. Pri tem je bistveno, da temelji konstituiranje političnih sklepov na svobodnem soočanju mnenj, preverjanju pogledov in ocen, da poteka z organiziranjem razprav v zvezi o vsakem večjem vprašanju njene politike in prakse. Taka metoda omogoča, da se sintetizirajo najnaprednejša pojmovanja in izberejo najboljše rešitve. Tako sprejet sklep pomeni močan dejavnik enotnosti komunistov in družbe. Kakor pogojuje enotnost pri orientaciji in akciji demokracijo, enakopravnost v razpravi, pri definiranju in izbiri politične podlage, tako je tudi pod demokracijo razumeti organiziranost in odgovornost pri izpopolnjevanju sprejetih sklepov.

3. Sodoben pomen in demokratična vsebina demokratičnega centralizma

Svobodno izražanje in soočanje mnenj je način, kako priti do tistih podlag, ki najboljše izražajo potrebe in interese združenih proizvajalcev. Vendar se zgolj s tem spoznanjem še ne spremeni stvarnost. Obvezna skupna stališča in enotnost v akciji — to je pot, da se uresniči. Brez demokracije ni enotnosti, toda brez enotnosti

ni revolucionarne učinkovitosti. Disciplina, ki je pogoj akcijske sposobnosti, pa tudi sama spreminja svojo notranjo vsebino. To ni uradniška poslušnost, birokratski odnos med direktivo in izpolnjevanjem, marveč izraz notranjega prepričanja komunista, ki se s tem, da prostovoljno vstopi v organizacijo in da aktivno in ustvarjalno sodeluje pri graditvi njene politike, zavestno opredeljuje, da bo naloge zveze izpolnjeval kot svoj lastni sklep, da se bo zanje dosledno boril. Njen notranji smisel je osebna odgovornost do skupnih demokratično sprejetih stališč večine. Omejuje tudi samovoljo in neodgovornost, postaja element dela in učinkovitost demokratizma.

Taki odnosi dajejo sodoben pomen in demokratično vsebino načelu in praksi demokratičnega centralizma, zagotavljajo medsebojno odgovornost vseh članov in delov Zveze komunistov za rezultate politike. S svojo demokratično vsebino postaja to načelo jez za birokratske tendence, za voluntarizem in subjektivizem, kakor tudi za pojave malomeščanskega anarhizma v Zvezi komunistov. Demokratični centralizem, če ga razumemo v njegovem pravem — demokratičnem in akcijskem — bistvu, ki izhaja iz potreb sedanje etape boja Zveze komunistov, more in mora postati močan vzvod najnaprednejših sil v Zvezi komunistov, ki jim omogoča, da po demokratični poti izolirajo in izrivajo birokratske in malomeščanske elemente, ki si skušajo najti oporišče v Zvezi komunistov. Utrditev demokratičnega bistva in doslednejša uporaba tega načela je učinkovito sredstvo v boju, da se onemogoči koncentracija moči v ozkih krogih in monopol vsake vrste na področju političnega odločanja.

Razvoj demokratičnih odnosov v Zvezi komunistov prinaša bistvene spremembe v položaju, pravicah in dolžnostih voljenih teles in organov, kakor tudi v položaju članov zveze. Prav tako se spreminjajo tudi odnosi med članstvom in voljenimi organi. Njihov nenehen medsebojni vpliv postaja pogoj, da pridemo do najbolj smotrnih stališč in sklepov.

Veča se odgovornost in dolžnost voljenih teles, da na podlagi zaupanja članstva in političnih izkušenj, rezultatov znanstvenega spoznanja in z močjo argumentov vplivajo na življenje in delo organizacij, da pokažejo čim večjo iniciativo tako pri ustvarjanju kakor tudi pri izvajanju sprejete politike, da postanejo žarišča idejno-političnega delovanja. Z dajanjem in podpiranjem naprednih iniciativ, z ustvarjalno obdelavo idejno-politične podlage, s svojimi jasnimi stališči in dinamičnim, javnim delovanjem morajo biti voljeni organi in telesa ZKJ na čelu družbenopolitične in idejne akcije zveze in bistveno vplivati na tokove družbenih gibanj. Nujno je treba razvijati tak sistem odnosov

v idejno-političnih središčih ZKJ, v katerih se popolnoma določeno in jasno ve, kje je umestno politično odločanje, kateri organ in za katere zadeve prevzema odgovornost in komu je odgovoren za svoje delo.

Javnost delovanja vseh organov in organizacij Zveze komunistov ter bolj celovito, izvirno in pravočasno informiranje članov sta sestavini sodobne metode dela in uspešnega uresničevanja vodilne vloge Zveze komunistov, sta pogoj za bolj aktivno sodelovanje članstva pri ustvarjanju in uresničevanju politike ZKJ, sta prvini učinkovitejšega delovanja in uspešnejšega razvoja demokratičnih notranjih odnosov v zvezi.

4. Zveze komunistov socialističnih republik in Zveza komunistov Jugoslavije

Ena od pomembnih oblik reforme Zveze komunistov Jugoslavije se izraža v potrebi, da se nadalje krepijo vloga, vpliv in odgovornost Zveze komunistov socialističnih republik kot samostojnih organizacij v enotni ZKJ.

Položaj in vodilna vloga delavskega razreda v okviru naroda oziroma socialistične republike določata položaj, funkcijo, samostojnost in odgovornost Zveze komunistov v republikah v okviru ZKJ. Z razvojem sistema družbenega samoupravljanja se komunistične organizacije v republikah razvijajo kot vse bolj samostojni in vplivni idejno-politični dejavniki, katerih delovanje je pomembno pomagalo izrivati in zoževati birokratski centralizem in unitaristične tendence. Ustvarjalna vloga republiških Zvez komunistov kot samostojnih političnih subjektov vse bolj daje pečat razvoju in konstituiranju politike ZKJ in političnim gibanjem v naši družbi. To je zdaj dobilo ustrezen normativno-organizacijski izraz v osnutku novega statuta ZKJ in v sprejetju statotov republiških Zvez komunistov.

Zveza komunistov Jugoslavije je zelo pomemben dejavnik idejne integracije in politične kohezije naše mnogonacionalne socialistične skupnosti. Take svoje vloge ZKJ ne more izpolnjevati kot nekakšna nadnacionalna organizacija, ki spreminja republiške organizacije v svoje transmisije. Namesto njihovega centralističnega povezovanja uresničuje Zveza komunistov Jugoslavije ustvarjalno idejno-politično sintezo pogledov, stališč, aktivnosti in iniciativ Zvez komunistov socialističnih republik.

Enotnost Zveze komunistov Jugoslavije temelji na zgodovinskih interesih delavskega razreda ter na skupnih interesih narodov in narodnosti Jugoslavije; na enotni ideološki in politični opredelitvi vseh članov ZKJ, ki temelji na znanstvenem socializmu in boju za razvoj

enotnega sistema socialističnega samoupravljanja; na skupnih programskih ciljih; na enotnih načelih organiziranja in notranjih odnosov v ZKJ, ki so definirani v statutu ZKJ; na samostojnosti in enakopravnosti vseh Zvez komunistov republik v okviru Zveze komunistov Jugoslavije v boju za mir, za enakopravne odnose med narodi in državami, za obrambo suverenosti in neodvisnosti naše socialistične skupnosti.

Bistvo položaja Zvez komunistov socialističnih republik in njihovih medsebojnih odnosov v okviru enotne ZKJ se realizira predvsem:

— da enakopravno sodelujejo pri definiranju programskih ciljev in pri graditvi politike ZKJ ter so skupno, enako odgovorne za izpolnjevanje teh ciljev in politike;

— da samostojno gradijo konkretno politično podlago, stališča in akcijske programe, ki izražajo interese delavskega razreda in drugih delovnih ljudi, živečih na področju republike, s tem pa tudi dejanske in dolgoročne interese svojega naroda;

— da so republiške Zveze komunistov enakopravno zastopane v osrednjih organih ZKJ in da je način njihove politike in konstituiranja tak, da izraža odločilno vlogo in skupno odgovornost Zvez komunistov vseh republik;

— da s sistemom odnosov in prakse v centralnih organih ZKJ zagotavljajo: demokratsko soočanje in usklajanje mnenj; skupno obravnavanje vsebine družbenih protislovij in konfliktnih situacij in postavljanje realne poti in ukrepov, ki vodijo k progresivnemu razreševanju teh nasprotij, graditev enotnih stališč o vseh bistvenih vprašanih politike in prakse Zveze komunistov; tak sistem odnosov v centralnih organih ZKJ mora onemogočiti majorizacijo in uporabo imperativnega mandata;

— da se Zveze komunistov vsake republike neprenehoma in odločno upirajo pojavom nacionalizma in šovinizma in vsem poskusom, da bi se trenutni partikularistični interes oziroma egoistični interes birokratskih in drugih monopolističnih skupin odel z nacionalnim plaščem in se predstavil kot nacionalni interes.

Razvijanje takega sistema odnosov in prakse zagotavlja, da v vseh fazah političnega procesa — od politične iniciative preko dozorevanja mnenj pa vse do sprejetja sklepov in stališč — vse republiške Zveze komunistov aktivno in enakopravno sodelujejo in neprestano vplivajo na ustvarjanje politike. Tako bomo dosegli, da bo za slehernim stališčem in političnim sklepom organov ZKJ stala tudi vsaka republiška Zveza komunistov in da si bo z vso odgovornostjo prizadevala to izpolniti. To je pot da se krepí dejanska enotnost Zveze komunistov Jugoslavije in da se uspešno izvaja njena vodilna idejno-politična vloga.

5. Spremembe v organizacijski strukturi in načinu dela Zveze komunistov

Na podlagi rezultatov, izkušenj in spoznanj, dobljenih med dosedanjo reorganizacijo, so statuti Zvez komunistov socialističnih republik in osnutek novega statuta ZKJ definirali načela, osnovo in smeri nadaljnjega organizacijskega preurejanja Zveze komunistov v skladu z njeno pozicijo in družbeno funkcijo v bolj razviti samoupravni družbi. Bistveno spremenjena organizacijska struktura zveze in nov tip organiziranja komunistov utirata po novi praksi in ustvarjata znatno širše možnosti, da se uveljavijo nove kvalitete v njihovi idejni, politični in akcijski ustvarjalnosti. Vsebina in nove potrebe živega idejno-političnega delovanja komunistične avantgarde prav tako zahtevajo, da se nenehoma spreminja njena organizacijska bit, bogatijo oblike in izpopolnjuje način dela njenih organizacij in voljenih teles.

Namesto nedavne toge, enolične in v mnogočem statične organizacijske strukture je začela delovati in uveljavljati svoje prednosti nova struktura, za katero so značilni dinamičnost v razvoju, gibčnost in razvejanost oblik, ki rastejo iz različnih družbenih razmer in življenjskih situacij, in velika samostojnost republiških, pokrajinskih in občinskih organizacij, kadar se izbirajo konkretne oblike organizacijskega, idejno-političnega in akcijskega povezovanja komunistov v skladu z načeli in določbami statuta ZKJ. Samo z razvijanjem takih kvalitet se lahko bolj popolno izrazijo velike potencialne možnosti, ki jih ima spremenjena organizacijska struktura. To zahteva, da premagamo še precej zakoreninjen organizacijski praktikizem, ki se kaže v fetišiziranju organizacijskih oblik, v obravnavanju organizacijskih problemov kot posebnega bistva, v stihijni težnji, da se ohranijo stare oblike oziroma da se v novih dela po starem, na rutinerski način.

V stalnih oblikah organizacijskega povezovanja se uresničujejo tiste pravice in obveznosti, ki so skupne vsem komunistom ne glede na oblike njihovega družbenega delovanja, ne glede na idejno-politično raven ali na smer njihovega zanimanja. S tem se zagotavlja potrebna stabilnost organizacijske strukture zveze, utrjuje se položaj člana in zagotavlja, da bo stalno vplival na notranje idejno-politično življenje in delovanje svoje organizacije, ter se utrjujejo kraji regularnega izvajanja stališč in politike in gradi sistem vzajemne odgovornosti članstva in voljenih teles za rezultate dela. Toda trdne organizacijske oblike v stalni sestavi so samo ena oblika povezovanja članstva v samoupravnih delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in občini.

Vse bolj pomembne postajajo oblike raznovrstnega idejnega in političnega življenja v zvezi, kakor so komisije, aktivni, posvetovanja, zbori komunistov, delovne in študijske skupine idr., katerih funkcije in sestava so odvisne od narave in vrste problemov in področij idejno-politične akcije komunistov. To izhaja iz potrebe, da se o zapletenih vprašanih boja za samoupravne družbene odnose kar najbolj kvalificirano razpravlja na podlagi globljega poznavanja dejstev in analiz realnih družbenih procesov, da s konfrontacijo mnenj in argumentov dozorevajo in se razčiščujejo pogledi in pripravljajo solidno preučeni predlogi za odločanje v organizacijah in forumih zveze. To je pot, ki pelje k bogatenju idejnega in političnega življenja v Zvezi komunistov, k širšemu prebujanju vseh miselnih, ustvarjalnih sil v njej in v družbi kot celoti, k popolnejšemu osmišljanju družbene akcije komunistov v samoupravljalški praksi, krepitvi idejno-politične in akcijske sposobnosti zveze. Bazične organizacije in forumi ZK pomenijo sintezo razvejane aktivnosti in raznovrstnih oblik idejnega in političnega življenja. S tem sta izrinjeni improvizacija in površnost pri obravnavanju družbenih dogajanj in idejno-političnih gibanj in zagotovljeno nenehno strujanje in soočanje idej, izkušenj, kritike in predlogov, s tem pa tudi aktivno vzajemno vplivanje med bazo in idejno-političnimi centri Zveze komunistov.

Vloga organizacij Zveze komunistov v samoupravnih delovnih organizacijah postaja vse pomembnejša in bolj zapletena. Le-te morajo biti neposredno obrnjene k človeku na delovnem mestu in k življenjskim problemom delovnega kolektiva, biti morajo pod stalnim in neposrednim vplivom interesov in preokupacij proizvajalcev ter delovati skupaj z njimi po čelu njihove samoupravne družbene akcije. Najvažnejša funkcija teh organizacij je, da krepijo položaj in neposredno odločanje proizvajalcev o pogojih in rezultatih dela in da uresničujejo svoj odločilni vpliv na vsa območja družbenega in političnega življenja v občini in širših družbenopolitičnih skupnostih. Skupna vsebina in oblike organiziranja in aktivnosti komunistov v samoupravnih delovnih organizacijah morajo biti osredotočene na krepitev družbenoekonomskih in političnih odnosov na osnovah samoupravljanja in delitve po rezultatih dela in na premagovanje vseh birokratskih in drugih ovir, ki so na tej poti; na prebujanje in usmerjanje vseh sil delovnega kolektiva, da izdelajo in dosledno uporabijo koncepte, ki zagotavljajo, da se večajo proizvajalne delovne sile, ekonomska perspektiva delovne organizacije in v tej smeri razvijajo vse racionalne oblike integracije in oblike samoupravnega in družbenega dogovarjanja v širših okvirih; na razvijanje zavesti proizvajalcev, da je treba nujno usklajati njihove neposredne in dolgoročne interese, na

idejno osvetljevanje bistva in vzroka nasprotij, ki se pojavljajo znotraj delovne skupnosti, in spoznavanje relativnih poti, ki vodijo k njih reševanju; na krepitev solidarnosti med delovnimi ljudmi idr. S tako usmerjenostjo in plodno idejno-politično akcijo lahko Zveza komunistov v delovnih organizacijah uspešno uresničuje svojo vlogo gibalne in usmerjevalne sile znotraj samoupravnih organov in pomaga pomembno krepiti samostojnost, neposredno odgovornost in učinkovitost v delu organizacij Zveze sindikatov.

Na to, da se člani Zveze komunistov, ki delajo v samoupravnih delovnih organizacijah, širše in nepretrgano angažirajo pri aktivnostih krajevne in občinske organizacije, ni treba gledati z organizacijsko tehničnega in ozko praktičnega stališča. S tem opuščamo »razparceliranost« in ozke horizonte delovanja komunistov in njihovo zaprtost v okvirih tovarne, ustanov in ožjih naselij. To je ena od pomembnih poti, da so interesi in hotenja neposrednih proizvajalcev nenehno navzoči v družbenem in političnem življenju občine in krajevne skupnosti in da se hkrati povečuje zanimanje in aktivni odnos privrženecv ostalih območij družbenega dela za probleme na področju materialne proizvodnje.

Z aktivnim vključevanjem komunistov iz podjetij, ustanov in enot JLA v njihovo idejno-politično aktivnost lahko organizacije ZK v krajevnih skupnostih dobijo polnejšo in bolj življenjsko vsebino dela in postanejo vplivnejši dejavnik pri razvijanju samoupravnih odnosov v občini in pri reševanju vprašanj, ki so skupnega interesa za vse občane. Nujno je treba naprej razvijati tako prakso krajevnih organizacij, da bi usmerjali komuniste k aktivnemu in organiziranemu delovanju v Socialistični zvezi in drugih družbenopolitičnih organizacijah in samoupravnih družbenih organih.

Kot sintezo vseh oblik organiziranja in aktivnosti komunistov na področju občine uresničuje občinska organizacija idejno, politično in akcijsko povezovanje in usmerjanje članstva in bazičnih organizacij na bistvena vprašanja družbenoekonomskih in političnih odnosov v občini. Konferenca občinske organizacije s svojim občinskim komitejem, komisijami in drugimi razvejanimi oblikami aktivnosti ima veliko vlogo, kadar se uresničuje neposreden in učinkovit vpliv članstva na oblikovanje konkretne politične podlage ter večstransko in neprestano komunicira med bazo in vsemi idejno-političnimi centri Zveze komunistov. Taka funkcija občinske organizacije pomaga, da komunisti in njihove bazične organizacije ne bodo pod prevladujočim pritiskom ožjega družbenega okolja in da se ne spremenijo v zastopnike parcialnih in trenutnih interesov »svojega« obrata, tovarne, vasi, ustanove in poklica, marveč da usodno

vplivajo na njihovo opredelitev in akcijo spoznanja o celoti družbenih, političnih in idejnih gibanj in interesov gibanja kot celote.

Spremembe v organizacijski strukturi in načinu delovanja občinske organizacije že močno vplivajo in bodo vse bolj neposredno učinkovale na organizacijo in način dela forumov ZK v pokrajinah, republikah in federaciji. Politična središča Zveze komunistov imajo vse večje obveznosti, da pravočasno reagirajo na probleme, ki nastajajo v samoupravni družbeni bazi in dobivajo svoj izraz v aktivnostih in iniciativah bazičnih in občinskih organizacij ZK. Sestavljene in organizirane morajo biti tako, da bodo lahko pokazale več ustvarjalne sposobnosti pri pravočasnem definiranju družbenega razvoja, pri ugotavljanju realnih možnosti in poti uspešnejšega razvoja družbenoekonomskega in političnega sistema in samoupravnih družbenih odnosov ter pri enotnem in učinkovitem delovanju na uresničitev sprejete politike.

Organizacija ZK v JLA je kot integralni del Zveze komunistov Jugoslavije nosilec progresivne družbene zavesti ter iniciator politične akcije za nadaljnje poglobljanje socialističnega značaja armade in krepitve njene borbene pripravljenosti. Komunisti v vrstah naše armade so nena-domestljiv dejavnik revolucionarne kontinuitete v njenem razvoju, v skladu s samoupravno-demokratskimi družbenimi odnosi, z zahtevami sodobnih znanstveno-tehničnih dosežkov in z našimi revolucionarno osvobodilnimi tradicijami.

Nastop na širšem družbenem in armadnem prostoru ter dosedANJI rezultati reforme Zveze komunistov krepijo samostojen idejno-politični vpliv organizacije ZKJ v JLA na vrste in oblike vojaškega življenja. Posebno pomembna je idejna in politična aktivnost komunistov iz armade v krajevnih, občinskih, pokrajinskih in republiških organizacijah, v skupnem delovanju Zveze komunistov ter v vsem družbenem ževljenju države. Ta aktivnost predstavlja pomemben prispevek k uresničevanju zamisli o vseljudski obrambi ter navdihujoče vpliva na preobrazbo v armadnih odnosih v duhu humanističnih pridobitev našega samoupravnega razvoja.

To, da Zveza komunistov neprestano in čim neposredneje vpliva na izdelavo idejno-politične orientacije in sprotne politike in na funkcioniranje vseh forumov in organov Zveze komunistov, ustvarja realne možnosti, da delavski razred in samoupravna združenja delovnih ljudi redno, normalno in v institucionalnem smislu organizirano vplivajo na usmerjenost, vsebino in način dela forumov in organizacij Zveze komunistov. K temu bodo precej prispevale konference ZK v republikah in zvezna konferenca ZKJ kot oblike direktne demokratske udeležbe članstva pri for-

muliranju tekoče politike. Razvijati je treba prakso, da bazične in občinske organizacije Zveze komunistov, kakor tudi samoupravne in družbenopolitične organizacije delovnih ljudi, načenjajo vprašanja in pripravljajo osnutke resolucij in predloge sklepov, o katerih naj se izjavijo konference in organi Zveze komunistov.

Razvijanje vloge, aktivnosti in delovnega povezovanja komisij Zveze komunistov od občinskih organizacij do federacije mora pomembno pomagati krepiti vpliv članstva zveze, izkušenj, ki se dobe v družbeni in idejno-politični praksi in načinu spoznavanja, na delo organov zveze, na kristalizacijo in graditev pogledov in usklajanje stališč v političnih središčih republiških Zvez komunistov in Zveze komunistov Jugoslavije.

Krepitev dejanskega in neposrednega vpliva članstva na delo in odločanje forumov in organov zveze, odpuščanje hierarhičnih odnosov in nova kvaliteta v demokratizaciji delovanja političnih središč ZKJ bo izvir nujno potrebne stabilnosti v dolgoročni idejno-politični orientaciji, ki jo določajo kongresi, in bo zagotavljala kontinuiteto v tekočem delovanju ZKJ.

Za takšne bolj zapletene tokove in odnose so postali tesni tisti organizacijski okviri, v katerih se je dejavnost partije prej edino lahko uresničevala. Organizacijske spremembe so samo začetni korak v nastajanju širšega torišča za akcijo komunistov v boju za cilje samoupravnega socializma.

Boj za svobodno skupnost združenih proizvajalcev, za bolj razvito družbo, za nenehno bogatitev človeške osebnosti in humaniziranja odnosov — to so bistvena hotenja programa Zveze komunistov, ki je izhodišče tega dokumenta, idejno-političnih temeljev nadaljnjega razvoja Zveze komunistov Jugoslavije. Konceptcija, ideologija samoupravnega socializma, socializma s človeškim likom, vse globlje obvlada zavest množic, postaja materialna sila.

Sedanja preobrazba Zveze komunistov je izraz njenega nadaljnjega revolucioniranja, usposabljanja za sedanjo in prihodnjo etapo socialistične rekonstrukcije. Prav toliko, kolikor je živa akcija Zveze komunistov življenjski pogoj za razvoj samoupravnega socializma, toliko je njena lastna preobrazba, reorganizacija, nujen pogoj za uresničevanje tega zgodovinskega poslanstva. To je pogoj, da bo še nadalje revolucionarna sila v boju združenih proizvajalcev za samoupravni socializem, da ne bo postala instrument birokratskega konservativizma.

Zveza komunistov je, spoznavajoč to zgodovinsko nujnost, zvesta svoji vlogi in revolucionarnim tradicijam, stopila na pot lastne preobrazbe.

**Statut
Zveze komunistov
Jugoslavije**

I. SPLOŠNA NAČELA

1. Jugoslovanski komunisti in njihove zveze v socialističnih republikah so združeni v Zvezo komunistov Jugoslavije na podlagi skupnega programa boja za uresničevanje zgodovinskih interesov in vodilne družbene vloge delavskega razreda ter svobodoljubnih in socialističnih prizadevanj narodov in narodnosti Jugoslavije.

Zveza komunistov Jugoslavije je revolucionarna, organizirana in vodilna idejno-politična sila delavskega razreda in vseh delovnih ljudi v njihovem boju za socializem. Zgodovinska naloga in končni cilj Zveze komunistov Jugoslavije je ustvariti brezrazredno komunistično družbo.

Program ZKJ določa cilje in temeljne smeri idejno-političnega delovanja vseh članov Zveze komunistov Jugoslavije.

2. Zveza komunistov deluje prek družbene akcije delovnih ljudi skupaj z vsemi socialističnimi, ustvarjalnimi silami družbe, zbranimi v Socialistični zvezi delovnega ljudstva, sindikalnih, mladinskih in drugih družbenih organizacijah, v celotnem sistemu družbenega samoupravljanja in državne oblasti.

Članstvo v Zvezi komunistov ne daje nikakršnih prednosti pa tudi ne posebnega družbenega položaja. Člani zveze so pri razpravljanju in odločanju o družbenih zadevah enakopravni z drugimi občani.

Komunisti se bojujejo za svoje ideje, politiko in stališča z močjo prepričevanja in argumentov s prizadevnostjo, doslednostjo in osebnim zgledom, z ustvarjalnim, javnim in neposrednim delovanjem v samoupravnih organizmih, v družbenopolitičnih organizacijah, v predstavniških organih in drugih demokratičnih oblikah družbenega in političnega življenja. S takšnim delovanjem Zveza komunistov nenehno preverja svojo politiko in prakso, svoja stališča in svojo akcijo.

Komunisti prevzemajo in nosijo za svoje družbeno delovanje odgovornost pred delavskim razredom, svojim ljudstvom in jugoslovansko socialistično skupnostjo, pred delovnim kolektivom, v katerem delajo, pred občani družbenopolitične skupnosti, v kateri žive, pred družbenopolitično organizacijo, kateri člani so.

Delo Zveze komunistov in njenih članov je javno in nenehno izpostavljeno presoji in kritiki delovnih ljudi ter njihovih samoupravnih in družbenopolitičnih organizacij.

3. Teoretični in idejni temelj delovanja Zveze komunistov je znanstveni socializem oziroma marksizem in leninizem. Jugoslovanski komunisti obravnavajo marksistično teorijo aktivno in ustvarjalno kot znanost, ki se nenehno razvija in bogati s sodobno družbeno prakso in novimi spoznanji človeške misli.

Izražajoč živo zvezo zgodovinskih interesov delavskega razreda, marksističnih znanstvenih spoznanj in revolucionarne prakse, se Zveza komunistov zavzema za to, da bi postali rezultati znanstvene in družbene misli, idejnega in kulturnega ustvarjanja temelj in sestavni del socialistične akcije združenih proizvajalcev.

4. Pripadnost Zvezi komunistov je izraz lastne idejne in politične opredelitve ljudi, ki s prostovoljnim včlanjenjem v zvezo zavestno sprejemajo obveznosti, da se bojujejo za programske cilje, politiko in stališča Zveze komunistov.

Demokratični centralizem je temeljno načelo notranjega življenja, organiziranja in delovanja Zveze komunistov Jugoslavije. Demokratična vsebina tega načela se uresničuje in potrjuje v razvijanju sistema takšnih odnosov v Zvezi komunistov Jugoslavije, v katerih je član temeljni subjekt v oblikovanju politike in stališč zveze, s čimer pa zavestno prevzame nase odgovornost za njihovo dosledno uresničevanje.

5. Oblike organizacijskega, akcijskega in idejno-političnega povezovanja članstva zveze izhajajo iz enakih pravic in dolžnosti vsakega člana, da organizirano in aktivno deluje za uresničevanje ciljev in politike ZKJ: v delovni skupnosti, v kateri dela, v družbenopolitičnem življenju krajevne skupnosti in občine, v kateri živi, ter v obravnavanju in reševanju vprašanj širšega družbenega pomena, o katerih se oblikujejo pogledi in stališča v Zvezi komunistov socialistične republike in Zvezi komunistov Jugoslavije.

6. Jugoslovanski komunisti in njihove zveze v socialističnih republikah sestavljajo Zvezo komunistov Jugoslavije.

Zveza komunistov Jugoslavije se razvija in deluje kot enotna organizacija vseh članov in njihovih organizacij na območju SFRJ na podlagi njihove enotne ideološke usmeritve in politične opredeljenosti v boju za zgodovinske interese delavskega razreda in skupne interese narodov Jugoslavije ter na podlagi enakopravnega položaja, samostojnosti in odgovornosti Zvez komunistov socialističnih republik.

Zveza komunistov Bosne in Hercegovine, Zveza komunistov Črne gore, Zveza komunistov Hrvaške, Zveza komu-

nistov Makedonije, Zveza komunistov Slovenije in Zveza komunistov Srbije z Zvezo komunistov Kosova in Zvezo komunistov Vojvodine — so samostojne organizacije v enotni Zvezi komunistov Jugoslavije. Zveze komunistov socialističnih republik so skupno odgovorne za oblikovanje in izvajanje politike Zveze komunistov Jugoslavije.

Na podlagi statuta ZKJ in skladno z njim sprejmejo Zveze komunistov socialističnih republik svoje statute.

Zveza komunistov avtonomne pokrajine sprejema svoj statut na podlagi statuta Zveze komunistov Jugoslavije in statuta Zveze komunistov Socialistične republike Srbije.

Mestne in občinske organizacije Zveze komunistov urejajo s statutarnim sklepom svojo organizacijo in notranje odnose v skladu s statutom ZKJ in statutom Zveze komunistov socialističnih republik oziroma statutom Zveze komunistov socialistične avtonomne pokrajine.

Organizacija Zveze komunistov v Jugoslovanski ljudski armadi sprejema statutarni sklep, ki ga potrjuje predsedstvo ZKJ.

Vsi ti statuti sestavljajo enotno statutarno gradivo.

7. Zveza komunistov Jugoslavije pomaga kot samostojen in aktiven subjekt, ki za svojo dejavnost odgovarja delavskemu razredu in svojim narodom, krepiti socializem v svetu in dosledno uresničevati načela socialističnega internacionalizma:

— z resničnimi uspehi, ki jih dosega v boju za socializem v svoji državi, ob nenehnem kritičnem odnosu do lastne socialistične prakse;

— z vztrajnim bojem za mir in družbeni napredek v svetu ter z bojem proti imperializmu, politiki sile in hegemonizmu vsake vrste;

— z nenehnim in aktivnim podpiranjem vseh socialističnih, protiiperialističnih in drugih demokratičnih sil in gibanj, ki se bojijo za osvoboditev človeka in osvoboditev narodov vseh vrst izkoriščanja, zatiranja in tujega gospodarstva;

— z doslednim bojem za vspostavitve in razvijanje vsestranskega in demokratičnega sodelovanja med narodi in državami in za njihovo povezovanje na temeljih popolne enakopravnosti;

— z razvijanjem aktivnega in različnega sodelovanja in solidarnosti s komunističnimi, delavskimi in drugimi protiiperialističnimi in naprednimi gibanji in partijami na načelih enakopravnosti, samostojnosti in popolnega medsebojnega spoštovanja lastnih poti in oblik socialističnega razvoja vsake države, kakor tudi različnih stališč in izkušenj, kamor šteje tudi odkrit, načelen in enakopraven boj mnenj in medsebojna kritika, izključen pa je kakršenkoli ideološki monopol.

II. ČLANI ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE IN ODNOSI V ZKJ

8. V Zvezo Komunistov Jugoslavije se prostovoljno, po lastni želji, včlanjujejo tisti, ki so s svojo družbeno dejavnostjo pokazali, da sprejemajo program, statut in politiko zveze, ki so se pripravljeno organizirano, odgovorno in dosledno bojevati za njihovo uresničevanje in ki so s svojo družbeno aktivnostjo in moralno političnimi kvalitetai pridobili zaupanje okolja, v katerem žive in delajo.

O sprejemu v Zvezo komunistov odloči organizacija potem, ko preuči osebno zahtevo posameznika oziroma predlog skupine članov zveze, aktiva komunistov, politične ali družbene organizacije, delovne skupnosti ali organa družbenega samoupravljanja.

O sprejemu more odločiti tudi organ zveze, če v kakšnem družbenem okolju ni organizacije, ali če je ta razpuščena oziroma če ustrezna organizacija iz kakršnih koli vzrokov ne more sprejeti v zvezo posameznikov, ki izpolnjujejo zahteve, določene v tem statutu.

Sprejem v članstvo je javen in posamičen.

Vsak član zveze pripada eni organizaciji, redno in organizirano sodeluje v njenem delu in družbenopolitičnih akcijah, ki jih ta organizira, in je dolžan plačevati članarino.

S svobodnim vstopom v zvezo se komunist z aktivnim in ustvarjalnim sodelovanjem pri oblikovanju njene politike, s stalnim ideološkim in političnim usposabljanjem zavestno odloča za to, da s polnim čutom odgovornosti izpolnjuje dolžnosti, ki izvirajo iz vloge in ciljev Zveze komunistov, ter dosledno in disciplinirano uresničuje sklepe organizacije, forumov in organov zveze.

Komunist mora z lastnimi moralnimi vrlinami, družbenim ravnanjem in osebnim zgledom, besedo in dejanji pomagati pri uveljavljanju moralnih družbenih norm in socialistične solidarnosti med delovnimi ljudmi, skladno s cilji in načeli naše socialistične družbe.

V zvezi ni prostora za ljudi, ki z javnim delovanjem, v praksi nasprotujejo razvijanju socialističnih družbenih odnosov na temeljih samoupravljanja; ki kršijo samoupravne pravice delovnih ljudi in ravnaajo birokratsko in samovoljno; ki se zavzemajo za politične oblike buržoazne družbe in za buržoazno ideologijo; ki izražajo nacionalno nestrpnost in šovinizem; ki postavljajo svoje egoistične interese pred interese delovnih ljudi in naše socialistične skupnosti.

9. Demokratični centralizem izraža bistvo in sistem odnosov v Zvezi komunistov, ki temelje na:

— takšnem položaju člana ZKJ, kakršen mu omogoča nenehno in aktivno sodelovanje pri pripravljanju in

sprejemanju sklepov in stališč na vseh stopnjah in na vseh področjih delovanja zveze;

— demokratični metodi v pripravljanju in sprejemanju stališč, kakršna zagotavlja vpliv znanstvenih spoznanj ter svobodno izražanje, soočanje in boj mnenj v enakopravni, demokratični in načelni razpravi in onemogoča, da bi ožje skupine ali manjšina vsiljevala svojo voljo drugim;

— obveznosti sklepov, ki jih sprejme večina za vse člane, in na organiziranem enotnem delovanju komunistov, da se uresničijo tako sprejeti sklepi;

— samostojnosti, pobudi, ustvarjalnosti članov, vsake organizacije, forumov in organov zveze v njihovi družbeno-politični in idejni akciji na podlagi programa, statuta in politike zveze;

— odločilni vlogi članstva — neposredno ali prek delegatov, ki jih voli — pri predlaganju, volitvah in rednem obnavljanju sestave vseh forumov, organov in delovnih teles zveze;

— nenehnem vplivu članstva na program dela, funkcionarje in vsebino sklepov voljenih organov;

— neposredni odgovornosti voljenih organov, ki v mejah svojih funkcij delajo samostojno in kolektivno, njihovi člani pa so kolektivno in posamič odgovorni pred volilnim telesom;

— nenehnem idejno-političnem, akcijskem in organizacijskem povezovanju, medsebojnem informiranju in vzajemni odgovornosti za rezultate dela članstva ter njegovih forumov in organov, ožjih in širših delov organizacije in vse Zveze komunistov Jugoslavije;

— dolžnosti ožjih organizacij, da se ravna po sklepih in stališčih širših organizacij, oziroma njihovih forumov in organov ter na dolžnosti vseh organizacij, da se ravna po programskih ciljih, določilih statuta, politiki in sklepih Zveze komunistov Jugoslavije;

— javnosti dela in odkriti idejno-politični akciji članov, vseh organizacij, forumov in organov zveze.

10. V Zvezi komunistov sprejemajo politične sklepe in stališča:

— članstvo zveze neposredno na konferencah oziroma sestankih svojih organizacij v delovnih organizacijah, v krajevnih skupnostih in enotah (ustanovah) Jugoslovanske ljudske armade;

— konference občinske (mestne) in tej ustrezne organizacije;

— konference organizacij zveze v Jugoslovanski ljudski armadi in komite konference v JLA;

— konferenca Zveze komunistov avtonomne pokrajine in pokrajinski komite;

— kongres in konferenca Zveze komunistov socialistične republike in centralni komite Zveze komunistov republike;

— kongres in konferenca Zveze komunistov Jugoslavije, predsedstvo ZKJ in njegov politično-izvršilni organ.

Izvršna telesa odločajo in ukrepajo samo v mejah svoje izvršilne funkcije na podlagi sprejete politike zveze in stališč organov, ki so jih izvolili.

Statutarni in nadzorni organi odločajo in sklepajo le v mejah svojega dela in odgovornosti, skladno s svojo specifično funkcijo.

Predlogi in sklepi komisij, posvetovanj in drugih oblik zbiranja in idejno-političnega povezovanja komunistov postanejo obvezni, ko jih sprejme ustrezna organizacija oziroma pooblaščen organ zveze.

Za odločanje v organizacijah Zveze komunistov je potrebna navzočnost najmanj polovice članov. Sklep je veljaven, če glasuje zanj večina navzočih članov.

Za odločanje na vseh konferencah od občinske dalje, kongresih in v organih Zveze komunistov je potrebna navzočnost najmanj dveh tretjin delegatov oziroma članov, sklep pa je veljaven, če se zanj izreče večina navzočih.

12. Vsi voljeni organi Zveze komunistov sprejemajo poslovnik o svojem delu; v njem določijo postopek za sklicanje, pripravo in vodenje sej, način obravnavanja vprašanj in predlogov, ki so na dnevnem redu, in način sprejemanja sklepov.

13. Člani Zveze komunistov, njihove organizacije in organi imajo pravico sprožiti in predlagati vprašanja, ki jih bodo obravnavale konference, kongresi in organi Zveze komunistov, ter dati svoja mnenja v obliki predlogov, resolucij in sklepov s potrebno obrazložitvijo. Organizacije, forumi in organi Zveze komunistov ravnajo enako s predlogi vseh družbenopolitičnih in samoupravnih organizacij delovnih ljudi.

Poslovnik foruma oziroma organa določa postopek, ki je potreben za obravnavanje predlogov organizacij ZK ter predlogov družbenopolitičnih in samoupravnih organizacij delovnih ljudi.

14. Preden se kongres oziroma konferenca Zveze komunistov Jugoslavije izrečeta o dokumentih, ki imajo programski ali statutarni značaj, ali o tistih, ki predlagajo bistvene spremembe politike Zveze komunistov na določenih področjih družbenega življenja, morajo organi Zveze komunistov dati takšne predloge s potrebno argumentacijo v razpravo Zvezi komunistov in javnosti. Preučiti morata vsak predlog in kritično pripombo, dano v razpravi, izreči o njej svoje mnenje, in pojasniti, zakaj ne sprejmeta kakšnih mnenj.

15. Član ZKJ ima pravico, da v svoji organizaciji in na drugih organiziranih zborih komunistov pove svoje mnenje o stališčih in političnem obnašanju drugih komunistov, vsakega voljenega organa in njegovih članov ter jih kritizira. Svoje trditve mora komunist obrazložiti. Za mnenja in kritike, ki jih je izrekel v Zvezi komunistov, član ne more politično odgovarjati.

16. Politično odgovarja tisti član, ki uporablja laži in dezinformacije, da bi politično in moralno diskvalificiral druge ljudi.

Kdor napada načela, programske cilje in idejno-politične temelje Zveze komunistov, je izključen iz Zveze komunistov.

17. Ob razpravljanju in odločanju v Zvezi komunistov ima član pravico obdržati svoje mnenje. Sprejeto stališče je obvezno za vse člane vse dotlej, dokler se ne spremeni po določenem demokratičnem postopku.

Če se je član ZKJ na podlagi pridobljenih izkušenj in novih spoznanj prepričal, da sprejeto stališče ne ustreza in zahteva o tem ponovno razpravo — organizacija oziroma voljeni organ presodi, ali obstajajo resnični razlogi za obnovo razprave in ponovno preverjanje stališč, za katere gre. O svoji odločitvi mora obvestiti predlagatelja.

Grupaško in frakcionaško delovanje je nezdržljivo s članstvom v Zvezi komunistov.

18. Volitve v Zvezi komunistov temelje na teh načelih:

— Vsi forumi in organi Zveze komunistov so voljeni.

— S tajnim glasovanjem se volijo: člani konferencc občinske (mestne) ter njima ustrezne organizacije in njihova izvršilna telesa; člani konferenc vseh organizacij Zveze komunistov v JLA in njihova izvršilna telesa; člani konference Zveze komunistov avtonomne pokrajine in pokrajinski komite; delegati konference in kongresa ter člani centralnega komiteja in drugih organov Zveze komunistov socialistične republike; delegati konference in kongresa Zveze komunistov Jugoslavije; člani predsedstva ZKJ; komisije za statutarna vprašanja ZKJ in nadzornega odbora ZKJ. Način volitev drugih organov socialističnih republik, pokrajinskih, mestnih, občinskih in drugih organizacij.

— Članstvo zveze kandidira in neposredno voli organe svoje organizacije in člane konference občinske organizacije. Na podlagi članstva voli konferenca občinske organizacije svoje organe, delegate pokrajine, Zveze komunistov za kongres in konferenco Zveze komunistov socialistične republike in Zveze komunistov; predlaga za pokrajinsko konferenco, socialistične republike in Zveze komunistov Jugoslavije. S statutom Zveze komunistov republike se lahko določi, da organizacije ZK v delovnih organizacijah lahko izvedejo neposredno kandidiranje za omenjene forume in organe, kandidate pa potrdi občinska konferenca.

— Člani za forume in organe zveze se kandidirajo po razpravi o nalogah forumov oziroma organov, ki jih volijo, in po sprejetju meril, na podlagi katerih se izvede kandidiranje.

— Vsak član more biti izvoljen v vsak forum, organ in telo zveze, če mu članstvo izkaže zaupanje. Za vsako izvolitev je potreben poprejšen osebni pristanek kandidata.

— Hkratno opravljanje izvršilne funkcije v Zvezi komunistov in funkcije v organih oblasti; praviloma član ne more hkrati opravljati izvršilne funkcije v Zvezi komunistov in družbenopolitični organizaciji.

— Redne volitve forumov in organov se izvedejo v rokih, ki jih določajo statut ZKJ, statuti ZK republik, statuti pokrajin in statutarnih mestnih sklepov občinskih organizacij. Ob rednih volitvah se sestava organov in njihovih izvršilnih teles obvezno obnavlja, in sicer najmanj za eno tretjino.

— Član ne more biti izvoljen v isti izvršilni organ zveze več kot dvakrat zapored.

— Poleg rednih volitev so še delne in popolne volitve posameznih organov, če volilno telo ugotovi, da je to potrebno.

— Število članov voljenih organov določi volilno telo, razen v primerih, ko statut to drugače določa. Če je na kandidatni listi več kandidatov, kakor izvoljenih, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili največ glasov, pri tem pa morajo imeti več kakor polovico glasov navzočih članov volilnega telesa. Če kandidatna lista nima več kandidatov, kakor je izvoljenih, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dvotretjinsko večino glasov.

— Če ob glasovanju ni izvoljeno potrebno število članov organa, se dodatno voli toliko kandidatov, kolikor jih je potrebno za odpolnitev določenega števila, in sicer tako, kakor določa poslovnik oziroma sklep volilnega telesa.

19. Konferenca občinske organizacije in organi Zveze komunistov lahko zaupajo posameznim članom ZKJ zadeve in naloge zunaj okvirov organizacije, kateri pripadajo. V takšnem primeru more konferenca občinske organizacije oziroma organ zveze zahtevati od ustrezne organizacije, da člane, za katere gre, oprosti za določeno obdobje nekaterih sprotnih obveznosti v tej organizaciji.

Organizacija more oprostiti obveznosti sodelovanja na sestankih in v drugih oblikah dejavnosti tiste svoje člane, ki ne morejo izpolnjevati določenih obveznosti zaradi bolezni, onemoglosti, starosti ali drugih opravičenih osebnih in družinskih razlogov.

20. Vsak voljeni organ zveze lahko odstopi kolektivno, njegovi člani pa posamič.

Člani organa zveze odstopijo, če ne morejo prevzeti nase odgovornosti za izpolnjevanje nalog, ki so jim zaupane, in če ne sprejmejo sodb in stališč organa, katerega člani so. Voljeni organ sme dati mnenje o odstopu svojega člana, ne more pa mu naložiti, naj umakne svoj odstop.

Voljeni organ kolektivno odstopi, če ugotovi, da ne more uspešno uresničevati svoje funkcije in nalog, ki so mu zaupane, ko ne more z normalnim demokratičnim postopkom doseči notranje enotnosti v stališčih in akciji ali ko ne more delovati zaradi drugih vzrokov. Ustrezno volilno telo oziroma forum preuči kolektivni odstop in odloči, ali ga bo sprejel.

21. Organizacija in forum razrešita dolžnosti (zamenjata) organe, ki jih volita, ali posamezne njihove člane, če sodita, da niso zmožni ali niso pripravljene uspešno izpolnjevati svoje funkcije, če ne delujejo skladno s sprejeto politikou ali če s svojim ravnanjem rušijo enotnost akcije in ugled Zveze komunistov.

Konferenca občinske organizacije in vsak organ zveze imata pravico ugotoviti osebno odgovornost svojega člana za delo in politično ravnanje v celoti in ga razrešiti dolžnosti, ko presodita, da je to potrebno.

Organizacije Zveze komunistov lahko odpokličejo tiste člane konference občinske organizacije, ki so jih volile, če ugotove, da ne delujejo skladno s politikou Zveze komunistov, da ne upoštevajo mnenj, predlogov in kritike članov, ali da so neaktivni kot člani konference.

22. Kolektivni ali posamični odstop, razrešitev dolžnosti in odpoklic zahtevajo ponovne volitve — popolne ali delne. Takšne volitve se izvedejo na podlagi istih načel in po enakem postopku, ki velja za redne volitve.

23. Vsak organ zveze redno poroča o svojem delu organizaciji oziroma forumu, ki ga voli. Končno mnenje o poročilu se sprejme z glasovanjem. Če večina članov organizacije oziroma foruma ob preučevanju poročila ne odobri dela organa, se začne razprava, nato pa glasovanje o zaupnici organu. Če je izglasovana nezaupnica, se znova voli ta organ.

24. Če ravnanje in politično obnašanje kakšnega člana ni v skladu s programskimi cilji, določili statuta, politiko in sprejetimi sklepi zveze, potem organizacija:

— kritizira člana in ga opozori na posledice takšnega ravnanja;

— se javno opredeli od nazorov in ravnanja svojega člana, če presodi, da je to potrebno;

— svoje opozorilo članu z izrekom opomina.

Če napravi član s svojim javnim delovanjem in nazori hujši prekršek, pride v nasprotje z idejno-političnimi te-

melji in statutarnimi normami zveze; v tem primeru ga organizacija izključi iz Zveze komunistov. V izrednih primerih lahko sklep o izključitvi sprejme organ Zveze komunistov.

Izključeni član se more pritožiti na vse forume oziroma organe Zveze komunistov socialistične republike, ki se ukvarjajo z reševanjem pritožb, pri tem pa se mora ravnati po zaporedju in postopku, ki ju določa statut Zveze komunistov socialistične republike.

25. Ko je sproženo vprašanje o moralni in politični odgovornosti člana ZKJ za določeno ravnanje, lahko organizacija ustanovi tovariški svet, ki v zvezi s tem osvetli okoliščine in ugotovi dejansko stanje, zahteva in zbere vsa potrebna mnenja o vprašanih, za katera gre, in na podlagi tega presodi, ali obstaja in kakšna je moralna in politična odgovornost člana, za katerega gre. Tovariško razsodišče sprejme o tem sklepe, s katerimi seznanjati tega člana in organizacijo Zveze komunistov. Ta svet lahko predlaga tudi izključitev iz zveze, vendar sklep o izključitvi sprejme organizacija.

Organizacija in član, katerega ravnanje obravnavajo, sporazumno določita sestavo tovariškega sveta.

Član se lahko pritoži na organizacijo zaradi sklepov tovariškega sveta.

26. Organizacija more zbrisati iz seznama člana, ki dalj časa brez opravičljivih razlogov ne sodeluje v življenju in delu zveze. O takšnem sklepu obvesti organizacija člana. Če član temu ugovarja, organizacija ob njegovi navzočnosti znova preuči svoj sklep.

Organ ZK more zbrisati iz seznama člana, ki ni dlje sodeloval v nobeni organizaciji ZK.

27. Član ima pravico, da osebno sodeluje, kadar razpravljajo in odločajo o njegovem delu in dejanjih in kadar sprejemajo druge sklepe, ki so v neposredni zvezi z njim.

28. Član lahko po svoji volji izstopi iz Zveze komunistov.

29. Če cela organizacija ne živi in ne deluje skladno s programom in statutom ZKJ in ko ne more zagotoviti temeljnih pogojev za družbenopolitično in idejno akcijo, se razpusti. O razpustu odloči konferenca občinske organizacije. Proti tej odločitvi se sme razpuščena organizacija pritožiti na centralni komite Zveze komunistov republike, katerega odločitev je dokončna.

Po razpustitvi organizacije se ugotavlja odgovornost vsakega posameznega člana in odloča o njegovem članstvu.

30. Statuti Zveze komunistov socialističnih republik določajo, kateri forum, v katerem primeru in po kakšnem postopku lahko razpusti konferenco občinske ali podobne organizacije.

III. ORGANIZIRANOST ČLANSTVA

31. Komunisti se organizirajo tam, kjer družbenopolitično in idejno delujejo — v delovnih in družbenopolitičnih skupnostih.

32. Temeljne pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz statuta, uresničuje član ZKJ:

a) V organizaciji Zveze komunistov v delovni organizaciji. Ta združuje in usmerja dejavnost komunistov v zvezi z vsemi bistvenimi vprašanji razvoja delovne skupnosti pri ureditvi družbenoekonomskih in političnih odnosov, ki temelje na neposrednem samoupravnem odločanju delavcev in delitvi dohodka po delu, na krepitvi odločujočega vpliva proizvajalcev na vseh področjih družbene dejavnosti v občini in širših družbenopolitičnih skupnostih.

b) V organizaciji Zveze komunistov v krajevni skupnosti. Ta organizacija združuje, usklajuje in usmerja delovanje vseh članov zveze, ki žive v določenem delu mesta, v naseljih in vaseh, da bi se mogli popolneje angažirati v Socialistični zvezi in drugih družbenih organizacijah, v vsem družbenem in političnem življenju svojega okolja, občine in širših družbenopolitičnih skupnostih.

c) V organizaciji Zveze komunistov v enoti (ustanovi) Jugoslovanske ljudske armade. Ta razvija dejavnost svojih članov za uresničevanje politike ZKJ in nalog komunistov ki izhajajo iz funkcije, značaja in nalog Jugoslovanske ljudske armade.

Konferenca voli sekretariat organizacije, ki se ukvarja z organiziranjem dela za pripravo konference in za uresničevanje njenih sklepov.

Organizacije Zveze komunistov sprejemajo sklepe in stališča na konferencah, na katerih sodeluje vse članstvo ali delegati, ki jih to neposredno voli.

Poleg omenjenih stalnih oblik organiziranosti članstva ustvarjajo in razvijajo organizacije druge oblike idejno-političnega življenja in delovanja komunistov, kakor so: komisije, posvetovanja, zbori komunistov, seminarji, delovne skupine itd.

33. Komunisti iz delovnih organizacij in Jugoslovanske ljudske armade morajo aktivno in organizirano delovati v krajevni in občinski organizaciji Zveze komunistov in v družbenopolitičnem življenju občine.

34. Vsi člani Zveze komunistov, ki delajo in žive na območju občine, in vse njihove organizacije se združujejo v občinsko organizacijo Zveze komunistov, ki deluje kot celota organizacijsko, idejno-politično in akcijsko. Občinska organizacija povezuje in združuje delo vseh organizacij in oblik dejavnosti Zveze komunistov ter s svojimi sklepi in stališči usmerja delovanje komunistov k bistvenim idej-

no-političnim vprašanjem glede razvoja družbenoekonomskih in političnih odnosov v občini in širših družbenopolitičnih skupnostih.

Občinska organizacija sprejema sklepe na občinski konferenci, ki se voli vsako drugo leto, in v tem obdobju deluje v stalnem sestavu.

Konferenca voli svoj izvršilni organ in statutarni organ, ustanavlja komisije in druga delovna telesa in imenuje njihovo sestavo.

35. Organizacije, forumi in organi zveze ustanavljajo aktive za dogovarjanje in usmerjanje idejno-politične akcije komunistov na posameznih področjih družbenega življenja, v družbenih organizacijah in v tistih ustanovah in drugih delovnih skupnostih, v katerih ni organizacije ZK. V mejah sprejete politike ZKJ in sklepov njenih forumov sprejemajo aktivni stališča, ki so obvezna za vse komuniste, ki pripadajo določenemu aktivu.

36. Na podlagi statuta ZKJ in statuta Zveze komunistov socialistične republike sprejme občinska organizacija statutarni sklep, v katerem konkretno določi število članov in način volitev ter konstituiranja občinske konference, oblike organizacije, zbiranja in akcijskega povezovanja komunistov in odnose med občinsko konferenco, njenimi organi in delovnimi telesi ter organizacijo Zveze komunistov v občini v procesu pripravljanja in izvajanja sklepov. Statut občinske organizacije ZK sprejme občinska konferenca.

IV. ZVEZA KOMUNISTOV AVTONOMNE POKRAJINE

37. Člani Zveze komunistov oziroma občinske organizacije ZK na območju avtonomne pokrajine se združujejo v Zvezo komunistov socialistične avtonomne pokrajine Kosovo.

38. Na podlagi programa, politike in statuta Zveze komunistov Jugoslavije ter politike in statuta Zveze komunistov Srbije in skladno z družbenopolitičnimi, ekonomskimi, kulturnimi in nacionalnimi pogoji in potrebami razvoja avtonomne pokrajine kot širše samoupravne družbenopolitične skupnosti, pokrajinska organizacija Zveze komunistov samostojno določa in uresničuje svoje naloge.

39. Zveza komunistov avtonomne pokrajine je sestavni del Zveze komunistov Srbije in Zveze komunistov Jugoslavije. Skladno s tem pokrajinska organizacija Zveze komunistov Srbije in Zveze komunistov Jugoslavije odgovarja za njeno uresničevanje.

40. Na podlagi statuta ZKJ in statuta ZK Srbije sprejme Zveza komunistov avtonomne pokrajine svoj statut.

41. Forum organizacije Zveze komunistov avtonomne pokrajine je pokrajinska konferenca, ki voli pokrajinski komite, nadzorni odbor in komisijo za vprašanja statuta, ustanavlja druge komisije in delovna telesa ter imenuje njihovo sestavo.

Statut pokrajinske organizacije določi način konstituiranja in dela pokrajinske konference, naloge njenih organov ter njihove medsebojne odnose.

V. ZVEZA KOMUNISTOV SOCIALISTIČNE REPUBLIKE

42. Zvezo komunistov socialistične republike sestavljajo vsi člani, ki živijo v tej republiki.

Člani Zveze komunistov socialistične republike so hkrati člani Zveze komunistov Jugoslavije.

43. Zveza komunistov republike samostojno oblikuje politiko v skladu s programskimi načeli in splošno politiko Zveze komunistov Jugoslavije, pri čemer izhaja iz interesov delavskega razreda, naroda, narodnosti in vseh delovnih ljudi, ki živijo na območju republike. Zveze komunistov republik dajejo pobude in predloge za nadaljnje razvijanje politike in izpopolnjevanje prakse Zveze komunistov Jugoslavije v celoti.

44. Zveze so enakopravno zastopane v predsedstvu ZKJ in v stalnem delu konference ZKJ; kandidirajo in volijo člane centralnih organov ZKJ.

45. Forumi Zveze komunistov socialistične republike sta kongres in konferenca. Kongres voli centralni komite in druge organe.

46. V statutu Zveze komunistov socialistične republike je določen ustroj organizacij, forumov in organov zveze; obdelani so njihovi medsebojni odnosi, način konstituiranja in dela kongresa in konference, funkcije, način volitev in naloge organov, ki jih voli kongres, ter druge zadeve, pomembne za delovanje in razvoj Zveze komunistov socialistične republike. Statuti Zveze komunistov republik se usklajujejo s statutom ZKJ.

VI. ORGANIZACIJA ZVEZE KOMUNISTOV V JUGOSLOVANSKI LJUDSKI ARMADI

47. Organizacije Zveze komunistov v JLA so integralni del Zveze komunistov Jugoslavije.

Komunisti — pripadniki JLA se organizirajo tudi znotraj Jugoslovanske ljudske armade, da bi uresničevali nalogo, ki izhaja iz funkcije in značaja JLA.

48. S statutarnim sklepom, ki ga sprejme konferenca organizacije Zveze komunistov v JLA, se določa način

konstituiranja in dela konference, naloge njenih organov in teles ter njihovi medsebojni odnosi, kot tudi struktura in organizacijska ureditev organizacij Zveze v JLA ter oblike njihovega organizacijskega povezovanja z drugimi organizacijami ZKJ.

Položaj člana, notranje življenje in dejavnost organizacij v JLA temeljijo na statutu in politiki Zveze komunistov Jugoslavije.

49. Konferenca organizacije ZK v JLA voli komite kot politično-izvršilni organ, nadzorni in statutarni organ, ustanavlja komisijo in druga delovna telesa in imenuje njihovo sestavo. Ti organi in telesa delujejo za uresničevanje sklepov konference in nalog, ki izhajajo iz politike Zveze komunistov Jugoslavije v celoti.

Konferenca organizacije zveze v JLA voli ustrezno število članov centralnih organov ZKJ.

50. Predsedstvo ZKJ redno obravnava in usmerja dejavnost organizacij ZK v Jugoslovanski ljudski armadi in poroča o tem kongresu in konferenci ZKJ.

Predsedstvo ZKJ imenuje določeno število članov konference Zveze komunistov v JLA iz sestave drugih organov ZKJ.

51. Centralni komiteji Zveze komunistov socialističnih republik uresničujejo redno idejno-politično in akcijsko povezanost z organizacijami Zveze komunistov v enotah JLA, ki so na območju republike; informirajo se o njihovem delu in jih usmerjajo k dejavnosti in k problemom, s katerimi se ukvarja Zveza komunistov republike za skupno in usklajeno delovanje pri uresničevanju politike zveze.

52. Organi pokrajinskih, mestnih in občinskih organizacij uresničujejo na svojem območju neposredno sodelovanje z ustreznimi organi in organizacijami Zveze komunistov v JLA.

VII. CENTRALNI FORUMI IN ORGANI ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

a) Kongres ZKJ

53. Kongres ZKJ je najvišji forum Zveze komunistov Jugoslavije, ki javno obravnava in presoja aktivnost ter razvoj zveze med kongresoma; določa programsko usmeritev in politiko zveze glede bistvenih vprašanj socialističnega razvoja države in temeljne smeri njenega delovanja na mednarodnem področju; sprejema, spreminja in dopolnjuje program in statut ZKJ; voli in verificira sestavo predsedstva ZKJ, predsednika ZKJ, komisije za vprašanja statuta in nadzornega odbora ter presoja njihovo delo.

54. Skrajni rok za redno sklicanje kongresa je 5 let. Sklep o sklicanju kongresa sprejme predsedstvo najmanj tri mesece pred začetkom kongresa. Sklep vsebuje predlog dnevnega reda in način priprav na kongres.

Delegati za kongres se volijo proporcionalno glede na število članov zveze, na način, ki ga določa ta statut, ter po merilih, ki jih s sklepom določi predsedstvo ZKJ.

Člani centralnih organov ZKJ imajo vse pravice delegatov na kongresu, razen glasovanja o poročilu in razrešnici svojega organa.

55. Izredni kongres ZKJ skliče predsedstvo na svojo pobudo, na zahtevo konference ZKJ ali na zahtevo kongresa Zveze komunistov socialistične republike.

Dnevni red in način priprave izrednega kongresa predlaga pobudnik za sklicanje kongresa.

Sklep o sklicanju izrednega kongresa mora sprejeti predsedstvo ZKJ najpozneje v treh mesecih po tem, ko je bilo to zahtevano.

b) Konferenca ZKJ

56. Med kongresoma obravnava konferenca delo Zveze komunistov, preučuje in določa sprotno politiko glede na potrebe prakse in skladno s smernicami kongresa; razpravlja o najpomembnejših vprašanjih z različnih področij družbenega življenja in mednarodnih odnosov, o katerih mora zveza izoblikovati politično osnovo; presoja delo predsedstva in drugih organov ZKJ; verificira spremembe v njihovi sestavi na podlagi izvolitev v Zvezah komunistov socialističnih republik in pokrajin. Te spremembe med kongresoma ne morejo preseči tretjine skupne sestave teh organov.

57. Konferenca se mora sestati enkrat na leto, izjemno pa tudi v krajših časovnih presledkih.

58. Za vsako zasedanje konference ZKJ se voli tri četrtine delegatov na občinskih konferencah in drugih ustreznih konferencah, in sicer na način, ki ga določa ta statut, in proporcionalno glede na število članov zveze ter po merilih, ki jih s sklepom določi predsedstvo ZKJ.

Na podlagi opravljenega kandidiranja in volitev v Zvezah komunistov republik in avtonomnih pokrajin določi kongres ZKJ četrtino delegatov konference, katerih pooblastilo traja do prihodnjega kongresa. Med kongresoma se sme izmenjati največ tretjino delegatov konference, ki jih je izvolil kongres, in sicer na način, kakršen se uporablja pri spremembah v sestavi predsedstva ZKJ in drugih centralnih organov.

Vsi delegati konference imajo enak status in enake pravice.

Člani centralnih organov ZKJ imajo vse pravice delegatov na konferenci, razen pravice glasovanja o poročilu svojega organa.

59. Sklep o sklicanju konference sprejme predsedstvo ZKJ najmanj dva meseca prej.

Sklep vsebuje tudi predlog dnevnega reda in določi način priprav za konferenco.

Konferenca se mora sklicati tudi na zahtevo konference Zveze komunistov socialistične republike.

60. Če pride med konferenco ZKJ in predsedstvom ZKJ do nesoglasja v presojah in stališčih glede vprašanj, ki so bistvenega pomena za uresničevanje vloge in politike ZKJ oziroma ko predsedstvo ne more prevzeti nase odgovornosti za izpolnjevanje sklepov konference, se izvoli skupna komisija konference ZKJ in predsedstva ZKJ, ki osvetli bistvo spornih vprašanj in uskladi stališča. Najpozneje po šestih mesecih se skliče konferenca v isti sestavi, na kateri znova obravnavajo sporna vprašanja na podlagi analize in predlogov, ki jih je pripravila skupna komisija. Če se tudi na tem zasedanju konference ne uskladijo ocene in stališča, mora predsedstvo ZKJ sklicati izredni kongres, ki o tem meritorno politično odloča.

c) Predsedstvo ZKJ

61. Predsedstvo ZKJ deluje med kongresoma kot organ Zveze komunistov Jugoslavije, in sicer na podlagi političnih smernic kongresa in sklepov konference; odgovarja za njihovo izvajanje in sprejema potrebne politične sklepe; obravnava aktualna vprašanja politike in prakse ZKJ ter usmerja vso dejavnost zveze; demokratično usklajuje stališča in pravočasno določa konkretna stališča o vseh tistih problemih družbenega razvoja, pri reševanju katerih morajo vse organizacije in vse članstvo delovati v enotni smeri; obravnava politiko, spodbuja in usmerja akcije zveze na mednarodnem področju; pretresa pobude in predloge organizacij, forumov in organov zveze. Med kongresoma predstavlja predsedstvo Zveze komunistov Jugoslavije v državi in v odnosih s tujimi partijami in gibanji.

Za svoje delo med kongresoma je predsedstvo odgovorno kongresu; za svoje delo med zasedanjema konference odgovarja predsedstvo konferenci.

Predsedstvo ZKJ sprejema politične sklepe in stališča na svojih sejah.

62. V predsedstvo ZKJ se voli enako število članov Zveze komunistov z območja vsake socialistične republike in ustrezno število z območja Zveze komunistov avtonomne pokrajine Vojvodine in Zveze komunistov avtonomne pokrajine Kosova.

63. Občinske konference predlagajo kandidate za člane predsedstva ZKJ na podlagi enotnega merila in v demokratičnem postopku, skladno z določili tega statuta. Kongres Zveze komunistov socialistične republike voli člane predsedstva z območja svoje republike, kongres ZKJ pa verificira volitve in spremembe v sestavi članov predsedstva ZKJ. Kongres ZKJ določa postopek za verifikacijo volitev s poslovníkom ali sklepom.

Predsedniki centralnih komitejev Zveze komunistov socialističnih republik so po funkciji člani predsedstva ZKJ.

64. Seje predsedstva se sklicujejo na pobudo predsednika ZKJ, politično-izvršnega organa, komisij ZKJ ali centralnega komiteja Zveze komunistov socialistične republike.

65. Predsedstvo voli politično-izvršni organ, ustanavlja komisije in druga delovna telesa in imenuje njihovo sestavo.

Politično-izvršni organ in komisije delujejo v okviru svoje funkcije in nalog, ki jim jih odreja predsedstvo, in odgovarjajo za svoje delo predsedstvu.

Predsedstvo s poslovníkom natančneje določi notranjo organizacijo in metode svojega dela. Predsedstvo objavi svoj poslovník.

d) Predsednik ZKJ

66. Predsednik ZKJ vodi delo predsedstva; sklicuje seje predsedstva in jim predseduje; sproža vprašanja, ki naj jih obravnava predsedstvo, konferenca ali kongres ZKJ; odpre kongres in zasedanja konference in jim predseduje do konstituiranja njihovega delovnega predsedstva; uresničuje nenehno povezanost z dejavnostmi Zveze komunistov socialističnih republik predstavlja Zvezo komunistov Jugoslavije v odnosih z drugimi komunističnimi, delavskimi in naprednimi partijami in osvobodilnimi gibanji ter izpo-veduje in zastopa presoje in stališča Zveze komunistov Jugoslavije o vseh pomembnejših vprašanjih njene politike in prakse.

67. Predsednik ZKJ odgovarja za svoje delo kongresu, konferenci in predsedstvu Zveze komunistov Jugoslavije.

e) Komisija za vprašanja statuta ZKJ

68. Komisija za vprašanja statuta razlaga določila statuta ZKJ; opozarja na morebitno neuskklajenost določil statuta Zveze komunistov socialističnih republik z normami in določbami statuta ZKJ in daje v zvezi s tem svoje predloge; sistematično spremlja in analizira uporabo sta-

tuta ZKJ v življenju in dejavnosti Zveze komunistov in predlaga potrebne ukrepe predsedstvu, konferenci in kongresu ZKJ za dosledno izvajanje določb statuta in za to, da ne bi prišlo do kršitev določb statuta; na podlagi lastnih spoznanj in pobud članstva in organizacij Zveze komunistov pripravlja za kongres ZKJ predloge in spremembe in dopolnitve statuta.

Člani, organizacije, forumi in organi se lahko obračajo na komisijo z zahtevo za oceno statutarnosti posameznih sklepov in postopkov v Zvezi komunistov Jugoslavije.

69. Komisija odgovarja za svoje delo kongresu in konferenci ZKJ, ta pa obravnavata poročilo o njeni dejavnosti.

70. Kandidiranje in volitve članov komisije se izvajajo na način, kakršen je pri kandidiranju in volitvah članov predsedstva ZKJ.

Predsedniki organov Zveze komunistov socialističnih republik, ki se ukvarjajo z vprašanji statuta konference ZK v Jugoslovanski ljudski armadi, so po funkciji člani komisije za vprašanja statuta ZKJ.

71. Komisija izvoli izmed sebe predsednika in sekretarja komisije.

Seje komisije sklicuje predsednik po svoji pobudi, na predlog članov komisije, predsedstva ZKJ ali centralnega komiteja ZK socialistične republike oziroma njegovega organa, ki se ukvarja z vprašanji statuta.

72. Predsedstvo ZKJ mora na svojih sejah obravnavati vprašanja in predloge, ki jih daje komisija za vprašanja statuta ZKJ.

f) Nadzorni odbor ZKJ

73. Nadzorni odbor ZKJ sistematično spremlja in analizira uresničevanje politike financiranja zveze in nadzoruje delitev in porabo finančnih sredstev, ki jih imajo na voljo centralni organi ZKJ.

74. Nadzorni odbor preučuje gibanje in delitev članarine, predlaga predsedstvu ZKJ sprejetje ustreznih sklepov s področja finančnega in materialnega poslovanja ter ukrepe za odstranjevanje pomanjkljivosti, ugotovljenih v tem poslovanju.

75. Nadzorni odbor poroča konferenci in kongresu ZKJ o svojem delu, o uresničevanju politike financiranja zveze ter o finančnem in materialnem poslovanju centralnih organov zveze.

76. Kandidiranje in volitve članov nadzornega odbora se izvedejo na način, kakršen se uporablja za kandidiranje in volitve članov predsedstva ZKJ in članov komisije za vprašanja statuta ZKJ.

Predsedniki nadzornih organov Zveze komunistov republik in organizacije Zveze komunistov v JLA so po položaju člani nadzornega odbora Zveze komunistov Jugoslavije.

77. Nadzorni odbor izvoli izmed sebe predsednika in sekretarja odbora.

Sestanke odbora sklicuje predsednik po svoji pobudi, na predlog članov odbora, predsedstva ZKJ ali na zahtevo centralnega komiteja ZK socialistične republike oziroma njenega organa, ki se ukvarja s temi vprašanji.

g) Tisk Zveze komunistov Jugoslavije

78. V skladu s svojo idejno-politično vlogo, programskimi cilji in politiko ustanavlja Zveza komunistov Jugoslavije časopisno-založniška podjetja in ustanove, izdaja liste, časopise in druge publikacije.

80. Zveza komunistov Jugoslavije izdaja kot svoje glasilo list »Komunist« in časopis »Socializem«.

Predsedstvo ZKJ določa značaj in naloge teh glasil in imenuje njihove uredniške odbore ter glavne in odgovorne urednike. Predsedstvo odloča o izdajanju novih listov, časopisov in izdaj ZKJ.

81. Predsedstvo ZKJ redno obvešča konferenco in kongres o vlogi, aktivnosti in problemih tiska in publicistike Zveze komunistov Jugoslavije.

VIII. FINANCIRANJE ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

82. Zveza se financira iz lastnih virov dohodka.

83. Temeljni vir dohodkov je članarina, ki jo plačujejo člani zveze.

84. Sredstva od članarin so skupni dohodek zveze.

85. Merila za določitev članarine določi predsedstvo ZKJ, višino članarine pa centralni komitej ZK socialistične republike.

86. Na podlagi poprejšnjih mnenj centralnih komitejev ZK socialističnih republik določi predsedstvo ZKJ način financiranja centralnih forumov in organov ZKJ oziroma meril, po katerih se izločijo sredstva od članarine v ta namen.

87. Sklep o delitvi sredstev za redno dejavnost centralnih organov ZKJ sprejme predsedstvo in o tem redno poroča konferenci ZKJ.

88. Predsedstvo ZKJ in drugi organi zveze smejo odločiti, da se iz rednih virov dohodkov zveze, na podlagi

sprejetih meril, ustanove posebni skladi za financiranje znanstveno raziskovalnega dela in založniške dejavnosti. S sklepom se določi tudi upravljanja takšnih skladov in načela po katerih ti delujejo.

IX. EMBLEM IN ZASTAVA ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

89. Emblem Zveze komunistov Jugoslavije je rdeča peterokraka zvezda s srpom in kladivom v sredini. Srp in kladivo ter robovi zvezde so zlate barve. Pod zvezdo so med krakoma začetne črke Zveze komunistov Jugoslavije, napisane v nacionalnih jezikih.

90. Zastava Zveze komunistov Jugoslavije je rdeča. Razmerje med dolžino in višino zastave je 2 : 1. V zgornjem levem vogalu je emblem Zveze komunistov Jugoslavije z napisom nad zvezdo: »Proletarci vseh dežel, združite se!« To geslo je napisano v nacionalnem jeziku.

X. POSEBNA DOLOČILA

Predsedstvo ZKJ sprejme navodilo o funkciji, delovanju in oblikah organiziranja Zveze komunistov Jugoslavije v primeru oboroženega napada na našo državo in v vseljidski obrambi. Navodilo temelji na načelih in normah tega statuta, določila statuta pa so prirejena razmeram vseljidske obrambe vojne in imajo moč določb statuta.

Skladno s tem navodilom sprejmejo centralni komiteji Zveze komunistov socialističnih republik svoja navodila in sklepe.

XI. PREHODNA DOLOČILA

Po devetem kongresu ZKJ morajo biti do konca leta 1969 usklajeni statuti Zveze komunistov socialističnih republik s tem statutom. Konference Zveze komunistov socialističnih republik so pooblašcene, da izvedejo to usklajitev.

Centralni komiteji Zveze komunistov v republikah lahko kooptirajo nove člane na mesta, ki so bila izpraznjena, ker je bilo konstituirano predsedstvo ZKJ oziroma zaradi izvolitve in verifikacije njegovih članov. Kooptirane člane verificira na prvem zasedanju konferenca Zveze komunistov republike.

**Politično poročilo
o delu CK ZKJ od VIII. do IX. kongresa
Zveze komunistov
Jugoslavije**

I.

UVOD

Obdobje med osmim in devetim kongresom označuje nadaljnji napredek v razvoju naše družbe. To je obdobje, v katerem se je začela temeljita gospodarska in družbena reforma, ki spodbuja hitrejši razvoj socialističnih odnosov in materialne osnove družbe. Delavski razred se je pod vodstvom Zveze komunistov bojeval za uresničitev sklepov osmega kongresa ter je bil pobudnik in pglavitna udarna sila reforme.

Delo centralnega komiteja v obdobju od osmega do devetega kongresa je bilo usmerjeno predvsem k izdelavi in uresnitvi ukrepov gospodarske reforme. Reforma je okrepila težnje po intenzivnejšem in učinkovitejšem gospodarjenju, hitrejši tehnični in tehnološki modernizaciji proizvodnje in širšem vključevanju v mednarodno delitev dela. Močno je spodbudila integracijske procese v gospodarstvu in težnje za hitrejši razvoj samoupravnih odnosov v družbi. Glede na to že dosegamo pomembne uspehe v gospodarskem razvoju. Povečujeta se proizvodnja in delovna storilnost, stabilizirajo se cene in utrjuje vrednost dinarja, zboljšuje se bilanca zunanjetrgovinske menjave in pospešuje rast življenjskega standarda.

Pri izdelavi in uresničevanju sklepov gospodarske reforme pa smo storili tudi nekatere napake, ki imajo ekonomske in politične posledice. Nismo posvečali potrebne pozornosti izenačevanju družbenoekonomskih pogojev gospodarjenja niti nismo pravočasno zaustavili neupravičenega prelivanja dohodka med posameznimi gospodarskimi panogami in organizacijami. Počasi se je razvijala delitev po delu in nismo se dovolj odločno bojevali proti prilaščanju nezasluzenega dohodka, iz katerega je izviralo nepravilno ekonomsko in socialno razlikovanje. Reforme nismo enakomerno izvajali na vseh področjih in je precej zastajala v negospodarskih dejavnostih. Kvalifikacijska in kadrovska struktura delovnih organizacij sta se počasi spreminjali v skladu z zahtevami reforme, zaposlovanju mladih strokovnjakov v nekaterih proizvodnih in delovnih organizacijah niso posvečali potrebne pozornosti.

II.

Čeprav smo pri razvoju samoupravljanja dosegli nekaj rezultatov, je le-to zaostajalo za zahtevami in ukrepi gospodarske reforme. Dasiravno se je v obdobju, na katero se nanaša poročilo, povečala materialna osnova samoupravljanja, je ta še vedno premalo razvita. Neprestana udeležba delovnih ljudi pri upravljanju se je počasi razvijala v delovnih organizacijah pa tudi v družbenopolitičnih skupnostih. Še vedno je velik vpliv izvršilno-upravnega aparata na skupščine in administracije na organe samoupravljanja v delovnih organizacijah. Počasi se povečuje vpliv delovnih ljudi na predstavniške organe družbenopolitične skupnosti.

Izvajanje gospodarske in družbene reforme je spremljala vse izrazitejša idejna in politična diferenciacija. Količkor so se napredne demokratične sile odločneje bojevale za izdelavo in uresničitev konkretnih ukrepov reforme, toliko so konservativno birokratične sile postajale brezobzirnejše v prizadevanjih, da zaustavijo začete procese in ohranijo svoj položaj v družbi. Kazale so se tudi nekatere anarho-liberalistične tendence ter njihovo nasprotovanje gospodarski in družbeni reformi. Zveza komunistov se čedalje odločneje bojuje proti tem pa tudi proti drugim protisocialističnim težnjam. Toda akcije Zveze komunistov niso bile vedno dovolj smiselne, odločne in pravočasne, to pa je zmanjševalo učinkovitost njenega boja za reformo. Na to so vplivale zlasti naslednje okoliščine.

Hkrati z razvojem samoupravljanja nismo izvajali tudi ustreznih sprememb glede položaja in vloge notranjih odnosov in načina organiziranja Zveze komunistov. Tudi v samoupravljanju je delovala s pozicij oblasti in ne vedno kot notranja sila samoupravnega sistema, temu pa so ustrezale tudi za samoupravne odnose neprimerne delovne metode. Reforma je v celoti razkrila anahronizem in ne-učinkovitost takih metod.

III.

Idejna mobilnost Zveze komunistov in idejna raven njenega članstva se nista razvijali v skladu z zahtevami samoupravljanja. Zraven naprednih sil, ki so bile poglavitni nosilec samoupravnih teženj, so se v Zvezi komunistov ohranile tudi sile, ki so v boju za ohranitev lastnih položajev zavirale razvoj samoupravljanja. Če so take sile zavzemale vplivne položaje v Zvezi komunistov in družbi, so imele možnost, da so učinkovito nasprotovale naprednim družbenim ukrepom in ovirale njihovo uresničevanje v praksi.

Zveza komunistov je zaostajala pri izdelavi koncepcije o razvoju družbenoekonomskega in političnega sistema in

pri iskanju pravih odgovorov na aktualna vprašanja. Odnosi, kakršni so bili v Zvezi komunistov, so zavirali vsestranski razvoj teoretične ustvarjalnosti in oteževali pravočasno zavzemanje političnih stališč.

Četrti plenum CK ZKJ je pomenil preobrat v razvoju Zveze komunistov. Z reorganizacijo, ki jo je začel plenum, se Zveza komunistov vse bolj spreminja v sodobno politično avantgardo, ki deluje kot notranja sila samoupravnega sistema. Izvedene spremembe so pozitivno vplivale na notranje odnose in na način delovanja Zveze komunistov, to pa je prispevalo k temu, da se le-ta dosledneje in odločneje bojuje za izvajanje gospodarske in družbene reforme. Toda dosedanje spremembe so samo začetek temeljite reforme Zveze komunistov, ki je organsko povezana z reformo vse družbe, od katere je odvisna in jo tudi sama omogoča.

Zveza komunistov se je v obdobju, na katero se nanaša poročilo, odločno bojevala za uresničitev razglašanih načel zunanje politike SFRJ in odnosov v mednarodnem delavskem gibanju. Zveza komunistov se je zavzemala za aktivno miroljubno koeksistenco v odnosih med državami in je dajala ter daje važen prispevek k politiki miru in popuščanja mednarodne napetosti.

IV.

Zaostrovanje mednarodnih odnosov in povečanje vojnega razpoloženja na posameznih območjih sta spodbudila Zvezo komunistov, da posveti več pozornosti varnosti naše države. Zato se je v zadnjem času posebej zavzela, da se izdelajo koncepcija o splošni obrambni vojni in ustrezni praktični ukrepi, ki bi v primeru, da bi bilo potrebno, zagotovili njeno popolno in hitro uresničitev.

Zveza komunistov izhaja iz načel popolne samostojnosti, enakopravnosti, nevmešavanja v notranje zadeve in vzajemne pomoči na enakopravni podlagi ter si je prizadevala za izboljšanje odnosov v mednarodnem delavskem gibanju. V zadnjem času so se poslabšali odnosi med komunističnimi in delavskimi partijami in to je še bolj spodbudilo njene napore v boju, da se uresničijo ta načela. Zveza komunistov je nasprotovala hegemonističnim težnjam in politiki pritiska ter brez pridržkov podpirala napredne sile in težnje v delavskem in komunističnem gibanju.

Delo centralnega komiteja ZKJ se je zrcalilo v delu celotne Zveze komunistov. Centralni komite je bil poglavitni pobudnik vseh važnejših akcij, ukrepov in uspehov pri delu Zveze komunistov, ima pa tudi največji del odgovornosti za pomanjkljivosti, ki se bile v obdobju, na katero se nanaša poročilo.

VLOGA, RAZVOJ IN REORGANIZACIJA ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

Nujnost nadaljnjega razvoja in reorganizacije Zveze komunistov v skladu z razvojem samoupravljanja

V obdobju med osmim in devetim kongresom so bile izvedene važne spremembe v Zvezi komunistov glede njene preobrazbe, seveda v skladu z razvojem samoupravne družbe. Osmi kongres je načelno potenciral vodilno idejno-politično vlogo ZK pri razvoju samoupravljanja. Toda stara fiziognomija ZK je oteževala uresničevanje njene idejno-politične vloge, to pa je z razvojem samoupravljanja postajalo vse očitnejše. Ta problem je bil načet že na tretji seji centralnega komiteja, ko so med drugim opozorili tudi na ta dejstva: da Zveza komunistov ne uresničuje dosledno sklepov osmega kongresa in da se ne bojuje odločno za razvijanje samoupravljanja, da so v sami ZK sile, ki se različno upirajo razvoju samoupravljanja, da je odločanje pogostokrat osredotočeno v vodstvih ZK, ki svoje sklepe vsiljujejo samoupravnim organom.

Četrti plenum je prišel do sklepa, da mora Zveza komunistov, če naj uspešno uresničuje svojo revolucionarno nalogo, doživeti večje spremembe v duhu programa in stališč osmega kongresa. Plenum je izvolil komisijo za reorganizacijo in nadaljni razvoj ZKJ ter ji naložil, da organizira javno razpravo o Zvezi komunistov in predlaga konkretne ukrepe za njeno reorganizacijo.

Četrti plenum je začel široko razpravo o Zvezi komunistov, v kateri so poleg članov ZK sodelovali tudi drugi občani. Diskusija je pokazala poleg naprednih tudi različna nazadnjaška stališča, kot so npr. birokratsko-etatistična in anarho-liberalistična stališča o vlogi in fiziognomiji Zveze komunistov, ki vodijo h krepitvi birokratično-centralističnih odnosov v ZK ali k njeni ukinitvi kot organizirane idejno-politične avantgarde. Velikanska večina članstva se je izrekla za temeljito reorganizacijo Zveze komunistov v tem smislu, da se okrepi njena vodilna idejno-politična vloga pri razvoju socialističnih odnosov.

Komisija za reorganizacijo in nadaljni razvoj ZKJ je izdelala osnutek tez o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji Zveze komunistov, ki je bil dan v javno razpravo, o njem pa je razpravljajal tudi centralni komite na svoji sedmi seji. Na temelju tez so bile izvedene organizacijske spremembe in na tej podlagi poteka tudi reforma Zveze komunistov.

Nadaljni razvoj in reorganizacijo Zveze komunistov so tako v centralnem komiteju kot v celotni ZK razumeli kot sestavni del revolucionarnih sprememb, ki jih doživlja naša družba. Zavrnjena so bila mnenja, ki zanikajo ali zmanj-

šujejo vlogo ZK v samoupravni družbi, saj je za razvoj samoupravljanja potrebna revolucionarna akcija Zveze komunistov; ti bodo z organiziranim idejno-političnim delovanjem opozarjali na poti naprednega razvoja družbe in tako usmerjali družbeno prakso. Širše podpore niso doživela niti mnenja, ki podcenjujejo pomen reorganizacije ali pa izražajo prizadevanja, da se ohrani stari način delovanja ZK in da se njena reorganizacija omeji samo na organizacijsko tehnične spremembe. V nasprotju s tem je bila vsestransko sprejeta teza, da se mora Zveza komunistov v celoti reformirati v skladu s sedanjimi revolucionarnimi nalogami.

Nujnost take reforme izvira od tod, ker se spremembe v družbenih odnosih zrcalijo v položaju in načinu uresničevanja vodilne vloge Zveze komunistov in zahtevajo ustrezne spremembe tudi v njeni strukturi, notranjih odnosih, načinu in oblikovanju organiziranja komunistov. Z razvojem samoupravljanja se težišče delovanja ZK premika s področja izvajanja oblasti na področje idejno-politične akcije, tako da le-ta postaja vedno manj dejavnik oblasti in vedno bolj dejavnik idejno-političnega usmerjanja.

Pri velikanski večini članstva je prevladalo prepričanje, da Zveza komunistov take vloge ne more uresničevati kot sila, ki vpliva na združevanje ljudi s pozicije oblasti, temveč mora delovati kot notranji dejavnik samoupravnega sistema, ki se z močjo idej in argumentov bojuje, da bodo sklepi organov samoupravljanja usmerjeni k napredku socialistične družbe.

Čeprav se je proces reformiranja ZK komaj začel, smo do sedaj dosegli važne uspehe. Zveza komunistov se bolj in bolj vključuje v samoupravne procese in čedalje uspešneje uresničuje svojo revolucionarno vlogo. Res so se ohranili še stari odnosi in zastarele metode delovanja, toda nestvarno je pričakovati, da jih bomo v celoti hitro premagali. Izkušnje iz dosedanjega boja za reformo ZK kažejo, da je ta tesno povezana z reformo vse družbe in da je tempo razvoja tako samoupravnih odnosov kot Zveze komunistov odvisen od aktivnosti, odločnosti in organiziranosti najnaprednejših družbenih sil.

Odgovornost Zveze komunistov pred družbo in delavskim razredom

Osmi kongres je še bolj poudaril odgovornost Zveze komunistov za razvoj socialističnih odnosov kot pglavitnega interesa delavskega razreda in vseh delovnih ljudi naše družbe. Centralni komite in njegovi organi so temu

vprašanju posvečali posebno pozornost v obdobju, na katero se nanaša poročilo.

Ko je tretji plenum analiziral delo Zveze komunistov pri izvajanju gospodarske in družbene reforme, je ugotovil, da vodstva in organizacije ZK v številnih primerih niso delovale v skladu s svojo družbenopolitično in idejno vlogo in da so se pri uresničevanju politike, kakršna je bila sprejeta na osmem kongresu, pokazale nekatere nedoslednosti, oklevanja in premajhna odgovornost. To se je izražalo v odločanju mimo samoupravnih organov, v težnji k birokratskemu prilaščanju pravic delovnega človeka pri upravljanju proizvodnje in razpolaganju s presežnim delom, v tem, da smo prihajali pod birokratične in drobnoburžoazne vplive, kakor tudi v nezadostnem odporu proti nacionalističnim pojavom. Nazadnjaški nazori in oportunistično razpoloženje v posameznih vodstvih in organizacijah ZK so slabili njeno borbenost in olajševali delovanje protisocialističnih sil.

Četrti plenum je razgalil glavne nosilce birokratskih težnj, ki so s svojo dejavnostjo otežavali uresničevanje revolucionarne vloge Zveze komunistov. Posamezni voditelji so izrabljali ugledne položaje v partijskem in državnem aparatu in skušali spremeniti Zvezo komunistov v sredstvo lastne oblasti. S pomočjo organov državne varnosti so dušili napredna hotenja v ZK in s tem prispevali, da je bila ta v praksi pogosto ovira družbenega napredka, ne pa revolucionarna avantgarda. Z odstranitvijo teh z odgovornih položajev in z reorganizacijo službe državne varnosti se je Zveza komunistov v precejšnji meri znebila birokratskih vezi, ki so jo ovirale v boju za uresničevanje zgodovinskih interesov delavskega razreda.

Sklepi četrtega plenuma, ki so doživeli velikansko podporo v javnosti, so pripeljali do precejšnjega povečanja odgovornosti ZK pred družbo in delavskim razredom. K temu prispeva zlasti vedno večja javnost njenega dela, to pa omogoča, da imajo delovni ljudje vse popolnejši vpogled v njeno politiko in da nanjo tudi čedalje neposredneje vplivajo.

Doslednost pri uresničevanju revolucionarne vloge ZK je odvisna od njene reforme, ki je v polnem teku. V smernicah predsedstva in izvršnega komiteja CK ZKJ je bila sprejeta družbena kritika, naslovljena na vodilna telesa zaradi neučinkovitosti njihovega dela, počasnega reševanja sistemskih vprašanj, premalo učinkovitega uresničevanja družbene in gospodarske reforme, oklevanja in počasnosti pri izvajanju sklepov. Poleg splošne in načelne politične odgovornosti se zahteva tudi odgovornost določenih organov in ljudi za konkretno politiko, njeno uresničevanje in rezultate.

Demokratizacija odnosov v Zvezi komunistov

Demokratizacija odnosov v Zvezi komunistov je poglavna sestavina njene preobrazbe v skladu z zahtevami samoupravne družbe. Po prepričanju centralnega komiteja to ni samo notranji problem ZK, marveč tudi zelo važen vidik njenega odnosa do delavskega razreda, družbene skupnosti in samoupravljanja. V tezah o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZK je poudarjeno, da samoupravni demokratični odnosi med delovnimi ljudmi omogočajo in terjajo večjo demokratizacijo odnosov v Zvezi komunistov in da je demokratizem v notranjem življenju ZKJ pogoj za uspešno uresničevanje družbene vloge komunistov. Ta stališča so bila sprejeta v vsej Zvezi komunistov in so osnovna smernica reorganizacije.

Ko govorimo o demokratizaciji odnosov v Zvezi komunistov, moramo izločiti dve vprašanji, ki jima je centralni komite v obdobju, na katero se nanaša poročilo, posvetil posebno pozornost. Prvo je vprašanje demokratične graditve stališč v Zvezi komunistov, drugo pa vprašanje odgovornosti komunistov za izvajanje zavzetih stališč.

1. V resoluciji osmega kongresa je bila poudarjena nujnost udeležbe vsega članstva Zveze komunistov pri ustvarjanju njene politike kakor tudi nujnost demokratičnega boja mnenj pri iskanju naprednih rešitev. Tak način izgrajevanja stališč so razumeli kot pogoj za uresničevanje vloge komunistov pri razvijanju socialističnih odnosov.

Vendar vse do četrte seje CK ZKJ ni bilo v tej zvezi pomembnejšega napredka. Kot so ugotovili na tretji pa tudi na četrti seji CK ZKJ, je ostalo odločanje v Zvezi komunistov tudi po osmem kongresu osredotočeno v vodstvih, to pa je precej oteževalo njeno uspešno delovanje. Demokratični boj mnenj so dušili z različnimi nedemokratičnimi metodami.

Poseben pomen je imela za demokratizacijo odnosov v Zvezi komunistov četrta seja CK ZKJ. Zadala je resen udarec konservativnim birokratskim silam, ki so si prizadevale zaustaviti procese demokratizacije tako v družbi kot tudi v Zvezi komunistov. Zlasti važen je sklep četrte seje o reorganizaciji Zveze komunistov, ki opozarja na nujnost večje demokratizacije notranjega življenja v ZK, in sicer predvsem v smislu »obračanja« forumov k članstvu in večje vloge članstva pri oblikovanju in izvajanju politike Zveze komunistov.

O nujnosti demokratizacije Zveze komunistov in njenem prilagajanju strukturi samoupravne družbe so govorili tudi na šesti oziroma sedmi seji CK ZKJ. Na prvi in na drugi seji so opozorili, da je potrebno premagati hierar-

hične odnose v Zvezi komunistov in spremeniti celotno članstvo ZK v aktivnega ustvarjalca njene politike. V referatu na sedmi seji CK ZKJ je bilo »spreminjanje članstva v aktivnega dejavnika ustvarjanja politike ZK na vseh ravneh njene organizacijske strukture« označeno kot »osrednje vprašanje demokratizacije Zveze komunistov.«

Vprašanje demokratizacije odnosov in zlasti demokratičnega izgrajevanja stališč v Zvezi komunistov je bilo podrobneje obdelano v tezah o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZKJ. V tem dokumentu je bilo bistvo demokratizacije odnosov v ZKJ označeno predvsem kot uresničevanje takega položaja člana ZK, ki omogoča, da le-ta lahko stalno vpliva na oblikovanje politike in stališč Zveze komunistov. Način konstituiranja političnih sklepov ZKJ je zamišljen tako, da »sloni na demokratičnem soočenju mnenj ob svobodi kritike vseh stališč v okviru tistih idejnih programskih in političnih pozicij, ki obvezujejo vse komuniste«. Tak način konstituiranja politike Zveze komunistov je bil pojmovan kot temeljni pogoj in proces demokratičnega izgrajevanja njene enotnosti, ki je ni mogoče več vzpostaviti od zgoraj, s posredovanjem hierarhične strukture organizacije. V pogojih demokratičnega konstituiranja politike ne morejo biti vodstva komandni štabi, marveč morajo biti organizatorji politične dejavnosti pri ustvarjanju in izvajanju stališč, ki jih določajo konference in kongresi Zveze komunistov.

S spremembami v načinu in oblikah organiziranja, ki so bile izvedene na podlagi sklepov sedme seje CK ZKJ, so bile ustvarjene ugodnejše možnosti za demokratizacijo. Nova organizacijska struktura občinskih organizacij daje širše možnosti za demokratično dogovarjanje komunistov. Vloga prejšnjih občinskih komitejev pri določanju politike Zveze komunistov v občini je prešla na občinske konference, ki so bolj vezane na članstvo, ker jih sestavljajo delegati, izvoljeni v organizacijah Zveze komunistov. V nekaterih občinskih sklepih o načinu in oblikah organiziranja komunistov so določene obveznosti občinskih konferenc in delegatov do članstva v procesu izgrajevanja stališč. Posebna vloga v procesu demokratičnega izgrajevanja politike pripada komisijam občinskih konferenc, prek katerih lahko članstvo na podlagi spremljanja in preučevanja določenih pojavov v občini načenja obravnavanje aktualnih problemov ter predlaga ustrezne rešitve. Komite kot izvršilni organ konference ima predvsem vlogo organizatorja v procesu izgrajevanja in izvajanja stališč, ki jih določa konferenca.

Izvedene organizacijske spremembe in drugi ukrepi, ki jih je izdajal centralni komite, so pospešili proces stvarne demokratizacije v Zvezi komunistov. Po četrtem plenumu so bile, preden so sprejeli nekatere najpomembnejše sklepe organov ZK, o tem širše razprave med članstvom, ki so

prispevale k izgrajevanju naprednejših stališč. Zlasti intenzivne so bile razprave o reorganizaciji Zveze komunistov, v katerih je sodelovalo celotno članstvo. K delu občinskih in republiških organov ZK so pritegnili precej več aktivistov kot pred četrtem plenumom.

Večja demokratičnost je bila uresničena tudi pri delu centralnega komiteja ZKJ, k temu pa je med drugim prispevala tudi nova struktura njegovih organov. Opaziti je povečano aktivnost večjega števila članov CK tako v procesu izgrajevanja kot tudi v procesu izvajanja stališč, ki jih je zavzemal centralni komite. Organi CK so se po četrtej seji bolj odprli članstvu in javnosti. Pri delu komisije so poleg članov CK sodelovali tudi drugi člani Zveze komunistov, ki so s svojim sodelovanjem prispevali, da so nekatera vprašanja temeljiteje proučili in poiskali ustrežnejše rešitve.

Proces demokratizacije odnosov se razvija tudi v organizaciji ZK v armadi. Dosedanji rezultati kažejo, da je tudi v tej organizaciji ZK, ki deluje v specifičnih okoliščinah, mogoče razvijati popolne demokratične odnose. Razvijanje takih odnosov je stalno v središču pozornosti organizacije ZK v JLA, praksa pa kaže nedvoumne uspehe.

Dosedanje izkušnje z reorganizacijo Zveze komunistov pa kažejo, da je demokratizacija njenih notranjih odnosov dolgoročen proces, ki je neločljivo povezan z razvojem socialističnih odnosov v vsej družbi. Čeprav smo v tem dosegli doslej važen napredek, pa je vendarle aktivna udeležba članov pri izgrajevanju politike zveze še nerazvita. Za zdaj ima v glavnem posvetovalni značaj. Konference in komisije se še niso dovolj uveljavile, tako da imajo v posameznih organizacijah komiteji in sekretariati še vedno glavno vlogo pri ustvarjanju politike.

Razvijanje demokratične prakse pri izgrajevanju politike Zveze komunistov zadeva na odpor raznih protidemokratičnih sil, ki skušajo osvojiti ali obdržati že osvojeni monopol odločanja. Napredne demokratične sile se ne bojujejo dovolj odločno in organizirano proti takim silam ali pa niso v takem položaju, da bi to lahko uspešno delale. V organizacijah imamo še pogosto pojave, da posamezniki in neformalne skupine duše kritiko in ovirajo pobudo članstva.

2. Vprašanje odgovornosti komunistov za izvajanje zavzetih stališč je bilo aktualno v vsem obdobju, na katero se nanaša poročilo. V resoluciji osmega kongresa je rečeno, da v Zvezi komunistov »ni prostora za tiste, ki odstopajo od programa in statuta ZKJ in ne izvajajo sklepov in stališč organizacij in vodstev ZK«. Obveznost komunistov, da izvajajo sprejeta stališča, so večkrat poudarili tudi na kongresu in na sejah centralnega komiteja kot pogoj za akcijsko enotnost in uspešno uresničevanje vloge Zveze komunistov.

Toda v praksi so bila pogosta odstopanja, ne samo od konkretnih stališč organizacij in vodstev, marveč tudi od programa ZKJ. Na tretji seji CK ZKJ so ta pojav ostro grajali, ko je bilo rečeno, da se v vrsti zadev oddaljujejo od sklepov osmega kongresa, da so posamezni komunisti v besedah za gospodarsko in družbeno reformo, da pa v praksi delajo proti njunim intencijam. Takih posameznikov niso vedno klicali na odgovor, če pa je bilo to storjeno, so za voditelje veljala blažja merila kot za ostale člane Zveze komunistov.

Na četrti seji je centralni komite konkretno postavil vprašanje odgovornosti tistih komunistov, ki so se v svoji politični dejavnosti upirali sprejetim stališčem. Prehod od abstraktne kritike k obravnavanju konkretne odgovornosti posameznikov je prispeval, da sta se povečala akcijska mobilnost in idejno-politični vpliv Zveze komunistov.

Med razpravami o reorganizaciji je bilo vprašanje odgovornosti komunistov za izvajanje zavzetih stališč postavljeno tudi v zvezi z demokracijo odnosov v Zvezi komunistov. Na sedmi seji CK ZKJ in v tezah o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZKJ sta bili izraženi o tem dve važni stališči: da je aktivna udeležba članov pri izgrajevanju stališč ZK poglavitni pogoj za njihovo enotno izvajanje in da se z demokratizacijo odnosov v ZK povečuje odgovornost vodstev pred članstvom.

Z novimi oblikami organiziranja so bili ustvarjeni odnosi, ki zagotavljajo večjo odgovornost za izvajanje sprejete politike. S sklepi več občinskih organizacij sta bili določeni ustanovi odpoklica in odstopa delegatov in izvršilnih organov konference, ki so ju uporabili že v več primerih. Več primerov odpoklica je bilo tudi v centralnih komitejih.

Toda ugotoviti moramo, da akcijska enotnost in odgovornost komunistov za izvajanje zavzetih stališč še nista na ravni, ki je nujno potrebna za uresničitev družbene vloge Zveze komunistov. Zaostritev tega vprašanja zadeva na odpor tistih članov ZK, ki jim ne ustreza njena politika. Ti se pogosto izrekajo za sklepe večine, vendar se jim na različne načine upirajo prav v procesu njihovega izvajanja. Dosledno izvajanje enotnih stališč pogosto zadeva na odpor tudi pri tistih članih ZK, ki jih načeloma sprejemajo, se jim pa upirajo, ko pridejo navzkriž z njihovimi osebnimi prizadevanji in interesi.

Spremembe v načinu in oblikah organiziranja komunistov

Na podlagi tez o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZKJ in v skladu s sklepi sedme seje CK ZKJ so bile izvedene spremembe v načinu in oblikah organiziranja komu-

nistov v občini. Smoter teh sprememb je bil, da se način organiziranja komunistov prilagodi pogojem samoupravljanja in da se namesto ozkih, med seboj nepovezanih in zaprtih organizacij celičnega tipa ustvari enotna občinska organizacija ZK, ki se bo vključila v samoupravne odnose in se bojevala za njihovo razvijanje.

S tem v skladu so bile ustanovljene občinske konference ZK kot stalna delovna telesa občinske organizacije, ki določajo njeno politiko in zavzemajo stališča, obvezna za vse komuniste v občini. Komite je zamišljen kot operativni organ konference, ki mora organizirati delo za izgrajevanje in izvajanje stališč, ki jih le-ta določa. Komisije in druga podobna telesa konference morajo imeti važno vlogo v procesu pripravljanja in demokratičnega izgrajevanja stališč.

V samoupravnih delovnih organizacijah so bile ustanovljene enotne organizacije ZK, v krajevnih skupnostih in vaseh pa namesto razdrobljenih teritorialnih precej večje krajevne organizacije. V nasprotju s prejšnjimi teritorialnimi organizacijami sestavljajo krajevno organizacijo vsi člani ZK, stanujoči na območju krajevne skupnosti. Organizacije so z občinsko konferenco povezane po svojih delegatih in komisijah konference, v njeno sestavo pa lahko pridejo vsi zainteresirani člani ZK.

Glede na prejšnjo strukturo občinske konference ima novi način organiziranja vrsto prednosti, ki jih praksa že potrjuje. Prvič, daje širše možnosti, da se članstvo ukvarja z vsebinskimi vprašanji socialističnega razvoja in da neposredneje idejno-politično vpliva tako v delovni organizaciji kot v občini. Drugič, nov način organiziranja omogoča, da se občinska organizacija namesto hierarhične povezanosti integrira kot demokratična organizacija, ki se s svojim delovanjem vključuje v samoupravne procese, za razvijanje katerih se ravno mora bojevati. Tretjič, novi način organiziranja obvezuje vse komuniste, da se enako bojujejo za razvijanje socialističnih odnosov tako v delovni organizaciji kakor tudi v krajevni skupnosti, občini, republiki in federaciji.

V organih državne uprave in delovnih organizacijah z malo člani ZK so ustanovljeni aktivni komunistov. Člani aktivov so matično povezani v krajevnih organizacijah, prek aktivov pa se dogovarjajo o skupnem delovanju v delovni organizaciji.

V načinu organiziranja komunistov v armadi so bile izvedene podobne spremembe kot v Zvezi komunistov, nekatere razlike pa so nastale spričo specifičnosti vojaške organizacije. Tudi v armadi so ustanovili številčno večje organizacije in konstituirali konference. Komunisti iz armade so hkrati vključeni tudi v delo krajevnih organizacij ZK v kraju stanovanja, s tem da osnovne statutarne obveznosti opravljajo v matičnih organizacijah v armadi.

vito proizvodnjo. Poglavitne komparativne prednosti v sodobnem svetu ustvarjajo vedno bolj intelektualne sile in sposobnost družbe, da jih kar najbolj uporabi in usmeri.

Največjega pomena je, da veliko bolje izkoristimo sedanje kadrovske in znanstvene zmogljivosti in da prilagodimo celoten izobraževalni sistem sodobnim potrebam gospodarstva in družbenih dejavnosti. Ugotavljanje dolgoročnih potreb in najučinkovitejših poti za usposabljanje kadrov je eno izmed odločilnih vprašanj skupnega gospodarskega in družbenega razvoja.

Politika razvoja znanstveno-raziskovalnega dela mora izhajati iz strateških smotrov in nalog razvoja gospodarstva in družbe v prizadevanju, da bi zagotovila prodor velike, sodobne proizvodnje v svetovno delitev dela.

4. Bistvena komponenta razvojne politike je nenehno širjenje gospodarskega sodelovanja z drugimi državami, ki je v obojestranskem interesu. Naše gospodarstvo sodeluje tudi s posameznimi velikimi mednarodnimi integracijami.

S tem da se naša država vedno bolj vključuje v ekonomske tokove na svetu in pa s svojo neodvisno politiko zunaj blokov prispeva k premagovanju umetnih pregrad ter ustvarjanju možnosti za svobodno menjavo in širše gospodarsko sodelovanje med državami.

Smer naše politike je menjava na konvertibilnejši podlagi, v skladu s tem pa uresničitev konvertibilnosti dinarja na temelju večje učinkovitosti gospodarjenja sploh.

Naša politična usmeritev in ekonomski interesi nujno zahtevajo tudi intenzivnejše ekonomsko povezovanje z deželami v razvoju. Nujno je, da se bolj izrazi naša politika spodbujanja razvoja teh držav, krepitve njihove ekonomske moči in razširjanja tržišča, saj bodo tako ustvarjene možnosti tudi za širše gospodarsko sodelovanje s sosednimi državami.

5. Eden poglavitnih dejavnikov razvoja v bližnjem obdobju bo rast osebnih dohodkov in življenjske ravni, in sicer skladno z gibanjem delovne storilnosti, ustvarjenim dohodkom in delitvijo po delu.

Zveza komunistov se bo bojevala za racionalno organizacijo pri delu služb za zadovoljevanje družbenih potreb. Splošna in skupna poraba se morata prilagodjevati spremembam v gospodarskem razvoju.

Gibanje osebnih dohodkov na vseh področjih družbenega dela mora biti usklajeno z gibanjem osebnih dohodkov v proizvodnih dejavnostih.

Družbeni standard mora dobiti nova obeležja in pomen tudi kot dejavnik v razvoju in racionalnejšem uresničevanju sodobne družbenoekonomske strukture države. Udeležba družbenega standarda pri delitvi narodnega dohodka se lahko povečuje samo z racionalnejšo porabo sredstev in

večjim vplivom delovnih ljudi na to. Tako mora družbeni standard vedno bolj postajati racionalnejši način za uresničevanje osebnega standarda na številnih področjih.

6. Zaposlenost in zaposlovanje morata imeti eno izmed osrednjih mest pri dolgoročni razvojni politiki Jugoslavije. Trajni smoter naše socialistične družbe je aktivizacija človeških dejavnikov in popolno izkoriščanje materialnih dejavnikov proizvodnje.

Pri izvajanju razvojne politike je potrebno tako sestaviti pglavitne dejavnike razvoja, da bomo uresničili aktualne in dolgoročne zahteve visoke, sodobne ravni gospodarjenja, dosegli najboljše organsko sestavo sredstev in visoko delovno storilnost, ter aktivizirali nove, pa tudi ne dovolj izkoriščene delovne kontigente.

V naši samoupravni družbi bomo morali kar najbolj izkoriščati proizvodna sredstva. Hitrejša rast gospodarstva bo ob njegovi ustrezni akumulativni sposobnosti in usmeritvi v proizvodnjo za trg omogočila večje zaposlovanje, četudi se bo zvečala delovna storilnost.

Na sedanji stopnji razvitosti gospodarstva in ekonomske socialne strukture se bo naša država dlje ubadala s premajhno zaposlenostjo. Zato je potrebna odločna in izdelana politika glede postopnega zmanjševanja nezaposlenosti.

Če naj dosežemo večjo zaposlenost v prihodnjem obdobju, je nujen ne le hitrejši splošen gospodarski razvoj, marveč tudi to, da spodbudimo precej hitrejši razvoj delovne intenzivnosti gospodarskih in družbenih področij, kot so storitvene dejavnosti, trgovina, gostinstvo in turizem, stanovanjska graditev, različna proizvodnja in spremljajoče dejavnosti, kot so izobraževanje, zdravstvo in dejavnosti v kmetijstvu, pri katerih so možnosti za širše zaposlovanje. Razvoj terciarnih dejavnosti je treba nujno usklajevati s celotnim gospodarskim razvojem.

Reševanje problema zaposlovanja v gospodarsko manj razvitih republikah in krajih zahteva poleg splošnih ukrepov in akcij tudi to, da ustvarimo možnosti za večjo gibljivost delovne sile z usposabljanjem delavcev v ustreznih šolah in z drugimi oblikami.

Zaposlovanje mladih strokovnjakov bomo zagotovili ne samo z ukrepi, ki smo jih že storili (pripravniki staž idr.), marveč tudi tako, da bodo delovne organizacije hitreje menjavale lastno kvalifikacijsko strukturo in spreminjale sedanje stanje.

Hkrati ko bomo ustvarjali možnosti za novo zaposlovanje, moramo tudi učinkoviteje in odločneje ukrepati, da zagotovimo ekonomsko eksistenco, prekvalifikacijo in zaposlitev delavcem, ki ostajajo brez dela zaradi modernizacije, racionalizacije in prestrukturiranja gospodarstva. Zato

morajo podjetja, ki izvajajo modernizacijo, in vsi družbeni dejavniki, ki pri tem sodelujejo, skupno z bankami in drugimi družbenimi telesi, predvideti v vsakem konkretnem primeru hkrati s projektom modernizacije tudi načrt zaposlovanja tako imenovanega tehnološkega presežka delovne sile in zagotoviti sredstva v ta namen.

Glede na vse večje potrebe po kvalificiranih, visokokvalificiranih kadrih pa tudi zato, ker ti vse bolj pogosto odhajajo na delo v tujino, bo treba še hitreje izboljševati proizvodnost in učinkovitost dela ter v skladu s tem uresničevati politiko visokih dohodkov, zlasti pri kvalificiranih kadrih.

Zveza komunistov se bo zavzemala, da se bodo v politiki zaposlovanja, strokovnega izobraževanja in volitev za vodilne funkcije v procesu dela upoštevala enaka stališča za vse, da se bodo v praksi dosledno uresničevala načelna stališča o tem, da je družbenoekonomski položaj žensk in drugih ljudi v delovnem razmerju odvisen od njihove strokovnosti, sposobnosti in delovnih uspehov. Komunisti si bodo prizadevali, da bomo odstranili še obstoječe nerazumevanje in razna konservativna gledanja na zaposlovanje žensk, ki se kažejo v nesprejemljivih nazorih, da je zaposlenost žensk samo začasna in da so rezervna delovna sila.

7. Pospešeni razvoj gospodarsko manj razvitih republik in krajev je eden bistvenih pogojev za uresničitev celotne razvojne politike Jugoslavije, politike hitre rasti, učinkovitega vključevanja v mednarodno delitev dela in nadaljnjih velikih sprememb gospodarske strukture države. Take politike ni mogoče uresničiti, če zaostajajo pomembna območja države. Širši trg, ki bo imel večjo absorpcijsko moč, je bistven pogoj za učinkovit in hiter razvoj gospodarstva v vsej državi.

Glede razvoja gospodarsko manj razvitih območij je naša država v vsem povojnem obdobju izvajala dosledno politiko, ki je — kljub številnim težavam — dala rezultate, za kakršne imamo v ekonomski zgodovini malo zgledov.

V letih, ki so pred nami, se mora razvojna politika manj razvitih območij usmeriti k reševanju pglavitnih problemov njihovega gospodarstva, k njegovi konsolidaciji — ob bistvenem povečanju ravni gospodarjenja, intenzivnejšem vključevanju gospodarstva teh območij v sodobne ekonomske tokove države kot celote, pa tudi v mednarodne tokove in delitev dela.

Razvojna politika države in zlasti politika manj razvitih območij morata zagotoviti:

— nadaljnje povečanje učinkovitosti gospodarjenja ob boljšem izkoriščanju že zgrajenih zmogljivosti in potencialov, da bi se gospodarstvo manj razvitih območij bolj

usposabljaljo za optimalizacijo dohodka in valorizacijo svojih virov;

— stabilna sredstva tudi po letu 1970 iz virov vse skupnosti, s katerimi bi ustvarili zanesljive možnosti za hitrejši razvoj teh območij glede na državo kot celoto.

III.

Razvoj sodobne družbe ustvarja materialne pogoje za razmah izobraževanja, znanosti in kulture. Hkrati pritisakajo na človeško osebnost razredni izkoriščevalski odnosi, etastično birokratske in tehnokratske sile, to pa dehumanizira nekatere oblike materialnega in tehničnega življenja.

Izobraževanje, znanost in kulturo je mogoče revolucionirati samo, če je razvoj materialnih sil, znanosti, tehnike in tehnologije celota z ustvarjanjem socialističnih samoupravnih odnosov. K temu teži naša družba, ki je na tej poti že dosegla pomembne uspehe. Naš cilj je svoboda osebnosti, vsestranski razvoj njenih ustvarjalnih sil in sposobnosti, družbenih pogojev njene eksistence in njene zavesti kot družbenega bitja.

Omenjene materialne možnosti, administrativno proračunski odnosi, ki so še živi, in zaostale zavesti zelo otežujejo vsestranski razvoj izobraževanja, znanosti in kulture. Zato je nujno potrebno ustvarjati take odnose med različnimi področji družbenega dela, zlasti med proizvodnjo ter izobraževalnimi, znanstvenimi in kulturnimi dejavnostmi — pa tudi znotraj teh dejavnosti — ki bodo omogočali čim učinkovitejši razvoj izobraževanja, znanosti in kulture ob najracionalnejši porabi sredstev.

Samoupravni odnosi na načelih dohodka in delitve po delu so podlaga za naš razvoj. Samo na tej osnovi je možna tudi uspešna integracija vseh področij družbenega dela in ustvarjanja.

Taki odnosi so edina podlaga za postopno integracijo vseh področij družbenega dela in ustvarjanja za premagovanje družbene podrejenosti in odtujenosti ljudi, za zavračanje delitve na tiste, ki upravljajo, in tiste, s katerimi se upravlja. Materialni, tehnični in tehnološki proces lahko dobe svoj pravi humanistični smisel samo tedaj, če se opirajo na tokove splošnega družbenega napredka.

Zveza komunistov se zavzema za hitrejšo, popolnejšo, in doslednejšo vključevanje izobraževalnih, znanstvenih in kulturnih dejavnosti v odnose družbenega samoupravljanja, dohodka in delitve po delu.

Izhodišče za Zvezo komunistov je, da je to pot vsestranskega razvoja izobraževanja, znanosti in kulture, temelj resnične znanstvene, umetniške in kulturne ustvarjalnosti ter njenega nadaljnega osvobajanja izpod državno

administrativnega varuštva. Komunisti se bodo odločno in vztrajno bojevali za tako usmeritev ter premagovali odpore birokratsko tehnoloških in elitnih teženj ter monopolov posameznih skupin.

Jugoslavija je kot samoupravna socialistična skupnost odprta za napredne kulturne tokove v svetu. To je samo po sebi veliko bogastvo tudi za razvoj njene lastne kulture. Obenem pa omogoča, da se tudi ustvarjalnost jugoslovan-skih narodov zliva v splošne človečanske napredne tokove svetovne kulture.

1. Zveza komunistov se zavzema za oblikovanje sistema izobraževanja in vzgoje, ki bo temeljil na načelih stalnega in celovitega izobraževanja in samoizobraževanja. Treba je zagotoviti, da bo vsaka stopnja izobraževanja po osnovni šoli posredovala znanje in razvijala sposobnosti, ki omogočajo tako vključevanje v delo kakor tudi nadaljnje izo-braževanje.

Zveza komunistov poudarja, da je potrebno hitreje ustvarjati možnosti za intenzivnejši razvoj vseh oblik izo-braževanja in izpopolnjevanja ob delu.

Smoter komunistov je tak izobraževalni sistem, ki bo vedno bolj zmanjševal prepad med umskim in fizičnim delom.

2. Zveza komunistov se zavzema za dolgoročne ekonom-sko utemeljene programe za razvoj osnovnega izobraževa-nja in predšolskih ustanov ter za to, da bo preskrbljeno za kadre in drugo, kar bo zagotovilo, da bomo v osemletno šolanje zajeli vso generacijo. Zato je nujno potrebno raz-širjati omrežje osemletnih šol ter poskrbeti za kadre in drugo, kar bo omogočilo, da bomo v osemletno šolanje vključili vso generacijo. Zveza komunistov sodi, da stan-dard osnovnega izobraževanja in vzgoje ne more biti samo odvisen od razvitosti okolja, v katerem je šola.

Temeljno izobraževanje odraslih in opismenjevanje morata postati neposredna skrb delovnih organizacij, ko-mun in republik, s tem pa tudi vse skupnosti.

3. Zveza komunistov poudarja, da je potrebno globlje reformirati srednješolsko izobraževanje.

Izobraževanje in vzgoja po osnovni šoli se morata raz-vijati v skladu s potrebami in perspektivami razvoja proizvodnih sil in družbenih odnosov, v skladu s težnjami in ustvarjalnimi možnostmi mladih rodov in vseh delovnih ljudi. Zveza komunistov poudarja nujnost, da delovne or-ganizacije in njihova združenja, kakor tudi pristojne druž-benopolitične skupnosti, načrtujejo dolgoročne kadrovske potrebe.

Zveza komunistov poudarja, da je potrebno tesneje povezovati in usklajevati srednješolsko izobraževanje z no-vimi družbenimi okoliščinami, z razvojem znanosti, tehnike in tehnologije ter s položajem človeka v samoupravni

družbi. Vedno hitrejši razvoj znanosti, tehnike in tehnologije zahteva višjo raven splošnega izobraževanja, specializacije, pogosto pa tudi prekvalifikacijo.

Pomembno je zagotoviti tak materialni položaj šol za delavske poklice in tako njihovo kvaliteto, da jih bo mogoče enakopravno obravnavati z drugimi srednjimi šolami.

Posodobljenje in reformiranje izobraževalnega sistema ne more biti uspešno brez aktivne vloge in organiziranega delovanja šolske in študentske mladine. Šolska in študentska mladina morata postati subjekt v vseh procesih samoupravnega odločanja v šolah, na fakultetah in v izobraževalnih skupnostih. S tem bo prevzela ta mladina tudi del odgovornosti za urejanje vseh vprašanj, od katerih so odvisni šolanje, vsebina in uspehi učno izobraževalnega procesa.

4. Zveza komunistov poudarja, da razvoj samoupravljanja in univerzitetna reforma odpirata perspektive visokemu šolstvu. Zveza komunistov si bo prizadevala za to, da se bodo fakultete in druge visokošolske ustanove razvijale kot samoupravne skupnosti študentov, učiteljev in drugih delavcev v njih.

Treba je izdelati podrobnejši koncept za sodobno visokošolsko izobraževanje, tesneje povezati visokošolski pouk z znanstveno raziskovalnim delom ter povečati odgovornost učiteljev in študentov za rezultate lastnega dela.

Posebno pozornost velja posvetiti nadaljnjemu razvijanju znanstveno raziskovalnega dela v ustanovah za visokošolsko izobraževanje.

5. Zveza komunistov meni, da je mogoče zagotoviti družbenoekonomske odnose v izobraževanju ter interese temeljnih nosilcev družbene reprodukcije v združenem delu in delavcev v izobraževanju samo na podlagi dohodka in cene za izobraževanje, ki mora vsebovati tudi del sredstev za razširjeno reprodukcijo.

6. Zveza komunistov pripisuje velik pomen izdelavi koncepta demokratičnega sistema izobraževanja in vzgoje v samoupravni družbi, krepitvi njegove idejno vzgojne funkcije in razvoju sodobne pedagoško andragoške misli in prakse.

Nujno je treba še naprej razvijati in preučevati ekonomiko izobraževanja.

7. Zveza komunistov se bo zavzemala za načelo solidarnosti v izobraževanju, ker s tem ublažujemo vpliv materialnih možnosti nekega okolja in položaja družine, zlasti delavske, na izobraževanje otrok in mladine. V zvezi s tem je treba tudi v politiki štipendiranja, kreditiranja in še drugih oblik materialnega podpiranja jemati kot glavno merilo pri izobraževanju ekonomske možnosti, v okviru tega merila pa sposobnost in delovne uspehe tistega, ki se izobražuje.

8. Zveza komunistov izhaja od tega, da je razvoj znanosti in uvajanje znanstvenih dognanj ter metod v družbenem življenju pogoj našega časa, bistven pogoj za razvoj proizvodnih sil. V samoupravljanju je znanost dejavnik ne le tehničnega in materialno proizvodnega napredka, ampak tudi resnična sila za osvoboditev in humanizacijo dela.

Reforma je odprla perspektive, toda hkrati je postavila pred našo znanost — motorno silo celotnega družbenega gibanja — tudi zahtevne naloge. Povezovanje znanosti s prakso je pogoj za družbeni razvoj in za njeno uveljavitev. Zveza komunistov se bo zavzemala za povezovanje znanosti s temeljnimi nosilci družbenoekonomskega razvoja, za to, da se bo okreplil vpliv združenih proizvajalcev na smer in razmere za delo v znanstvenih dejavnostih, na ustvarjanje odnosov, ki bodo zagotovili znanosti stabilna in dolgoročna finančna sredstva.

Komunisti v znanstvenih institucijah se morajo zato, da bi lahko združevali sredstva in sile ter dosegli večje uspehe, zavzemati za integracijo in za medsebojno programsko — delovno povezovanje.

V prihodnjem obdobju se bo Zveza komunistov zavzemala:

— za vedno večji delež znanstvenih dejavnosti v skupnem družbenem delu;

— za hitrejšo rast znanstvenih kadrov in širše vključevanje mladih v znanstveno delo; za tak vpliv znanstvenega dela v izobraževanju, ki bo pomenil enotnost znanosti in prakse v izobraževanju kadrov;

— za širše in aktivnejše razvijanje mednarodnega znanstvenega sodelovanja;

— za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov na področju znanosti, za večjo samostojnost ustvarjalcev v znanstvenih ekipah in znanstvenih svetih, v institucijah ter za njihov večji vpliv na vključevanje znanosti v druga področja dela; za izpopolnjevanje samoupravnih odnosov v znanstvenih dejavnostih na vseh ravneh integracije;

— za izoblikovanje takih instrumentov, ki bodo omogočili načrtovanje in financiranje dolgoročnih, temeljnih raziskovanj in izobraževanje kadrov, vključno tudi podporo mednarodnemu sodelovanju;

— za razvoj znanstvene kritike ter za vsestransko podporo strokovnim in širšim družbenim ocenam znanstvenih programov in rezultatov, ki z neposrednim ekonomskim odnosom med znanstvenimi ustvarjalci in interesenti prispevajo k samoupravljanju na tem področju.

9. Kultura postaja vedno bolj pomemben dejavnik v družbeno proizvodnem procesu, v humanizaciji družbenih odnosov in vsestranskem uveljavljanju človekove osebnosti.

Zveza komunistov se zato odločno zavzema za čim popolnejši razvoj kulturnega ustvarjanja ter za širjenje kulturne dejavnosti.

Nadaljnji boj proti administrativno proračunskim odnosom je odločilen dejavnik za uresničevanje reforme in za nove ustvarjalne pobude na tem področju. Delovni ljudje, združeni v delovne organizacije in skupnosti ter druge oblike samoupravnega povezovanja in združevanja, morajo postati nosilci nadaljnjega razvoja in financiranja kulturnih dejavnosti. Za uresničenje te naloge je nujno, da se družbenoekonomski odnosi razvijajo na podlagi doslednega izvajanja in uveljavljanja načela dohodka ter delitve po delu. Odločilnega pomena za razvoj teh odnosov je načelo o materialnem vrednotenju kulturnega dela. Vse to vpliva na oblikovanje stabilne osnove za financiranje in na razvoj kulturnih dejavnosti, na njihovo ustreznije vrednotenje, kakor tudi na to, da bodo delovni ljudje v teh dejavnostih v enakopravnem družbenoekonomskem položaju z drugimi delovnimi ljudmi.

Zveza komunistov si ne lasti pravice, da razsoja in neposredno vodi kulturo, marveč da vpliva z jasnimi idejnimi stališči ter javnim in odgovornim delom svojih članov, pa tudi s stalnim zavzemanjem za reševanje poročil družbenoekonomskih in idejnih vprašanj.

Stališče, da je boj za svobodo kulturnega ustvarjanja del boja za osvoboditev človeka, je izhodišče Zveze komunistov, zato se bo ta dosledno zavzemala za ustvarjalno svobodo, ki je v sodobnih okoliščinah najtesneje povezana z dosledno demokratizacijo kulturne politike na temelju samoupravljanja. Izpolnitev tega načela je sestavni del zgodovinskega procesa osvobajanja osebnosti in odpravljanja posredništva med človekom in uspehi njegovega dela.

V imenu svobode umetniškega in znanstvenega ustvarjanja ter vsestranskega razvoja kulture se Zveza komunistov bojuje proti pojavom, ko nastajajo na podlagi ožjih interesov monopoli, ki omejujejo razvoj ustvarjalnosti in so ovira za demokratizacijo družbenih odnosov. Zveza komunistov odločno nasprotuje zlorabljanju ustvarjalne svobode.

Komunisti se bodo zavzemali za uveljavitev vseh tistih ustvarjalnih naporov, ki spodbujajo človeka v njegovem boju za svobodnejše, vsebinsko bogatejše in bolj humano življenje.

S pravimi kulturnimi vrednotami in z idejno-politično akcijo se je treba odločno postaviti po robu širjenju psevdokulture, ker podcenjuje človeka in degradira njegove vrednote, onemogoča samoupravljalne odnose, ki zahtevajo visoko stopnjo kulture in vsestransko razvito osebnost.

Strokovna, socialistično idejno usmerjena kritika je bistven element za uveljavljanje resničnih ustvarjalnih vrednot in za demokratizacijo kulture.

Komunisti se bodo bojevali za hitrejše odpravljanje neenakomernosti v kulturnem razvoju v Jugoslaviji na podlagi ekonomskega napredka in z uveljavljanjem načela o socialistični solidarnosti.

Zveza komunistov se zavzema za kritični, marksistični odnos do kulturne dediščine, za medsebojno spoznavanje in spoštovanje kulture naših narodov in narodnosti.

S tem ko vsi naši narodi in narodnosti razvijajo svojo nacionalno kulturno individualnost v skupnosti enakopravnih narodov in stalno razširjajo oblike medsebojnega sodelovanja, bogatijo internacionalistični značaj jugoslovanske skupnosti in njene kulture.

IV.

Zveza komunistov se bo odločno zavzemala, da bodo s sistemskimi spremembami nastale možnosti za hitrejše razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov v zdravstvu, zdravstvenem, pokojninskem in invalidskem zavarovanju, otroškem in socialnem varstvu ter za njihovo vključevanje na samoupravnih temeljih v ves sistem družbene reprodukcije.

Hitreje in učinkoviteje je treba izboljševati zdravstveno stanje prebivalstva, racionalneje uporabljati sredstva in razvijati zdravstveno dejavnost, utrditi položaj, socialno in materialno varnost upokojencev in delovnih invalidov ter hitreje razvijati socialno in zlasti še otroško varstvo. To pa je mogoče doseči samo z doslednim uresničevanjem načela, da delovni ljudje, združeni v svoje interesne skupnosti, čimbolj neposredno odločajo o pravicah in sredstvih, ki so namenjena za kritje potreb na teh področjih, ter z ustvarjanjem okoliščin, da delovni ljudje v teh dejavnostih ustvarjajo dohodek v skladu z rezultati svojega dela in prispevka k družbeni reprodukciji. S tem pa se uresničuje tudi bistvena osnova za samoupravno povezovanje posameznih področij družbenega dela in življenja.

1. Komunisti se bodo zavzemali, da bodo s spremembami v sistemu zdravstvenega zavarovanja nastale boljše možnosti za zdravstveno varstvo prebivalstva in za nadaljnje razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov na teh področjih.

Spremembe v sistemu zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja naj ustvarijo nadaljnje možnosti za samoupravne socialistične odnose in za boljše zdravstveno varstvo prebivalstva — za daljšo življenjsko dobo ljudi,

za njihove zmožnosti za delo, za zmanjšanje smrtnosti in obolenj ter za strokovno in učinkovito zdravljenje.

Zavarovanci, združeni v skupnostih zdravstvenega zavarovanja, naj samostojno odločajo o obsegu, vrsti in ravni pravic iz zdravstvenega zavarovanja, o sredstvih, ki so za to potrebna in o njihovi porabi. Te skupnosti morajo biti take, da bodo s potrebnimi rezervami in ustreznim pozavarovanjem poskrbele za varnost svojih članov ter za stabilno poslovanje in izpolnjevanje obveznosti nasproti zdravstveni dejavnosti. Zdravstveno zavarovanje temelji na načelih vzajemnosti in solidarnosti, te okvire pa določajo zavarovanci, združeni v samoupravne skupnosti zavarovanja. Pozavarovanje pa naj se izboljša s sodelovanjem skupnosti zavarovanja in samoupravnim dogovarjanjem združenih zavarovancev.

Funkcija države se bo na tem področju kazala v oblikovanju enotnega sistema in skrbi za učinkovito delovanje samoupravljanja, v urejanju temeljnih načel vzajemnosti in solidarnosti ter obveznosti zdravstvenega zavarovanja in obveznih oblik zdravstvenega varstva.

Komunisti se bodo v obdobju ustanavljanja skupnosti zavarovanja in pri sprejemanju njihovih bistvenih statutarnih določil aktivno zavzemali, da bo zajamčena že dosežena raven zdravstvenega varstva in da se bo še zboljševala.

Za še bolj kakovostno, učinkovito in bolj ekonomično zdravstveno varstvo je izredno pomemben razvoj zdravstvene dejavnosti na sodobnih načelih, spodbujanje integracijskih procesov, funkcionalno povezovanje in združevanje na samoupravni osnovi, razvijanje samoupravnih in dohodkovnih odnosov v zdravstvenih organizacijah ter uvajanje neposrednih pogodbenih odnosov med združenimi zavarovanci in združenimi zdravstvenimi delavci, pri tem pa je bistvena cena zdravstvenih storitev na podlagi dolgoročnejšega programa zdravstvenega varstva, čim objektivnejših meril za vrednotenje dela ter potrebnih standardov in normativov. Cena naj vsebuje tudi del sredstev za razširjeno reprodukcijo.

2. Razvoj samoupravnih socialističnih odnosov zahteva, da postanejo delovni ljudje, njihove delovne skupnosti in samoupravne skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja bistveni dejavniki pri formiranju sredstev v skladih in upravljanju z njimi, določanju pravic iz tega zavarovanja in še posebej v zboljševanju materialnega položaja upokojenecv.

Zveza komunistov se zavzema, da se v praksi vse bolj uveljavi načelo, po katerem je pokojnina delavčeva pravica; ta izhaja iz njegovega delovnega prispevka združenemu delu in njegovih naložb v pokojninske sklade. Načelo so-

2. V skladu s spremembami v temeljnem produkcijskem odnosu je treba nenehno injicirati in aktivno podpirati vsa prizadevanja, ki vodijo k razvijanju novih oblik povezovanja nacij oziroma republik na temeljih kar največje enakopravnosti narodov in narodnosti, k odpravljanju zaprek in nedoslednosti na tej poti z odločnim zatiranjem vseh nacionalističnih — hegemonističnih in separatističnih teženj.

3. Podpirati in usmerjati je treba aktivnost v smeri razvijanja takih institucionalnih oblik in sistemov odnosov, v katerih bodo družbene odločitve in politika odsevali sintezo ustvarjalne prakse, interesov združenega dela in rezultatov znanstvenega spoznanja ter napredne družbene misli. V takem sistemu družbenih odnosov se bo družbena kritika usmerjala in se obvezovala za prevzemanje odgovornosti v odločanju o vprašanih, ki nastajajo, da bi se tako vse bolj spreminjala v gibalno silo, v ustvarjalno in učinkovito družbeno akcijo.

4. Člani organizacije in forumi Zveze komunistov so se dolžni vztrajno boriti za to, da bo demokratizacija političnega odločanja zagotovila višjo stopnjo učinkovitosti ter krepitev osebne in kolektivne politične odgovornosti v uresničevanju sprejetih koncepcij, programov in sklepov. S ciljem, da bi krepili politično odgovornost, šteje deveti kongres ZKJ za potrebno:

Da so politični organi in njihovi člani, ki jim je zapužano izvajanje politike, tudi sami nosilci ustreznih političnih koncepcij ter da so pripravljeni prevzeti osebno in kolektivno politično odgovornost za rezultate te politike v celoti;

da v praksi bolj dosledno uresničujemo sprejeta načela o tem, da imajo politični, izvršni in upravni organi potrebno samostojnost in nujna pooblastila za avtonomno delo, da bi lahko v okviru svojih funkcij na podlagi lastne odgovornosti pravočasno sprejemali ukrepe za izvajanje politike;

da se na vseh področjih in ravneh družbenega odločanja izoblikuje postopek za določanje politične odgovornosti organov, ki odločajo, ter nosilcev odgovornih funkcij;

da se politična odgovornost nosilcev javnih funkcij jasno razločuje od moralno politične integritete njihovih osebnosti in subjektivno poštenega odnosa do življenjskih interesov socialistične skupnosti;

da se osebna in kolektivna odgovornost političnih, izvršnih in upravnih organov ustrezno odrazi v razvijanju demokratične vsebine in v uporabi institucije odpoklica in ostavke.

5. S svojim trajno aktivnim odnosom, delovanjem in idejno-političnim vplivom se bo Zveza komunistov odločno zavzemala za to, da se zagotovi revolucionarni značaj obla-

sti delavskega razreda in delovnih ljudi in krepitev vseh dejavnikov, ki zagotavljajo stabilnost naše samoupravne socialistične družbe; da se učinkovito zatrejo vsi poskusi, ki bi hoteli spodriniti in ogroziti pridobitve revolucije, temelje socialističnega samoupravljanja sistema, neodvisnost in integriteto jugoslovanske socialistične skupnosti.

6. Z uresničevanjem družbene in gospodarske reforme so se bolj jasno in bolj odkrito pokazali in zaostriili obstoječa protislovja v družbi ter intenzivno politično in idejno vrenje. V vse bolj demokratičnih družbenih odnosih se svobodno izražajo in konfrontirajo protislovni interesi vseh delov družbe, različne težnje, različni pritiski in oblike nezadovoljstva.

Zato je treba nujno razvijati take organizacijske oblike in metode družbenega vpliva na družbenoekonomski razvoj, ki bodo omogočali reševanje teh nasprotij s stališča krepitve samoupravnih odnosov.

V vse bolj zamotanem političnem in idejnem življenju je nujno, da Zveza komunistov pravočasno odgovori na nova vprašanja, ki jih odkriva samoupravna družbena praksa, da stalno razvija in kar najbolj učinkovito uresničuje svojo idejno-politično podlago, da v vsakem družbenem okolju in življenjski situaciji jasno definira svojo idejno-politično pozicijo, da aktivno podpira vse impulze, interese, zahteve in iniciative, ki vodijo k hitrejšemu uresničevanju sprejete orientacije. Izkušnje iz preteklih let potrjujejo spoznanje, da ustvarja sleherno zaostajanje v razjasnjevanju in reševanju nasprotij v družbi in v definiranju stališč ZKJ ter drugih družbenopolitičnih organizacij ugodna tla za omahovanja in dezorientacijo, za politične napetosti in konflikte.

Hkrati narašča potreba, da Zveza komunistov odkriva in odnosov ali ki vlečejo nazaj — k preživelim oblikam v družbi, da se jasno omeji in zoperstavi pogledom, akcijam in pritiskom, ki težijo h konserviranju danega stanja in odnosov, ali ki vlečejo nazaj — k preživelim oblikam političnega življenja, k restavraciji državno birokratskega ali tehnokratskega absolutizma. Jasno razmejevanje idejno-političnih front je tembolj nujno, ker se konservativno birokratske in druge reakcionarne ideologije in politične struje, ki se poskušajo rehabilitirati, pogosto skrivajo za demokratičnimi in protibirokratskimi gesli.

Nedemokratične in protisamoupravljalvske težnje se izražajo zlasti:

v poskusih, da se obdrži nedemokratična praksa v odločanju in da se za formaliziranimi samoupravnimi oblikami vzdržuje ali vzpostavlja monopol upravljanja posameznih tehno-birokratskih in drugih ožjih interesnih skupin;

v poskusih idealizacije in konserviranja dosežene stopnje razvoja samoupravnih družbenih odnosov;

v zahtevah, da se — v imenu »kar največje« demokracije — organizirane socialistične sile, predvsem Zveze komunistov obvežejo, da bodo »nevtralne« in da se izključijo iz procesa samoupravnega političnega odločanja;

v poskusih, da se razvrednotijo demokratične institucije, politične organizacije in forumi kot dozdevno birokratske strukture in da se boj zoper birokratizacijo upravljaljskih funkcij, ki je potreben, zamenja z bojem proti tem funkcijam in njihovim nosilcem;

v težnjah po partijsko političnem predstavniškem pluralizmu, ki bi v naših družbenih razmerah pomenil vzdrževanje in obnavljanje birokratskih, monopolističnih centrov moči in klikaškega boja skupin v nasprotju z interesi družbenega dela in neposredne socialistične demokracije;

v svojevrstnem ultraveličarskem radikalizmu, ki postavlja nasproti demokratičnim institucijam in organiziranim oblikam političnega delovanja politično spontanost, ki izraža zahteve, da naj se zavestno obidejo oblike samoupravljanja in politične organizacije družbe, ki zahteva in ki hoče uveljaviti kot načelo pravo delovanje raznih skupin za »neposredni pritisk«, kar bi vodilo k rušenju sistema demokracije.

Skupaj z združenimi proizvajalci in na čelu njihove družbene akcije se bo Zveza komunistov vztrajno in brez-kompromisno borila proti takim tendencam, ki se skrivajo v idejnem horizontu družbe zasebnega in državnega lastništva in vseh oblik odporov tistih družbenih sil, ki težijo, da bi ohranile ali ponovno osvojile neke pozicije družbene moči in vpliva, ki temelji na podrejenem položaju družbenega dela.

VI.

Za nadaljnji razvoj družbenopolitičnih skupnosti ima izreden pomen vztrajna in dosledna družbenopolitična akcija Zveze komunistov in vseh socialističnih sil za to, da bi se razvijale kot samoupravne družbene skupnosti, kot oblike združevanja in povezovanja delovnih ljudi, ki na podlagi demokratičnega usklajevanja interesov skupno upravljajo pogoje svojega življenja, dela in razvoja. Zato, da bi nenehno krepili vpliv združenega dela na opravljanje vseh funkcij upravljanja s skupnimi družbenimi posli, sta nujna nadaljna deetatizacija družbenopolitičnih skupnosti in odločnejše premagovanje ostankov elementov državnolastniškega monopola v njihovi poziciji.

1. Vse bolj pomembna je vloga družbenopolitičnih skupnosti pri zagotavljanju stabilnosti za nemoteno funk-

cioniranje vseh subjektov samoupravljanja, kakor tudi pri ustvarjanju splošnih možnosti za razvoj gospodarskih in drugih družbenih dejavnosti in za zadovoljevanje skupnih potreb občanov na podlagi njihove neposredne udeležbe v odločanju.

Nujno je treba graditi tak sistem odnosov, v katerih bodo samoupravne asociacije združenega dela in ožje družbenopolitične skupnosti aktivno in neposredno sodelovale v pripravljanju in sprejemanju sklepov ter oblikovanju politike širših družbenopolitičnih skupnosti in ki bodo s samim tem prevzemale odgovornost za odločitve in rezultate.

S tem, da uresničujejo sintezo samoupravne organizacije upravljanja družbenih poslov z neogibno potrebnimi elementi državnosti, imajo družbenopolitične skupnosti vse bolj pomembno funkcijo v spodbujanju in razvijanju neposrednega dela in samoupravnega združevanja. S tem bo področje družbenega odločanja in reguliranja družbenih odnosov omejeno na dejanske družbene potrebe.

Zveza komunistov se upira vsem težnjam, da bi se posamezne družbenopolitične skupnosti spremenile v zaprte strukture, ki bi v imenu partikularistično razumljenih ožjih interesov preprečevale procese povezovanja in sodelovanja na širših območjih. Zveza komunistov se bori za dosledno uresničevanje načela, da samoupravnemu sodelovanju v vseh oblikah gospodarskega, kulturnega in družbenega življenja ne sme biti vsiljena nobena administrativno teritorialna bariera, kakor tudi da integracija ne more in ne sme biti rezultat kakršnegakoli političnega ali administrativnega pritiska.

2. Zveza komunistov izhaja iz spoznanja, da sta razvoj vsega sistema socialističnega samoupravljanja in stabilnost demokratičnih odnosov v vsej družbi bistveno odvisna od hitrejšega razvijanja samoupravnih družbenih odnosov v občini kot temeljni družbenopolitični skupnosti. Zato bo Zveza komunistov usmerila svojo idejno-politično akcijo k odpravljanju vzrokov, ki so privedli do zaostajanja razvoja samoupravnih družbenih odnosov v občinah za potrebami in možnostmi, ki jih ustvarjata gospodarska in družbena reforma. Sprememba sedanjega položaja in razvijanje funkcije občine morata zagotoviti vsebinsko bogatitev odnosov samoupravljanja in neposredne socialistične demokracije. S tem ciljem se bo Zveza komunistov zavzemala za:

— samostojno in stabilno materialno bazo samoupravljanja v občini in za ustvarjanje širšega temelja samoorganiziranja in normativne dejavnosti v njej;

— krepitev vpliva občine na formiranje materialnega temelja in programiranja dejavnosti širših družbenopolitičnih skupnosti;

— demokratizacijo procesov odločanja v občini; za demokratično odločanje in širšo uporabo različnih oblik udeležbe združenih proizvajalcev in občanov v oblikovanju sredstev, ki so namenjena iz njihovega dohodka za družbene službe in splošno družbene potrebe ter krepitev njihovega neposrednega vpliva na določanje namena in načina uporabe teh sredstev;

— krepitev vloge in spreminjanje občinskih skupščin v mesta demokratičnega dogovarjanja občanov, njihovih samoupravnih in družbenopolitičnih asociacij in družbenopolitičnih organizacij;

— razvijanje krajevnih skupnosti in krepitev njihove materialne baze, da bi se usposobile za čimbolj uspešno sodelovanje pri reševanju socialnih, kulturnih in drugih osnovnih potreb delovnega človeka in družine.

3. Zveza komunistov se bo borila za:

— dosledno uresničevanje z ustavo določene koncepcije federacije kot zvezne države in najširše družbenopolitične, samoupravne skupnosti vseh delovnih ljudi in občanov, ki prek nje zagotavljajo opravljanje skupnih poslov in uresničevanje skupnih interesov;

— krepitev vloge, samostojnosti in odgovornosti republik za nadaljnje razvijanje takega sistema odnosov, ki zagotavljajo njihovo enakopravno in demokratično dogovarjanje ter usklajevanje interesov v okviru jugoslovanske federacije in ki onemogočajo kakršnokoli majorizacijo;

— razvijanje realnih možnosti in takih odnosov, ki zagotavljajo krepitev nenehnega in učinkovitega vpliva samoupravne družbene baze na usmerjenost, vsebino in način dela vseh političnih forumov, organov in institucij v republikah in federaciji;

— premagovanje vzrokov in virov, ki podpirajo ali obnavljajo centralizem in birokratizem v zveznih organih in institucijah in hkrati za nasprotovanje vsem tistim akcijam, ki pomenijo slabitev federacije in njenih institucij pri opravljanju poslov in odgovornosti, ki jih — v okviru svojih funkcij in na podlagi demokratičnega sporazumevanja — opravljajo v interesu vseh narodov in narodnosti, vseh delovnih ljudi in občanov.

4. Ko krepí svoj vpliv in aktivnost v zvezi z razvijanjem skupščin kot enega od dejavnikov samoupravne integracije družbe in oblike oblasti delavskega razreda in oblasti, se bo Zveza komunistov s svojimi člani zavzemala:

— za tako graditev njihovih struktur, ki morajo vse bolj izhajati iz samoupravne družbene osnove ter s svojo sestavo in načinom dela zagotavljati kvalificirane demokratične razprave in smotrne družbene odločitve na temeljih svobodnega soočenja in demokratičnega usklajevanja interesov različnih področij družbenega dela in oblik družbenega življenja;

— za stalno in neposredno delovno povezovanje skupščin z vsem mehanizmom družbenega samoupravljanja, z delovnimi organizacijami in širšimi samoupravnimi asociacijami organizacijami ter z združenji občanov in znanstvenimi in strokovnimi institucijami.

5. Učinkovito uresničevanje nujnih funkcij oblasti je pomemben pogoj za zagotavljanje temeljev našega ustavnega sistema in svobodnega socialističnega razvoja, za stabilnost socialističnih samoupravnih družbenih odnosov in za uspešno funkcioniranje vseh demokratičnih institucij. Zato se bo Zveza komunistov zavzemala:

— za doslednejše izvajanje načela ustavnosti in zakonitosti v vsem družbenem življenju, za nadaljnjo graditev pravnega sistema in njegovo usklajevanje s samoupravnim razvojem družbe, za krepitev njegove stabilnosti, kar je prvi pogoj za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov v družbi;

— za čimbolj natančno določanje in učinkovito uresničevanje funkcij, pristojnosti in konkretne odgovornosti vseh organov in institucij, ki je od njihovega delovanja odvisno uveljavljanje socialistične zakonitosti, dosledno izvajanje in polno spoštovanje zakonskih predpisov, krepitev pravne varnosti in položaja občanov, delovnih organizacij in drugih samoupravnih asociacij, varovanje družbenega in osebnega premoženja;

— za usposabljanje upravnih organov na vseh ravneh, zlasti inšpekcij, kakor tudi pravosodnih organov ter organov javne in državne varnosti; za njihovo učinkovito funkcioniranje v okviru njihovih pristojnosti;

— za krepitev vloge skupščin v definiranju konkretne politike na tem področju in nalog teh organov, za zagotavljanje stalne družbene kontrole nad njihovim delom.

VII.

Razdobje po osmem kongresu ZKJ označuje — zlasti z uresničevanjem reforme — prelomnico v deetatizaciji družbenih odnosov. S tem se ustvarjajo pogoji za nadaljnji razvoj nacionalnih odnosov na temeljih enakopravnosti.

Dejanska svoboda, suverenost in enakopravnost narodov temelji na ekonomskem in družbenem položaju delovnega človeka. In obratno: družbeni položaj delovnega človeka ne more dobiti socialistične vsebine brez uresničevanja svobode, suverenosti narodov.

1. Samoupravljanje in delitev po rezultatih dela ter tržni značaj gospodarstva, na katerih temeljijo in se razvijajo mednacionalni odnosi v socialistični Jugoslaviji — vse to zagotavlja tudi posebne ekonomske interese nacionalnih skupnosti in enotnosti jugoslovanskega gospodarstva, druž-

benoekonomskega in političnega sistema, kakor tudi vse globljo integracijo in združevanje naporov vseh narodov in narodnosti jugoslovanske skupnosti pri razvijanju materialnega temelja družbenega dela. Nacionalne oz. republiške in pokrajinske skupnosti postajajo družbene samoupravne skupnosti, ki svoje skupne interese, zlasti pa ekonomske, uresničujejo v skladu z ustavo, sklepi predstavniških teles in drugih organov federacije oz. z neposrednim dogovarjanjem, toda na temelju enakopravnosti vseh narodov in narodnosti, njihovega medsebojnega sodelovanja in socialistične solidarnosti.

Problemi mednacionalnih odnosov se dalje uspešno rešujejo tako, da se delovni človek in ves sistem samoupravljanja usposabljata za nadaljnje razvijanje vseh procesov svobodnega in vse globljega povezovanja, združevanja in integriranja družbene skupnosti na vseh področjih njene eksistence.

2. Od značaja delitve, od narave produkcijskih in družbenoekonomskih odnosov sploh so odvisni tudi nacionalni odnosi.

Zakoni in nasprotja blagovne proizvodnje imajo določene reperkusije na gibanja presežkov dela, s tem pa tudi na ekonomske odnose delovnih in družbenih skupnosti, vključujoč tudi odnose med nacijami oz. republikami in pokrajinami. Stihijski vpliv teh protislovij bi utegnil voditi k zaostrovanju problemov mednacionalnih odnosov. Zato socialistične družbene skupnosti ni mogoče prepustiti stihijskim gibanjem, ampak mora postati zavesten usmerjač dejavnik, ki ne zanemarja ekonomskih zakonitosti in nasprotij, temveč išče v skladu z njim najnaprednejše rešitve za vsa odprta vprašanja mednacionalnih odnosov.

Vpliv teh dejavnikov je zlasti pomemben v takih večnacionalnih skupnostih, v katerih obstajajo globoke razlike v ekonomskem pložaju narodov in narodnosti.

V današnjih materialnih in družbenih razmerah ni mogoče povsem premagati nasprotij nacionalnih interesov v ekonomskih odnosih. Njihovo demokratično reševanje je mogoče uresničiti le s kar največjim spoštovanjem zakonov blagovne proizvodnje ob istočasnem razvijanju socialističnih proizvodnih odnosov in delitve po delu, kakor tudi nujnega mehanizma zavestnih ekonomskih intervencij družbenopolitične skupnosti na bazi svobodnega in enakopravnega samoupravnega dogovarjanja.

V ta namen razpolagajo družbenopolitične skupnosti, vključno s federacijo, z določenimi sredstvi za odgovarjajoče ekonomske intervencije. Pri tem morajo biti oblike in metode zatiranja monopolističnega prilaščanja presežkov dela čimbolj konkretne in neposredne. Kadar pa tega — glede na naravo ekonomskih odnosov — ni mogoče uresničiti, je treba z ustreznimi planskimi ekonomskimi intervencijami

zagotoviti usklajen razvoj vseh nacionalnih skupnosti v skladu z njihovimi realnimi razvojnimi potenciali in delovnimi učinki, prav tako pa tudi s skupnim interesom optimalnega in harmoničnega razvoja ekonomske in družbene celote naše skupnosti.

3. Zveza komunistov poudarja, da je potreben doslednejši idejni in politični obračun z vsemi oblikami velikodržavnih unitarističnih tendenc, kakor tudi z vsemi pojavi nacionalističnega partikularizma, izolacionizma in separatizma.

Nacionalistični elementi stopajo v vseh naših nacionalnih okoljih bolj odkrito in agresivno v politične akcije. Socialistične sile naše družbe ne smejo podcenjevati akcij nacionalistov in šovinstov, zakaj to bi utegnilo imeti resne negativne posledice za razvoj naših narodov in narodnosti. Boj proti nacionalizmu bo tembolj učinkovit, če bomo v tem boju enotni, če ga bo vsakdo — zlasti pa komunisti v svojih lastnih vrstah — bojeval predvsem v lastnem nacionalnem okolju.

Komunisti so dolžni s svojim delovanjem vzpodbujati mednacionalno povezovanje v ekonomskem, družbenem in kulturnem pogledu. K temu mora prispevati sodelovanje med republikami na vseh področjih, zlasti pa na področju kulture in izobraževanja, visokošolskih in znanstveno raziskovalnih ustanov. Temeljni pogoj za to je trdno spoštovanje nacionalne suverenosti in enakopravnosti. Celota političnega sistema, zlasti skupščinski sistem, struktura in funkcioniranje zvezne skupščine — vse to ima cilj, da pridejo do izraza prav taki odnosi. Najnovejše ustanovne spremembe pomenijo nov korak in prispevek v tej smeri.

4. Zveza komunistov se zavzema za dosledno uresničevanje pravic narodov in narodnosti, da svobodno razvijajo svojo kulturno in znanstveno ustvarjalnost. Zato je Zveza komunistov odločno proti kakršnim koli težnjam in pojavom nacionalnega supremata na področju kulture.

Komunisti se zavzemajo za kritičen, marksističen odnos do vsake nacionalne kulturne dediščine in ustvarjalnosti, kakor tudi do zgodovine narodov sploh, ter za njihovo objektivno vrednotenje. To je imanentna potreba vsestranskega kulturnega in družbenega napredka vsakega naroda in narodnosti, potreba boja proti nacionalističnim in šovinističnim pojavom v kulturnem življenju, ki onemogočajo zblíževanje narodov in narodnosti.

Zaradi tega so nujna znanstvena raziskovanja in znanstvena spoznanja o procesih ustvarjanja in razvijanja nacionalne zavesti ter o resničnih gibanjih v mednacionalnih odnosih.

Prizadevanja Zveze komunistov, da bi v vsaki družbenopolitični skupnosti mešane nacionalne sestave dosledno spoštovali enakopravnost jezikov, ki jih govore narodi in

Pozitivni učinki novega načina organiziranja se že čutijo v delu organizacij. Te so zdaj mobilnejše, bolj se ukvarjajo z vsebinskimi vprašanji in izvajajo večji idejno-politični vpliv. Toda njihovo delo ni odvisno samo od načina organiziranja, marveč tudi od vrste drugih dejavnikov, ki jih ni mogoče tako hitro spremeniti, kot se lahko spremeni način organiziranja. Zato prevladuje v številnih organizacijah stara praksa, čeprav je vedno več tistih, ki to prakso opuščajo in prehajajo k novemu načinu dela.

V novem načinu organiziranja komunistov je opaziti tudi nekatere nedoslednosti, ki v praksi otežujejo delo Zveze komunistov. V organizacijah opozarjajo zlasti na te pomanjkljivosti:

Organizacijska struktura ZK je še raznotera, ker zvezni organi ZK niso reorganizirani v skladu s spremembami, ki so nastale v bazi. Zato se kaže potreba po enotnem načinu organiziranja v vsej ZK, saj bi to prispevalo k bolj organiziranemu in enotnejšemu delovanju komunistov. To se nanaša tudi na organizacijo ZK v armadi, kjer opozarjajo na možnost neposrednih volitev forumov na vseh ravneh. V tem primeru bi konferenca zamenjala imenovana vodstva.

Komunisti v delovnih organizacijah, ki so locirane v več občinah, opozarjajo na potrebo, da se organizirajo v enotno organizacijo ZK, kar pa ne bi oviralo, da bi bili deli take organizacije še naprej integrirani v ustrezne občinske organizacije, na katerih območju delujejo. Sedanje organizacijske rešitve ne napotujejo dovolj komunistov k obravnavanju skupnih problemov celotne delovne organizacije, s katerimi je tudi najbolj povezano njihovo idejno-politično delovanje.

Čeprav imajo komunisti glede idejno-političnega delovanja enake obveznosti v matičnih in nematičnih organizacijah oziroma aktivih, se vendarle statutarna odgovornost do teh oblik organiziranja različno obravnava. To je eden izmed razlogov, da je aktivnost komunistov v nematičnih organizacijah in aktivih še vedno izrazito majhna in nezadovoljiva, saj le-ti za svoja ravnanja po veljavnih določbah lahko odgovarjajo samo pred matično organizacijo.

Neke organizacijske spremembe so bile izvedene tudi v centralnem komiteju ZKJ kakor tudi v centralnih komitejih ZK republik. Na peti seji CK ZKJ so namesto starega izvršnega komiteja in sekretariata ustanovili predsedstvo in novi izvršni komite kot operativno politično telo. Funkcijo generalnega sekretarja so zamenjali s funkcijo predsednika Zveze komunistov Jugoslavije. Namesto prejšnjih delovnih skupin na treh področjih (za vprašanja razvoja in idejno-političnega delovanja ZK, za idejne probleme in za družbenoekonomske in politične odnose) so ustanovili štiri komisije CK (za vprašanje družbenopolitičnih odnosov, za vprašanja družbenoekonomskih odnosov, za druž-

beni in idejno-politična vprašanja in za vprašanja mednacionalnih in medrepubliških odnosov), vtem ko je komisija za vprašanja mednarodnih odnosov in mednarodnega delavskega gibanja, ki je obstajala že prej, delo nadaljevala. Komisijo za razvoj in reorganizacijo ZKJ so ustanovili na četrthi seji CK. Podobne spremembe so bile izvedene tudi v republiških centralnih komitejih.

V skladu s pripravami devetega kongresa ZKJ so na osmi seji CK ZKJ ustanovili te komisije: za kadrovska vprašanja, za politično poročilo CK ZKJ, za vprašanje mladine, za razvoj in reorganizacijo CK ZKJ, za mednarodne odnose in mednarodno delavsko gibanje, za vprašanja družbenopolitičnih odnosov, za vprašanja družbenoekonomskih odnosov, za družbena, idejno-politična vprašanja prosvete, znanosti in kulture in za vprašanja mednacionalnih in medrepubliških odnosov.

Zaradi učinkovitejšega dela centralnega komiteja in njegovih organov so izvedli ustrezne spremembe tudi v strokovni službi CK ZKJ. Bila je kadrovsko okrepljena, v njej pa so ustanovili nove delovne enote, ki naj centralnemu komiteju zagotovijo ugodnejše delovne razmere v skladu z zahtevami reforme Zveze komunistov. Na sedmi seji je centralni komitej sprejel tudi sklep o uvedbi samoupravljanja v strokovni službi CK ZKJ.

Organizacijske spremembe v centralnem komiteju ZKJ so prispevale, da se je zboljšalo njegovo delo. Po četrtem plenumu je bil mobilnejši kot prej in se je več ukvarjal z aktualnimi vprašanji socialističnega razvoja, čeprav ni vedno hitro in odločno reagiral na družbeno dogajanje.

Idejna raven in socialna sestava članov ZKJ

Vprašanje idejne fiziognomije in socialne sestave ZKJ je bilo obdelano v tezah o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZKJ. V tem dokumentu je rečeno, da je Zveza komunistov »organizacija idejnih somišljenikov, ki s svojo napredno zavestjo in vedenjem, s svojo besedo in delom utelešujejo težnjo socialističnega razvoja družbe, se dvigajo nad ozka obzorja svojega trenutnega delovnega interesa in profesionalnega položaja; ki se bojujejo za racionalno in sodobno samoupravljanje, katero se ne bo avtarkično zapiralo vase, temveč se bo organsko povezovalo z družbeno celoto; ki se bojujejo za skupni interes vsega delavskega gibanja, za razredno solidarnost in proti težnji za ohranitev lastninskega monopola in drobnolastniškega egoizma«.

Toda dejanska idejna raven članov ZK še ne ustreza tem zahtevam. Na tretji seji CK ZKJ je bilo rečeno, da so v Zvezi komunistov ljudje, ki »širijo nezaupanje v samou-

pravljanje, za katere je pretirana demokracija kriva vseh težav«, in pa, »da del komunistov zavzema tako stališče do samoupravljanja zaradi nerazumevanja današnjih potreb družbe«, medtem ko so se »drugi zapletli v birokratske odnose in izražajo zaostalo zavest, demagoško branijo posamezne ali cehovske interese ali pa nastopajo s šovinističnih pozicij«. Kljub rezultatom, ki so bili doseženi po tretjem plenumu, idejna raven članstva še ne ustreza sodobni družbeni vlogi Zveze komunistov.

V resoluciji osmega kongresa je rečeno, da v Zvezi komunistov »ni prostora za tiste, ki izražajo birokratske, anarholiberalistične in nacionalistične nazore, ki preprečujejo samoupravljanje in ne spoštujejo demokratičnih pravic človeka«. Vendar po kongresu nismo veliko storili, da bi se Zveza komunistov znebila takih članov, tako da je tretji plenum CK ZKJ prav spričo njihovega odpora proti gospodarski in družbeni reformi to vprašanje postavil zelo ostro. V sklepih plenuma je rečeno, »da je treba v Zvezi komunistov odločno razčistiti odstopanja od programa in stališč osmega kongresa« in da »morajo vodstva in organizacije ZK ukrepati proti tistim svojim članom in drugim komunistom, ki so nosilci birokratskih in nacionalističnih teženj, pa tudi proti tistim, ki se oportunistično uklanjajo stihiji malomeščanske dezorientacije in degradirajo resnični humanizem in svobodoljubnost«.

Skladno s tem je četrti plenum storil konkretne ukrepe proti konservativno-birokratskim silam v centralnem komiteju in Zvezi komunistov, ki so glede na pozicije, kakršne so zavzemale, bile resna ovira za uresničitev sklepov osmega kongresa. Nato so to akcijo nadaljevale republiške, občinske in osnovne organizacije, tako da so iz Zveze komunistov odstranili nekaj najbolj zakrknjenih nasprotnikov gospodarske in družbene reforme.

V Zvezi komunistov so še člani, ki se različno zavestno upirajo gospodarski in družbeni reformi. Navadno delujejo prikrito in izkoriščajo položaje, ki jih imajo v Zvezi komunistov in družbi ter izvajajo pritisk na ostale člane ZK. Stališče centralnega komiteja v celotnem obdobju, na katero se nanaša poročilo, je bilo, da je nekompromisen idejno-politični boj edino pravilna pot za odstranjevanje takih članov iz Zveze komunistov.

Aktiviranje vsega članstva pri izgrajevanju in izvajanju politike Zveze komunistov je nujen pogoj za njen idejno-politični dvig, vendar je v tej zvezi nujno potrebna tudi ustrezna idejno-politična izobrazba, ki je bila v obdobju, na katero se nanaša poročilo, precej zapostavljena. Vsebina in metode idejno-političnega izobraževanja ne ustrezajo v celoti zahtevam reforme Zveze komunistov. Organizacije in vodstva niso posvečale temu vprašanju potrebne pozor-

nosti, tako da je bil ta problem zastavljen celo tudi ob razpravah o reorganizaciji.

Med razpravami o reorganizaciji pa tudi v tezah o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZKJ je bilo ugotovljeno, da je eden izmed vzrokov za nezadovoljivo idejno stanje v Zvezi komunistov tudi nezdržljivost med njeno obstoječo socialno sestavo in družbeno vlogo v samoupravljanju. Po sklepih šeste seje CK ZKJ je »strukturo ZKJ v marsičem prehitel demokratičen in samoupraven razvoj družbe. V precejšnjem obsegu je ohranila značilnosti družbene stvarnosti iz obdobja, ko je v organizaciji družbe in tudi v njenem naprednem razvoju prevladovala etatiistična struktura. Taka struktura Zveze komunistov ni več sposobna, da popolnoma ustrezno izrazi trajne zgodovinske interese delavskega razreda oziroma socialistične skupnosti delovnih ljudi kot gonilne sile naprednega razvoja družbe. Zato se mora hitro prilagajati temeljito spremenjeni in kvalitetno novi strukturi družbe na osnovah samoupravljanja«.

Neustreznost socialne sestave ZKJ se kaže predvsem v tem, da so v njej premalo zastopani neposredni proizvajalci, ki so po svojem objektivnem položaju nosilci samoupravnih socialističnih teženj v družbi. Poleg tega je v Zvezi komunistov nesorazmerno slabo zastopan tudi mladi rod in je starostna struktura članov zelo neugodna. Struktura vodstev je tako v prvem kot drugem pogledu še neugodnejša od strukture članstva.

Na četrti seji CK ZKJ pa tudi pri poznejših razpravah o reorganizaciji so ugotovili, da so vzroki premajhnega zanimanja neposrednih proizvajalcev in mladine za vstop v Zvezo komunistov predvsem njena premajhna udeležba pri razvijanju samoupravljanja, »zamrznjenje organizacijskih oblik dela, subjektivizem v kadrovski politiki in kopičenje uradniških odnosov in uradniške miselnosti v ZK«. Poleg tega so med razpravami kot vzroke pogostokrat poudarjali tudi pasivnost organizacij pri sprejemanju novih članov, zastarela merila pri sprejemanju mladine, delavcev in naprednih kmetovalcev, nerazvitost demokratičnih odnosov v delovnih skupnostih in organizacijah ZK, neborbenost in nedoslednost organizacij in posameznih članov ZK ter nedostojno vedenje posameznih komunistov.

Po četrtem plenumu so se izvršni komite CK ZKJ, republiška in občinska vodstva in organizacije ZK precej ukvarjali z vprašanjem izboljšanja socialne sestave Zveze komunistov. Zato so v sorazmerno kratkem času dosegli pomembne uspehe. V Zvezo komunistov so sprejeli več mladincev in neposrednih proizvajalcev, zlasti delavcev. Zboljšala se je tudi struktura občinskih organizacij ZK, zlasti konferenc, v katere so izvolili sorazmerno več neposrednih proizvajalcev in mladine kot v prejšnje občinske komiteje.

Pri uresničevanju te naloge je tudi precej enostranosti. V prizadevanju, da čimprej izboljšajo svojo socialno strukturo, posamezne organizacije ne skrbijo dovolj tudi za idejno-politično raven kandidatov, vtem ko so druge še naprej pasivne pri sprejemanju novih članov ali pa so preveč naslanjajo na nekatera zastarela merila, ki jih mlajši ljudje ne izpolnjujejo. Eden izmed problemov za izboljšanje socialne sestave Zveze komunistov je premajhna politična aktivnost družbenopolitičnih organizacij, s katero bi njihovi člani izražali svojo politično opredeljenost in s tem olajševali organizacijam ZK izbiro najboljših.

Zveza komunistov in mladina

V obdobju, na katero se nanaša poročilo, so organizacije in vodstva Zveze komunistov precej dolgo zapostavljala probleme mladine. Neke spremembe so v tej zvezi nastale po četrti seji CK ZKJ, zlasti pa med kongresnimi pripravami, vendar je bilo tudi v tem obdobju nekaj pojavov ozkega in praktičnega presojanja pomena in narave idejno-politične akcije Zveze komunistov na tem področju.

Posledice nezadostne ali neustrezne prizadevnosti Zveze komunistov v odnosu do mladine so se kazale v premajhnem obravnavanju problemov mladih, njihovega reagiranja na storjene ukrepe in spremembe v družbenem sistemu. Zveza komunistov je dolgo, zlasti v bazi, delovala kot zunanji dejavnik in se je vedla pokroviteljsko in varuško do mladine. Osnovne organizacije najpogosteje niso bile obrnjene k mladim ljudem in že zato niso mogle spremljati tistega, kar se dogaja med mladino.

Komisije in skupine CK ZKJ za vprašanja mladine so predvsem obravnavale aktualne probleme mladine, kot so vprašanja družbenoekonomskega položaja različnih plasti mladega rodu, idejnih problemov vzgoje, izobraževanja in pogojev šolanja, družbenopolitičnega angažiranja mladine, položaja mladine v samoupravljanju in delitvi, sodelovanja komunistov v mladinskih organizacijah.

Toda centralni komite o teh vprašanjih na svojih sejah ni razpravljajal, niti ni zavzemal stališč, ki bi komuniste obvezovala za praktično akcijo zaradi reševanja obstoječih problemov. Zato tudi ni bilo njihove izrazitejšje dejavnosti v samoupravnih organih, občinah in delovnih skupnostih, od katerih je tudi neposredno odvisno reševanje številnih vprašanj, s katerimi se srečuje mladina.

Organi centralnega komiteja so ocenili, da so nekateri nerešeni problemi družbe, nezadostna vključenost mladine v samoupravljanje in Zvezo komunistov pa tudi premajhna prizadetost Zveze komunistov za reševanje aktualnih problemov mladine bili vzrok študentovskih demonstracij v ju-

liju 1968. Podprli so poglobitve zahteve študentov, da je treba pospešiti razvoj socialističnih odnosov, hitreje in učinkoviteje reševati aktualne probleme in odpravljati obstoječe nepravilnosti v družbi, pri tem pa ocenili, da je pokazala mladina pri junijskih dogodkih visoko stopnjo zavesti in politične zrelosti, da pa je to izrazila na način, ki ni lasten samoupravni družbi.

Reagiranje mladine na dogodke v Češkoslovaški je vnovič potrdilo njeno politično zrelost in odločnost, da se brezkompromisno bojuje za ohranitev in nadaljnji razvoj samoupravnega sistema. Brez pridržkov je podprla stališča centralnega komiteja in sprejela politiko Zveze komunistov kot izraz lastnih želja in interesov.

Stališča centralnega komiteja in njegovih organov v zvezi s študentovskimi demonstracijami in dogodki v Češkoslovaški so močno spodbudila interes mladine, da je vstopila v Zvezo komunistov. Prav po zaslugi tega je bilo v Zvezo komunistov po omenjenih dogodkih sprejete več mladine kot v vsem obdobju po osmem kongresu ZKJ.

Kadrovska politika Zveze komunistov v družbi

V programu ZKJ kot tudi na osmem kongresu so bila določena poglobitvena načela kadrovske politike v družbi: dostopnost javnih funkcij vsakemu občanu in kar največja udeležba javnosti pri volitvah vseh družbenih organov in kadrov na javnih funkcijah, enakopravna udeležba, uveljavljanje in prevzemanje odgovornosti za upravljanje družbenih zadev po kadrih vseh narodov in narodnosti v družbenih organih in na javnih funkcijah, dekumulacija funkcij, rotacija in omejitve vnovične izvolitve tudi na javnih funkcijah, pomlajevanje kadrovske baze, obnavljanje vseh vodstev in ločitev funkcij oblasti od funkcij v izvršilnih organih družbenopolitičnih organizacij, moralnopolitične kvalitete in zaupanje s stališča stvarnih in trajnih interesov delavskega razreda. Zveza komunistov je v boju za uresničitev omenjenih načel dosegla rezultate, ki pomenijo napredek pri demokratizaciji kadrovske politike. Gospodarska in družbena reforma sta prispevali k temu, da kadrovska politika vedno bolj postaja stvar vseh delovnih ljudi in njihovega samoupravnega odločanja.

Demokratizacija kadrovske politike je najbolj zadevala na odpore konservativnih birokratskih sil, ki so skušale ohraniti monopol v kadrovski politiki. V praksi je to vodilo k odmikanju od razglašanih načel, zaradi česar se je demokratizacija kadrovske politike na nekaterih področjih razvijala počasneje kot demokratizacija ostalih družbenih odnosov. Monopol, ki je obstajal do četrtega plenuma v

kadrovski politiki, je v osnovi razbit, vendar se še vedno pojavlja in včasih preraste v grupaštvo in podobno. Da bi ohranile svoje položaje, so se konservativne sile upirale naprednim demokratičnim ukrepom in se pri tem naslanjale na podporo in pomoč organov državne varnosti. Med drugim priča o tem tisto, kar je bilo ugotovljeno na četrtem plenumu, namreč da so številne kadre, ki so zavestno izvajali linijo ZK, »odrivali na stranske tire ali pa so jih odkrito zapostavljali«, medtem ko so posamezne kadre iz varnostne službe potiskali naprej.

Četrty plenum je razgalil tako politiko in njene nosilce ter ustvaril ugodnejše možnosti za demokratizacijo kadrovske politike in doslednejšo uporabo razglašanih programskih in ustavnih načel. Kadrovska politika je po četrtem plenumu prvokrat postala predmet javnih razprav vseh delovnih ljudi.

Devety plenum je poudaril, da se Zveza komunistov »bojuje proti monopolu kogarkoli pri odločanju o ljudeh«, da pa »njena vodilna idejno-politična vloga v kadrovski politiki družbe zahteva, da le-ta stalno izgrajuje in določa jasna stališča o vseh vprašanih s področja kadrovske politike, pri reševanju najaktualnejših kadrovskih vprašanj, ki imajo družbeni interes«.

Toda Zveza komunistov se v kadrovski politiki ni vedno dovolj zavzemala in znašla. Ko so vodstva ZK opustila staro prakso pri vodenju kadrovske politike, je nastala praznina, ker se člani ZK niso dovolj znašli in prizadevali v javnem boju za izgrajevanje in uresničevanje kadrovskih načel ter rešitev v samoupravnem družbenem mehanizmu.

Demokratizacija kadrovske politike je prispevala k uveljavitvi Socialistične zveze kot pglavitnega nosilca volilne dejavnosti. Dobila je važno mesto in vlogo ne samo pri predlaganju kandidatov za odbornike in poslance skupščin, marveč tudi v celotni volilni dejavnosti. Toda pri volilni dejavnosti komunisti niso nastopali vedno enotno. Posamezniki so v volilni kampanji nastopali demagoško in politikantsko ter zlorabljali tribuno Socialistične zveze za medsebojna obračunavanja. Tako volilno razpoloženje so izrabljale različne skupine zunaj Socialistične zveze, ki so nastopale z demagoških, politikantskih in malomeščanskih pozicij.

Kljub uvedbi načela rotacije in zamenljivosti so zlasti v republikah in federaciji vodstva obnavljali le bolj tako, da so jih razširjali, manj pa s kadrovskimi spremembami. Zaradi rotacije so prehajali kadri iz ožjih v širše družbenopolitične skupnosti ali so se izmenjavali v krogu. Slabosti pri uresničevanju sprejetih načel so se izrazile tudi v daljšem zadrževanju kadra na profesionalnih družbenopolitičnih dolžnostih, v neizdelanem sistemu nagrajevanja družbenopolitičnih delavcev in sploh vodilnega kadra, v neustreznem

pokojninskem sistemu in v premajhni politični odgovornosti forumov in posameznikov.

Zveza komunistov se ni dovolj odločno zavzemala za reševanje teh vprašaj. Vprašanje deakumulacije funkcij je še vedno aktualno. Res pa je, da je bil dosežen napredek. Peta seja CK ZKJ je konkretizirala to načelo in zavzela stališče, da so nezdržljive izvršilne funkcije v Zvezi komunistov z opravljanjem izvršilnih funkcij v skupščinah, izvršnih svetih in drugih družbenopolitičnih organizacijah. Tako so v zadnjem času spremenili in obnovili sestavo družbenih teles. Toda dejanske kadrovske možnosti so danes take, da je treba še širše in višje realizirati prakso deakumulacije družbenih funkcij.

Po oceni organov centralnega komiteja je največji prispevek pri uresničevanju sklepov osmega kongresa na področju kadrovske politike povečana gibljivost kadrov med družbenopolitičnimi skupnostmi.

Zaradi gospodarske reforme je posebej narasla aktualnost kadrovske politike v delovni organizaciji. Glede na nezadovoljivo sestavo strokovnega in vodilnega kadra se je zaostriло vprašanje hitrejše zamenjave nestrokovnih kadrov z bolj šolanimi in sposobnejšimi. Taka zahteva je v številnih delovnih organizacijah zadevala na močan odpor posameznih članov ZK, ki so se s tem čutili ogrožene. Take organizacije so se zato pogosto zaprle pred mladimi in strokovnimi kadri, kar se je med drugim pokazalo tudi v pogostem izigravanju natečaja. Zveza komunistov ni odločno nasprotovala takim pojavom in je šele zadnji čas opaziti njeno večje prizadevanje tudi pri tem.

Vprašanja kadrovske politike so bila v obdobju, na katero se nanaša poročilo, nepretrgano aktualna tudi v Jugoslovanski ljudski armadi. V zadnjih letih so se močneje izrazili problemi pomlajevanja kadra, zboljšanja nacionalne strukture, položaja vojaških oseb v aktivni službi, upokojitve in materialne preskrbe starešin.

Upokojitev starešin JLA je že dlje zelo resen problem. Število starešin je bilo treba usklajevati z velikostjo armade in njenim razvojem. Ker so se sorazmerno z izpopolnjevanjem armade zmanjševale tudi potrebe po starešinskem kadru, je bilo treba pred rednim rokom upokojiti večje število starešin. To je povzročalo in še povzroča velike moralnopolitične in druge probleme, ki niso samo armadni, temveč tudi splošno družbeni. Težave in problemi se kažejo v tem, da sorazmerno mladi in za delo še sposobni ljudje prekinjajo delovno razmerje. Ker tu ne moremo govoriti o upokojitvi v pravem pomenu besede, marveč o predčasni prekinitvi delovnega razmerja, je nujno potrebno, da temu vprašanju namenijo posebno pozornost ne samo vojaški, marveč tudi odgovorni družbeni organi, in da poiščemo ugodnejše, objektivne in trajne sistemske rešitve.

Do reorganizacije Zveze komunistov nismo posvečali dovolj pozornosti demokratizaciji in zlasti realizaciji kadrovske politike v Zvezi komunistov. Četrty plenum je tudi o tem vprašanju sprožil široko partijsko razpravo, v kateri so se izoblikovala stališča, navedena v osnutku tez o nadaljnjem razvoju in reorganizaciji ZKJ.

V tezah so določena poglobitna načela kadrovske politike v ZKJ: enakopravna udeležba vseh članov pri volitvah in konstituiranju vseh organov Zveze komunistov, izvoljeni so lahko iz vseh narodnosti in narodov, obnavljanje vodstev, menjavanje kadrov na izvršilnih funkcijah, ločitev izvršilnih funkcij v Zvezi komunistov od izvršilnih funkcij in upravnih funkcij v državnih organih in izvršilnih funkcij v družbenopolitičnih organizacijah.

Čeprav so bila nekatera izmed omenjenih načel oblikovana tudi že v prejšnjih dokumentih Zveze komunistov, jih v praksi nismo dosledno uporabljali. Kompromisi, ki so nastajali pri idejno-političnem boju, so se zrcalili tudi v kadrovski politiki. Do četrtega plenuma so občutno vplivale na kadrovsko politiko v Zvezi komunistov konservativne birokratske sile, ki so se na različne načine upirale razglašnim načelom. V kadrovski politiki in praksi je bilo veliko pojavov: reševanje kadrovskih vprašanj v zaprtih krogih, subjektivizem, birokratsko konservativni odnosi in podobno. Karakteristike o posameznih članih in voditeljih ZK so pogostokrat temeljile na podatkih organov državne varnosti, ki so vsebovali enostranske, samovoljne in subjektivistične ocene, za katerimi se je precej pogosto skrivalo določeno politično ozadje.

Četrty plenum je obsodil tako politiko in ugotovil, da je izvirala iz odnosov, kakršni so bili v centralnem komiteju in njegovih organih. Sklepi plenuma so spodbudili pospešeno demokratizacijo v kadrovski politiki ZK, ki je precej zaostajala za drugimi demokratičnimi procesi v družbi. Z izvedenimi spremembami v načinu in oblikah organiziranja komunistov so bile ustvarjene precej ugodnejše možnosti za dosledno uporabo razglašnih načel kadrovske politike.

Devety plenum je sprejel resolucijo o najvažnejših nalogah Zveze komunistov na področju kadrovske politike, ki določa politiko ZK v novih razmerah. Resolucija se zavzema za nadaljnjo demokratizacijo politike v družbi in Zvezi komunistov.

Z reorganizacijo so se precej demokratizirale volitve v Zvezi komunistov. Člane občinskih konferenc neposredno delegirajo osnovne organizacije ZK, občinske konference pa volijo delegate za republiške kongrese in kongres ZKJ. V

številnih organizacijah so šli še naprej od tega in so osnovne organizacije predlagale kandidate za člane izvršilnih organov občinske konference, občinske konference pa so predlagale kandidate za člane republiških vodstev in organov ZKJ.

Procesi, ki so se začeli z reorganizacijo, so vplivali na temeljitejše obnavljanje vodstev Zveze komunistov. Do četrtega plenuma so rotacijo v glavnem uporabljali pri volitvah občinskih vodstev, vtem ko so republiška vodstva in organe ZKJ običajno obnavljali z razširitvijo njihove sestave. Med reorganizacijo je bila temeljito spremenjena sestava organov občinskih organizacij, v katere so izvolili precej več neposrednih proizvajalcev kot na prejšnjih volitvah.

Reorganizacija je spodbudila težnje po deprofesionalizaciji političnih funkcij v Zvezi komunistov. Med izvajanjem novega načina organiziranja so bili storjeni prvi drznejši poskusi, da bi vodilne funkcije v ZK opravljali volontersko. Na podlagi teh poskusov lahko sklepamo, da je deprofesionalizacija tesno povezana z demokratizacijo odnosov in s temeljito zamenjavo tradicionalnega sloga dela v Zvezi komunistov.

Obveščanje v Zvezi komunistov

Obveščanju v Zvezi komunistov so organi centralnega komiteja, zlasti po četrtem plenumu, posvetili precej pozornosti. Izvršni komite je o tem večkrat razpravljal na svojih sejah, organizirali pa so tudi posvetovanja s službami za obveščanje pri centralnih komitejih ZK republik ter pogovore z uredništvu glasil ZK. Taka potreba se je pokazala zlasti spričo tega, ker obveščanje v Zvezi komunistov ni ustrezalo zahtevam reorganizacije. Stari sistem obveščanja, ki je vključeval tudi obveščanje s posredovanjem organov državne varnosti, je bil opuščen, novi pa se še ni razvil.

Stališča, ki jih je zavzemal izvršni komite CK ZKJ opozarjajo, da je potrebno boljše in popolnejše obveščanje centralnega komiteja o vseh pomembnejših pojavih v Zvezi komunistov in družbi, podobno kot je potrebno, da so tudi ostala vodstva, organi in organizacije popolneje obveščeni o delu centralnega komiteja in njegovih organov. Poudarjeno je bilo, da mora biti komuniciranje v Zvezi komunistov raznovrstnejše, neposrednejše in bolj odprto ter da morajo sklepi organov ZK hitreje pridirati v javnost, to pa terja aktiven boj za njihovo širše sprejemanje in nasprotovanje težnjam in nazorom, ki pomenijo odpor proti politiki Zveze komunistov.

Posebno pozornost so posvetili tudi izboljšanju dela glasil ZK »Komunista« in »Socijalizma«. Na skupni seji izvršnega komiteja in uredništva »Komunista« je bilo rečeno,

da bi moral biti ta list bolj borben in idejno jasno opredeljen v boju za razvijanje socialističnih odnosov. Zaradi tega so bile izvedene ustrezne kadrovske spremembe v sestavi uredništva, da bi to postalo učinkovitejše in idejno enotnejše.

Na skupni seji predstestva in izvršnega komiteja CK ZKJ je bila posebej poudarjena vloga »Socijalizma«. Rečeno je bilo, da Zveza komunistov potrebuje revijo »z jasno idejno smerjo, kot orodje družbene kritike z marksističnih pozicij proti različnim pojavom, nasprotnim politiki Zveze komunistov, toda hkrati mora ta revija biti dovolj široka, da bi omogočila boj mnenj v Zvezi komunistov«.

Služba obveščanja pri centralnem komiteju je bila organizirana in kadrovsko okrepljena. Zdaj je neposredneje vključena v delo centralnega komiteja in njegovih organov, bolj pa je povezana tudi z delom ustreznih služb v centralnih komitejih ZK republik.

Po četrtem plenumu CK ZKJ se je razvila praksa sklicevanja tiskovnih konferenc, na katerih so dajali obvestila s sej izvršnega komiteja in predsedstva. Poleg obvestil so na njih dajali tudi politične ocene pojavov, o katerih so razpravljali na sejah. Poleg tiskovnih konferenc so spodbujali tudi obiske članov predsedstva in izvršnega komiteja v uredniških listov, radia in televizije.

Spričo storjenih naporov se je deloma zboljšalo obveščanje v Zvezi komunistov. Medsebojno komuniciranje vodstev in organizacij ZK je zdaj razvitejše, kot je bilo prej. Službe in sredstva obveščanja se postopoma vključujejo v tokove reforme Zveze komunistov.

Ugotoviti moramo, da obveščanje v Zvezi komunistov še zdaleč ne ustreza zahtevam njene reforme. Ne samo da vodstva niso pravočasno in vsestransko obveščena o stanju v organizacijah ampak tudi organizacije niso vedno in pravočasno seznanjene s stališči vodstev. Izdelana tudi še ni koncepcija, kakšno naj bo komuniciranje v reformirani Zvezi komunistov. Moralo bi biti sestavni del demokratičnega postopka v procesu izgrajevanja in izvajanja stališč, ki pa se šele začinja razvijati. Sredstva javnega obveščanja so še vedno bolj glasila vodstev kot vse organizacije ZK. Premalo seznanjajo javnost z doseženimi uspehi pri reformi Zveze komunistov in se malo ukvarjajo s prenašanjem in populariziranjem revolucionarnih izkušenj pri njenem delu.

DRUŽBENOEKONOMSKI RAZVOJ

Težišče dejavnosti Zveze komunistov Jugoslavije v obdobju, o katerem poročamo, je bilo na uresničevanju resolucije osmega kongresa, tretjega in osmega plenuma ter smernic o najvažnejših nalogah Zveze komunistov in na

razvoju samoupravljanja ter smotrov gospodarske in družbene reforme*.

To so bili temeljni okviri za delovanje Zveze komunistov. Vsa dejavnost je bila usmerjena po dveh poteh:

a) S prizadevanji in pobudami, da bi bilo samoupravljanje bolj učinkovito in bi se nadalje razvijalo v smislu razvoja oblik in načina neposrednega samoupravljanja in odločanja delavcev v delovnih enotah, delovnih organizacijah in različnih oblikah združevanja, v katerih se realizirajo poslovni in drugi, širši ekonomski interesi. Nadalje z bojem, da se državne funkcije planiranja in usklajanja proizvodnje, prometa in razvojne politike hitreje in neposredneje preoblikujejo v samoupravne aktivnosti — v pravice in dolžnosti delovnih organizacij — z bojem, da se širi vpliv samoupravljalcev in njihovih teles na utrjevanje in usklajanje možnosti gospodarjenja, izbire ukrepov ekonomske politike, oblikovanje kriterijev in pogojev za pridobivanje in delitev dohodka.

b) V dosledni izdelavi ustavnih načel, sklepov osmega kongresa in smotrov reforme s stališča osamosvajanja delovnih organizacij in samoupravnih organov pri vodenju poslovne in razvojne politike, spremembi udeležbe pri delitvi, tako da z dohodkom, ki ga delovne organizacije ustvarjajo, predvsem tudi same razpolagajo, da določajo dinamiko proizvodnje, usmerjajo delitev na sklade in osebne dohodeke, da vplivajo na dinamiko in smeri v razširjeni reprodukciji in v ekonomskih odnosih s tujino, da se odnosi

* Pri družbenem proizvodu tako skupnega kakor družbenega gospodarstva je rast leta 1966 in 1967 pomembneje nazadovala, leta 1968 pa je vnovič narasla in bo znašala kakšnih 5 do 6 odstotkov. Podobno se je gibal tudi narodni dohodek. Industrijska proizvodnja je leta 1966 in 1967 pomembneje zaostajala, leta 1968 pa bo stopnja povečanja znašala 5 do 6 odstotkov. V kmetijstvu so se pomembno povečale proizvodne zmogljivosti, zlasti pri poljedelski in živinorejski proizvodnji, in sedanja raven omogoča kriti domače potrebe in še izvažamo precej. Gradbeništvo se je prilagodilo spremembam v investicijski politiki. Promet je nenehoma zaznamoval določeno večanje, trgovina in gostinstvo, zlasti turistična dejavnost, sta nenehoma in močno naraščali. Zaposlenost se je po padcu leta 1966 in 1967 leta 1968 ponovno nekoliko povečala. Hkrati s tem se je povečalo tudi število oseb, ki iščejo zaposlitev, in pri tem narašča število kvalificiranih moči. Zunanjetrgovinska menjava je kar naprej naraščala, čeprav leta 1967 in 1968 precej manj kakor prej. Življenjski standard, zlasti osebna poraba, stalno narašča od 3 do 5 odstotkov na leto. K temu je precej pripomoglo povečanje realnega osebnega dohodka na zaposlenega. Bruto gospodarske investicije so v nekaj zadnjih letih upadle, leta 1968 pa so se vnovič zvišale za okoli 9 do 10 odstotkov.

delovnih organizacij v gospodarskih dejavnostih in med njimi usklajajo in določajo s samoupravnimi sporazumi in dogovori in končno, da se odnosi med delovnimi organizacijami in družbenimi skupnostmi prav tako usklajajo na samoupravnih načelih.

V družbenoekonomskem razvoju so si organizacije ZKJ in vodilna telesa prizadevala s svojo vodilno idejno vlogo zagotoviti graditev vseobsežnega samoupravnega sistema v gospodarstvu in družbi, da bo dejansko deloval v vseh fazah družbene reprodukcije, da se bo s posredovanjem njegovih mehanizmov in načel usklajalo ravnanje vseh subjektov na podlagi interesov združenega dela in delovnih ljudi naše države.

Te naloge so zahtevale, da se razvija široka pobuda za zgraditev različnih oblik samoorganiziranja na samoupravnih načelih, dogovorov in sporazumov, meril in pogojev za vrednotenje delovnih uspehov v skladu s potrebami in sedanjo stopnjo razvoja gospodarstva in samoupravljanja. Te naloge so bile tem bolj zapletene, ker se je pred komuniste naše države postavljala kot prva naloga, da se z izvajanjem deatizacije in debirokratizacije v družbi in gospodarstvu zgradi sistem samoupravljanja z oblikami neposrednejšega odločanja delovnih ljudi na načelu dohodka in delitve po delovnih uspehih. Smotri in naloge gospodarskega in družbenega razvoja, oblike in način planiranja in upravljanja se postopno gradijo na podlagi neposrednih interesov delovnih ljudi, združenega dela in interesov delavskega razreda, ne pa na podlagi »splošnih zakonitosti razvoja«, ki se določajo mimo njihovega neposrednega vpliva.

Nepretrganost revolucionarnega preoblikovanja v družbenih in ekonomskih odnosih na samoupravnih načelih in neposrednih interesih delavskega razreda je slej ko prej mogoča zaradi vodilne idejne vloge ZKJ, njene sposobnosti, da premaguje notranje težave in da s svojo akcijo zagotavlja delavskemu razredu, da se izrazijo njegova napredna hotenja in interesi. ZKJ uresničuje to s tem, da so njene vrste enotne in neločljivo povezane z delavskim razredom in družbo v celoti.

Ko ocenjujemo družbenoekonomski razvoj v minulem obdobju s teh osnov, lahko rečemo, da so bila ustavna načela, sklepi kongresa, plenumov in smernic ne samo temelj za razvijanje aktivnosti organizacij ZK, temveč so se spričo njihovega boja in prizadevanja spremenila v pomembne dosežke. To se je razvijalo v zapletenih notranjih in mednarodnih razmerah, kar se je kazalo tudi v dejavnosti Zveze komunistov. To terja kritično oceno njene aktivnosti, zlasti s stališča delovanja v procesih družbenoekonomskega preoblikovanja, v katerih se razodeva delovanje vseh družbenih sil in v katerih se kažejo pozitivne realizacije in negativni pojavi.

Takoj po osmem kongresu sredi leta 1965 so bili sprejeti ukrepi gospodarske in družbene reforme, v začetku leta 1966 pa je bil sprejet tudi petletni plan gospodarskega in družbenega razvoja. Sklepe kongresa o razvoju samoupravljanja in gospodarstva smo uresničili deloma z novimi gospodarskimi ukrepi in odnosi, ki jih vzpostavljamo, deloma pa s splošno družbenimi ukrepi in dejavnostjo ZK, družbenih organizacij in skupščin družbenopolitičnih skupnosti.

Z reformo je bilo treba ustvariti ekonomske možnosti za samostojnejše delovanje samoupravnih delovnih organizacij v poslovni politiki, v njihovem razvoju, medsebojnem ekonomskem povezovanju in usklajanju interesov pa tudi v razvoju ekonomskih odnosov s tujino. Prav tako je bilo treba zagotoviti trden in dinamičen razvoj gospodarstva ter povečati življenjski standard.

Po drugi strani je to zahtevalo, da upravni organi nadalje dosledno preoblikujejo vse funkcije regulativnega planiranja, določajo pogoje za pridobivanje in delitev dohodka — v samoupravne funkcije, pravice in dolžnosti delovnih organizacij, v mehanizme samoupravnega organiziranja in združevanja. Tako je mogoče, da se ekonomski in družbeni odnosi v gospodarstvu gradijo na podlagi interesov delavcev in delovnih organizacij in da postane to osnovna gonilna sila gospodarskega razvoja.

Te naloge, kakor so postavljene, pomenijo nepretrganost v dosedanjem razvoju samoupravnega ekonomskega sistema, za katerega se zavzema Zveza komunistov. Že v razvoju samoupravljanja pred osmim kongresom, zlasti pa še po njem, v obdobju izvajanja ukrepov in smotrov reforme, so namreč v delovnih organizacijah dozorela spoznanja, da so dohodek in sploh gospodarski položaj delovnih organizacij in v njih zaposlenih delavcev, nadalje razvoj delovnih organizacij odvisni od tega, kako kolektivi organizirajo proizvodnjo in promet, kako intenzivno in racionalno poslujejo in investirajo. V delovnih organizacijah razumejo, da tudi najugodnejši sistemski pogoji ne morejo biti trajna podlaga, na kateri bi se urejal ekonomski položaj delovnih organizacij. Delovne organizacije morajo predvsem zagotoviti, da potrdi njihove proizvodne programe in jih sprejme domače in tuje tržišče, to tržišče raziskovati in preučevati ter na tem in na čedalje širšem medsebojnem sodelovanju in na sodelovanju z gospodarskimi partnerji v tujini oblikovati svoje načrte razvoja. Uspehi v poslovanju so bolj in bolj odvisni od aktivnosti delavcev in organov samoupravljanja. V tem smislu delujejo tudi sprejeti gospodarski ukrepi.

Zdaj je že jasno, da so delovni ljudje ob uresničevanju smotrov in postavk reforme jasno spoznali svojo osebno perspektivo, perspektivo svojih delovnih organizacij ter družbenih skupnosti in države v celoti. Zahtevali so in za-

hitevajo, naj se dosledno izvajajo vsi ukrepi v gospodarskem sistemu, s katerimi se uveljavlja samoupravljanje. To se predvsem nanaša na ukrepe, ki omogočajo, da delavci v različnih oblikah združenega dela in na različnih ravneh v skladu z ustavnimi načeli delijo dohodek in razpolagajo z akumulacijo, da imajo kot nosilci gospodarskih dejavnosti ustrezen vpliv na smotre gospodarske politike, na izbiro ukrepov te politike in sploh na razvoj gospodarskega sistema.

Realnost teh zahtev in nalog se kaže tudi v tem, da se je v preteklih štirih letih in v dosedanjem razvoju samoupravljanja naš delovni človek uveljavil kot samoupravljalec in gospodarstvenik. Osvobajajo se mezdne miselnosti, to pa kaže, v kolikšni meri se uresničujejo nekateri od temeljnih smotrov in idealov Zveze komunistov.

O tem priča vrsta dejstev. S samoupravnimi sklepi (če abstrahiramo nekatere deformacije) so se v minulih štirih letih v delovnih organizacijah ustvarila taka razmerja pri delitvi na osebne dohodke in sklade, ki so v prid gospodarskemu razvoju. Tudi leta 1967 se je to pokazalo, čeprav so bili pogoji poslovanja zelo težavni. Blago in storitve je bilo težavno plasirati, povečale so se obveznosti in zadolženost delovnih organizacij, zaostri so se pogoji poslovanja z delovanjem tržišča in s kreditnimi ukrepi, razširjena je bila liberalizacija uvoza v še nedograjeni politiki zaščite domače proizvodnje in podobno. To zaostrovanje pogojev poslovanja so delovne organizacije posameznih grupacij in panog različno občutile tudi prek učinkovanja tržišča in gospodarskih ukrepov. In vendar razmerja pri delitvi v gospodarskih organizacijah, kakor smo že rekli, niso neugodna. Dohodek gospodarskih organizacij se je delil tako, da nekako dobra polovica pride na osebne dohodke, nekaj manj od polovice pa na sklade. Leta 1967 so bila ta razmerja nekoliko manj ugodna, vendar so na to vplivali tudi omenjeni dejavniki. Povečanje deleža osebnih dohodkov v dohodku je bilo v glavnem v skladu s sprejetimi stališči ZK, da osebna poraba zaostaja pri delitvi. To je bilo posebno poudarjeno v sklepih osmega kongresa.

Vrh tega moramo omeniti, da so delovne organizacije v mnogih primerih sprejele sklep, da ne povečajo osebnih dohodkov, preden ne dosežejo potrebnih sredstev za modernizacijo in rekonstrukcijo. Zaradi restrikcij v kreditiranju, povečanja nelikvidnosti v gospodarstvu in potreb po obratnih sredstvih so nekatere delovne organizacije izplačevale osebne dohodke z dvomesečno zamudo, nekatere so povečevale izvoz, ker se je zožilo domače tržišče, čeprav je to ne tako redko pomenilo nizke osebne dohodke in celo izgubo. V mnogih delovnih organizacijah so revidirali investicijske programe. Na to so vplivali ukrepi reforme in

sklepi tretjega plenuma CK ZKJ. Prej sprejete investicijske programe so ponekod opustili ali spremenili s stališča bolj racionalnih vlaganj, optimalizacije dohodka z razširitvijo različnih oblik ekonomskega sodelovanja z drugimi podjetji in podobno.

V posameznih gospodarskih območjih industrije, kmetijstva, prometa, stavbeništva, trgovine in gostinstva, obrtništva, stanovanjsko-komunalnega gospodarstva je bilo zelo različno čutiti učinek posameznih ukrepov. Pri tem moramo poudariti, da se je družbenemu sektorju gospodarstva posrečilo ohraniti dokaj višje stopnje naraščanja kakor zasebnemu. Z vrsto sprejetih ekonomskih in organizacijskih ukrepov so si prizadevali vplivati na razvoj in potek v zasebnem sektorju. Nekaj časa so se uspešno razvijale različne oblike kooperacije med družbenim sektorjem in individualnimi kmetijskimi proizvajalci. Zadnje čase je kooperacija stagnirala. Tudi nekatera druga gospodarska območja, v katerih se je razvijalo osebno delo, prav tako doživljajo stagnacijo. V razvoju teh dejavnosti so se izrazile različne deformacije, ki so razkrile nepopolnost naše zakonodajne regulative, zlasti še davčne.

Med izvajanjem reforme in petletnim gospodarskim planom so nastale nove možnosti za delovanje ZK v delovnih organizacijah. Zniževanje dohodka in akumulativnosti, trši pogoji poslovanja in čedalje večje osamosvajanje delovnih organizacij v poslovni politiki so ustvarili možnosti za intenzivno aktivnost v organih upravljanja ter povzročili, da so delavci zahtevali večji vpogled v tekoče poslovanje, v rezultate, ki jih dosegajo, kakor tudi neposrednejši vpliv na poslovno politiko in sklepe, s katerimi se uravnavajo odnosi v delovni organizaciji. Usmerjanje takih akcij v delovnih organizacijah je bila zapletena naloga za delovanje organizacij ZK. Komunisti so si v samoupravnih telesih in družbenih organizacijah prizadevali pozitivno usmerjati interese in zahteve delavcev in združenega dela, poudarjati vse slabe in šibke strani učinkovanja posameznih internih rešitev in ukrepov ekonomske politike, potrebo, da bi jih spremenili in sprejeli nove ukrepe. Pri tem smo glede na dane pogoje in okolje, kjer se je delalo, dosegali večje ali manjše neuspehe, vendar smo, v celoti vzeto, dosegli pomembne pozitivne rezultate.

Cilji in naloge reforme in petletnega plana

Z ukrepi gospodarske reforme smo si prizadevali uskladiti pogoje poslovanja med posameznimi gospodarskimi panogami in področji. Sprejeti so bili ukrepi za prerazdelitev dohodka v korist nekaterih bazičnih panog gospodar-

stva. Spremembe smo dosegli s povečevanjem cen surovin-
skim in bazičnim panogam v industriji, kmetijstvu in za
nekatero storitvene dejavnosti.

Z ukrepi reforme je bila odpravljena tudi vrsta oblik
zajemanja dela dohodka iz delovnih organizacij, s čimer se
je razširila materialna baza samoupravljanja. Po drugi
strani pa smo postopoma uvajali omejitve pri razpolaganju
z dohodkom kakor tudi nekatere nove ukrepe, ki so učin-
kovali v nasprotni smeri.

Izenačeni družbenoekonomski pogoji poslovanja naj bi
bili osnova za svobodnejše učinkovanje tržišča, za bolj pro-
sto oblikovanje cen glede na ponudbo in povpraševanje. To
je tudi izhodišče, da delovne organizacije samostojno po-
slujejo, da na podlagi ustvarjenega dohodka in akumulacije
gradijo lastno razvojno politiko, da v teh okvirih samostoj-
no razvijajo poslovne odnose z delovnimi organizacijami in
bankami v državi in s tujimi partnerji.

To je bila osnova, da se je povečala učinkovitost samo-
upravljanja in se razširila materialna baza smoupravnih
delovnih organizacij.

Ker smo s sprejetimi ukrepi omogočili popolnejše de-
lovanje načela dohodka, smo pričakovali, da bodo poleg že
dosežene uveljavitve delavcev kot gospodarstvenikov in sa-
moupravljalcev v delovnih organizacijah in v gospodarstvu
sploh taki procesi intenzifikacije gospodarjenja, ki bodo
precej dvigali konkurenčno sposobnost. Te procese so
spodbujali ukrepi gospodarske politike, vendar so mnoge
med njimi, s katerimi se konkretizirajo, morale sprejemati
samo delovne organizacije.

V minulem obdobju so posamezne grupacije in gospo-
darske organizacije te ukrepe različno sprejemale in se v
glavnem gibljeje v dveh smereh — prva so izkoriščanje
»notranjih rezerv«, druga pa rekonstrukcije in moderniza-
cija z razvijanjem kooperacije v proizvodnji in prometu.
K temu moramo še pristaviti, da smo, ko so sprejemali
ukrepe prerazdelitve, pričakovali tudi, da bo z ustvarja-
njem pogojev za hitrejšo modernizacijo predelovalnih pa-
nog in z njihovim svobodnejšim ekonomskim povezova-
njem s tujim gospodarstvom mogoče produktivnost dela
precej povečati in da se bodo ohranile možnosti za nor-
malno oblikovanje cen za izdelke in storitve v posameznih
fazah proizvodnje in tudi med surovinskimi in predeloval-
nimi panogami. Pričakovali smo tudi hitrejšo rast produk-
tivnosti dela, tako da se bo pretežni del novega dohodka
ustvarjal na tej osnovi, namesto z novim zaposlovanjem.
Število zaposlenih bi se moralo večati, kakor je bilo pred-
videno, vzporedno z letnim prirastkom sposobnih za delo,
z dinamično gospodarske rasti in s spremembami v kvalifi-
kacijski strukturi.

Pričakovali smo, da bo optimalizacija dohodka spodbujala delovne kolektive k iskanju racionalnejših rešitev za organiziranje proizvodnje s kooperacijo in delitvijo dela na podlagi združevanja sredstev in skupnih vlaganj kakor tudi z liberalizacijo izvoza in uvoza, s finančnim in tehničnim sodelovanjem s tujino. Vse to pomeni dejansko bolj dolgoročne naloge, tako da so, kakor določajo stališča ZKJ, dozoreli pogoji za njihovo neposredno uresničevanje. V tem je bilo opaziti tudi možnosti za razvoj samoupravljanja kakor tudi vseh oblik samoorganiziranja združenega dela.

Spričo zapletenosti teh procesov in nalog, ki jih v zvezi z njimi postavlja Zveza komunistov, je bilo treba sinhronizirati sprejemanje ekonomskih in družbenih ukrepov, razvijanje novih organizacijskih oblik, v katerih je mogoče uresničevati samoupravno usklajanje in usmerjanje v gospodarstvu in družbi, ko se hkrati opustijo različne etatiistične in administrativno regulativne oblike planiranja.

Cilji gospodarske reforme in ukrepi gospodarske politike v minulem obdobju niso bili dovolj usklajeni s sklepi ZKJ. Posamezni gospodarski ukrepi niso bili pravočasno sprejeti ali pa so bili preveč usmerjeni k reševanju trenutnih gospodarskih problemov in omejeni na to, niso pa upoštevali potrebe po hitrejših in bolj dinamičnih družbenoekonomskih preobrazbah v skladu s cilji reforme in z razvojem samoupravnega sistema.

Nekateri gospodarski ukrepi niso niti ustrezali družbenoekonomskemu razvoju, nekateri so povzročali nezaželeno učinke in so vrh tega prepočasi odpravljali take njihove učinke. Posledice vsega tega je bilo najbolj čutiti v proizvodnih delovnih organizacijah. Zategadelj so ekonomsko trpele, to pa je imelo negativne posledice tudi na aktivnost in razvoj samoupravljanja.

Na načelih reforme smo dosegli široko soglasje, toda pri izbiri ukrepov in njihovi uporabi sta nastajala nerazumevanje in odpor, v posameznih okoljih pa tudi upiranje posameznim osnovnim postavkam. Vse to je vplivalo, da so posamezni ukrepi in njihovo učinkovanje izzivali upravičeno, včasih pa tudi neupravičeno kritiko. Toda delovni ljudje in organizacije ZK so zahtevali, da se sklepi kongresa in plenumov dosledno uporabljajo. Na tej liniji so zahtevali gospodarske ukrepe, da se dosežejo postavljeni cilji v družbenem in ekonomskem razvoju.

Na težave pri izvajanju reforme so vplivali številni dejavniki, od katerih moramo posebej poudariti naslednje:

a) To, da se gospodarstvo in samoupravljanje v posameznih območjih in panogah dela razlikujeta po stopnji razvitosti gospodarstva in samoupravljanja, je pripeljalo do različnega gledanja na potrebne ukrepe, do razlik v oceni delovanja posameznih ukrepov, na doslednost pri njih uresničevanju in podobno.

b) Napredne sile niso zmeraj delovale dovolj organizirano in odločno pri oblikovanju stališč z ukrepi gospodarskega sistema in s krepitvijo samoupravljanja.

c) Odpor konservativnih in birokratskih sil in starih pojmovanj.

č) Počasen proces kadrovskih sprememb v gospodarskih organizacijah in drugih vodilnih telesih.

Samoupravne organizacije so ostro in nedvoumno kritizirale vmešavanje upravnih in političnih organov v investicijsko politiko in te kritike so v skladu s stališči CK in njegovih organov.

Rezultati, doseženi v reformi

Storjeni ukrepi bi morali pripeljati do tega, da bi se povečal delež delovnih organizacij pri doseženem dohodku. Hkrati bi bilo treba s tem zgraditi nove ekonomske samoorganizirane mehanizme, ki bodo izrivali etatizem iz gospodarskih in družbenih odnosov. Eden od indikatorjev, kaj je bilo doslej ustvarjeno, je delitev družbenega proizvoda in dohodka med gospodarstvom in družbo.

	Struktura v odstotkih			
	1964	1965	1966	1967
1. Družbeni proizvod	100	100	100	100
v tem:				
a) sredstva delovnih organizacij	55,1	58,7	63,3	61,8
b) negospodarstvo	44,9	41,3	36,7	38,2
2. Dohodek	100	100	100	100
v tem:				
a) gospodarske organizacije	50,9	56,2	60,5	57,3
b) negospodarstvo	49,1	43,8	39,5	42,7
v tem:				
družbenopolitične skupnosti	30,1	24,3	21,8	23,9
drugi negospodarski udeleženci	19,0	19,5	17,7	18,8

Kakor je razvidno iz navedenih podatkov, vsi ukrepi, s katerimi je določena razdelitev med gospodarstvom in družbo, niso radikalno spremenili vseh odnosov. Zatorej se v teh rezultatih bolj izraža določena smer v politiki delitve, manj pa so postavljeni cilji. Postopoma se namreč zmanjšuje delež negospodarstva, povečuje pa delež gospodarstva, tako da se je leta 1967 delež gospodarstva zmanjšal, leta 1968 pa se bo bržkone spet nekoliko povečal. V petletnem gospodarskem planu je določeno razmerje 70 : 30 v korist gospodarstva in bo bržkone realizirano pozneje. Takoj moramo poudariti, da je tudi v teh razmerjih kompromis, namreč da so ostale visoke določene obveznosti družbeno-

političnih skupnosti, da se počasi reformira poslovanje posameznih družbenih dejavnosti in da nasprotujejo politiki deetatizacije. Ta položaj je bil predmet različnih ocen. V njih so se izrazile kritike, da se prepočasi in neučinkovito realizira načelo, da delovne organizacije razpolagajo z dohodkom, da se na tem ne gradijo samoupravni gospodarski sistemi in da se ne organizirata cirkulacija in usmerjanje družbene akumulacije, da se financiranje družbenih dejavnosti še zmeraj ureja na proračunski način. Po drugi strani so posamezni kadri zastopali stališče, da se smer reforme uresničuje in da je taka delitev, kakršna se je izvajala v preteklih letih, največ, kar je bilo mogoče doseči v danem obdobju. V Zvezi komunistov so se navzlic sklepom posameznih plenumov dovolj odločno razčiščevala tako nasprotna stališča.

Na taka razmerja v delitvi učinkuje dejansko nepretrganost podedovanih, prej nastalih obveznosti družbenopolitičnih skupnosti, predvsem za posamezne investicije kakor tudi za druge gospodarske intervencije. Dejstvo je, da družbenopolitičnih skupnosti niso razbremenjevali takih obveznosti. Nasprotno, nalagali so jim še nove.

V dosedanjih rezultatih, realiziranih z delitvijo, kakor z indicijami o odtujitvi ali neodtujitvi dohodka od delavca, sta se izrazili še dve pomembni okoliščini:

a) Federacija je odložila vrsto funkcij in obveznosti v gospodarstvu. Vendar se je ohranil in v posameznih področjih tudi širil njen vpliv predvsem z različnimi gospodarskimi ukrepi, ki so posredno ali neposredno vplivali na poslovno politiko podjetij, na usmerjanje sredstev akumulacije in delitev v posameznih sferah celo takrat, kadar je to moglo postati izraz samoupravne aktivnosti. Prav tako federacija še zmeraj močno administrativno vpliva na devizni in zunanjetrgovinski režim, na cene in kreditno politiko.

Druge družbenopolitične skupnosti so v glavnem razširjale delovno področje svojih političnih in upravnih intervencij v gospodarstvu, to pa je prav tako povzročilo spopad s samoupravljanjem v delovnih organizacijah.

Decentraliziranje določenih upravnih funkcij federacije kakor tudi drugih družbenopolitičnih skupnosti nista spremljala tudi enakomernejši ali hkratni proces deetatizacije in debirokratizacije ter razširitev samoupravljanja in samoupravnih ekonomskih mehanizmov pri koordiniranju in združevanju sredstev in drugih gospodarskih aktivnosti.

Vrh tega tudi ves proces debirokratizacije ni ustrezal razvojnim možnostim samoupravljanja in doseženi sposobnosti samoupravnih organov in organizacij, da učinkovito delujejo ter da se združujejo in organizirajo na samoupravni podlagi v poslovni politiki in širših skupnih ekonomskih interesih. Opaziti je bilo, da je bil razvoj samoupravljanja oviran tudi v delovnih organizacijah. Upravni organi v pod-

jetju so prepočasi spreminjali oblike in način svojega dela, da bi delovali kot izvršilni organi samoupravnih teles.

Poudariti moramo, da sta se tako birokratizem kot etatizem, gledano v celoti, prilagajala in odstopala toliko, kolikor je bil močan pritisk delavskega razreda in ZK, da se realizirajo cilji reforme in samoupravljanja.

Tudi o teh problemih sklepi posameznih plenumov ZK jasno definirajo naloge komunistov. Z njimi so se ukvarjali različni organi v Zvezi.

b) Uveljavljena razmerja v delitvi s tako dinamiko uveljavljanja pravic delovnih organizacij, da razpolagajo z dohodkom in se tako nadalje krepijo in uveljavljajo mehanizmi samoupravljanja, kažejo na potrebo, da se preizkusi delovanje posameznih ukrepov delitve. Še zmeraj se z vrsto ukrepov odvzema dohodek iz delovnih organizacij mnogo bolj in intenzivneje, kakor narašča skupni dohodek in družbeni proizvod. Ti ukrepi delitve niso v skladu s povečanjem dohodka, ne upoštevajo reproduktivne, konkurenčne sposobnosti delovnih organizacij gospodarstva na domačem in tujem tržišču.

Po drugi strani to kaže, da so se obveznosti družbenopolitičnih skupnosti in potrebe razvoja negospodarstva, ki so pogosto upravičene, v prvi vrsti zagotovile z ustreznimi zakonskimi in drugimi regulativnimi ukrepi takrat, kadar dohodka gospodarstva nihče ne jamči in kadar je čedalje bolj odvisen od tržišča in drugih rizikov poslovanja.

Pri tem se je nadalje slabšalo razmerje pri delitvi, zmanjševala udeležba gospodarstva pri dohodku, kakor se je leta 1967, tudi v prvem polletju 1968, in to navzlic sklepom osmega plenuma ter stališčem in smernicam.

Do takih razmerij pri delitvi pripelje delovanje posameznih ukrepov, kakor so: posamezne vrste prispevka, davki, carine, obresti od poslovnega sklada in kreditov in nekaterih drugih iz pristojnosti republik in občin.

Poslovne banke so z različnimi pogoji, ki so jih vsiljevale pri kreditiranju gospodarstva, prav tako omejevale in tudi odtujevale sredstva in dohodek gospodarstva (z vezanjem, garancijami, obrestmi).

Tudi v takih okoliščinah so se delovne organizacije in organi samoupravljanja obnašali kot dobri gospodarstveniki. Pri delitvi dohodka, s katerim razpolagajo, so se realizirala ugodna razmerja med skladi in osebnimi dohodki.

Leta 1964 je gospodarstvo dalo za osebne dohodke 54 odstotkov, leta 1967 pa 57,8 odstotka.

Leta 1964 je bilo vplačano v sklade 46 odstotkov, leta 1967 pa 42,2 odstotka. Taka delitev se je realizirala, ker so se gospodarske organizacije prilagajale novim razmeram, ki jih je prinesla reforma, in ker se ni dovolj dosledno izvajala politika povečane udeležbe gospodarstva pri delitvi. Delovni ljudje in organi samoupravljanja so razen redkih

izjem, in to predvsem v neproizvodnih dejavnostih, realizirali taka razmerja v delitvi, ki so v skladu tako z družbeno politiko kakor z njihovimi interesi, predvsem z interesi razvoja njihovih delovnih organizacij.

Komunisti v posameznih delovnih organizacijah v preteklem obdobju niso zmeraj in pravočasno pokazali dovolj pripravljenosti in niso razvijali potrebne aktivnosti, da se delitev v delovnih organizacijah, poslovni odnosi med delovnimi organizacijami in delitev med proizvodnimi in neproizvodnimi dejavnostmi realizirajo v skladu z določenimi stališči in kriteriji.

Pogoji za razširjeno reprodukcijo

Navedena razmerja v delitvi so določila materialno osnovno samoupravljanja in reproduktivne sposobnosti gospodarstva.

	v milijardah novih din			
	1964	1965	1966	1967
sredstva gospodarstva:				
skladi in amortizacija	10,6	15,4	20,1	19,3
odplačila iz gospodarstva				
(brez carine)	20,1	23,3	25,1	28,0

V teh podatkih je nekaj pomembnih dejavnikov, ki so zanimivi, da se ocenijo realiziranje politike ZK in cilji reforme. Predvsem taki odnosi opredeljujejo udeležbo gospodarskih organizacij v investicijah.

— Sredstva gospodarstva, čeprav so se postopoma večala, so znašala leta 1967 komaj 37 odstotkov, kar je občutno nižje kot prejšnja leta.

— Delež družbenopolitičnih skupnosti, čeprav zmanjšan, je še zmeraj občutno visok. Leta 1967 je znašal kakšnih 32 odstotkov.

— Delež bank se je povečal v tem obdobju skoraj dvakratno. Leta 1967 je znašala njih udeležba v gospodarskih investicijah blizu 29 odstotkov, leta 1968 pa se je verjetno nadalje povečevala.

Skupaj bodo gospodarstvo in banke sodelovale letos pri bruto investicijah v osnovna sredstva z okoli 70 odstotki. To je tudi plansko določeno sorazmerje, vendar ne kaže na dejanski proces deetatizacije na torišču usmerjanja akumulacije in investiranja. Po presoji ZIS je namreč gospodarstvo v neto akumulaciji udeleženo z manj kot 30 odstotki, na drugo pa še vplivajo dejavniki zunaj gospodarstva. Banke opravljajo neredko nekatere obveznosti družbenopolitičnih skupnosti s sredstvi, ki se pri njih koncen-

tirajo, to pa kaže, da je dejanski delež gospodarstva v bruto vlaganjih nižji, kakor smo prej navedli.

Delovne organizacije pogosto poudarjajo, da so za modernizacijo in rekonstrukcijo zelo trdi pogoji, postavljajo pa jih banke in posredno družbenopolitične skupnosti. To se nanaša tako na domače kredite kakor na pogoje zadolžitve v tujini. Tudi sama struktura vlaganj na primer v industriji, kjer pride okoli 60 odstotkov sredstev na energetiko in metalurgijo, komaj okoli 40 odstotkov pa na ostale panoge, kaže na težave pri zagotavljanju sredstev za modernizacijo. To je toliko bolj potencirano, kolikor se akumulacija težko in počasi pretaka prek bank.

V okviru sistema razširjene reprodukcije očitno nismo dovolj dosledno izhajali od stališča ZK, resolucij zvezne skupščine in sprejetega načela, da so delovne organizacije njeni temeljni nosilci. Tu so bili opuščeni ukrepi, ki bi razširili udeležbo gospodarskih organizacij pri delitvi dohodka in razpolaganju akumulacije, in dalje ukrepi, ki bi na podlagi samoorganiziranja gospodarstva ter poslovnih odnosov med njimi in bankami zagotovili kroženje in koncentracijo sredstev akumulacije. Posledice tega se kažejo v tem, da se nezadostno širi delovanje samoupravljanja, da so vlaganja premalo učinkovita, kažejo pa se tudi na ekonomskih pogojih, ki se pogosto vsiljujejo gospodarstvu v investiranju.

Nekateri družbeni in ekonomski problemi, ki jih je sprožila reforma

Iz dosedanjega razvoja in uveljavljanja določenih stališč in ciljev se jasno vidi, da se samoupravljanje v delovnih organizacijah z oblikami neposrednega odločanja in vplivanja delavcev na posamezne sklepe ni enako razvijalo v vseh delovnih organizacijah, gospodarskih in družbenih dejavnostih. K temu so pripomogli tudi birokratski odnosi v delovnih organizacijah ter etatistične metode posrednega in neposrednega vmešavanja v pristojnost in pravice samoupravnih organov. Zveza komunistov je posvečala nekaj pozornosti problemom birokratizma, vendar njeno prizadevanje ni bilo kaj bolj učinkovito, ker so posamezne njene organizacije bile premalo odločne in ker je v raznih oblikah in območjih še zmeraj bilo najti veliko etatizma. Delovni ljudje zahtevajo take samoupravne oblike in oblike združenega dela, ki jim bodo omogočile, da bodo sami odločali o svojih in skupnih družbenih interesih. S spremembami v posameznih zakonih, z novim zakonom o dohodku in z nekaterimi drugimi je nastalo nekaj novih možnosti za učinkovitejše samoupravljanje.

Vendar si bo treba zelo prizadevati, da bi se to v delovnih organizacijah spremenilo v skupno gibalno silo razvoja. Doslej so mnogi organi samoupravljanja pretežno odobraval pripravljenе poslovne sklepe in rešitve o razvoju delovnih organizacij, znatno manj pa so pobude izvirale iz samoupravnih mehanizmov.

Samoupravljanje je bilo preveč zaprto v delovno organizacijo. Ustvarjena razmerja v delitvi, precej povečana udeležba delovnih organizacij v dohodku in možnostih prostega razpolaganja z akumulacijo so odprli nove prostore za širšo integracijo združenega dela v različnih oblikah samoorganiziranja. Smernice so jasno opredelile te naloge. Doslej so ti procesi tekli razmeroma počasi. Moramo pa poudariti, da sta združevanje in integracija pod zelo močnim vplivom političnih organov in družbenopolitičnih skupnosti.

V našem gospodarstvu je že precej gospodarskih organizacij in mnoge med njimi zapuščajo ozke teritorialne okvire poslovanja. Mnoge rešitve v gospodarskem sistemu pa niso bile v prid razvoju takih organizacij.

Dosežena stopnja ekonomskega razvoja in samoupravljanja ter delovanje načela dohodka zahtevata, da se proizvodnim organizacijam omogoči bolj prosto razpolagati z dohodkom, dinarskimi in deviznimi sredstvi. S tem bi bilo treba omogočiti, da se naše gospodarske organizacije bolj prosto angažirajo v raznih ekonomskih podjetjih doma in v tujini. Dosedanji devizni režim tega ni omogočal in niti naše največje gospodarske organizacije niso kaj bolj sodelovale na primer pri razvoju gospodarstva držav v razvoju. Šele konec leta 1967 je prišlo do prvih poskusov.

V ekonomskih odnosih s tujino smo se zelo težko otrešali starih administrativnih rešitev in prakse. Več sklepov CK ZKJ je zahtevalo spremembe. V letih 1967 in 1968 so začele nastajati možnosti za širše dogovore med delovnimi organizacijami, da bi se določila skupna politika v režimu izvoza, razpolaganja z deviznimi sredstvi in skupnega nastopa v odnosih s tujimi partnerji.

Smernice in sprejeti sklepi Zveze komunistov zahtevajo, da se ti procesi in naloge realizirajo na podlagi samoupravnih aktivnosti in samoupravnega organiziranja. Čeprav je to bilo prav tako načelno sprejeto, se je temu posvečalo premalo pozornosti in tudi člani ZK so si premalo prizadevali, da bi se to tako tudi realiziralo.

V preteklem obdobju, ko se je začel družbenoekonomski sistem tako pomembno spreminjati, se je razvila tudi intenzivna idejna borba. V tem obdobju so bile družbene sile, ki niso spoštovale sistema samoupravljanja, včasih nasploh, včasih pa samo v določenih funkcijah. Toda tudi v mednarodnem delavskem gibanju čedalje bolj že prevladuje mnenje, da se je v naši državi popolnoma uveljavilo

in da je to svetovnega pomena. V tem smislu je po svetu slišati priznanja ZKJ.

Centralni komite je pri obravnavanju reforme in rezultatov petletnega plana ugotovil, da niso dovolj usklajeni. Niso določeni učinkoviti ukrepi, da bi delovne organizacije razpolagale z doseženim dohodkom, da bi se na tem formalni ukrepi gospodarskega sistema, pogoji poslovanja in zagotavljalo kroženje sredstev akumulacije. Ni učinkovitih ukrepov, da bi se zagotovila dinamika gospodarske rasti in gospodarske stabilnosti. V gospodarski politiki se ne pripisuje dovolj pomena potrebi po stalni in družbeno nadzorovani ekspanziji tržišča in porabe. Nagle in ostre omejitve v porabi so vplivale, da je poraba precej nihala. To je naglo zoževalo tržišče in ustvarjalo precejšnje težave pri realiziranju in podiralo ekonomiko proizvodnje v podjetjih. Posledice vseh teh ukrepov in gibanj so skorajda v celoti prizadele delovne organizacije.

Načelo dohodka in samoupravljanje sta jasno pokazala, da je delavcem do naglega in dinamičnega gospodarskega razvoja, ker razumejo, da ni nujno, da bi proces rekonstrukcije in modernizacije kot sestavni del tehnološkega procesa in intenzivnejšega gospodarjenja vodil k zmanjšanju zaposlenosti. Nasprotno, tudi širjenje proizvodnje in drugih gospodarskih dejavnosti povečuje zaposlenost. Toda v gospodarskem sistemu je treba zagotoviti ustrezne rešitve, ki so v prid takim odnosom in omogočajo optimalizacijo dohodka v delovnih organizacijah z njihovo poslovno aktivnostjo in vzajemno usklajenimi načrti. Dosedanjim problemom nezaposlenosti je v veliki meri pogoj, da se zmanjša dinamika gospodarske rasti.

V preteklem obdobju nismo gradili družbenoekonomskih mehanizmov, ki bi zagotovili racionalnost investicijskih vlaganj. Čeprav je bila tudi investicijska politika pogosto nezadostno opredeljena v družbenih planih, pa je za vrsto gospodarskih področij vendarle dala jasna stališča. V mnogih gospodarskih grupacijah so bila vlaganja neracionalna. Pogosto so povzročila nepotrebno dupliranje in manjše izkoriščanje zmogljivosti.

Gradili smo zmogljivosti, ki ne omogočajo optimalnega dohodka. Nismo posvečali dovolj pozornosti tehničnim in tehnološkim rešitvam, ne tehnološki usklajenosti in usklajenosti proizvodnje. Akumulacija ni bila zmeraj usmerjena k osnovnim kriterijem in ciljem reforme. Teh in podobnih problemov nismo pravočasno urejali, čeprav smo jih ugotovili ob pravem času. Procesi samoorganiziranja in združevanja so potekali prepočasi in niso imeli dovolj družbene podpore, pa tudi ne podpore gospodarskega sistema. Take posledice investicijske politike je čutiti zdaj v vrsti grupa-

cij in delovnih organizacij in to povzroča velike težave organom samoupravljanja, predstavlja pa tudi zelo zapletene pogoje, v katerih morajo delovati organizacije Zveze komunistov.

Čeprav so delovne organizacije dosegale pomembno kvaliteto pri gospodarjenju glede perspektivnega razvoja, pa mnogi pomembni cilji petletnega plana niso realizirani. Posamezni problemi, kot na primer problemi zaposlenosti in nezaposlenosti, problemi osebnih dohodkov, modernizacije, plačilne bilance, družbenih dejavnosti, so postali tako pereči, da so jih pogosto obravnavali posamezni organi CK ZKJ. Nekateri med njimi (na primer zaposlenost in osebni dohodki) so dobili tudi pomembne politične dimenzije in zahtevajo neodložno rešitev. K temu moramo pridati nelogične pogoje gospodarjenja in različne deformacije, ki so se pojavljale tudi v posameznih ukrepih gospodarske politike, v samoupravljanju in obnašanju posameznih delovnih organizacij. S tem se izpopolnjuje splošna slika vsega tistega, kar se je dogajalo v preteklem obdobju, kar je bilo v središču dejavnosti CK ZKJ in k čemur se je usmerjala aktivnost ZK, kar vsebujejo konec koncev tudi smernice.

DRUŽBENOPOLITIČNI SISTEM

Aktivnost centralnega komiteja, njegovih organov in Zveze komunistov v celoti je bila na podorčju družbenopolitičnega sistema opredeljena s programom Zveze komunistov, z ustavnimi načeli in še zlasti s stališči osmega kongresa.

Družbenopolitični sistem ima v razdobju med osmim in devetim kongresom obeležja temeljnih gibanj in sprememb v družbeni osnovi. To pomeni, da so bili tudi v razvoju družbenopolitičnega sistema uspehi in neuspehi, vzponi in zastoji, da se je sistem še bolj demokratiziral, pa tudi, da sta si birokratska stihija in zavestna akcija prizadevali zavreti te procese oziroma doseči celo vrnitev na stare, preživele položaje. Toda ne glede na občasna nihanja in zastoje so se komunisti vztrajno in srčno borili za vse večje sodelovanje delovnih ljudi pri odločanju o državnih in družbenih zadevah. To je pot vedno večje samoupravne demokratizacije in integracije delovnih ljudi in občanov v združenem in družbeno koristnem delu.

V tem obdobju je bila aktivnost centralnega komiteja in njegovih organov usmerjena pretežno v gospodarsko in družbeno reformo ter reorganizacijo Zveze komunistov, v tem okviru pa se je ukvarjal z vprašanji družbenopolitičnega sistema.

Skupščinski sistem

Skupščinski sistem, uzakonjen z ustavo leta 1963 oziroma točneje — z razvojem socialistične družbe, je že potrdil svojo vrednost in svoje prednosti. Centralni komite ZKJ si je prizadeval in sprejemal konkretne ukrepe za to, da se vloga skupščin stalno in pozitivno razvija v skladu z doseženim razvojem samoupravnih družbenih odnosov. Skupščine se vse bolj razvijajo in delujejo kot delovna telesa. Prav taka smer v njihovem razvoju omogoča, da tudi zares postanejo tisto mesto, kjer se oblikuje družbena politika in kjer sprejemajo vse važnejše odločitve. S spreminjanjem skupščin v delovna telesa postaja organizacijska in funkcionalna povezanost in odvisnost izvršilno političnih in upravnih organov s skupščinami stvarnejša. Nova struktura skupščin družbenopolitičnih skupnosti, zlasti vloga zborov delovnih skupnosti, povezuje skupščino neposredno s samoupravno družbeno osnovo. Samoupravljanje je prek teh zborov močno stopilo v najvišja oblastna telesa in jih tako počasi oblikuje v najvišje organe družbenega samoupravljanja in samoupravne integracije. Prek zborov delovnih skupnosti sta beseda in glas delovnih ljudi, še posebno neposrednih proizvajalcev, vedno pogostejše in odločilneje prisotna pri reševanju družbenih zadev in pri sprejemanju odločitev.

Seveda je možno in tudi potrebno razlikovati dve obdobji v razvoju skupščinskega sistema. Najprej je bilo obdobje, ko se je skupščinski sistem konstituiral in shodil, to je trajalo do leta 1965. Časovno se ujema z obdobjem, v katerem smo zakone in druge predpise usklajevali z ustavo. Obenem je bil to čas, ko so se Zveza komunistov in druge napredne sile v družbi odločno usmerile v reformo, obenem pa tudi čas močnejšega oživljanja birokratskih konservativnih in sploh etatističnih sil.

Vse očitneje je postajalo, da brez odločnega obračuna z njimi ne bo mogoče izpolniti sklepov in smernic osmega kongresa. Toda šele gospodarska reforma in boj Zveze komunistov za njeno uresničenje sta zaostrila spopad s privrženci starega tako daleč, da je bilo nujno presekati ta vozec in odpreti pot nadaljnjemu naprednemu gibanju družbe sploh in političnega sistema še posebej. Četrty plenum je z vso močjo naznanil začetek reševanja teh nasprotij.

Centralni komite in njegovi organi so si prizadevali, da se uresniči sklep osmega kongresa o širšem prenosu razširjene reprodukcije na neposredne proizvajalce. Sklepi in ukrepi tretje in osme seje centralnega komiteja so bili na tej poti še zlasti pomembni. Toda nezadostno razvita materialna osnova samoupravljanja v delovnih organizacijah je zavirala hitrejše razvijanje samoupravnih procesov. Delovne organizacije so namreč razpolagale s takim delom

novo ustvarjene vrednosti, da ni bilo možno njihovo močnejše samostojno sodelovanje v razširjeni reprodukciji in modernizaciji proizvodnje. K temu velja dodati, da so bili v tem obdobju kljub neizpodbitnim dosežkom in uspehom pri deetatizaciji političnega sistema še vedno pojavi administrativnega birokratskega in centralističnega vmešavanja v zadeve in vprašanja delovnih ljudi. Vse to je imelo in moralo imeti posledice v tem, da niso bili doseženi najboljši možni rezultati v razvoju samoupravljanja v družbeni osnovi.

Poudariti pa je treba, da je zaostajanje samoupravljanja v družbeni osnovi odsevalo tudi na skupščinski sistem kot obliko integracije samoupravljanja. V takih okoliščinah namreč tudi skupščinski sistem ni mogel doseči najboljših rezultatov. Bili so nadalje pojavi, zlasti na začetku razvoja skupščinskega sistema, ko so se predstavniški organi družbenopolitičnih skupnosti obnašali kot zaprti politični organizmi, na katere delovni ljudje nimajo močnejšega vpliva. Reforma, tako družbena kakor Zveze komunistov, demokratizacija odnosov ter sploh družbeno in politično vzdušje po četrtem plenumu so ustvarili družbene in materialne okoliščine in izhodišča za širši razvoj samoupravnih družbenih odnosov, s tem pa seveda tudi družbenopolitičnega sistema.

Vendar ne bi smeli izgubiti izpred oči dveh stvari: prvič, da so se ti procesi s tem šele močnejše začeli, in drugič, da četrti plenum ni dokončno obračunal z birokratskimi etatističnimi silami — tega tedaj ni mogel — marveč je samo odprl nujne procese, ki bodo šele v daljšem razdobju, polnem protislovij in spopadov med starim in novim, pripeljali k popolni zmagi samoupravljanja nad birokratskimi etatističnimi silami.

Procesi, uzakonjeni torej z gospodarsko reformo in reformo Zveze komunistov, še posebno pa to, da bodo neposredni proizvajalci razpolagali z vedno večjim delom svojega dohodka, da bodo vedno bolj in najbolj neposredno odločali o razširjeni reprodukciji, bo odločilno prispevalo k temu, da se bo zares še bolj okrepil položaj delovnega človeka. To bo kakovostno spremenilo odnose v proizvodnji ter zagotovilo bistvene in odločilne spremembe v političnem sistemu. Šele ko bo v družbeni osnovi močnejše zaživel samoupravni družbeni odnos bodo tudi integracijski procesi na vseh ravneh postali stvarnost. Tedaj bo skupščinski sistem postal najvišja in najsplošnejša oblika integracije samoupravljanja delovnih ljudi, ki se je začela v delovnih enotah in organizacijah, se nadaljuje prek komune in socialističnih republik in konča v federaciji. Toda tokrat ne v federaciji kot etatistični kategoriji, marveč v federaciji kot socialistični samoupravni skupnosti (tako nacionalni kot narodnostni, ker to tudi je).

Zveza komunistov se je zavzemala za doslednejšo rotacijo in doslednejše omejevanje ponovne izvolitve. Čeprav izvajamo rotacijo šele eno mandatno obdobje, je pokazala dobre rezultate. Z njo se razširja in spreminja krog občanov, ki vodijo družbene zadeve. Po svoji vsebini je rotacijsko načelo tudi prispevek k boju proti birokratskim deformacijam, to je prispevek k procesu deetatizacije in oblikovanja novih samoupravnih odnosov ter institucij.

Pozitivni rezultati prizadevanj centralnega komiteja in komunistov sploh za razvijanje skupščinskega sistema kakor tudi političnega sistema v celoti, so očitno veliki. Poudariti pa še moramo, da razpadanje etatističnih struktur ni vselej spremljalo nastajanje ustreznih samoupravnih struktur. Tako je ponekod nastajala praznina in porajala neučinkovitost sistema sploh.

Pomemben del naporov Zveze komunistov in še posebej centralnega komiteja za razvijanje družbenopolitičnega sistema je bil posvečen upravnim organom in boljšemu delovanju uprave. Čeprav so bili doseženi vidni uspehi v prilagajanju uprave njeni novi vlogi v skupščinskem sistemu, velja ugotoviti, da uprava še vedno bolj pripravlja predpise in upravlja, manj pa izvaja predpise in izvaja nadzor nad njimi. Komunisti so si veliko prizadevali, da bi se uprava modernizirala in usposobila za samostojno in odgovorno delo pri uresničevanju sklepov predstavniških teles. Rezultat teh prizadevanj je večja učinkovitost v delu uprave, posebno pa še v preganjanju družbeno škodljivih pojavov, kakršni so korupcija, špekulacija, zlorabe, privilegiji itd. Vendar je potrebno poudariti, da so še vedno primeri, ko uprava neučinkovito dela in zamuja pri sprejemanju ustreznih ukrepov.

Ugotoviti moramo, da je uprava kljub vsem prizadevanjem Zveze komunistov in družbe kot celote še vedno premalo opremljena, modernizirana in prilagojena potrebam razvitejše socialistične družbe. To velja tudi za njeno kadrovsko sestavo.

Četrty plenum je bil osnova, da razvije Zveza komunistov svojo dejavnost za krepitev politične odgovornosti in odgovornosti sploh. Zavzemala se je, da postane ta odgovornost konkretna in individualna, ne pa samo splošna in načelna. Toda kljub neizpodbitnim uspehom moramo priznati, da so bile na tem področju tudi resne pomanjkljivosti. Odgovornosti namreč še vedno marsikdaj ni, niti ni zadovoljivo učinkovita.

Četrty plenum je razkril precejšnje nepravilnosti v službi državne varnosti. Centralni komite je storil politične in praktične ukrepe ter sprejel rešitve za ureditev razmer v tej službi. Kot rezultat teh ukrepov in prizadevanj je bila služba državne varnosti reorganizirana in je prišla pod družbeno kontrolo. Ta služba je zdaj samo eden izmed

skupščinskih organov, podrejena je skupščini in njej odgovarja za svoje delo. Ustanovljene so bile tudi posebne komisije v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti, ki skrbijo za potreben družbeni vpliv in vpogled v delo te službe.

Komunalni sistem

Obdobje med osmim in devetim kongresom je bilo tudi novo obdobje v razvoju komunalnega sistema. Gospodarska in družbena reforma sta bili tudi na tem področju prelomnega pomena. Z njima so nastajale realne okoliščine za močnejše uresničevanje ustavnega koncepta o komuni. S prenašanjem vedno večjega dela novo ustvarjene vrednosti na delovne ljudi in delovne organizacije nastaja realna materialna osnova za večjo uveljavitev komune kot oblike integracije samoupravljanja na njenem območju.

Zveza komunistov Jugoslavije in CK sta usmerila svoje delovanje v pojasnjevanje vloge komune na tej stopnji razvoja naše družbe sploh in političnega sistema še posebej. Tako je Zveza komunistov najučinkoviteje vplivala na razvoj komune in sistema v celoti. Postavila se je na stališče, da šele osamosvojitve delovnih ljudi, to je delovnih organizacij v razpolaganju s presežnimi izdelki, ustvarja potrebno materialno in demokratično osnovo za oblikovanje in delovanje komune kot osnovne družbenopolitične skupnosti. To bo prispevalo k razvoju in integraciji samoupravljanja na lastni osnovi. To bo omogočilo, da se bodo vsi delovni ljudje vključevali v reševanje družbenih problemov, in naznanilo novo obdobje v podiranju etatističnih in birokratskih struktur. Delovni ljudje se bodo tako še odločneje in učinkoviteje vključili v boj proti birokratizmu in etatizmu v širših družbenopolitičnih skupnostih.

Toda Zveza komunistov ugotavlja, da se je v minulih letih le počasi in nedosledno razvijal ustavni koncept o komuni, ker za to ni bilo potrebnih osnov, ki nastajajo sicer z izvajanjem reforme. Proračunski način financiranja komun prek skupščin širših družbenopolitičnih skupnosti ni dovoljeval, da bi nastala samostojna materialna osnova komune. Poleg tega je tako financiranje godilo ohranjanju etatističnih struktur. To je neugodno vplivalo na interese občanov, da bi bolj sodelovali v občinskih zadevah, to pa je potem povzročalo, da so zamirale oblike njihovega neposrednega sodelovanja o odločanju. To, da ni bilo mogoče razpolagati z lastno materialno osnovo, ni ustrezalo niti dolgoročnemu planiranju niti razvoju medobčinskega sodelovanja. Zato so se komunisti odločno zavzemali za nov, samostojen položaj občine. Prizadevali so si, da se uresniči ustavno načelo o samofinanciranju občine kot oblike, ki zapušča proračunske in sploh etatistične odnose.

Zveza komunistov je posebno vztrajala, da se občinska skupščina neposredneje povezuje z družbeno osnovo občine, zlasti pa, da se opira na neposredno odločanje delovnih ljudi in občanov prek referendumov, zborov volivcev in delovnih ljudi, s tem pa hitreje preoblikuje iz oblastnega organa v organ samoupravljanja in samoupravne integracije. Metoda samoupravnega dogovarjanja glede oblikovanja in kritja skupnih potreb postaja zlagoma trajna pot za reševanje komunskih zadev. Komunisti so usmerjali svojo pozornost zlasti na razvijanje krajevnih skupnosti kot oblik neposrednega odločanja delovnih ljudi in občanov za neposredno zadovoljevanje njihovih potreb. Krajevne skupnosti se vsekakor že uveljavljajo, vendar se bodo popolnoma uveljavile šele v nadaljnjem razvoju.

Da bi lahko uresničili ustavni koncept o komuni, je nujno, da damo komuni še veliko več svobode v normiranju odnosov na njenem območju oziroma popolno pravico do samoorganizacije.

Ko so se komunisti zavzeli za tak status, so se zavzemali tudi za samoupravno povezovanje komune s širšimi družbenopolitičnimi skupnostmi. Izhodišče pri tem jim je bilo, da je komuna temeljna družbenopolitična skupnost, toda tudi del splošne skupnosti.

Solidarnostni odnosi in različno prispevanje občanov k skupnim potrebam so nujni za oblikovanje take komune, kakršno si zamišljamo. Ustrezen davčni sistem in sistem prispevkov morata biti učinkoviti orodji v tej smeri.

Zveza komunistov je nenehno vztrajala, da za nastanek samoupravnih odnosov v komuni niso dovolj samo sistemski ukrepi, marveč stalen, dosleden in sistematičen boj naprednih družbenih sil.

Mednacionalni odnosi

Centralni komite si je v svoji politiki in konkretni dejavnosti prizadeval, naj temelje mednacionalni odnosi ob ustreznih neizogibnih modifikacijah na tistih načelih, na katerih temelje po ustavi in sklepih kongresa tudi odnosi med delovnimi ljudmi, to je na načelih samoupravljanja in delitve po delu, torej na odnosih, v katerih postajajo delovni ljudje v združenem delu glavni nosilci funkcij in sredstev družbene reprodukcije. Izhodišče za urejanje mednacionalnih ekonomskih in političnih odnosov naj bo torej tak položaj vsakega naroda, ki mu jamči samostojnost v delu in razpolaganju s sadovi dela oziroma v ustvarjanju materialne osnove za razvijanje družbenih dejavnosti, izobraževanja, kulture itd.

Zveza komunistov si je močno prizadevala, da jasneje spoznamo objektivne vire protislovij v mednacionalnih od-

nosih. Zveza komunistov meni, da so ti viri predvsem v razlikah v prirozdni in ekonomsko-socialni strukturi, v splošni razvitosti posameznih območij in republik ter nazadnje v nekaterih nasprotjih, ki so nujen, zgodovinski rezultat na sedanji stopnji v razvoju socialističnih proizvajalnih odnosov (tržno gospodarstvo, osamosvajanje posameznih delov družbene proizvodnje, ki svoje poglavitne medsebojne zveze in odnose vzpostavljajo na tržišču, tudi njihovo neposredno samostojno povezovanje s svetovnim tržiščem, nujnost obstoja države kot nosilke nekaterih funkcij, ki določajo institucionalne osnove njihove samostojne dejavnosti in njihovih medsebojnih odnosov itd.). Zveza komunistov je obravnavala tudi vprašanja ekonomskih funkcij federacije in republik v luči deetatizacije presežnega dela. Etatistične strukture in odnosi so tla, iz katerih rastejo v naših razmerah nacionalistični pojavi, odpor proti premagovanju takih odnosov pa je eden izmed dejavnikov delnega oživljanja birokratskih nacionalističnih teženj.

Odnosi federacija — socialistične republike doživljajo med kongresoma novo in važno razvojno obdobje. Že v sklepih in stališčih osmega kongresa je bila nakazana pot za nadaljno uveljavitev republik in za zoževanje zveznih pristojnosti. To je poleg drugega morala biti pot, po kateri bosta etatizem in administrativno-centralistično upravljanje države še bolj oslabela. Novo, višje obdobje v razvoju socialistične družbe je zahtevalo tudi nove odnose med federacijo in republikami. Osmi kongres je jasno in odločno poudaril, da je v teh odnosih še veliko nerešenega, da je potrebno iz njih odstraniti vse tisto, kar moti popolno uveljavitev in enakopravnost socialističnih republik, narodov in narodnosti.

Toda tudi v mednacionalnih odnosih so se ta načela vse do četrtega plenuma le s težavo in premalo prebijala. Birokratske etatistične in unitaristične sile so bile zlasti tu zelo vztrajne. Njihova priložnost je bila v čuvanju in krepitvi centralizma in unitarizma. Četrta seja centralnega komiteja in reforma pred njo sta ustvarili okoliščine za postopno, vendar stalno odpiranje teh teženj in deformacij.

Ustavni amandmaji iz leta 1967 so naznanili začetek dejanskega uresničevanja stališč osmega kongresa o novem, višjem obdobju v razvoju jugoslovanske federacije. S temi amandmaji se je okrepil položaj zbora narodov, s tem pa tudi položaj socialističnih republik. Ta pozitivna črta v odnosih med federacijo in socialističnimi republikami se še močneje kaže v najnovjših ustavnih spremembah, v osamosvojitvi zbora narodov in njegovi preobrazbi v splošno pristojni zbor zvezne skupščine. Neenakopraven položaj zbora narodov, kakršen je še vedno bil tudi po amandmajih, čeprav je označeval nadaljnji razvoj jugoslovanskega federalizma, ni mogel zagotoviti popolne vloge in odgovornosti

socialističnih republik v zadevah federacije. Neenakopravni položaj zbora narodov zlasti ni ustrezal novi in samostojnejši vlogi socialističnih republik, kakor je zapisano v sklepih osmega kongreza in v ustavi.

V tem okviru in kot važen del teh gibanj nastajajo potem še spremembe v korist avtonomnih pokrajin. Njena samostojnost in posebej še pravica do samoorganizacije doživljata pozitiven razvoj. Stopnja v razvoju mednacionalnih odnosov, še posebej pa stopnja razvoja samoupravljanja v avtonomnih pokrajinah, sta zahtevali nadaljnje pozitivno razvijanje njune avtonomije. Avtonomni pokrajini sta na podlagi ustavnih sprememb postali sestavni del jugoslovanskega federalizma, vsebina njunega delovanja kot družbenopolitičnih skupnostih pa je v ustavi pozitivno določena. Z vsemi temi gibanji je dal centralni komite vso spodbudo smernicam iz leta 1968.

V politični praksi so nastale nove oblike sodelovanja med federacijo in republikami kot del nove etape v razvoju našega federalizma. Ti odnosi vedno bolj temelje na medsebojnem dogovarjanju. Zlasti se to kaže v novi praksi sodelovanja med zvezno skupščino in republiški skupščinami in obratno. Vsi važnejši zakoni in akti zvezne skupščine so vedno pogosteje rezultat takega demokratičnega in samoupravnega medrepubliškega dogovarjanja. Prevelike in zlasti normative pristojnosti federacije zlagoma, vendar trajno prihajajo na mero, ki naj zagotovi enotno urejanje odnosov v državi kot celoti. V okoliščinah vedno širše decentralizacije in samoupravnega dogovarjanja se pojavljajo številnejše in po socialistični vsebini bogatejše oblike povezovanja in združevanja delovnih organizacij in drugih samoupravnih subjektov iz različnih republik. Delovni ljudje v delovnih organizacijah uvajajo na podlagi svoje pravice do samoorganiziranja in na podlagi svojega interesa take oblike sodelovanja in integracije, ki so v najlepši skladnosti z njihovo avtonomijo in konkretnimi koristmi.

Ustvarjanje okoliščin za hitrejši razvoj gospodarsko nerazvitih območij je bilo eno izmed tistih vprašanj, ki so bila v središču zanimanja celotnega komiteja in njegovih organov. Socialistična Jugoslavija je dosegla v minulem obdobju pri izvajanju te naloge zelo pomembne uspehe. Zdaj so nastale razmere, ko lahko postane ta razvoj še hitrejši. Osmi kongres je posebno poudaril važnost doslednega izpolnjevanja te medsebojne obveznosti narodov in narodnosti Jugoslavije v skladu z dejanskimi možnostmi, ki jih daje že dosežena stopnja splošnega razvoja.

Zveza komunistov je razvijala veliko dejavnost tudi na področju doslednega uresničevanja enakopravnih mednacionalnih odnosov, kar zadeva razvijanje kulturnih dejavnosti in ustvarjalnosti, zgodovinopisja, položaja jezikov itd. Boj Zveze komunistov za svobodni razvoj kulturnega

življenja in ustvarjalnosti vsakega naroda in narodnosti je bil velikega pomena za vsestransko poživitev njihovih sil in sposobnosti ter za vedno globlje vzajemno razumevanje in zблиževanje. Intenzivni kulturni razvoj narodov in narodnosti socialistične Jugoslavije je pomagal razkrivati prvine neenakopravnosti na drugih področjih družbeno-ekonomskem življenju pa je pomembno vplivalo na ustvarjanje okoliščin za še večji razcvet kulturnega razvoja narodov in narodnosti. Družbenopolitični boj Zveze komunistov na tem področju je v praksi potrdil, da sta neoviran razvoj nacionalne kulture, humanistično usmerjene in odprte za vse napredno, in enakopravnost jezikov ne samo dejavnika in atributa politične enakopravnosti narodov in narodnosti, ampak tudi važen pogoj za družbeno osamosvojitve delovnega človeka.

Centralni komite je posvetil vso pozornost aktualnim vprašanjem v zvezi z doslednim izvajanjem enakopravnega položaja narodnosti. Ugotovimo lahko važne pozitivne spremembe v socialni strukturi vsake narodnosti. Vzporedno z razvojem samoupravljanja in delavskega razreda je iz vrst vsake narodnosti vedno več prosvetnih delavcev, strokovnjakov z najvišjo izobrazbo, znanstvenikov, oficirjev, diplomatov, umetnikov, publicistov in novinarjev. Prav tako so predstavniki narodnosti vključeni in delujejo v celotnem mehanizmu družbenega samoupravljanja, v predstavniških telesih na vseh ravneh, v političnih in družbenih organizacijah in njihovih forumih itd. Očitni rezultati so bili doseženi tudi v splošnem gospodarskem razvoju območij, na katerih žive pretežno narodnosti. Dosledno razvijajoč samoupravne odnose v družbi, je Zveza komunistov ustvarjala tudi idejno-politične okoliščine, v katerih izginjajo elementi in ostanki paternalističnega stališča do narodnosti.

Centralni komite si je močno prizadeval, da se dosledno uresničijo načela federalizma tudi v kadrovske sestavi zveznih organov, tj. da so narodi in narodnosti enakopravno zastopani v vseh organih kakor tudi v organih drugih družbenopolitičnih skupnosti v večnacionalno sestavo. V zavzemanju za dosledno izvajanje politike enakopravnosti v mednacionalnih odnosih so se komunisti ostro, vendar načelno borili proti raznim nacionalističnim pojavom in ekscesom.

Družbenopolitične organizacije

Zveza komunistov se je zelo trudila, da bi družbenopolitične organizacije kakor tudi deli družbenopolitičnega sistema uspešneje izpolnjevali svojo vlogo. Socialistična zveza delovnega ljudstva je kot splošna politična tribuna in

najširša oblika samoupravne demokracije mobilizirala občane k izpolnjevanju nalog gospodarske in družbene reforme. Posebno pomembna je bila vloga Socialistične zveze v organiziranju volitev za skupščine družbenopolitičnih skupnosti v letih 1965 in 1967.

Člani Zveze komunistov so v okviru Socialistične zveze začeli akcije in se z močjo dokazov borili za zmago najnaprednejših rešitev. Vendar je potrebno povedati, da angažiranost komunistov v organizacijah Socialistične zveze ni bila vselej dovolj velika. V tem moramo zanesljivo iskati razloge za nekatere pomanjkljivosti v delu te organizacije. Nezadostna, včasih pa tudi neustrezna dejavnost komunistov v Socialistični zvezi je pospešila tudi pojave, ki kakor da so sugerirali, da ta organizacija ni vselej usmerjala vseh najrazličnejših in številnih političnih tokov.

Zveza sindikatov Jugoslavije in sindikati panog so se znašli pred velikimi in zelo zapletenimi nalogami: mobilizirati delavski razred za vprašanja, ki sta jih sprožili gospodarska in družbena reforma, kakršni sta nadaljnja deetatizacija gospodarstva in družbe ter upoštevanje ekonomskih zakonitosti. To je postavilo sindikate v kakovostno nove okoliščine. Pokazali so veliko pobude, zlasti v zvezi s problematiko pridobivanja dohodka, njegovo delitvijo in pa razvijanjem samoupravljanja. Zaradi zapletene in protislovne problematike v prestrukturiranju gospodarstva in družbe je bilo mogoče srečati v delovanju sindikatov tavanja, nejasnosti, birokratski odnos v delu nekaterih forumov, pa tudi prepletanje pristojnosti z organi samoupravljanja. Vse to je zahtevalo od članov Zveze komunistov, da z delom v sindikatih vplivajo, da se problemi hitreje in uspešneje rešujejo in tako uresničuje neposredna povezava z delavskim razredom. Z delovanjem v sindikatih so imeli člani Zveze komunistov možnost, da stalno v praksi preizkušajo in potrjujejo svojo vodilno idejno vlogo. Toda nikakor ni mogoče reči, da so se vsi komunisti zavedali možnosti, ki jih jim je ponujalo delo v sindikatih. Še več, bili so primeri, ko so se komunisti distancirali od akcij delavcev v sindikatih, in to celo tedaj, ko je bila njihova pomoč najpomembnejša, ker je šlo za urejanje zelo protislovnih in konfliktnih situacij.

Zveza mladine čedalje uspešneje deluje kot del političnega sistema, zlasti v zadnji dobi. Množična politizacija mladine, njena pripravljenost, da se aktivneje vključi v graditev socialistične družbe in še posebej, da brani neodvisnost in svobodo države, priča, da niso imeli prav tisti, ki so menili, da se mladi rod pasivizira in da zanj Zveza komunistov ni zanimiva in privlačna. Množično vstopanje v njene vrste to neizpodbitno zanika. Zveza komunistov in centralni komite sta sprejemala ukrepe in vodila akcije, da se ta mladostni žar in nemir ustvarjalno vključi

v splošne družbene norme za izgradnjo komunizma. Toda tudi pri tem moramo ugotoviti, da dejavnost komunistov ni bila vedno zadovoljiva. Zveza komunistov ni vselej pravočasno zaznavala problemov mladih, ni imela vselej dovolj posluha zanje, to pa je vsekakor moralo negativno vplivati na delo Zveze mladine. Junijski dogodki so to najboljše izpričali.

Dejavnost Zveze komunistov in izgradnja sistema splošne obrambne vojne

Vojaško-politični dogodki v svetu, razvoj vojne tehnike in vojaških koncepcij ter predvidevanja možnega prihodnjega položaja naše države so vplivali, da smo sprejeli konkretne ukrepe za nadaljnjo izgradnjo in izpopolnitev sistema narodne obrambe na podlagi koncepta o vseljudski obrambni vojni.

Jugoslaviji je kot socialistični, neodvisni in neuvrščeni državi tuja ideja o vsakršni agresivni vojni. Zato mora taki politiki in usmeritvi prilagoditi tudi svojo organizacijo obrambe. Prav zato se naša država usmerja po eni strani v izgradnjo obrambnega sistema na svojih mejah, po drugi strani pa tudi v izgradnjo sistema splošne obrambne vojne na celotnem državnem območju.

Naša država mora tako organizirati oborožene sile, da se bodo lahko učinkovito uprle vsakemu sovražniku. V okviru te zahteve je nujno, da ustanovimo tudi enote teritorialne obrambe. Kot najbolj organizirani del oboroženega ljudstva bi JLA pomagala organizirati enote teritorialne obrambe. V vseljudski vojni bi se enote JLA postavile po robu sovražnikovi glavnini, medtem ko bi teritorialna obramba spremenila vsako naselje in tovarno v trdnjavo.

Smisel in bistvo takega obrambnega koncepta države je v organiziranem in kar največjem izkoriščanju in angažiranju vseh virov in moči države — oboroženih sil in vsega ljudstva — v odločen odpor proti vsaki agresiji. Čeprav so bili v pripravljanju civilnega sektorja že doseženi nekateri rezultati, ponekod tudi popolnoma zadovoljivi, so vendarle ostala še številna vprašanja, ki jih je treba reševati, da bodo te priprave tudi ustrezale našim potrebam. Obrambne priprave države morajo biti take, da bodo pokazale ne le našo pripravljenost braniti domovino, ampak tudi, da razpolagamo v te namene s trdno organiziranimi in pripravljenimi človeškimi in materialnimi silami.

Čas po avgustovskih dogodkih je pokazal vso vrednost in utemeljenost ideje o samozaščiti. Nedavne izkušnje vlivajo zaupanje, da se bo vsaka grožnja socializmu in samoupravljanju v naši državi razbila ob budnosti, enotnosti in odločnosti naših občanov. Brezmejno podporo, ki

so jo našla stališča in sklepi seje predsestva in izvršnega komiteja CK ZKJ v organizacijah Zveze komunistov, so spremljali konkretni organizacijski ukrepi za pripravo vse-ljudske obrambe. Zdaj je potrebno te ukrepe utrditi in jim dati trajno obeležje.

KULTURNI RAZVOJ IN ZNANSTVENO-KULTURNA USTVARJALNOST

Družbeni in idejni problemi kulture

Razvoj družbenoekonomskih odnosov na področju kulture v širšem smislu je bil v središču pozornosti Zveze komunistov. Obravnavala je aktualna idejno-politična in teoretična vprašanja izgradnje samoupravnih odnosov na področju kulture ter uveljavljanje vloge in interesov neposrednega proizvajalca in ustvarjalca v kulturni politiki. Posebno je analizirala delovanje administrativno-proračunskih odnosov v kulturi ter oblike in možnosti za njihovo opuščanje ob jasni usmeritvi, da se težišče odločanja stalno premika k neposrednemu proizvajalcu. Velika pozornost je bila posvečena uresničevanju dohodkovnega načela v kulturnih dejavnostih in delovanju zakonov tržišča na tem področju.

Dejavnost Zveze komunistov v obdobju, ki ga obravnava poročilo, je potrdila aktualnost teoretičnih in idejno-političnih postavk programa ZKJ in osmega kongresa o kulturi in ustvarjalnosti.

Zveza komunistov se je na osmem kongresu izrekla za sprejem novih ukrepov, za nadaljnjo razčlenitev in uvajanje sistema samoupravljanja na področju kulture. Kongresna resolucija je nakazala, da je nujno potrebno izboljšati materialno osnovo kulture in opustiti administrativno-proračunske odnose.

Razvoj samoupravnih odnosov na kulturnem področju zaostaja za razvojem samoupravljanja na drugih področjih družbenega življenja. Vzroki so delno v tem, ker razpadanje etatističnih struktur ni spremljala ustrezna izgradnja samoupravnih odnosov. To je povzročilo delno praznino v kulturni politiki pa tudi v praktičnih akcijah. Premajhno poznavanje zapletenih problemov in odnosov ter premajhna vztrajnost Zveze komunistov, da se začno ta vprašanja konkretnije reševati — vse to je povzročilo zelo različna pojmovanja in težnje. Nastalo praznino so začele polniti različne idejne zasnove in praktične rešitve, ki niso prispevale k razvoju samoupravnih odnosov. Prav tod so se tudi porodili koncepti o krizi kulture, čeprav je šlo v bistvu za krizo starih odnosov in institucij v kulturi.

Zveza komunistov je začela razbijati mit o državi in njeni vlogi na kulturnem področju pa tudi predstavo o partiji kot razsodnici v kulturnih tokovih. Toda Zveza komunistov se ni dovolj zavzemala, da bi poiskala konkretno napredno alternativo, ki bi omogočila učinkovitejše opuščanje danih družbenoekonomskih odnosov.

Bistvena stališča programa ZKJ in ustave SFRJ o vlogi delovnega človeka v samoupravni družbi, v družbeni politiki, niso bila dovolj obdelana in konkretizirana, kadar je šlo za oblikovanje kulturne politike. Čeprav se je ta politika zares demokratizirala v primerjavi s prejšnjim stanjem, je vendar navzočnost neposrednega proizvajalca, zlasti proizvajalca materialnih vrednosti, v oblikovanju kulturne politike še vedno namišljena ali simbolična.

Boja Zveze komunistov za opuščanje njenega monopola na kulturnem področju ni spremljal odločen boj proti nekaterim novim oblikam monopolizma v okviru kulturnih institucij, proti ozkim interesom in monopolističnemu prilaščanju oblasti raznih skupin in planov, proti zraščanju birokratskih struktur v kulturnih ustanovah z birokratskimi strukturami administracije in uprave. Zveza komunistov ni vselej dovolj vsestransko spoznavala družbenega bistva institucionalizma v kulturi, kakor tudi ne vseh posledic ohranjanja administrativno-proračunskih odnosov na tem področju. To je ustvarjalo nova področja spopadov med institucijami, družbenimi organi in forumi, brez sodelovanja in vpliva delovnih ljudi in njihovih samoupravnih organov.

V minulem obdobju so bile dosežene pomembne zmage nad silami birokratizma in etatizma, samoupravljalška zavest delovnih ljudi v kulturi pa je postala prevladujoč dejavnik v demokratizaciji odnosov na tem področju.

Vzporedno s tem je postajal tudi odpor birokratskih, etatističnih in liberalističnih sil proti samoupravljalni razvojni usmeritvi vse ostrejši, neposrednejši in bolj organiziran, kazal pa se je v zelo različnih oblikah.

V tem obdobju se je na kulturnem področju okrepila dejavnost konservativnih in birokratskih sil; namen je bil povzročiti idejno zmedenost in poroditi dvome o pravilnosti splošne usmeritve v družbenem razvoju. Zato so te sile sistematično oblikovale različne teorije, katerih splošni smisel je bil, da zanikajo koncepcijo o samoupravni politiki. Tako so na primer dokazovale, da naša družba nima razumevanja za kulturo, da je obrnila hrbet kulturi, da je to celotno področje v krizi. Dokazovale so, da vodi delovanje objektivnih ekonomskih zakonitosti k zapostavljanju humanističnih vrednot, da vlada na kulturnem področju slepi komercializem. Izražale so nezaupanje v delovnega človeka kot dejavnika družbene in kulturne politike. Razvijale so tezo o vodilni vlogi humanistične inteligence v družbi itd.

Družbena in gospodarska reforma ter reorganizacija ZK so usmerili komuniste k temeljnim idejnim vprašanjem nadaljnega razvoja socialističnih družbenih odnosov. Vse to pospešeno razbija institucionalne odnose med kulturo z Zvezo komunistov ter priteguje široko članstvo in vse napredne družbene sile k oblikovanju in izvajanju kulturne politike.

Poglavitna značilnost te dejavnosti je boj za opuščanje etatiistične koncepcije in prakse v kulturi in kulturni politiki, za uveljavitev vloge in vpliva delovnega človeka, kulturnega delavca in ustvarjalca na tem področju družbenega življenja, za osvoboditev ustvarjalnosti izpod birokratskega in monopolističnega posredništva.

Sestavni in zelo pomembni del te dejavnosti Zveze komunistov je bil v tem, da je spodbujala teoretične razprave o kulturi in kulturni politiki v samoupravni družbi.

Ta teoretična in širša idejno-politična dejavnost je nova kvaliteta v delu in organizaciji Zveze komunistov.

Problemi vzgojno-izobraževalne dejavnosti

Težišče dejavnosti centralnega komiteja in njegovih organov v vzgojno-izobraževalnih dejavnostih je bilo na oblikovanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in izboljšanju njihovega materialnega položaja. Zaradi navzočnosti etatiističnih elementov v odnosih družba — izobraževanje, nezadostne povezanosti med gospodarstvom in izobraževalno dejavnostjo ter nestabilne materialne osnove so občasno nastajali tudi resni politični problemi. Čeprav centralni komite ni posebej obravnaval izobraževalnih problemov, so sklepi šeste seje CK ZKJ okrepili boj za »prevedbo celotnega tega področja z ustreznimi samoupravnimi oblikami v samoupravni družbeni sistem«, za konkretizacijo sprejetih načel. V tej zvezi so pogosto opozarjali na družbene in idejno-politične probleme ter smeri politične akcije komunistov.

Novi sistem financiranja je korak naprej v tem, da se izobraževalna dejavnost otrese proračunskih odnosov, njena materialna osnova pa poveže z dosežki materialne proizvodnje. S tem se je sorazmerno izboljšal materialni položaj vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Precejšnja pozornost je bila posvečena tudi delu izobraževalnih skupnosti in prizadevanjem, da se močneje razvijejo samoupravni odnosi.

Prav tako je bilo pogosto rečeno, da nerazviti družbenoekonomski odnosi zavirajo hitrejši razvoj samoupravljanja in delitve po delu ter preraščanje šol v samoupravne delovne organizacije. Odpor proti novemu je bil tudi posledica nepoznavanja bistva samoupravljanja, idealizacije stanja,

vulgarizacije načel v praksi, strahu pred poveličevanjem denarja in komercializacije odnosov v sami dejavnosti.

Opozorili so, da družbena vloga šole zaostaja za razmerami in potrebami naše družbe (zapiranje šol v lastne okvire, zapostavljanje vzgojne funkcije, pretirano poudarjanje izobraževalne sestavine v pouku. Tudi ni bilo dovolj skrbi za ideološko usposabljanje učiteljev, za zapleteno vzgojno in družbeno delo — v šoli in širši družbi. Komunisti, pogosto zaposleni s problematiko odnosov med družbo in izobraževanjem ter materialnimi težavami, niso v vzgojno izobraževalnih organizacijah in organih centralnega komiteja dovolj preučevali idejne družbene usmerjenosti pouka in vzgojnih vprašanj. Čeprav so občasno opozarjali na zaostajanje dijaške in študentske samouprave, ni bilo odločnejših naporov, da se stanje korenito spremeni. Smernice predsedstva in IK CK ZKJ so spodbudile bolj vsestransko in konkretno obravnavanje te problematike.

Kljub naporom za reformo vzgojno-izobraževalnega sistema postajajo njegovi problemi vedno bolj aktualni. V skladu s sklepi osmega kongresa so organi centralnega komiteja opozarjali na prepad med resničnimi družbenimi interesi in stanjem izobraževanja, zlasti srednjega in visokega. Problemov reforme so se lotevali kot bistvenih idejno-političnih vprašanj pri izgradnji samoupravnih družbenih odnosov sploh. Smisel aktivnosti Zveze komunistov je bil, da se oblikujejo neposrednejši, samoupravni odnosi med izobraževalnim sistemom, proizvodnjo in družbenim delom sploh. Pri obravnavanju teh problemov so se pokazale tudi nekatere slabosti. Ker ni bilo dolgoročnejšega koncepta o izobraževalni reformi, pa tudi zaradi delnih ukrepov in praktičizma Zveze komunistov ni uspevalo dobiti potrebne podpore vseh družbenih sil za uresničenje reforme. Pomanjkljivosti so bile še v tem, da so dolgo ostajali samo pri načelnih stališčih, da ni bilo dovolj vztrajnosti za boljše izvajanje sprejetih načrtov v praksi. Poleg tega je bilo med komunisti precej nerazumevanja in omahovanja. Močna spodbuda za reformo sistema so bile smernice. V centralnem komiteju so zlasti opozarjali na družbenopolitično bistvo in aktualnost reforme druge stopnje, ki zaradi neposredne povezanosti z družbenopolitičnimi gibanji bistveno opredeljuje življenjski start ter prihodnji materialni in družbeni položaj mladine. Še vedno niso premagani idejno-politični in drugi odpori proti spremembam na tej stopnji.

V centralnem komiteju so nekajkrat sprožili problem univerze oziroma njene prilagoditve zahtevam in potrebam družbenoekonomskega razvoja. Toda pri izvajanju nove usmeritve so nastajale težave, objektivne in subjektivne. Soglasje, da je reforma univerze potrebna, nasploh obstaja, toda o tem, kako se je lotiti, so mnenja različna. Prva pot

je vmejah tradicionalnih rešitev, medtem ko je za druge reforma proces globljega in širšega povezovanja univerze z družbo. Materialne težave in neustrezne rešitve so povzročile dileme in strah nekaterih ljudi na univerzi pred spremembami, to pa je še nadalje ohranjalo in okostenelo začetne oblike samoupravljanja. Zahteve po spremembah v visokem šolstvu so se pogosto poenostavljale na formalne demokratične pravice in oblike. Zveza komunistov si ni dovolj prizadevala, da bi širše razgibala napredne sile na univerzi in jih povezala v celoto družbenih gibanj.

V skladu s stališči osmega kongresa je Zveza komunistov opozarjala na probleme v zvezi z izboljšanjem kulturno-izobraževalne ravni prebivalstva, na izboljšanje kvalifikacijske strukture proizvajalcev, zlasti mladine. Medtem pa so bili doseženi tudi precejšnji rezultati. Temeljno izobraževanje je zajelo okoli 91 odstotkov otrok v starosti od 7 do 14 let. V celoti so se uveljavile novejšje in sodobnejše oblike izobraževanja otrok in odraslih (izobraževanje ob delu, stalno izobraževanje), povečalo se je število šol in učencev za različne poklice, še nadalje narašča število študentov.

V centralnem komiteju so obravnavali vprašanja v zvezi z uresničevanjem pravice do izobraževanja (osnovno šolanje), nadalje spremembe socialne strukture učencev in študentov v izobraževalnem sistemu, možnosti za nadaljnje šolanje mladine, posebno nadarjene, neodvisno od materialnih možnosti družine. Kritizirali so počasen razvoj in sistem predšolskih ustanov.

Mnenje je, da imajo ustavne določbe o obveznem osemletnem izobraževanju zaradi neenakih materialnih pogojev posameznih mest in krajev zgolj deklarativno politično obeležje, da smo dovolili prevelike razlike v materialnih, kadrovskih in drugih izobraževalnih okoliščinah. To trditev potrjuje dejstvo, da veliko učencev ne konča osnovnega šolanja ali pa so celo zunaj sistema (osnovne šole ne konča okoli 50 odstotkov). Aktualno je, in tudi o tem so govorili, vprašanje nepismenosti, zlasti na nekaterih območjih. Tu so bile nekatere pobude, pa se je zadeva, kakor kažejo nekatere akcije, premaknila z mrtve točke. Ker ni popolnejšega sistema za materialno preskrbo dijakov in študentov (kreditiranje, stipendiranje, študentovski in dijaški domovi), se zelo počasi spreminja neugodna socialna sestava učencev in študentov v korist delavskih otrok.

Nekatera vprašanja znanstvenega dela

Procesi, ki jih je odprla gospodarska reforma, so postavili znanstvene institucije pred številne težave, kako naj uskladijo svojo dejavnost s potrebami družbenega razvoja.

Napori za uskladitev družbenih odnosov v znanosti s samoupravnimi reformnimi tokovi vse družbe niso bili brez nasprotij. Napredne sile so zadevale na močan odpor predvsem institucionalne narave. Ni bilo lahko prebiti ledu tradicionalnega akademizma, kabinetne zaprtosti ob težavnih materialnih razmerah. Znanstveni delavci so kljub temu pokazali dovolj poguma in pobud za reševanje nastalih problemov. Znanstvena zborovanja so bila pomembna za začetek akcije, ki naj reši materialna in družbena vprašanja znanstvene dejavnosti. Tako so na primer doživele kritiko težnje po komercializaciji, ker taka rešitev ne ustreza materialnemu položaju znanosti v okviru gospodarskega in družbenega sistema. Med drugim so navajali pomanjkanje znanstvene kritične misli, probleme v zvezi z znanstvenimi publikacijami, neurejene odnose med univerzo in znanstveno raziskovalnim delom itd. Te pojave pripisujejo ponekod reformi in samoupravljanju, v resnici pa gre za zaprtost znanstvenih institucij in etatistično-birokratske odnose, ki še obstajajo med družbo in znanostjo. Pomanjkanje dolgoročnejshe znanstvene politike, kar so še zlasti poudarjali na vseh zborih, je samo posledica tega, nikakor pa ne vzrok.

V organih centralnega komiteja so na široko razpravljali o vseh teh vprašanjih. V obdobju med kongresoma je bila ustanovljena tudi posebna komisija CK ZKJ za družbene vede. Čeprav je delovala razmeroma kratek čas, je organizirala več razprav, ki so pokazale, da je potrebno preusmeriti družbene vede k našim konkretnim družbenim potrebam. Rečeno je bilo, da je potreben ostrejši, odločnejši in stalnejši boj proti raznim idejno tujim vplivom, proti lažnim humanističnim teorijam, ki praktično nimajo zveze z marksističnim humanizmom in ki so zunaj idejnega boja za samoupravne socialistične odnose.

Čeprav so komunisti — znanstveni delavci spodbudili več konkretnih in uspešnih akcij, vseeno ni mogoče reči, da so se osnovne organizacije ZK v celoti ustrezno znašle v tem položaju. Kot celota so se preveč oddaljile od tekočih idejnih in zelo perečih znanstvenih problemov in poenostavljale svojo dejavnost pogosto na pragmatično reševanje notranjepartijskih vprašanj ali na kritikastrsko obravnavanje tekoče prakse. Organizacije Zveze komunistov se niso odločno in odkrito bojevale proti idejnim konceptom in raznim tokovom v svojem okolju, ki tečejo mimo temeljnih stališč in konceptov v programu ZKJ in proti njim. Dogajalo se je, da je bil boj proti monopolu Zveze komunistov na tem področju zelo zaznaven, toda hkrati ni bilo tudi dovolj vztrajnega boja proti monopolnemu položaju in težnjam, ki jih kažejo posamezniki in posamezne v glavnem neformalne skupine. Napori za reorganizacijo ZK in njeno preusmeritev v delovnih metodah so postali

očitnejši šele po omenjenih akcijah, ki so vnesle več živahnosti v delo organizacij. Zveza komunistov mora še nadalje računati z obdobjem zelo zapletenega idejno-političnega boja z različnimi nesocialističnimi, protisamoupravnimi silami, kar je pravzaprav tudi poglavitno v njenem delu na tem področju.

MEDNARODNI ODNOSI IN MEDNARODNO SODELOVANJE ZKJ

V obdobju med osmim in devetim kongresom, zlasti pa v zadnjem času, so centralni komite ZKJ in njegovi organi sistematično posvečali pozornost mednarodnemu položaju, usmerjanju zunanjepolitične akcije SFRJ ter razvoju mednarodnega sodelovanja Zveze komunistov in drugih družbenopolitičnih organizacij na načelih popolne neodvisnosti, nevmešavanja ter vzajemne pomoči in solidarnosti z vsemi silami, ki se bore za svojo neodvisnost in družbeni napredek, proti imperialističnemu in vsakemu drugemu podrejanju. Na šesti seji CK ZKJ so bili obravnavani odnosi med komunističnimi, delavskimi in naprednimi gibanji, na sedmi kriza na Bližnjem vzhodu in sodobni protimperialistični boj, na deseti pa oborožena intervencija petih držav varšavskega pakta v ČSSR in njen vpliv na mednarodni položaj, boj za mir in socializem ter odnosi med naprednimi partijami in gibanji. Mednarodno problematiko je nekajkrat obravnaval prejšnji izvršni komite, od reorganizacije organov centralnega komiteja na petem plenumu pa so osem skupnih sej predsestva in izvršnega komiteja centralnega komiteja ZKJ posvetili mednarodni problematiki. Centralni komite ZKJ je redno spremljal gibanja v komunističnih, delavskih in naprednih gibanjih, organiziral mednarodno sodelovanje ZKJ in skupaj z zvezno konferenco SZDLJ usklajeval delovanje družbenopolitičnih organizacij na tem področju.

Centralni komite in njegovi organi so skupno obravnavali vsa temeljna vprašanja svetovnega gospodarstva in mednarodnih ekonomskih odnosov, ekonomskih odnosov Jugoslavije s tujino glede na izvajanje reforme, vprašanja mednarodnih političnih odnosov in položaja Jugoslavije, kakor tudi vprašanja sodobnih gibanj v komunističnih in delavskih partijah ter naprednih, demokratičnih in osvobodilnih gibanjih.

Ta široka dejavnost centralnega komiteja z vsemi njegovimi organi je omogočila, da so republiška vodstva ZK bolj in resneje sodelovala pri delu centralnega komiteja ZKJ, kar je dopolnjevalo lastno delo republiških CK v spremljanju mednarodnih gibanj. Poleg tega se je s širokimi

posvetovanji v centralnem komiteju in z delom njegovih organov začelo tudi na tem področju intenzivnejše sodelovanje širšega kroga komunistov — znanstvenih delavcev in drugih strokovnjakov in inštitutov, z univerz, iz tiska ter drugih ustanov in organizacij, ki se ukvarjajo z mednarodno problematiko.

Demokratski procesi, ki jih je spodbudil četrti plenum, so vplivali na to, da so bili v mejah vse aktivnosti centralnega komiteja ob reorganizaciji ZKJ storjeni pomembni ukrepi, da bi se vodstva in članstvo ZKJ seznanila s to problematiko, ki je bila močneje vključena v redno idejno in politično aktivnost ZKJ. To pa je spet pripomoglo k večji notranji enotnosti in trdnosti naše skupnosti. Analogno temu se je v ZKJ, kakor tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah, sodelovanje s tujino razvijalo ne le prek centralnega komiteja, marveč na vseh ravneh, od občine prek republike do centralnega komiteja, kar je bilo neizogibno, da se je naša država odprla proti tujini.

Razširitev demokratične baze v oblikovanju in izvajanju zunanje politike ter v sodelovanju z mednarodnimi delavskimi in drugimi naprednimi gibanji in strankami

Osmi kongres je s svojo resolucijo naložil Zvezi komunistov, da sodeluje v boju za mir, socializem in napredek ljudstva in da vpliva na to, da bo vsa naša javnost aktivneje sodelovala pri oblikovanju in izvajanju naše mednarodne politike.

Na sejah predsedstva in izvršnega komiteja, ki so bile proti koncu leta 1966, je bilo ugotovljeno, da ZK in naša javnost nista dovolj obveščeni o dogajanju v svetu ter o delavskih in naprednih gibanjih, zlasti o vplivu, mestu in mednarodnem položaju Jugoslavije. Poudarili so, da bo obravnavanje mednarodnih problemov v ZK s stališča socializma, miru in interesov SFRJ pripomoglo k temu, da se bodo odnosi na tem področju po svoje demokratizirali. V zvezi s tem so razpravljali o ukrepih za aktivno obveščanje komunistov o vseh vprašanih, da bi bili članstvo in forumi Zveze komunistov sredi naše mednarodne in zunanjepolitične aktivnosti ter da bi se mogli aktivneje vključiti vanjo s predlogi, sugestijami itd. Zato so sklenili, da bi na šesti seji centralnega komiteja preučili naloge ZK v zvezi z nekaterimi aktualnimi vprašanji v mednarodnem delavskem gibanju in hkrati zavzeli stališče o pripravah za posvetovanje komunističnih in delavskih partij.

Ko sta predsedstvo in izvršni komite na svoji drugi skupni seji marca 1967 obravnavala mednarodni položaj in položaj Jugoslavije, sta preučila vprašanja in opozorila na

to, da morajo imeti republike večjo vlogo, ko določajo naravo naših odnosov s tujino, kar je izraz ne le demokrati- zacije naše družbe marveč tudi večje družbenoekonomske razvitosti Jugoslavije. V to smer bi morali kreniti hitreje, bolj usklajevati akcije, pritegniti tisk in druga sredstva obveščanja, ki so bolj in bolj svobodna v obravnavanju vseh tem pa tudi zunanje politike, ter jim omogočiti, da bi se še bolj seznanila s tem predmetom ter da bi bila tako bolj odgovorna pred našo javnostjo in interesi države. Poudar- jena je bila nujnost, da bi usposobili ustrezne dejavnike in subjekte na zunanjepolitičnem področju glede na to, da po- staja zunanja politika oblika dejavnosti vsake družbeno- politične, delovne in upravne organizacije.

Tako so na sedmi in osmi skupni seji predsedstva in izvršnega komiteja, kakor tudi na drugih podobnih sestankih, govorili o vlogi sredstev obveščanja. Zavzemali so se za to, da bi jih uspešneje usposabljali za kvalitetnejšo ob- delavo aktualnih vprašanj zunanje politike. Zahtevo, da bi bil naš tisk bolj angažiran pri pojasnjevanju dogodkov v svetu, so potencirali pomembni procesi in potreba, da bi hitreje pojasnjevali in reagirali na vse, kar neugodno vpliva na mednarodni položaj sploh in mednarodni položaj Jugo- slavije posebej.

Posledica te aktivnosti je bila, da so v organizacijah ZK pogosteje obravnavali vprašanja iz mednarodne politike ter komunističnih, delavskih in naprednih gibanj, zlasti po četrti seji centralnega komiteja; k temu je pripomoglo tudi to, da so bili centralni komite ZKJ in republiški cen- tralni komiteji bolj obveščeni o vsem tem. Glede na to, da postaja zunanja politika vse bolj stvar delovnih ljudi, vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, se je razširilo mnenje, da mora biti vključen v zadeve zunanje politike vsak naš občan.

Za izpolnjevanje obveznosti v duhu ustave in v skladu z našim samoupravnim sistemom so bili ustanovljeni novi republiški, pokrajinski in oblastni organi za zunanjo po- litiko in mednarodne zveze.

Zveza komunistov v boju za mir, neodvisnost in enakopravno sodelovanje med narodi

Dosleden boj ZK za aktivno miroljubno koeksistenco, svobodno ekonomsko sodelovanje, politiko neuvrščanja, boj proti ideološkim, ekonomskim in vojaškim pritiskom in vmešavanju je bil zelo pomemben tako pred osmim kongresom kakor tudi po njem, saj je nenehno krepil notranjo enotnost in trdnost v naši skupnosti. S svojim bojem za mir, neodvisnost in enakopravnost narodov in držav in za

družbeni napredek v svetu se je naša država hkrati borila za utrditev lastnega mednarodnega položaja in s tem pripomogla k prijateljstvu in solidarnosti med narodi. Tako pa je krepila tudi lastno varnost.

Da bi v današnjem svetu z različnimi ekonomskimi in družbenimi sistemi in velikimi razlikami v stopnji razvitosti pripomogla k temu smotru, se je ZK v svoji aktivnosti borila za spoštovanje svobode in neodvisnosti narodov, za enakopravnost, nevmešavanje, pospešeni razvoj držav v razvoju in enakopravno mednarodno gospodarsko sodelovanje. Na tej podlagi je naša država oblikovala odnose in razvijala sodelovanje tako s socialističnimi državami kakor tudi z evropskimi, neuvrščenimi in vsemi drugimi državami v svetu.

Mir in miroljubna aktivna koeksistenca ne moreta biti zagotovljeni in stabilni, če vsi narodi ne bodo osvobojeni vsakršne neenakopravnosti in vmešavanja od zunaj v njihove notranje zadeve. Zato se je ZK borila proti politiki blokov, interesnih sfer, vsiljevanju ideoloških koncepcij, proti vsem oblikam neenakopravnosti — hegemonizmu, ki ogrožajo interese malih in srednjih narodov.

Odločna obsodba vojne v Vietnamu je izražala tako našo podporo pravičnemu boju vietnamskega ljudstva za neodvisnost in pravico, da samo določa svojo prihodnost, kakor tudi naše prepričanje, da brez rešitve tega problema ni mogoče doseči trajnejše utrditve mednarodnih odnosov.

Jugoslavija je skupaj z drugimi socialističnimi in neuvrščenimi državami odločno obsodila napad Izraela na arabske države ter se uprla politiki sile in storjenim dejanjem. Naša aktivnost je bila od prvega dne usmerjena k temu, da podpremo žrtve agresije, da se odstranijo posledice vojaškega spopada in da se poiščejo poti za trajni mir na Bližnjem vzhodu, in sicer z našim sodelovanjem na izrednem in rednem zasedanju generalne skupščine OZN, s sodelovanjem na sestankih voditeljev socialističnih držav v Moskvi in Budimpešti in na številnih posvetovanjih z vladami drugih držav.

Naša država je bila v minulem obdobju med najaktivnejšimi udeleženkami v delu Organizacije združenih narodov. Izhajajoč iz tega, da je OZN kljub vsem težavam, pomanjkljivostim in neugodnim razmeram, v katerih deluje, nenadomestljiv instrument za zблиževanje med narodi in najširši okvir za enakopravno sodelovanje vseh narodov v reševanju svetovnih problemov, se je SFRJ zavzemala za nadaljnje utrjevanje OZN ter dosledno uporabo načel univerzalnosti in demokratičnosti ter za nadaljnje spopolnjevanje strukture njenih organov, skladno z novimi razmerami in potrebami.

Boj za svetovni mir je tesno povezan z napredkom evropske varnosti. Zveza komunistov ne vidi prihodnosti in

varnosti Evrope v razdeljenosti v bloke in v pogodbah vele-sil na račun majhnih in srednjih evropskih narodov, marveč predvsem v skupnosti državnih interesov neodvisnih in enakopravnih narodov ter v njihovem intenzivnem sodelo-vanju. Zato vidi naša država svoje interese v napredku dvo-stranskih odnosov in znatno aktivnejšem sodelovanju v splošnih evropskih gibanjih.

Zveza komunistov se je tudi v tem obdobju ravnala po tem, da je treba nujno okrepiti akcijo za ustavitev obo-roževalne tekme, za odpravo vojaških oporišč, proti vsem jedrskim poskusom in vsem oblikam širjenja tega orožja, za ustavitev proizvodnje in likvidacijo sedanjih zaloga jedrskega orožja ter za vse druge praktične ukrepe za splošno in popolno razorožitev. ZK pa meni, da ni dovolj, da bi sistem varnosti samo preprečeval nevarnosti pred uporabo jedrskega orožja. Borila se je za preprečitev vsake vojne, ne glede na to, kakšno orožje bi bilo uporabljeno in na katerem prostoru. Sporazumevanje med velikimi silami pomeni nujnost spričo uničevalnih sredstev, ki jih imajo na voljo. Toda to ne sme rabiti hegemoniji nad drugimi narodi, niti izključitvi narodov in držav sveta iz enakoprav-nega obravnavanja vseh bistvenih vprašanj mednarodnega sodelovanja in miru. Zato je nenehen boj za razorožitev, kolektivna varnost in odpravljanje blokovske razdeljenosti del naše širše aktivnosti za ohranitev miru, spoštovanje načel enakopravnega sodelovanja in nevmešavanja, za pos-pešitev ekonomskega razvoja v svetu.

Na osmem kongresu in že prej je ZK nenehno poudar-jala, da je problem razlik v stopnji razvoja med razvitimi državami in državami v razvoju eden izmed virov politične in ekonomske nestabilnosti v svetu. Izhajala je iz potrebe, da se s pomočjo ekonomskega in družbenega napredka utrde notranji odnosi ter okrepi zunanja neodvisnot, ker je to sestavni del boja za mir in enakopravne odnose v svetu. Takšno stališče je opredeljevalo aktivno vlogo SFRJ v pri-pravah in v delu ministrske konference skupine 77. držav v razvoju v Alžiriji in na drugi konferenci ZN za trgovino in razvoj v New Delhiju.

Problem držav v razvoju je bil nenehno navzoč in je po-menil izredno področje naše dejavnosti tako v OZN, na številnih sestankih različnih mednarodnih ekonomskih in-stitutacij kakor tudi v vsem našem mednarodnem političnem sodelovanju in aktivnosti.

Hkrati s takšnimi političnimi stališči glede spodbujanja gospodarskega razvoja nerazvitih držav je SFRJ skušala razviti gospodarske odnose s temi državami. Čeprav so omejene možnosti naše države kot ekonomskega partner-ja, si je zelo prizadevala, da bi bila v ekonomskih odnosih z državami v razvoju dosledna svoji politični akciji in svo-jim stališčem o razvijanju gospodarskega sodelovanja z nji-

mi. V skladu z našimi materialnimi možnostmi smo prispevali za razvoj teh držav. Naša politika je izhajala pri tem iz obojestranskih interesov in spoznanja, da je v prihodnje gospodarski napredek možno zagotoviti le na podlagi čedalje širšega ekonomskega sodelovanja. SFRJ je dajala neprimerno večjo podporo nezadostno razvitim državam, zato da bi utrjevala njihovo neodvisnost ter krepila boj proti imperializmu in neokolonializmu.

V vseh temeljnih vprašanjih mednarodnih odnosov, v boju za mir, za napredek držav v razvoju, za široko mednarodno sodelovanje tudi v konkretnih dogajanjih, ko je bil ogrožen mir in ko sta bili neodvisnot in enakopravnost narodov izpostavljeni nevarnosti, je politika neuvrščanja vedno zbirala številne države in kot realna politična sila miru in enakopravnosti vpliva na pozitivno iskanje rešitev. Za ZK je bil globlji smisel politike neuvrščanja v povezovanju boja za nacionalno in ekonomsko osamosvojitve z bojem za socializem. Jugoslavija je bila tudi v tem obdobju navzoča in je aktivno sodelovala pri vseh bistvenih pobudah neuvrščene politike. Politika neuvrščanja, ki so jo sprejele številne države, je izraz angažiranosti teh držav v boju za napredne spremembe v mednarodnih odnosih ter ohranitev izvojevane svobode in neodvisnosti. Neuvrščene države in Jugoslavija z njimi so odklanjale sodelovanja v vojaških blokkih in obsojale akcije, za katere menijo, da podpirajo razdelitev sveta in dominacijo velikih, in tako prikazale, da žele še naprej svobodno sodelovati v vseh skupnih mednarodnih akcijah za utrditev miru. Jugoslavija je oblikovala svojo politiko na doslednem spoštovanju suverenosti, nacionalne neodvisnosti in pravice vsakega naroda, da odloča o svoji usodi. Zveza komunistov meni, da pomeni neodvisnost tudi pravico do lastne poti v družbenem in ekonomskem razvoju, nikakor pa ni priznavala in ne priznava pravice, da odloča o notranjem družbenem razvoju jugoslovanske socialistične skupnosti ali da se s kakršnim koli izgovorom vmešava v njene notranje zadeve kdo drug.

Odnosi med komunističnimi, delavskimi in drugimi partijami in gibanji ter Zvezo komunistov Jugoslavije

Obdobje po osmem kongresu je značilno po precej večji angažiranosti ZK v zvezi s problemi v komunističnih, delavskih in naprednih gibanjih in mednarodnih odnosih sploh. Centralni komite in njegovi organi so poleg drugih vprašanj obravnavali vprašanja mednarodnih odnosov in sodelovanja s komunističnimi, delavskimi in naprednimi partijami in gibanji ter zavzemali stališča o različnih aktualnih vprašanjih.

Takšna aktivnost ZKJ in njenih organov je rezultat začetih demokratičnih procesov in nekaterih pojavov, ki zaostrejuje mednarodni položaj. To je omogočalo in zahtevalo intenzivnejše delovanje ZK in naše države v obravnavi prej sprejetih načel in stališč in v iskanju konkretnih rešitev.

Kot rezultat takšne aktivnosti ZK je prišlo v tem obdobju do pomembnega razvoja zvez in sodelovanja s številnimi strankami in gibanji. To sodelovanje je na kvalitetno novi ravni v primerjavi s sodelovanjem ZK v prejšnjem obdobju. Stališča Zveze komunistov proti vojaški intervenciji v ČSSR in ocenjevanje posledic pa so imela za posledico stagnacijo v medpartijskem sodelovanju in zvezah s komunističnimi partijami tistih socialističnih držav, katerih čete sodelujejo v okupaciji ČSSR.

Resolucija osmega kongresa ter stališča šeste, sedme in desete seje centralnega komiteja so opozorila, da so razlike v stališčih med partijami normalen pojav in rezultat neenakomernega razvoja socializma. Pri tem se je ZK ravnala po tem, da je nujno priznavati različna pota v socializmu in pravico vsake partije in gibanja, da določa svoje naloge, strategijo in taktiko revolucionarnega gibanja v svoji državi glede na svoje razmere, kar je v skladu z načelom popolne odgovornosti vsakega gibanja pred lastnim delavskim razredom in ljudstvom. Zveza komunistov je poudarjala, da more sodelovanje med partijami in gibanji z različnimi izkušnjami in koncepcijami le pomagati k njihovi obogatitvi, kar bomo toliko lažje dosegli, kolikor bolj se bo uveljavila potreba po večjih konfrontacijah v medsebojnih razpravah.

Izhajajoč iz teh načel in ocen, da se socializem kot svetovni družbenoekonomski proces uveljavlja in prodira v najrazličnejših oblikah, je bila temeljna smer delovanja ZKJ v minulem obdobju razvijati sodelovanje in boj za akcijsko enotnost vseh sil, ki se bore za mir, demokracijo in socializem v konkretnih vprašanjih, ki so se v tem času porajala pred svetom in naprednimi silami. Zato so ZK in druge družbenopolitične organizacije naše države najširše sodelovale z vsemi deli delavskih gibanj ne glede na razlike v političnih in ideoloških pogledih. V vseh teh aktivnostih se je Zveza komunistov zavzemala za najširše sodelovanje na načelih popolne enakopravnosti, samostojnosti, medsebojnega spoštovanja in nevmešavanja. Hkrati se je Zveza komunistov zavzemala za načelne razprave in tovariško izmenjavo mnenj med strankami in gibanji, pri tem pa je spoštovala stališča drugih in ni vsiljevala svojih stališč drugim. Sodila je, da more vse to koristiti večjemu razumevanju med strankami in gibanji ter reševanju zapletenih in različnih problemov, s katerimi se srečujejo sodobne napredne in socialistične sile. Po drugi strani se je odločno

upirala doktrini, po kateri more vodilna sila, ko brani tako imenovani višji interes kakšnega bloka, kratkomalo intervenirati »v svoji coni« za vzpostavitev stanja, ki njej ustreza. Ne glede na obarvanost takšnih zahtev je ZK zavrgla kot zelo škodljivo, nazadnjaško doktrino o tako imenovani pogojni, omenjeni suverenosti, ki jo je ocenila kot nevarno za mir in socializem.

K uveljavljanju politike enakopravnega sodelovanja sta priopomogla tudi pozitiven razvoj v stališčih in gledanjih večine strank in gibanj ter postopno otresanje dogmatskih in zastarelih metod in prakse v njihovih medsebojnih odnosih. To je pripeljalo do bolj živahnega in odkritega sodelovanja med njimi ter zboljšalo možnosti za krepitev akcije enotnosti in vzajemnega razumevanja naprednih sil. Kljub tako pozitivnim težnjam so prišla hkrati, zlasti v zadnjem času, do veljave tudi prizadevanja, da bi se ti procesi zaustavili in da bi se znova uveljavili preživeli odnosi hegemonije in pritiska. To se kaže v prizadevanju, da bi se znova dosegla enotnost komunističnih in delavskih partij z oživiljanjem idej o centru, o generalni liniji, z uporabo demokratičnega centralizma v odnosih med partijami. Ta politika se je zlasti pokazala ob vojaški intervenciji petih držav varšavskega pakta v ČSSR, ko je odkrila svoje prave motive in smotre.

Mednarodna aktivnost ZK in celoten razvoj zadnjih let potrjujeta nevzdržnost kakršnega koli centra, ki bi vodil komunistične, delavske in napredne stranke in gibanja. Obstoj takšnega centra je zgodovinsko preživet in v nasprotju z dejanskimi potrebami teh gibanj, s samostojnostjo vsake partije in potrebami boja za socializem v različnih vzame-rah. Na tej liniji se je ZK postavljala po robu težnjam, da bi enotnost naprednih sil in odpravljanje nasprotij dosegali s formalnimi kompromisi in koncesijami, s katerimi se pod geslom enotnosti skuša doseči dominacija. Poudarjala je da se s kompromisi na račun načel ne morejo reševati obstoječi problemi, kar je pokazal razvoj po posvetovanju komunističnih partij leta 1960. Izkazalo se je namreč, da se za »monolitno enotnostjo«, o kateri se je tako veliko govorilo po posvetovanju leta 1960, skrivajo neenotnosti in trhli kompromisi. Prikrivanje teh problemov z idejami o formalni enotnosti je vplivalo na to, da se niso razčiščevala stališča in uresničevali sporazumi na načelih enakopravnosti, nevmešavanja in obojestranske koristi. S kopičenjem nerešenih problemov in nasprotij v odnosih med komunističnimi partijami in socialističnimi državami oziroma s poskusi, da bi jih rešili z vojaško intervencijo — je prišlo do izredno ostrih spopadov, ki ogrožajo mir v svetu. Iz teh razlogov se je ZK zavzemala za takšne odnose in njih reševanje z odkrito, načelno in enakopravno razpravo in sodelovanjem.

Ko se je ZK ravnala po omenjenih načelih, je sprejela različne oblike dvostranskega in večstranskega sodelovanja. Pri tem je presojala koristnost enih in drugih oblik s stališča interesov boja za nacionalno neodvisnost in družbeni napredek, zatem, kako pripomorejo takšne oblike sodelovanja k reševanju perečih vprašanj v odnosih med partijami in gibanji in kakšna je njihova smotrnost s stališča razvijanja odnosov in sodelovanja na načelih popolne enakopravnosti, samostojnosti in pravice vsake partije, da sama določa svojo politiko. Zveza komunistov je nedvoumno za tiste oblike sodelovanja, ki otežkočajo ali onemogočajo hegemonijo in vsak ideološki pritisk v medpartijskih odnosih.

Ta načela so bila izhodiščna podlaga v stališčih ZK do nekaterih konkretnih pobud in akcij posameznih skupin strank in gibanj. To velja za njena stališča o sodelovanju na konferenci KP evropskih držav o evropski varnosti v Karlovih Varih v pripravah za novo posvetovanje komunističnih partij glede organiziranja in sodelovanja na konferenci protiimperialističnih in progresivnih sil sredozemskih držav itd. Zveza komunistov je namreč imela in še ima interes sodelovati na dvostranskih in večstranskih sestankih, če so ustvarjene ugodne razmere za odkrito in enakopravno razpravo, ker sicer logika takšnih sestankov, oblikovana v dolgoletni praksi, predpostavlja sprejemanje sklepov s preglasovanjem, kar krši samostojnost posameznih partij.

V številnih stikih in pogovorih ter široko razvitem sodelovanju s številnimi komunističnimi in naprednimi strankami in gibanji, z odkritimi in enakopravnimi razpravami je ZK nedvomno pripomogla k naprednejšim načelom o enakopravnosti, enakosti in samostojnosti strank. K temu so veliko pripomogla skupna obravnavanja te problematike in koordiniranje aktivnosti z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti s SZDLJ, čemur so rabile tudi skupne seje vodilnih organov itd. S takšnim sodelovanjem in aktivnim zavzemanjem stališč o problemih, pred katerimi so bile napredne sile v svetu, je ZK dajala svoj prispevek k ustvarjanju ugodnejšega ozračja, kar ji je ne glede na drugačne poglede nekaterih drugih partij zagotavljajo ustrezen ugled.

Sodelovanje ZKJ s komunističnimi, delavskimi in naprednimi strankami in gibanji

Zveza komunistov je razvijala svojo mednarodno aktivnost in sodelovanje tako, da se je ravnala po sklepih osmega kongresa. V resoluciji o prihodnjih nalogah je bilo med drugim poudarjeno, da je potrebno uresničevati široko mednarodno sodelovanje in solidarnost s komunističnimi,

delavskimi in drugimi naprednimi, miroljubnimi in osvobodilnimi strankami in gibanji ne glede na razlike v ideoloških in političnih vprašanjih. V uresničevanju teh smotrov je ZK uporabljala različne oblike sodelovanja — od izmenjave mnenj in izkušenj pa do skupnega delovanja, če to pomaga krepiti miroljubne in napredne sile v svetu, solidarnost z bojem delavskega razreda in vsemi gibanji za nacionalno in socialno osvoboditev ter vzajemno podporo.

Navzočnost številnih delegacij komunističnih, delavskih in naprednih strank in gibanj iz Evrope, Afrike, Azije in Latinske Amerike na osmem kongresu je predstavljala solidno podlago za nadaljnje medpartijske zveze in sodelovanja. V takšnih okoliščinah je ZK po osmem kongresu navezala zelo intenzivne in razvite odnose s 50 komunističnimi, socialističnimi in drugimi naprednimi strankami in gibanji. Sodelovanje in medpartijska izmenjava sta postajala bolj in bolj intenzivna in vključevala vedno več strank. V obdobju po letu 1965 je Zveza komunistov sprejela skupno 58 delegacij komunističnih, delavskih in drugih strank in gibanj iz Evrope in nanovo osvobojenih držav Afrike, Azije in Latinske Amerike, hkrati pa je poslala k tem strankam in gibanjem 75 svojih delegacij.

Dvostransko sodelovanje in mednarodna aktivnost ZKJ* sta se pretežno razvijala v krajših in neformalnih informativnih obiskih partijskih funkcionarjev, izmenjavi študijskih in drugih delegacij, predavateljev, v sodelovanju na simpozijih, seminarjih in znanstvenih zborovanjih, na katerih so razpravljali o aktualnih vprašanjih sodobnih gibanj v svetu. Razvijala sta se v razpravah na konferencah za »okroglo mizo«, v izmenjavi partijskega tiska in drugega informativnega gradiva, v sodelovanju inštitutov in partijskih šol, partijskih listov in revij, sodelovanju partijskih organizacij na obmejnih območjih itd.

V minulem obdobju so bile delegacije ZK navzoče na kongresih KP Avstrije, KP Belgije, KP Bolgarije, KP Češko-slovaške, KP Čila, KP Francije, KP Finske, Demokratične stranke Gvineje, KP Indije, KP Italije, Madžarske socialistične delavske partije, Mongolske ljudske revolucionarne partije, Enotne socialistične partije Nemčije, KP Romunije in KP Sovjetske zveze.

Sodelovanje ZKJ s komunističnimi partijami evropskih socialističnih držav se je po osmem kongresu pozitivno razvijalo prav do letošnje oborožene intervencije v ČSSR. Demokratizacija notranjega razvoja v socialističnih državah in v mednarodnem delavskem gibanju v celoti, navdihnjena z dvajsetim kongresom KPSZ, je vplivala na to, da so se preživeli nekateri vidiki stare prakse. Postopno so se uveljavile nove oblike sodelovanja, kakor so krajši obiski de-

* Podatki do 31. decembra 1968.

lovnega značaja, posvetovanja: izmenjava študijskih delegacij o konkretnih vprašanjih in podobno.

Uporaba vojaške sile in pritiska, da bi zavrli svoboden socialistični razvoj v neki državi, je ogrozila začete pozitivne procese v socialističnih državah in v delavskem gibanju sploh.

Tudi za sodelovanje ZK s komunističnimi partijami vzhodnoevropskih držav — prav do dogodkov v ČSSR — so bili izrednega pomena vzajemni obiski državnih in partijskih delegacij. V minulem obdobju smo izmenjali državne in partijske delegacije z Bolgarijo, Romunijo, ZSSR, NDR, Češkoslovaško, Madžarsko in Mongolijo. Zvezo komunistov je obiskovalo tudi več študijskih delegacij iz skoraj vseh evropskih socialističnih držav. V minulem obdobju je bilo v naši državi 33 delegacij iz teh držav, 46 delegacij ZKJ pa je obiskalo socialistične države. Študijske delegacije ZKJ so preučevale življenje in delo partijskih organizacij, njihovo vlogo v idejnih gibanjih in razvoju družbenih odnosov in socialistične graditve, zastopniki teh partij pa so se med obiski v Jugoslaviji najbolj zanimali za nekatera konkretna vprašanja s področja našega gospodarstva, izhajajoč pri tem iz položaja in vloge komunistične partije v njihovi družbi.

Zveza komunistov je spodbujala in razvijala sodelovanje in koristno izmenjavo gradiva, sodelavcev, zastopnikov in delegacij nekaterih naših znanstvenih ustanov in sredstev obveščanja z ustreznimi organizacijami in ustanovami komunističnih in delavskih partij socialističnih držav. Z nekaterimi komunističnimi partijami sosednih držav smo razvijali koristno sodelovanje tudi na ravni občinskih in mestnih organizacij Zveze komunistov.

V obdobju, na katero se nanaša poročilo, je ZKJ nadaljevala in razširila odnose in sodelovanje z večino komunističnih partij v državah zahodne Evrope. Sprejela je skupno 15 partijskih delegacij iz teh držav. Zlasti so bili plodni odnosi s KP Italije, Francije, Avstrije, Belgije, Finske, Švedske, Španije in drugih držav. Skupno 21 delegacij ZKJ je bilo na obisku pri komunističnih partijah zahodnoevropskih držav. Izrednega pomena so bila srečanja in pogovori, ki jih je imel predsednik ZKJ tovariš Tito z L. Longom, generalnim sekretarjem KP Italije, nadalje z W. Rochetom, generalnim sekretarjem KP Francije, predsednikom KP Avstrije F. Muhrijem, s predsednico in generalnim sekretarjem KP Španije D. Ibarruri in S. Carillom ter drugimi ob njihovih obiskih v naši državi.

S komunističnimi partijami Latinske Amerike se je sodelovanje razširilo v zadnjem času, zdaj pa nekateri teže, da bi ga oslabili, zato da bi izolirali ZKJ. To je povezano z globokimi razlikami v zvezi z osnovno politiko ZSSR, ki se je pokazala ob intervenciji v ČSSR. To sodelovanje je naj-

bolj razvito s KP Čila, KP Venezuele, stiki pa so bili tudi s KP Urugvaja, Argentine, Brazilije, Gvatemale itd. Za razvoj odnosov s KP Čila je bil izrednega pomena obisk generalnega sekretarja te partije L. Corvalana. Enak pomen za sodelovanje s KP Venezuele je imel obisk njenega generalnega sekretarja H. Faria, nadalje sekretarja KP Gvatemale itd. Poleg tega sta delegaciji KP Čila in KP Venezuele obiskali našo državo. Sodelovanje ZKJ s komunističnimi partijami Latinske Amerike je bilo hkrati odvisno od zapletenosti razmer, v katerih delujejo te partije, in od sprememb, ki se danes dogajajo v delavskih partijah te celine.

Sodelovanje ZKJ z nekaterimi komunističnimi in drugimi partijami in gibanji Afrike in Azije so določale razmere, v katerih se bore napredne sile na teh območjih, kakor tudi znana protislovja, s katerimi se srečujejo. V minulem obdobju je bilo navezано ali pa se je razvijalo sodelovanje s FLN Alžira, Demokratično stranko Gvineje, KP Maroka, KP Indije, AKEL Cipra, KP Cejlona, KP Sirije, KP Mauritiusa, TUDEH Irana in KP Sudana. S komunističnimi partijami in drugimi strankami in gibanji Afrike in Azije smo v prejšnjem obdobju izmenjali več delegacij. Zveza komunistov je sprejela 8 delegacij, k partijam s teh območij pa je poslala 4 delegacije. V Jugoslaviji so bivali generalni sekretarji AKEL Cipra, KP Sudana, KP Maroka, KP Indije, izvršni sekretar FLN Alžira itd. Delegacija ZKJ je obiskala Alžir. Več funkcionarjev ZKJ je med bivanjem v Afriki imelo koristne pogovore in stike z najvišjimi funkcionarji številnih afriških osvobodilnih in naprednih strank in gibanj.

Po drugi strani moramo ugotoviti, da ni bila dosežena normalizacija partijskih odnosov s KP Kitajske, KP Kube, DP Vietnama, DP Koreje, KP Japonske in podobnimi zaradi nazorov, ki prevladujejo v teh partijah, o načelih medpartijskega sodelovanja ter neodvisni politiki ZK in Jugoslavije. ZK pa ni navezala sodelovanja s tistimi komunističnimi partijami, ki so bile že prej in so še sedaj zunaj realnosti in naprednih gibanj v svojih državah (KP Alžira, KP Tunisa ipd.). Skupina komunističnih partij, ki je svoj čas sprožila pobudo za navezavo sodelovanja z ZKJ, se je ustavila ob samem začetku tega sodelovanja, kar kaže, da so te partije še vedno podrejene usklajevanju svojih odnosov z ZKJ, odvisno od stopnje in značaja odnosov, ki obstajajo v danem trenutku med KPSZ in ZKJ.

Zaradi najnovejšega razvoja dogodkov na Bližnjem vzhodu in na Češkoslovaškem, kakor tudi zaradi različnih gledanj na te in druge dogodke, se je sodelovanje ZKJ z obema komunističnima partijama Izraela omejilo na izmenjavo informativnega gradiva.

V KP Grčije je prišlo do globoke razcepitve na frakcije in so tako prizadevanja ZK omejena na to, da spremlja

nadaljnji razvoj položaja in odnosov v tej partiji, skladno z načelnim stališčem ZK o nevmešavanju v notranje odnose drugih partij, želeč podpirati borce za demokracijo in napredek v Grčiji.

Po četrtem plenumu centralnega komiteja je bila opuščena praksa organizirati letne dopuste za tuje partijske funkcionarje in pošiljati naše funkcionarje na letni dopust v socialistične države, ker je ta oblika sodelovanja v nasprotju z našim sistemom.

V tem obdobju se je povečalo število mestnih in občinskih organizacij ZK, ki so navezale stike ali pa jih vzdržujejo z ustreznimi organizacijami v sosednih državah. Zlasti so razvejane zveze organizacij ZK nekaterih mest iz Hrvaške in Slovenije z organizacijami KP Italije in Avstrije, nadalje iz Srbije z organizacijami na Madžarskem in v Romuniji. Z organizacijami KP Bolgarije so prav tako obstajali stiki, dokler ta partija ni začela razvijati velikobolgarske gonje v začetku leta 1968 s svojim nacionalističnim gledanjem na nacionalno vprašanje in je začela oživljati pretenzije po obnovitvi sanstefanske Bolgarije.

V medpartijskem sodelovanju dobivajo čedalje pomembnejšo vlogo vodstva Zveze komunistov v republikah, ki se vse bolj zanimajo za mednarodno aktivnost ZKJ, za širino in intenzivnost zvez.

V resoluciji desete seje je centralni komite potrdil svoja načelna stališča o sodelovanju med komunističnimi partijami in socialističnimi državami ter med drugim poudaril, da se bosta »ZKJ in socialistična Jugoslavija še naprej vztrajno borili za najširše sodelovanje s socialističnimi in vsemi drugimi protiimperialističnimi in demokratičnimi silami in gibanji v boju za mir in družbeni napredek, za enakopravne odnose med državami in narodi, za popolno spoštovanje pravic do samostojnega razvoja vsake države in vsake partije ter nevmešavanje v njihovo politiko in notranji razvoj«. Hkrati je bilo poudarjeno, da se ZKJ v razvijanju svojih odnosov s socialističnimi državami ter komunističnimi in delavskimi partijami dosledno zavzema za uresničevanje načel, izraženih v beograjski in moskovski deklaraciji vlad in partij Jugoslavije in Sovjetske zveze leta 1955 in 1956.

VSEBINA

Josip Broz-Tito	5
AKTUALNI NOTRANJI IN MEDNARODNI PROBLEMI TER VLOGA ZKJ V SOCIALISTIČNEM SISTEMU	
I. Samoupravni družbenoekonomski odnosi in glavne smeri gospodarskega razvoja	8
Spremenjeni družbenoekonomski odnosi	8
Nadaljnji razvoj družbenoekonomskega sistema na podlagi samoupravljanja	11
Vloga družbenopolitičnih skupnosti	17
Preraščanje posredovalne vloge države med proizvodnimi in drugimi področji družbenega dela	17
Glavne smeri gospodarskega razvoja v naslednjem obdobju	18
II. Razvoj družbenopolitičnega sistema na temeljih samoupravljanja	26
Nekatera vprašanja skupščinskega sistema	26
Družbenopolitične skupnosti in mednacionalni odnosi	26
Razvoj Zveze komunistov	29
Vloga in naloge komunistov v Socialistični zvezi delovnega ljudstva Jugoslavije	36
Naloge komunistov v Zvezi sindikatov	38
Aktualna vprašanja delovanja Zveze komunistov med mladino	39
O vlogi borcev NOV	42
Družbeni položaj žensk	43
Znanost, izobraževanje in kultura — bistven dejavnik našega družbenega razvoja	44
Tisk, radio in televizija	46
Vseljudska obramba in varnost	47
Pravosodje in notranja varnost	51
III. Zunanja politika in mednarodni odnosi	52
Dokumenti IX. kongresa ZKJ	69
ZVEZA KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE V BOJU ZA ENAKOPRAVNO MEDNARODNO SODELOVANJE, ZA MIR IN SOCIALIZEM	69

RESOLUCIJA O SOCIALISTIČNEM RAZVOJU V JUGOSLAVIJI NA TEMELJIH SAMOUPRAVLJANJA IN NALOGE ZVEZE KOMUNISTOV

79

RESOLUCIJA O IDEJNO-POLITIČNI OSNOVI NADALJNJEGA RAZVOJA ZVEZE KOMUNISTOV 131

I. Zgodnje obdobje in partija oblasti 134

II. Konstituiranje samoupravljanja in njegova protislovja 136

1. V boju za znanstveno-tehnološko revolucijo in samoupravno integracijo družbe 136
2. Blagovna proizvodnja — delitev — solidarnost 137
3. Sodobni delavski razred poglavitna socialna sila 139
4. Interes delavskega razreda — interes naroda 140
5. Nasprotovanja in nasprotja 140
6. Spremembe v družbi in avantgarda 142

I. Zveza komunistov v boju za socialistično samoupravljanje in lastno preobrazbo 144

Dosedanji dosežki v reorganizaciji ZKJ, težave in odpori 144

II. Zveza komunistov — samoupravljanje — oblast — družbenopolitične organizacije 149

1. Vodilna vloga Zveze komunistov v razvoju samoupravljanja — nov način dela 149
2. Vpliv Zveze komunistov na vsebino in smer državne politike 150
3. Zveza komunistov in družbenopolitične organizacije 151

III. Socialna sestava, notranji odnosi in organizacijski sistem komunistov 153

1. Socialna sestava 153
2. Demokratizacija v Zvezi komunistov 155
3. Sodobni pomen in demokratična vsebina demokratičnega centralizma 156
4. Zveze komunistov socialističnih republik in Zveza komunistov Jugoslavije 158
5. Spremembe v organizacijski strukturi in načinu dela Zveze komunistov 160

STATUT ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE 165

I. Splošna načela 167

II. Član Zveze komunistov Jugoslavije in odnosi v ZKJ 170

III. Organiziranost članstva 177

IV. Zveza komunistov avtonomne pokrajine 178

V. Zveza komunistov socialistične republike	179
VI. Organizacija Zveze komunistov v Jugoslovanski ljudski armadi	179
VII. Centralni forumi in organi Zveze komunistov Jugoslavije	180
a) Kongres ZKJ	180
b) Konferenca ZKJ	181
c) Predsedstvo ZKJ	182
d) Predsednik ZKJ	183
e) Komisija za vprašanja statuta ZKJ	183
f) Nadzorni odbor ZKJ	184
g) Tisk Zveze komunistov Jugoslavije	185
VIII. Financiranje Zveze komunistov Jugoslavije	185
IX. Emblem in zastava Zveze komunistov Jugoslavije	186
X. Posebna določila	186
XI. Prehodna določila	186
 POLITIČNO POROČILO O DELU CK ZKJ OD VIII. DO IX. KONGRESA ZKJ	
	187
Uvod	189
Vloga, razvoj in reorganizacija Zveze komunistov Jugoslavije	192
Nujnost nadaljnega razvoja in reorganizacije ZK v skladu z razvojem samoupravljanja	192
Odgovornost ZK pred družbo in delavskim razredom	193
Demokratizacija odnosov v ZK	195
Spremembe v načinu in oblikah organiziranja komunistov	198
Idejna raven in socialna sestava članov ZKJ	201
Zveza komunistov in mladina	204
Kadrovska politika ZK v družbi	205
Kadrovska politika v Zvezi komunistov	208
Obveščanje v Zvezi komunistov	209
Družbenoekonomski razvoj	210
Cilji in naloge reforme in petletnega plana	215
Rezultati, doseženi v reformi	218
Pogoji za razširjeno reprodukcijo	221
Nekateri družbeni in ekonomski problemi, ki jih je sprožila reforma	222
Družbenopolitični sistem	225
Skupščinski sistem	226
Komunalni sistem	229
Mednacionalni odnosi	230
Družbenopolitične organizacije	233
Dejavnost ZK in izgradnja sistema splošne obrambne vojne	235
 17 IX. kongres ZKJ	257

Kulturni razvoj in znanstveno-kulturna ustvarjalnost	236
Družbeni in idejni problemi kulture	236
Problemi vzgojno-izobraževalne dejavnosti	238
Nekatera vprašanja znanstvenega dela	240
Mednarodni odnosi in mednarodno sodelovanje ZKJ	242
Razširitev demokratične baze v oblikovanju in izvajanju zunanje politike ter sodelovanju z mednarodnimi delavskimi in drugimi gibanji in strankami	243
ZK v boju za mir, neodvisnost in enakopravno sodelovanje med narodi	244
Odnosi med komunističnimi, delavskimi in drugimi partijami in gibanji ter Zvezo komunistov Jugoslavije	247
Sodelovanje ZKJ s komunističnimi, delavskimi in naprednimi partijami in gibanji	250

Deveti kongres Zveze komunistov Jugoslavije
Založilo ČZP »Komunist«, Ljubljana, Beethovnova 2
Za založbo Franc Šetinc
Urednik knjige Vlajko Krivokapić
Opremila ing. arch. Dora Vodopivec
Lektor in korektor Marjan Kunej
Tehnični urednik Ciril Barborič
Natisnila tiskarna ČGP Delo, Ljubljana, 1969

